

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**MÜZE BAHÇELERİNİN ALTERNATİF AÇIK ALAN OLARAK
KULLANILMASININ KENTSEL YAŞAM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ:
İSTANBUL ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Damla ERENLER

Kentsel Tasarım Anabilim Dalı

Kentsel Tasarım Programı

OCAK 2021

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**MÜZE BAHÇELERİNİN
ALTERNATİF AÇIK ALAN OLARAK KULLANILMASININ KENTSEL
YAŞAM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Damla ERENLER
(519171018)**

Kentsel Tasarım Anabilim Dalı

Kentsel Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğrt. Üyesi Eren KÜRKÇÜOĞLU

OCAK 2021

İTÜ, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün 519171018 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Damla ERENLER, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “MÜZE BAHÇELERİNİN ALTERNATİF AÇIK ALAN OLARAK KULLANILMASININ KENTSEL YAŞAM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Dr. Öğrt. Üyesi Eren KÜRKÇÜOĞLU**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Doç. Dr. Ebru ERBAŞ GÜRLER**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Ebru ERDÖNMEZ
Yıldız Teknik Üniversitesi

Teslim Tarihi : 24 Aralık 2020
Savunma Tarihi : 20 Ocak 2021

Aileme,

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi birikimini ve değerli fikirlerini benden esirgemeyen, kıymetli hocam ve danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Eren KÜRKÇÜOĞLU'na en içten teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her anında maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen canım annem Zeynep ERENLER ve canım babam Hikmet ERENLER'e bu süreçte de verdikleri destek ve gösterdikleri sabır için sonsuz teşekkür ederim.

Eğitim hayatlarımız boyunca birbirimize destek olduğumuz sevgili arkadaşım Burcu CAN'a pozitif enerjisi ve dostluğundan dolayı her zaman teşekkür borçluyum. Tez araştırmamın tamamlanması için fikirleriyle çalışmaya katkı sağlamış, emeği geçmiş herkese teşekkür ediyorum.

Aralık 2020

Damla ERENLER
(Şehir Plancısı)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ÇİZELGE LİSTESİ	xi
ŞEKİL LİSTESİ	xiii
ÖZET	xvii
SUMMARY	xix
1. GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı	3
1.2 Çalışmanın Kapsamı	4
1.3 Çalışmanın Yöntemi	7
2. KENTSEL MEKÂN, KAMUSAL ALAN VE KAMUSAL MEKÂN	9
2.1 Kentsel Mekân	9
2.1.1 Kentsel mekân türleri	10
2.2 Kamusal Alan	11
2.2.1 Arendt'in kamusal alan yaklaşımı	12
2.2.2 Habermas'ın kamusal alan yaklaşımı	13
2.2.3 Sennett'in kamusal alan yaklaşımı	15
2.2.4 Kamusal alan yaklaşımlarının karşılaştırılması	15
2.3 Kamusal Mekân	17
2.3.1 Kamusal mekânın dönüşümüne yol açan etkenler	23
2.3.2 Kamusal mekânların kentsel yaşama etkileri	25
2.4 Bölüm Değerlendirmesi	27
3. ALTERNATİF AÇIK ALAN KAVRAMI VE MÜZE BAHÇELERİNİN ALTERNATİF AÇIK ALAN POTANSİYELLERİ	29
3.1 Alternatif Açık Alan Uygulamaları	30
3.2 Müze Bahçelerinin Alternatif Açık Alan Olarak Ele Alınması	36
3.2.1 Müzeciliğin tarihsel gelişimi	36
3.2.2 Müze türleri	42
3.2.3 Alternatif açık alan kullanımına sahip müzeler	45
3.2.3.1 Viyana müzeler avlusu	45
3.2.3.2 Decordova heykel müzesi (massachusetts)	47
3.2.3.3 Olimpik heykel parkı (seattle)	49
3.2.3.4 Berlin müzeler adası	50
3.2.3.5 The museum of modern art (new york)	52
3.2.3.6 Metropolitan sanat müzesi (new york)	53
3.2.3.7 Şehir müzesi (new york)	54
3.2.3.8 British museum	55
3.2.3.9 Avrupa kültürleri müzesi (berlin)	56
3.2.3.10 Geffrye müzesi (londra)	57
3.2.3.11 Oxford bilim tarihi müzesi	58

3.2.4 Müze bahçelerinin alternatif açık alanlar olarak kullanılması için gerekli nitelikler	61
3.2.5 Bölüm değerlendirmesi	71
4. İSTANBUL'DA MÜZE BAHÇELERİNİN ALTERNATİF AÇIK ALAN OLARAK KULLANILMASI.....	73
4.1 İstanbul'daki Kentsel Açık Alanların Mevcut Durum Analizi.....	76
4.2 Müze Analizi	86
4.3 Potansiyel Açık Alan Analizi	88
4.4 Alt Çalışma Bölgeleri	90
4.4.1 Alt bölgelerin analizi	91
4.4.1.1 Deniz müzesi	91
4.4.1.2 Miniatürk.....	93
4.4.1.3 Rahmi m. koç müzesi	94
4.4.1.4 Panorama 1453 müzesi.....	96
4.4.1.5 Ara güler müzesi	98
4.4.2 Alt bölgelerin açık alan karşılaştırması	102
4.5 Anket Çalışması.....	105
4.5.1 Mahalle sakinleriyle yapılan anket çalışması.....	105
4.5.1.1 Deniz müzesi / sinanpaşa mahalle anketi	106
4.5.1.2 Miniatürk / örnektepe mahalle anketi.....	113
4.5.1.3 Rahmi koç müzesi / piripaşa mahalle anketi.....	119
4.5.1.4 Panorama 1453 müzesi / merkez efendi mahalle anketi	125
4.5.1.5 Ara Güler müzesi / merkez mahalle anketi	132
4.5.2 Müze kullanıcılarıyla yapılan anket çalışması	139
4.5.3 Anket çalışması sonuçlarının değerlendirilmesi	149
5. SONUÇ.....	153
KAYNAKLAR.....	163
EKLER.....	171
ÖZGEÇMİŞ.....	177

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1 : Kamusal alan yaklaşımlarının karşılaştırılması.....	16
Çizelge 3.1 : Alternatif açık alan kullanımına sahip müze nitelikleri.	60
Çizelge 3.2 : Alternatif açık alan nitelikleri.....	61
Çizelge 4.1 : Fatih ilçesi kentsel açık alan değerleri..	78
Çizelge 4.2 : Zeytinburnu ilçesi kentsel açık alan değerleri.....	79
Çizelge 4.3 : Bayrampaşa ilçesi kentsel açık alan değerleri.....	79
Çizelge 4.4 : Gaziosmanpaşa ilçesi kentsel açık alan değerleri.....	79
Çizelge 4.5 : Eyüp ilçesi kentsel açık alan değerleri..	80
Çizelge 4.6 : Şişli ilçesi kentsel açık alan değerleri.....	81
Çizelge 4.7 : Kağıthane ilçesi kentsel açık alan değerleri..	81
Çizelge 4.8 : Beyoğlu ilçesi kentsel açık alan değerleri..	82
Çizelge 4.9 : Beşiktaş ilçesi kentsel açık alan değerleri..	83
Çizelge 4.10 : Sarıyer ilçesi kentsel açık alan değerleri..	83
Çizelge 4.11 : Kadıköy ilçesi kentsel açık alan değerleri.....	84
Çizelge 4.12 : Üsküdar ilçesi kentsel açık alan değerleri..	84
Çizelge 4.13 : Alt çalışma bölgelerinin alternatif açık alan nitelikleri açısından değerlendirilmesi..	102
Çizelge 4.14 : Alt çalışma alanlarının yakın çevre açık alan analizi... ..	103
Çizelge 4.15 : Alternatif açık alanların dahil edildiği yakın çevre açık alan analizi....	105

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1 : Çalışmaya yönelik süreç tasarımı.....	6
Şekil 2.1 : Kentsel mekânın mülkiyet durumları.....	10
Şekil 2.2 : Korint şehrine ait agore ve Roma dönemine ait forum planları (Url-1, Url-2).....	18
Şekil 2.3 : Orta Çağda kamusal mekân olarak kullanılan Pazar yeri (Url-3).....	19
Şekil 2.4 : 19. Yüzyıl Paris kamusal mekânları (Url-4).....	19
Şekil 2.5 : Le Corbusier'in önerdiği Voisin planı ve koridor sokaklar (Url-5).....	20
Şekil 2.6 : William H. Whyte'nin görüntülediği kamusal mekân kullanımları (Url-6).....	22
Şekil 2.7 : 20. Yüzyılda kamusal mekânlarda artan taşıt yoğunluğu (Url-7).....	23
Şekil 3.1 : Les Grands Voisins iç avlusu ve Clos Voltaire ada boşluğu (Url-8, Url-9).....	31
Şekil 3.2 : The Peckham Observatory seyir platformu ve Here After benzin istasyonu (Url-10-Url-11).....	32
Şekil 3.3 : Teksas ara sokak örnekleri (1-2) ve Paris tren istasyonu (Url-12,Url-13).....	33
Şekil 3.4 : Continental Avenue köprüsü (Url-14).....	34
Şekil 3.5 : Queensway alt geçidi ve Bentway (Url-15,Url-16).....	34
Şekil 3.6 : Danimarka'da kurulan ilk çatı çiftliği ve Beaulieu Le Parc De topluluk bahçesi (Url-17,Url-18).....	35
Şekil 3.7 : Müzeciliğin tarihsel gelişimi.....	40
Şekil 3.8 : Viyana müzeler avlusu.....	46
Şekil 3.9 : Viyana müzeler avlusunda kentsel yaşam.....	47
Şekil 3.10 : Decordova heykel müzesi.....	48
Şekil 3.11 : Decordova heykel müzesinde kentsel yaşam.....	48
Şekil 3.12 : Olimpik heykel parkı.....	49
Şekil 3.13 : Olimpik heykel parkında kentsel yaşam.....	50
Şekil 3.14 : Berlin müzeler adası.....	51
Şekil 3.15 : Berlin müzeler adasında kentsel yaşam.....	51
Şekil 3.16 : The museum of modern art.....	52
Şekil 3.17 : The museum of modern art kentsel yaşam.....	53
Şekil 3.18 : Metropolitan sanat müzesi ve kentsel yaşam.....	54
Şekil 3.19 : Şehir müzesi ve kentsel yaşam.....	55
Şekil 3.20 : British museum ve kentsel yaşam.....	56
Şekil 3.21 : Avrupa kültürleri müzesi ve kentsel yaşam.....	57
Şekil 3.22 : Geffry Müzesi ve kentsel yaşam.....	58
Şekil 3.23 : Oxford bilim tarihi müzesi ve kentsel yaşam.....	59
Şekil 4.1 : Kentsel açık alanlar.....	77
Şekil 4.2 : Kentsel açık alanların etki alanları.....	85
Şekil 4.3 : Müze türleri.....	86
Şekil 4.4 : Müzelerin açık alan varlığı.....	88
Şekil 4.5 : Kentsel açık alanların etki alanları.....	90

Şekil 4.6 : Deniz müzesi (Url-19).....	91
Şekil 4.7 : Deniz müzesi yakın çevre analizi	92
Şekil 4.8 : Miniatürk (Url-20).....	93
Şekil 4.9 : Miniatürk yakın çevre analizi	94
Şekil 4.10 : Rahmi Koç müzesi (Url-21)	95
Şekil 4.11 : Rahmi Koç müzesi yakın çevre analizi	96
Şekil 4.12 : Panorama 1453 müzesi (Url-22)	97
Şekil 4.13 : Panorama 1453 müzesi yakın çevre analizi.....	98
Şekil 4.14 : Ara Güler müzesi (Url-23)	99
Şekil 4.15 : Ara Güler müzesi yakın çevre analizi	99
Şekil 4.16 : Sinanpaşa mahallesi katılımcılarının yaş dağılımı ve eğitim durumları.	106
Şekil 4.17 : Sinanpaşa mahallesi katılımcılarının açık alan ihtiyaç durumları.	107
Şekil 4.18 : Sinanpaşa mahallesi katılımcılarının açık alan tercihleri ve konumları.	107
Şekil 4.19 : Sinanpaşa mahallesi katılımcılarının Deniz Müzesinin açık alanını kullanım durumu.	108
Şekil 4.20 : Sinanpaşa mahallesi katılımcılarının Deniz Müzesinin mevcut halini değerlendirme durumu.	109
Şekil 4.21 : Sinanpaşa mahallesi katılımcılarının Deniz Müzesinin açık alanını kullanma amacı.	111
Şekil 4.22 : Sinanpaşa mahallesi katılımcılarının mekân oluşturma etkinliklerine katılım durumu.	111
Şekil 4.23 : Sinanpaşa mahallesi katılımcılarının Deniz Müzesini alternatif kamusal mekân kriterlerine göre değerlendirmesi.	112
Şekil 4.24 : Örnektepe mahallesi katılımcılarının yaş dağılımı ve eğitim durumları.	113
Şekil 4.25 : Örnektepe mahallesi katılımcılarının açık alan ihtiyaç durumları.	114
Şekil 4.26 : Örnektepe mahallesi katılımcılarının açık alan tercihleri ve konumları.	114
Şekil 4.27 : Örnektepe mahallesi katılımcılarının Miniatürk'ün açık alanını kullanım durumu.	115
Şekil 4.28 : Örnektepe mahallesi katılımcılarının Miniatürk'ün mevcut halini değerlendirme durumu.	116
Şekil 4.29 : Örnektepe mahallesi katılımcılarının Miniatürk'ün açık alanını kullanma amacı.	117
Şekil 4.30 : Örnektepe mahallesi katılımcılarının mekân oluşturma etkinliklerine katılım durumu.	118
Şekil 4.31 : Örnektepe mahallesi katılımcılarının Miniatürk'ü alternatif kamusal mekân kriterlerine göre değerlendirmesi.	119
Şekil 4.32 : Piripaşa mahallesi katılımcılarının yaş dağılımı ve eğitim durumları.	119
Şekil 4.33 : Piripaşa mahallesi katılımcılarının açık alan ihtiyaç durumları.	120
Şekil 4.34 : Piripaşa mahallesi katılımcılarının açık alan tercihleri ve konumları.	121
Şekil 4.35 : Piripaşa mahallesi katılımcılarının Rahmi Koç müzesinin açık alanını kullanım durumu.	121
Şekil 4.36 : Piripaşa mahallesi katılımcılarının Rahmi Koç müzesinin mevcut halini değerlendirme durumu.	122
Şekil 4.37 : Piripaşa mahallesi katılımcılarının Rahmi Koç müzesinin açık alanını kullanma amacı.	123
Şekil 4.38 : Piripaşa mahallesi katılımcılarının mekân oluşturma etkinliklerine katılım durumu.	124

Şekil 4.39 : Piripaşa mahallesi katılımcılarının Rahmi Koç müzesini alternatif kamusal mekân kriterlerine göre değerlendirmesi.	125
Şekil 4.40 : Merkez Efendi mahallesi katılımcılarının yaş dağılımı ve eğitim durumları.....	126
Şekil 4.41 : Merkez Efendi mahallesi katılımcılarının açık alan ihtiyaç durumları.	126
Şekil 4.42 : Merkez Efendi mahallesi katılımcılarının açık alan tercihleri ve konumları.	127
Şekil 4.43 : Merkez Efendi mahallesi katılımcılarının Panorama 1453 müzesinin açık alanını kullanım durumu.	128
Şekil 4.44 : Merkez Efendi mahallesi katılımcılarının Panorama 1453 müzesinin mevcut halini değerlendirme durumu.	128
Şekil 4.45 : Merkez Efendi mahallesi katılımcılarının Panorama 1453 müzesinin açık alanını kullanma amacı.	130
Şekil 4.46 : Merkez Efendi mahallesi katılımcılarının mekân oluşturma etkinliklerine katılım durumu.....	131
Şekil 4.47 : Merkez Efendi mahallesi katılımcılarının Panorama 1453 müzesinin alternatif kamusal mekân kriterlerine göre değerlendirmesi.	132
Şekil 4.48 : Merkez mahallesi katılımcılarının yaş dağılımı ve eğitim durumları. .	132
Şekil 4.49 : Merkez mahallesi katılımcılarının açık alan ihtiyaç durumları.....	133
Şekil 4.50 : Merkez mahallesi katılımcılarının açık alan tercihleri ve konumları...	134
Şekil 4.51 : Merkez mahallesi katılımcılarının Ara Güler müzesinin açık alanını kullanım durumu.....	134
Şekil 4.52 : Merkez mahallesi katılımcılarının Ara Güler müzesinin mevcut halini değerlendirme durumu.....	135
Şekil 4.53 : Merkez mahallesi katılımcılarının Ara Güler müzesinin açık alanını kullanma amacı.	137
Şekil 4.54 : Merkez mahallesi katılımcılarının mekân oluşturma etkinliklerine katılım durumu	137
Şekil 4.55 : Merkez mahallesi katılımcılarının Ara Güler müzesini alternatif kamusal mekân kriterlerine göre değerlendirmesi	139
Şekil 4.56 : Katılımcılarının yaş dağılımı ve eğitim durumları.....	139
Şekil 4.57 : Katılımcılarının açık alan ihtiyaç durumları	140
Şekil 4.58 : Katılımcılarının açık alan tercihleri.....	141
Şekil 4.59 : Katılımcılarının müzelerin mevcut halini değerlendirme durumu	142
Şekil 4.60 : Katılımcılarının müzelerin açık alanını kullanım durumu	142
Şekil 4.61 : Katılımcılarının müzelerin açık alanını kullanım amacı	144
Şekil 4.62 : Katılımcılarının mekân oluşturma etkinliklerine katılım durumu.....	145
Şekil 4.63 : Katılımcılar tarafından müzelerin fiziksel çevre değerlendirmesi.	147
Şekil 4.64 : Katılımcılar tarafından müzelerin sosyal çevre değerlendirmesi.	148
Şekil 4.65 : Katılımcılar tarafından müzelerin çevresel algı değerlendirmesi.....	148

MÜZE BAHÇELERİNİN ALTERNATİF AÇIK ALAN OLARAK KULLANILMASININ KENTSEL YAŞAM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ

ÖZET

Kentsel açık alanlar, kentsel yaşama ev sahipliği yapan, kent kimliğini biçimlendiren ve kent kullanıcıları için farklı sosyalleşme arayüzleri oluşturan mekânsal öğelerden biridir. Oluşturdukları arayüz aracılığı ile çeşitli sosyal aktivitelere, iletişim ve etkileşim eylemlerine ve diğer açık alan aktivitelerine ev sahipliği yapmaktadırlar. Bu bağlamda, kentsel yaşam açısından hem fiziksel hem de sosyo-kültürel boyutları ile önemli bir konuma sahiptir. Gehl (1970) sosyal etkileşim, kentsel rekreasyon ve şehir yaşamının duysal deneyiminin gerçekleştiği kentsel açık alanların mimarlığın ve planlamanın daha dikkatli davranmasını gereken alanları olduğunu vurgulamaktadır. Günümüzde kentler, artan nüfusa bağlı gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda sürekli değişmekte ve yeni yerleşim alanları ile şekillenmektedir. Öncelikli olarak nüfus artışına bağlı yapılaşma baskısı ve sermayeye dayalı kentsel politikalardan dolayı kamusal mekânlar, niceliksel olarak hızlı bir azalma sürecine girmekle beraber, aynı zamanda da niteliksel bir dönüşüm süreci içerisinde. Geçirdikleri dönüşümler sonucunda kamusal mekânlar, niteliğini kaybetmiş ve kavşak noktası haline gelmiş meydanlar, sokaklar, parklar ve tanımlanmamış açık yeşil alanlar ile sınırlı bir düzeyde kalmaktadır. Bu durum da kentsel yaşamın çeşitliliğini engellemekte, yüz yüze ilişkileri azaltmakta, insan-mekân etkileşimini farklı bir boyuta taşımakta ve kentlilerin bireyselleşmesine neden olmaktadır.

Yapılaşma baskısı yüzünden azalan/değişen kamusal açık alanlara karşılık bireylerin sosyal ilişkiler kurmalarına olanak sağlayan, kentlerde bireyselleşmenin önüne geçen, kentsel yaşam kalitesini ve kentsel kimliği güçlendiren yeni alternatif açık alan arayışları gündeme gelmektedir. Kamu yararını temel alan, günlük hayatın yeni yaşam merkezleri olan alternatif kamusal mekânlar mekânsal açıdan yeni sınırlar çizebilen ve kullanıcılarına farklı gündelik deneyimler sunabilen ara yüzlerdir. Bu bağlamda yapılan örneklerle bakıldığında yer oluşturma (placemaking) ve uyarlanabilir yeniden kullanım (adaptive reuse) uygulamalarıyla tasarlanan üst geçitler, çıkmaz sokaklar ve yapı adası ortaları/iç avlular günümüz kentlilerinin kentsel ihtiyaçlarına çözüm veren alternatif açık alan uygulamalarındandır. Müzelerde bu potansiyele sahip mekânlardan biri olarak değerlendirilebilmektedir. “Koruma” ve “sergileme” temel ilkeleri üzerine kurgulanmış olan müzeler; günümüzde çağdaş müzecilik anlayışı ile birlikte kentle doğrudan etkileşim kurarak, farklı kullanıcı gruplarını çeşitli etkinlikler ekseninde bir araya getirebilen kültürel çekim noktaları konumundadır. Bu yapıların mülkiyet alanları içerisinde veya yakın çevrelerinde bulunan ve güçlü bir potansiyele sahip olan açık alanların kentsel mekân örüntüsü ile bütünleşmiş bir biçimde ele alınarak tasarlanması, kentsel yaşam kalitesi üzerinde pozitif etkilere sahip olmaktadır. Farklı ülkelerde, kapalılık/içe dönüklük olgusunu ve erişim kısıtlılığını kırarak kamusal-özel mekân ayrımını farklı boyutlara taşıyan birçok müze örneği bulunmaktadır. Bu müzeler, binaları dışında kalan açık alanlarını kentsel yaşama herhangi bir erişim

engeli olmadan dâhil ederken, alternatif etkinliklere de ev sahipliği yapmakta ve kentlilere sosyal aktivite ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeni fırsatlar sunmaktadır.

Araştırma kapsamında öncelikle alternatif kamusal mekân kullanımına sahip 11 uluslararası müze örneği incelenmiş ve alternatif açık alan oluşumunu destekleyen kriterler belirlenmiştir. Örnekler fiziksel çevre, sosyal çevre ve çevresel algı altında üç temel kategoriye dayandırılmıştır. Çalışmanın değerlendirme sisteminin oluşturulmasıyla İstanbul Merkezi İş Alanı ve 1. Derece Merkezler içinde bulunan, ayrıca 2009 İstanbul Çevre Düzeni Planı kapsamında tanımlanan 'Kültür Endüstrileri' alt bölgesi ve yakın çevresi içinde konumlanan müzeler ve kamusal açık mekânları incelenmiştir. İstanbul'da azalan kentsel açık alanlar karşısında açık alana sahip müzelerin pozitif etkisinin görüleceği 5 alt bölge çalışma alanı olarak özele indirgenmiştir. Zeytinburnu'nda bulunan Panorama 1453 Tarih Müzesi, Beyoğlu'nda bulunan Rahmi M. Koç Müzesi ile Miniaturk, Şişli'de bulunan Ara Güler Müzesi ve Beşiktaş'ta bulunan Deniz Müzesi'nin alt bölge analizleri yapılmış ve mevcut kentsel açık alanları ile müze açık alanlarının dahil edilmesiyle değişen kentsel kullanımlar ölçülmüştür. Çalışma bölgelerinin niceliksel dönüşümlerinin yanında sosyal değişimlerini ve kent ölçeğinde oluşabilecek etkileri anlamak için müzelerin misafir kullanıcıları ile mahallelerde yaşayan yerel kullanıcılarla anket çalışması yapılmıştır. Araştırma sonucunda İstanbul'da alternatif açık alan oluşumu üzerine mekânsal ve sosyo-kültürel etkiler belirlenmiştir.

THE EFFECTS OF USING MUSEUM GARDENS AS AN ALTERNATIVE OPEN SPACE ON URBAN LIFE: ISTANBUL CASE

SUMMARY

Urban open spaces are one of the spatial elements that host urban life, shape the urban identity and create different socialization interfaces for city users. They host various social activities, communication and interaction actions and other open space activities through the interface they create. In this context, it has an important position in terms of urban life with both physical and socio-cultural dimensions. Gehl (1970) emphasizes that urban open spaces, where the sensory experience of social interaction, urban recreation and city life take place, are areas where architecture and planning should be more careful. Today, cities are constantly changing in line with the needs that develop due to the increasing population and are shaped by new residential areas. Public spaces are in a process of rapid decline in quantitative terms, primarily due to population growth and capital-based urban policies, but also in a qualitative transformation process. As a result of the transformations they have undergone, public spaces remain at a limited level with squares, streets, parks and undefined open green spaces that have lost their quality and become crossroads. This situation prevents the diversity of urban life, reduces face-to-face relationships, takes the human-space interaction to a different dimension, and causes the individualization of urbanites.

In response to the public open spaces that have been reduced / changed due to the pressure of structuring, the search for new alternative open spaces that allow individuals to establish social relationships, prevent individualization in cities, and strengthen urban life quality and urban identity are on the agenda. The citizens have begun to create their own public space needs that the administration cannot answer. Unused spaces in cities are undergoing transformation in order to meet the personal needs of people such as improving urban life and socializing. Alternative public spaces, which are the new life centers of daily life, based on the public interest, are interfaces that can set new boundaries in terms of spatial and offer different daily experiences to their users. Alternative public spaces are urban open spaces that are created with intervention tools such as placemaking, Do It Yourself-DIY, tactical urbanism, adaptive use, and different from traditional public space uses. Alternative open spaces, which are a formation against consumption-based public spaces, are living spaces that focus on public interest and defend the right to the city. Places such as terraces, dead-end streets, overpasses, bridges, public lands and buildings, historical ruins, inner courtyards, abandoned buildings and abandoned stations and stops have the potential to create alternative public spaces. Alternative open spaces are spaces that are discovered, constructed, shaped and adopted by citizens. Unlike the public spaces without an identity brought about by globalization, they are living spaces where local identity comes to the fore. It is the action areas formed by the city dwellers, who have become disadvantaged in terms of their urban needs, against rent-oriented urban policies. Alternative urban open spaces exist as a new policy-making area and urban

living space in cities, with the criticism of existing neoliberal policies and the production of alternative ideas and policies that oppose the criticized policies.

Today, museums are one of the uses that have potential open spaces for the formation of alternative public spaces in the face of decreasing open spaces in cities. Museums built on the basic principles of "protection" and "exhibition"; Today, it is a cultural attraction point that can bring different user groups together in the axis of various activities by directly interacting with the city with a contemporary understanding of museums. Museums are transforming from symbolic spaces used for visiting purposes where objects belonging to cultural, artistic, political, historical and scientific events are exhibited, into public spaces that support urban dwellers and urban economy. The design of these buildings by taking the open spaces within the property areas or in their immediate surroundings and having a strong potential integrated with the urban space pattern has positive effects on the quality of urban life. In different countries, there are many examples of museums that break the concept of closedness / introversion and restriction of access, bringing the distinction between public and private spaces to different dimensions. While these museums include their open spaces outside of their buildings without any barrier to access to urban life, they also host alternative activities and offer new opportunities to meet the social activity needs of the citizens.

Within the scope of the research, firstly 11 international museum examples with alternative public spaces were examined and criteria supporting the formation of alternative open spaces were determined. The examples are based on three basic categories under physical environment, social environment and environmental perception. The physical environment category is the physical qualities that shape the transformation of open spaces owned by museums into public spaces, with the type of open space that museums have, usage services, variety of activities, flexibility of the space, access options, connection between the space and the city, and the continuity of activities. The social environment category also includes the social infrastructure of museum open spaces. This includes user diversity, communication types, relationship with neighboring units, free and affordable service availability and collective production. The environmental perception category consists of features that determine the perceptual evaluation of the museum's open space. Features such as the time limitation in the use of the museum's open space, the presence of security at the entrance to the space, the presence of the museum in the social memory, the comfort of the open space, the environmental quality of the museum and the attraction center of the museum in the city affect the user perception. The positive and negative aspects of these three basic categories created within the scope of alternative public space use in museums affect the use and adoption of the open spaces of the museum.

With the establishment of the evaluation system of the study, the museums and public open spaces located within the 'Culture Industries' sub-region and its close surroundings within the Istanbul Central Business Area and 1st Degree Centers were examined. First, urban open areas were determined at the urban scale and then impact area analyzes were made to determine whether they provide appropriate service to the population in their impact areas. In the next stage of the research, the museum types and open space assets of the museums in the city were discovered. Museums that were found to have open spaces were included in the urban-scale open space impact analysis and the museums were evaluated according to the regions. The 5 sub-regions in which the positive effect of museums with open areas will be seen against the decreasing urban open areas in Istanbul are reduced to private study areas. The sub-regional analyzes of Panorama 1453 History Museum in Zeytinburnu, Rahmi M.Koç Museum

in Beyoğlu and Miniaturk, Ara Güler Museum in Şişli and the Deniz Museum in Beşiktaş were conducted and included the existing urban open areas and museum open areas. By considering the open spaces of museums as alternative open spaces, it has been determined whether there is any improvement in the open areas per capita in the sub-regions. After analyzing the spatial effects of alternative open spaces, a survey was conducted to understand the socio-cultural effects. A survey was conducted with the guest users of museums and local users living in the neighborhoods in order to understand the quantitative transformations of the study areas as well as their social changes and the effects that may occur at the city scale. With the survey study, opinions of local and guest users towards alternative open space, effects on the individual and the city, and urban open space needs were obtained. In the last part of the questionnaire, the museums in the sub-regions were asked to be evaluated according to the alternative open space criteria produced within the scope of the study.

As a result of this study, it is investigated how alternative open space formations affect the city in cities where urban open space is needed. In the study, the criteria to be taken as basis in the formation of alternative open spaces in the open spaces within the boundaries of museums are specified and suggestions are made for alternative open spaces. The spatial and socio-cultural effects of alternative open spaces are evaluated through the museum gardens.

1. GİRİŞ

Kamusal mekânlar, kent ve kentliler açısından üstlendiği görevlerle birlikte kenti oluşturan en önemli mekânsal öğelerdendir. Yapılı çevre ile tanımlanan kentsel boşluklarda meydana gelen kamusal mekânlar, kentin günlük hayatına ev sahipliği yaparken aynı zamanda kentlerin kolektif üretim merkezleri haline gelmektedir. Kentlilerin yabancılarla karşılaşmalarına, aktif ve pasif olarak iletişim kurmalarına ve sosyo-kültürel ihtiyaçlarına olanak sağlayan kamusal mekânlar, kentlerin kimliğinin oluşmasında etkin rol oynayan mekânsal elemanlar olarak tanımlanabilmektedir. Jan Gehl “Life Between Buildings”(1996) kitabındaki “Önce yaşam, sonra boşluklar, sonra binalar; diğer türlü asla çalışmaz.” ifadesiyle kentsel açık alan ve kentsel yaşam arasındaki ilişkinin önemini vurgulamaktadır. Gehl, binalar arasında var olan kentsel yaşamın, mimarlığın ve planlamanın daha dikkatli davranmasını gerektiren bir boyutu olduğunu vurgular. Yapılı çevreyi oluşturan birimler arasındaki mekânlar, kentsel yaşamda insan faaliyetlerinin tüm çeşitlerini kapsamakta ve insanların kent yaşamında duysal deneyim elde ettiği, sosyal etkileşim kurduğu ve algı oluşturduğu yaşam mekânlarıdır. Kentsel yaşamın devamlılığını sağlayan bu yaşamsal mekânlar için planlama süreçleri binalar arasındaki bu boşlukları anlayarak başlamalıdır. Kentlerde kamusal hayatın odakları olan kamusal mekânlar günümüze kadar olan süreçte niceliksel ve niteliksel bir dönüşüm geçirmiştir.

Modernizm ve postmodernizm süreçlerinde üretim ve teknoloji alanlarındaki ilerlemeler ve küreselleşmenin fiziksel anlamda sınırları kaldırması ve ağ ilişkileri benimsemesi ile ülkeler, sermayeyi kendilerine çekmek için rekabete dayalı bir sürece girmişlerdir. Gelişen ulaşım faaliyetleriyle alışılmış mekân ve zaman sınırlarının yok olduğu ve üretim alanlarının çeşitlendiği kentlerde, göçlerle birlikte kentleşme olgusu hızlı bir şekilde büyümüştür. Kente egemen olmaya başlayan ulaşım araçları; kentsel alanda bölgeler arası uzaklık kavramını ortadan kaldırmış ve kentlerdeki kamusal alanların içerisinde günlük hayatın sergilendiği mekânlar yerine kullanılmayan boşluklara ve geçilip gidilen alanlara dönüşümünde rol oynamıştır. Küreselleşme ile birlikte değişen tüketim alışkanlıklarına ev sahipliği yapan kitlesel tüketim mekânları

kentlinin yeni kamusal mekânlarını oluşturmaktadır. Günümüzde ise kentlerde artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hızlı ve yoğun bir yapılaşma problemi yaşanmaktadır. Sermaye ile şekillenen kentsel politikalar ve artan nüfusun yol açtığı yapılaşma baskısı kentlerde kamusal mekânları niceliksel olarak azaltmakta ve niteliksel olarak bir dönüşüm sürecine neden olmaktadır. Bu süreç sonucunda ise kamusalığını ve kolektif üretimini kaybederek tanımlanamayan kentsel boşluklara dönüşen kamusal mekânlar kentlilerin birer geçiş noktası olarak kullandığı meydanlar, sokaklar, parklar ve tanımlanmamış açık yeşil alanlarla niceliksel olarak sınırlı bir düzeye inmiştir.

Kamusal mekânlarda gerçekleşen bu dönüşüm kentsel/kamusal yaşamın niteliğinde değişimlere yol açmaktadır. Kentlerin en önemli kolektif ögeleri olan bu alanların azalması ve etkileşim kurma özelliğini yitirmesi kentlilerin diğer insanlarla ve kentle olan ilişkisine zarar vermektedir. Kentsel iletişimin zayıfladığı kentlerde insanların başkalarını görme, duyma, konuşma, etkileşim ve iletişim içerisinde bulunma durumları azalmaktadır. Bu durumda kentlerde yaşayan insanların paylaştıkları kamusal kavramının zayıflamasına ve insanların bireysel yönelimlerinin ağırlık kazanmasına neden olmaktadır. Böylece toplumun birlikteliği, kamusal, kolektif üretim ve kentlinin kentle kamusal mekânlar aracılığıyla kurduğu kentsel yaşam zarar görmektedir. Yapılaşma baskısından kaynaklanan yapıli alan ve kentsel açık alanlar arasındaki ilişkinin bozulmasıyla kentsel yaşamın ve kamusal alanın tekrar canlanması için alternatif açık alan arayışı başlamaktadır. Kentliler günümüzde uyarlanabilir kullanım/tasarım (adaptive use) ve yer oluşturma uygulamaları (placemaking) ile birlikte kentsel ihtiyaçlarını karşılayan yeni kamusal mekânlar üretmektedir. Çatı bahçeleri, uyarlanabilir kullanım/tasarım uygulamalarıyla düzenlenen üst geçitler, yeniden tasarlanan çıkmaz sokaklar ve yapı adası ortaları/iç avlular, köprüler kentlilerinin kentsel ihtiyaçlarına cevap veren alternatif açık alan örneklerindendir. Alternatif açık alan oluşumu dünyanın çeşitli kentlerinde yer alan müze bahçelerinde de rastlanılan bir uygulamadır. Müzelerin mülkiyet sınırları içerisinde ve yakın çevresinde bulunan açık alanlar, kentlilerin alternatif açık alan arayışlarına cevap oluşturabilmektedir. Kentlerde nicel olarak azalmakta olan kentsel açık alanlara karşılık müzelerin sahip oldukları alternatif açık alanlar, kentliler için yeni kamusal mekânları simgelemektedir. Kentlilerin kamusal mekân ihtiyaçlarının karşılanmasında müzelerin açık alanları yapılaşma baskısının yok ettiği açık alanlar yanında yüksek

potansiyele sahip alanlara dönüşmektedir. Bu çalışmada da İstanbul'da azalan kentsel açık alanlara bir çözüm yolu olarak müze bahçelerinin kentlerde kullanılmayan boş alanlar olarak var olması yerine alternatif açık alan olarak değerlendirilmesinin kentsel yaşama olan etkileri, çalışmanın gerekliliği ve ana eksenini oluşturmaktadır.

1.1 Çalışmanın Amacı

Bu çalışma, alternatif açık alan oluşumu üzerinden, müzelerin mülkiyet alanı içerisinde ve yakın çevresinde yer alan açık alanların ve kentsel boşlukların mekânsal/fiziksel özellikleri ile kent arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Kentlilerin bu mekânları nasıl kullandığı ve kullanabileceği sorusunu irdeleyerek müzelerin yakın çevresinde bulunan açık alanların alternatif açık alan olarak değerlendirilmesinin kentsel yaşama olan etkileri çalışma kapsamında irdelenmektedir. Bu etkileri anlayabilmek için;

- İstanbul'da kentsel açık alanlar kent hayatı için yeterli mi?
- Müzelerin açık alanlarında alternatif açık alan oluşturma kriterleri nelerdir?
- Müzelerin yakın çevresinde bulunan açık alanların alternatif açık alanlar olarak kullanılması kentsel açık alan ihtiyacı için yeterli midir?
- Müze açık alanlarının alternatif açık alanlar olarak değerlendirilmesinin kentsel yaşam ve kentli üzerindeki etkileri nelerdir?

şeklindeki temel araştırma sorularına yanıtlar aranmıştır. Bu kapsamda, yoğun bir yapılaşma sürecinin yaşandığı kentlerde, kentlilerin kamusal mekân ihtiyacının karşılanması veya kentlilere alternatif mekânlar sunulabilmesi için müzelerin açık alanlarının alternatif kamusal mekânlar olarak değerlendirilebilirliğinin sağlanmasını ve çalışma kapsamında oluşturulan hipotezleri sınarken alternatif açık alanların kentsel yaşam üzerindeki etkilerini müzeler üzerinden uygulanabilir kılmak tezin temel amacıdır. Alternatif açık alan oluşumunda müzelerin kentsel yaşama olan etkisinin incelenmesindeki alt amaçlar ise;

- Alternatif açık alanların kentsel yaşam üzerindeki pozitif ve negatif etkilerinin tespit edilmesi,
- Alternatif açık alanlardaki mevcut ve potansiyel kullanıcı çeşitliliğinin, davranışlarının ve aktivitelerin tespit edilmesi,

- Müzelerde alternatif açık alan oluşumunda izlenecek kriterlerin açığa çıkarılmasıdır.

1.2 Çalışmanın Kapsamı

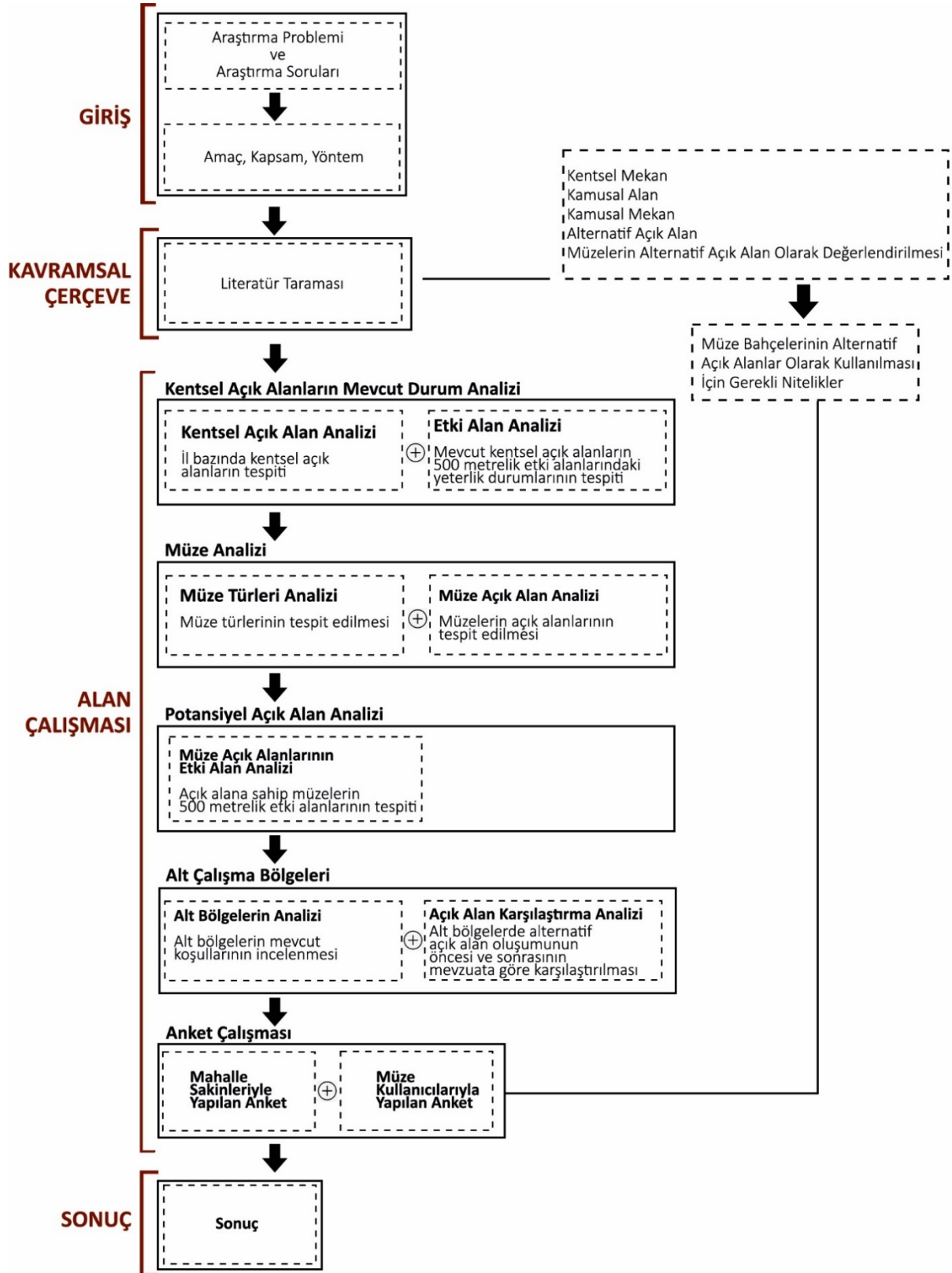
Çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde genel olarak kamusal mekân ve kentsel yaşam arasındaki ilişkinin önemi ile çalışmaya yön veren ana düşünceler aktarılmış ve tezin amacı, kapsamı ve yöntemi açıklanmıştır.

Literatür araştırmasının başlangıcı olan ikinci bölümde kentsel mekân, kamusal alan ve kamusal mekân kavramı irdelenirken, temel kaynaklar üzerinden özellikle kamusal mekân değişimine ve kentsel yaşam ilişkisine odaklanılmıştır. Ayrıca çalışmanın merkezinde bulunan alternatif açık alan kavramı ve pratikte nasıl gelişme gösterdiği ele alınmıştır. Literatür araştırmasının son bölümünde ise müzeler ve alternatif açık alan ilişkisi tartışılmış ve güncel örnekler incelenerek tez çalışmasının çalışma alanlarında da kullanılan müze bahçelerinde alternatif açık alan oluşumuna yönelik kriterler oluşturulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, İstanbul Merkezi İş Alanı ve 1. Derece Merkezler içinde yer alan, aynı zamanda 2009 İstanbul Çevre Düzeni Planı kapsamında tanımlanan 'Kültür Endüstrileri' alt bölgesi ve yakın çevresi içinde konumlanan müzeler, yakın çevreleri ve diğer kamusal mekânlar araştırma kapsamında incelenmiştir. Belirlenen alanda kentsel açık alan analizi ve açık alanların 500 metrelik etki alanlarındaki yeterlilik tespitlerini içeren mevcut durum analizleri yapılmıştır. “Müze analizi” aşamasında çalışma alanındaki müzeler, türleri ve açık alana sahip olup olmadıkları tespit edilmiştir. Açık alana sahip olan müzelerin kentsel açık alan sistemine dahil edilmesi ile çalışma alanı için alternatif kentsel açık alan katmanı oluşturulmuştur. Çalışmada detaylı olarak incelenen beş alt bölge için alanlarda bulunan arazi kullanımları ile alt bölgelerde alternatif açık alan oluşumunun öncesi/sonrasının mevzuata göre karşılaştırılmasını elde etmek için açık alan karşılaştırma analizi yapılmıştır. Son aşamada ise müzelerin ziyaretçi statüsündeki kullanıcıları ile alt bölgelerde ikamet eden yerel kullanıcılar ile anket çalışması yapılarak müze bahçelerinin alternatif açık alan olarak kullanılmasının etkileri incelenmiştir.

Sonuç ve değerlendirmeler bölümünde ise çalışmanın ana hatları aktararak gerçekleştirilen alan çalışmasından elde edilen, alternatif açık alanların kentsel yaşam üzerine etkilerine dair bulgular tartışılmış; müzelerin mülkiyet alanı içerisinde ve yakın çevresinde bulunan açık alanların alternatif açık alan oluşumunda baz alınacak kriterleri belirtilerek, alternatif açık alanlara yönelik önerilerde bulunulmuştur (Şekil 1.1).

Şekil 1. 1 : Çalışmaya yönelik süreç tasarımı.

1.3 Çalışma Yöntemi

Bu çalışmada İstanbul'da müzeler ve kamusal mekânlarının alternatif açık alan kapsamında değerlendirilmesi ile kentsel yaşam üzerindeki etkileri incelenmiş ve alternatif açık alan oluşturma kriterleri belirlenmiştir. Bu kapsamda;

Konuyla ilgili kitaplar, süreli yayınlar ve akademik makalelerden yararlanılarak bugüne kadar yapılmış çalışmalardan alternatif açık alanların kentsel yaşam üzerindeki etkilerine dair genel bir değerlendirme yapılmış ve çalışmanın teorik temelleri oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışma birbiriyle paralel olarak yürütülen analiz ve değerlendirme çalışmalarına dayanmaktadır. Bunlar;

(1). Alternatif Kamusal Mekân Kriterlerinin Belirlenmesi: Alternatif kamusal mekân kullanımına sahip dünyanın çeşitli kentlerinde yer alan müze örnekleri incelenmiştir. Bu örneklerin incelenmesiyle birlikte müzelerin alternatif açık alanlar olarak kullanılmasını sağlayan ve görülme sıklığı yüksek olan nitelikleri öncelikle fiziksel, sosyal ve çevresel olarak gruplanmıştır. Bu graplama alternatif kamusal mekânlar kapsamında oluşturulan ortak özelliklere daha fazla sahip olan 11 müze ile tabloya dönüştürülmüştür. Bu 11 müze içerisinde Viyana Müzeler Avlusu, De Cordava Heykel Müzesi, Olimpik Heykel Parkı, Berlin Müzeler Adası, MoMA, Metropolitan Sanat Müzesi, Şehir Müzesi, The British Museum, Avrupa Kùltürleri Müzesi, Geffrye Müzesi ve Oxford Bilim Tarihi Müzesi bulunmaktadır. Açık alana sahip müzelerin alternatif kamusal mekânlar olarak hizmet vermesini sağlayacak fiziksel çevre, sosyal çevre ve çevresel algı alanındaki kriterler elde edilmiştir. Fiziksel çevre kriterleri müzelerin alternatif açık alanlarının yapılı çevreleriyle ilgili özellikleri içerirken sosyal çevre kriterleri alternatif kamusal mekânlardaki kullanım ve kullanıcı niteliklerini kapsamaktadır. Müzelerin açık alanlarının çevresel kalite ve algı ile ilişkili olarak sahip oldukları niteliklerde çevresel algı altında gruplanmıştır.

(2). Alan Çalışması: Açık alanların mekânsal dağılımlarına odaklanan bu aşama, dört alt analiz çalışmasından oluşmaktadır:

- **Mevcut Durum Analizi:** Çalışma alanı içerisindeki mevcut kentsel açık alanlar tespit edilmiştir. Tespit edilen açık alanların 500 metrelik yürüme mesafesindeki etki alanları analizi çıkarılmış ve çalışma alanı içerisindeki dağılımları elde edilmiştir.

- **Müze Analizi:** Çalışma alanı genelinde bulunan müzeler ve açık alan varlıkları tespit edilmiş ve müze türleri sınıflandırılmıştır.
- **Alternatif Kentsel Açık Alan Analizi:** Açık alana sahip müzeler alternatif açık alanlar olarak kabul edilerek 500 metrelik etki alan analizine dâhil edilmiştir. Etki alanlarında etkileşim gücü yüksek bulunan beş alt bölge oluşturulmuştur.
- **Alt Bölge Analizi:** Alt bölgelerde detaylı arazi kullanım incelemeleri ve kentsel açık alan değerlerinin bölge nüfusları ile karşılaştırılması yapılmıştır. 1956'da çıkarılan 6785 Sayılı İmar Kanunu'nun 20.7.1972 tarih ve 1605 sayılı yasa ile 25. maddesine göre, planlamaya esas alınan nüfus başına yeşil alan miktarı en az 7 m²'dir. 1985 yılında çıkarılan ve halen yürürlükte olan 3194 Sayılı İmar Kanunu'nda da bu standart korunmuştur. En son olarak 2 Eylül 1999'da çıkarılan bir yönetmelikle, kentsel ortamlarda kişi başına sağlanması gereken aktif yeşil alan miktarı 10 m²'ye çıkarılmıştır (Resmî Gazete, 1999). Resmî Gazete'nin 14.6.2014 tarihli sayısında yayınlanan "Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği", kapsamında aktif yeşil alanların düzenlenmesinde erişebilirlik esas alınarak çocuk bahçesi, oyun alanı ve açık semt spor alanları gibi rekreatif alanların 500 m hizmet etki çapı belirlenerek kullanımları için asgari kişi başına 10 m² standardı kabul edilmiştir. Bu bağlamda incelenen çalışma alanlarında kişi başına düşen kentsel yeşil alan miktarları planlama standart ölçütlerine göre irdelenmiştir (Resmî Gazete, 2014).

(3). Anket Çalışması: Alt bölgelerdeki alternatif açık alanların bulunduğu müzeleri geçici süreliğine kullanan kullanıcılar ve müzelerin konumlandığı mahallelerde sürekli yaşayanlar ile bir anket çalışması yapılmış ve açık alan ihtiyaçları ile müze bahçelerinin alternatif açık alan oluşturma potansiyeli üzerine çıkarımlar yapılmıştır. Ayrıca anket katılımcılarının alt bölgelerde bulunan müzelerin açık alanlarını kriterler çerçevesinde değerlendirerek (5'li Likert ölçeği sistemi ile) müzelerin alternatif açık alan oluşturma potansiyelleri karşılaştırılmıştır.

2. KENTSEL MEKÂN, KAMUSAL ALAN VE KAMUSAL MEKÂN

Kentler, farklı sosyal ve kültürel sınıftan insanların bir arada yaşadıkları, iletişim kurdukları, etkileşime geçtikleri yaşam alanlarıdır. Tarih boyunca kentsel mekânlar insanlar arasında iletişimin ve etkileşimin gerçekleştiği mekânlar olmuştur. İnsanların kentlerde var olması ve kentlerin kentliler gözünde kazandığı kimlik kamusal mekânlar sayesinde gerçekleşir. Bu gelişim sürecinde sosyal, ekonomik ve politik anlamda yaşanan değişiklikler kentsel mekânların kullanımı, kamusal alanın ve kamusal mekânın oluşumunu değiştirmiştir. Kapitalizmden önce birbirini besleyen ve var eden bu kavramlar günümüzde birbirinden ayrı bir şekilde var olmaya başlamıştır. Tüketim temelli aktivitelerden beslenen kamusal mekânlar günümüzde tüketim için oluşturulan mekânlara dönüşmüştür.

2.1 Kentsel Mekân

Kentlilerin bir arada bulunabildikleri alanlar olan kentsel boşluklar, kentli ile toplum arasında iletişim ve etkileşim kurulmasını sağlar. Kentsel yapıyı çevreyi oluşturan doluluklar ve boşluklar arasındaki ilişki nitelikli bir şekilde kurgulandığında kaliteli kentsel mekânlar ve kentsel yaşam var olur. Kentsel yaşamın sergilendiği kentsel mekânlarda yapıyı çevreyi oluşturan kütlelerin arasında kalan yerlerdir (Gehl, 1996). Kentlerde doluluklar ve boşluklar arasındaki ilişki nitelikli bir şekilde kurgulanmadığında, verimli kullanılamayan mekânlar ya da kayıp mekânlar oluşur. Trancik (1986) kentsel yaşamla ilişki kuramamış, kentlilerin kullanmaya bıraktıkları alanı kayıp alan ya da artık alan (lost space) olarak tanımlar.

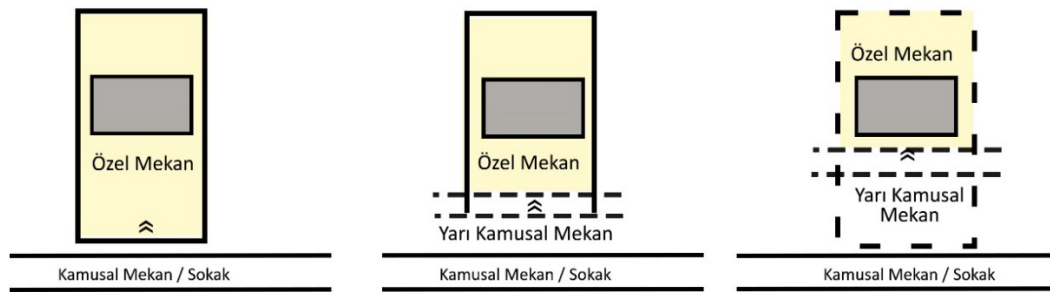
Krier (1979) kentsel mekânları binalar arasında kalan tüm yerler olarak nitelemektedir. Kentsel mekân, kentlilerin serbestçe erişebildiği, mevcutta bulunan doğal ya da yapıyı çevrenin tanımladığı mekâna karşılık gelmektedir. Madanipour (1999) ise kentsel mekânı tüm insanların içerisine dâhil olabildiği mekânlar olarak betimlemektedir. Bu bağlamda bulvarlar, caddeler, sokaklar, meydanlar, parklar, kentsel açık alanlar, alışveriş mekânları ve konut yerleşimlerinin çevresini tanımlayan mahalleler birer

kentsel mekân örneğidir. Kentlerin dinamik yaşam merkezleri olan kentsel mekânlar kentsel kimliğin ve toplumsal kültürün yansıtıldığı mekânlardır (Lynch, 1960). Kentsel doluluklar ile boşlukların birlikte tanımladığı kentsel mekânlar kentlilerin zamanla o mekânda kazandığı deneyim ve algılarla da nitelenebilmektedir.

Kentlerdeki bu yerler sadece tek bir zaman dilimindeki doluluk ve boşluklarla tanımlanamaz, kentlerin geçmişinde yaşanan tüm değişim süreçleri ile birlikte kentsel mekânlarda değişmektedir. Kentsel mekânları yaşayan organizmalara benzeten Alexander'a (1977) göre kentlerin değişen ekonomik sistemleri ve ekonomik sistemlerinin değiştirdiği toplum yapısı ile dönüşen yerlerdir.

2.1.1. Kentsel mekân türleri

Kentsel mekânlar mülkiyet durumuna göre özel, yarı özel, kamusal ve yarı kamusal mekânlar olarak gruplanmaktadır. Kentlilerin kişisel ihtiyaçları ya da ortak hedefler ve problem çözümleri için toplumdaki diğer bireylerle ortaklaşa kullandığı sokaklar, meydanlar, parklar, oyun alanları gibi toplumsal mekânlar birer kamusal mekândır. Kamusal mekânlarda sorumluluk kamuya aitken, mekânda denetimler yasal yaptırımlar ile sağlanmaktadır. Bir kentte kişinin kendisine ait, kişisel ihtiyaçların karşılandığı mekânlar ise özel mekânlar olarak tanımlanmaktadır (Rapoport, 1969). Kamusal mekânlar ile özel mekânlar arasındaki ayrım bazen çok net gözlenmemekte, kamusal ile özel mekânların iç içe geçmiş olduğu ya da sınırın çok net çizilemediği durumlar da görülmektedir. Kamusal ile özel mekân arasında bulunan geçişi sağlayan mekânlar ise yarı kamusal veya yarı özel mekânlar olarak adlandırılmaktadır (Şekil 2.1).

Şekil 2. 1 : Kentsel mekânın mülkiyet durumları.

Mekânlardaki yarı kamusal ve yarı özellik durumu, sahip olduğu nitelikler ve aktivitelerle kentsel mekânları ve kentsel yaşamı zenginleştirmektedir. Newman'a (1987) göre yarı kamusal ve yarı özel mekânlar kentlerde geçirgenliği ve erişimi

artıran önemli mekânlardır. Yarı özel kentsel mekânlar kullanım açısından herkese açık olmayan belli kişilerin kullandığı ancak özel mekânlar gibi kentsel mekândan tam olarak ayrılmamış, mülkiyetinde bulunan boş alanlarla kent ve insanlarla bağlantı kuran mekânlardır. Yarı kamusal kentsel mekânlar ise mekân kullanımı ve deneyimlenmesi sırasında öncesinde o mekânı kullanan sürekli ve süreksiz kullanıcılar arasında zaman zaman ayırım yapabilen, kentsel mekânla arasında geçirimli yüzeylerin olduğu mekânlardır. Kentlerde bulunan avlular, ortak bahçeler ve otoparklar bu tür mekânlara örnek olarak verilebilir. Kamusal ve özel mekânlar arasındaki sınır kentsel hayatı etkilemektedir.

Günümüz kentlerinde yaşanan ekonomik, sosyal ve fiziksel değişimler kamusal mekânlarda değişime ve yok oluşa neden olurken, kamusal ve özel mekânlar arasındaki sınırı da belirsizleştirmektedir. İletişim teknolojileri ve internette yaşanan gelişmeler kamusal ve özel mekânların birbirleriyle bütünleşmesine yol açmaktadır. Sosyal medya aracılığıyla özel hayatların herkes tarafından görülebilmesi ya da kamusal mekânlarda insanların kameralarla izlenmesi kamusal mekânların ve kamusal alanların oluşumunda konuşulan temel niteliklerin yok olduğunu göstermektedir.

2.2 Kamusal Alan

Türk Dil Kurumu'na göre kamu kelimesi “Halk hizmeti gören devlet organlarının tümü.”, “Bir ülkedeki halkın bütünü, halk.”, “Hep, bütün.” anlamlarını ifade etmektedir. Bu tanımlara baktığımızda kamu kelimesi halkı temsil ettiği kadar devleti de temsil etmektedir. Kamusal kelimesi “Kamu ile ilgili olan.” ifadesi ile açıklanırken, kamusal alan ise Türk Dil Kurumu'nda “Kamuya ait, kamu ile ilgili işlerin yapıldığı yer.” olarak tanımlanmaktadır. Kamusal alanlar toplumsal örgütlenmeyi ve toplum sorunları etrafında kentin tüm bireylerinin fikirlerini belirterek katılım gösterebildikleri iletişim temelli alanlardır. Kentlerin kozmopolit kültürel yapısını ve kentsel yaşamın dinamizmini temsil etmektedir. Toplum ve ekonomi temelli kurumlar ile devlet kurumlarını toplayan bir arabulucu alan olmasının yanı sıra devlete dair eleştirinin toplumun tüm bireyleri tarafından serbestçe yapıldığı, karşılıklı iletişimin sağlandığı ve eylemlere sahip olan aktörlerden oluşan alanlardır. Kamusal alanlar toplumun kozmopolit yapısını oluşturan bireylerin karşılaşmalarını sağlayan kentlerin toplumsal yaşam alanlarıdır. Kentlerde sosyal anlamda ortak bir topluluğun arabulucusu iken demokrasinin meşruluk kazandığı alanlardır.

2.2.1 Arendt'in kamusal alan yaklaşımı

Hannah Arendt'e göre insanlar tek başlarına yaşadığı sürece dünyada var olan diğer canlılar karşısında bir farklılık taşıyamaz; bu yüzden Arendt, insanların eylem içerikli faaliyetlerine ve bir arada yaşayabilmesi, karşılıklı paylaşımlarda bulunabilmesi için gerekli olanlar üzerine yoğunlaşmıştır. İnsanlar kamusal alanlarda bulunarak yaşamlarını zenginleştirirler. Arendt (2000) kamusal alanın toplumun tüm bireyleri tarafından erişilebilir, duyulabilir, görülebilir bir şekilde karşılıklı etkileşim ve ortak kullanımla sürdürüldüğünü belirtmektedir. Kamunun toplumun tüm bireyleri için olduğunu ve sahip olunan özel mülkiyetler dışında geriye kalan fiziksel çevreye karşılık geldiğini belirtir. Kamusal alan teorik bir kavram değil, sözler ve eylemlerle görünürlük kazanmış bir yerdir. Kamusal alanın politik ve demokratik etkinlikleri, kent yaşamı ve günlük yaşam ile doğrudan ilintili olarak var olmaktadır.

Arendt'in kamusal alan yaklaşımı, kamusal alanın on sekizinci yüzyılda oluştuğunu söyleyen Habermas'ın aksine Antik Yunan'ın "Polis" hayatına dayanmaktadır. Polis, birbirine bağlı topluluğu temsil ederken, toplumu oluşturan bireylerin politik, ekonomik ve ahlaksal hayatını özel alan olan evden ayırarak temsil etmektedir (Roth, 2000). Polis aktif yurttaşları erkek özgür insanlarla sınırlı tutarken kadınlar ve köleler dahil edilmemiştir. Aktif yurttaşlar agora içerisinde toplumun problemleri ve çözümleri üzerine çalışmakta ve kamuyu temsil etmektedir.

"İnsanlık Durumu" isimli çalışmasında insan faaliyetlerini emek, iş ve eylem olarak sınıflandıran Arendt (2000), bu faaliyetlerin baskın oldukları alanları da kendi içlerinde kamusal ve özel alan olarak ayırmaktadır. Emek, iş ve eylem belirli bir insanlık durumuna ve bilinç düzeyine karşılık gelmektedir. Emek insanların biyolojik süreçleriyle birlikte var olarak zorunlu bir şekilde meydana gelir. Emek insanın kendisini yeniden yaratmasını sağlarken, iş ile insanlar yeni objeler oluşturur. Emek ve iş de insanların ihtiyaçlarının karşılanmasında gerekli oldukları için Arendt her ikisini de insan yaşamının zorunlulukları olarak görür. İnsanın dahil olduğu toplumda içinde barındığı evde bu zorunluluklarla şekillenir. Nesnelerin üretimi dışında insanların kendi işleri-özleriyle ilişkili olan eylem insanlar arasında meydana gelir. Antik Yunan şehir devletlerinde kamusal alanlar politik hayata katılımın sağlandığı, toplum yararının ve gerçeklerin eşit yurttaşlar tarafından konuşulduğu özgürlük alanlarıdır. Özel alan ise insan yaşamının zorunluluklarını içeren ev ile sınırlandırılmıştır. Arendt'e göre kamusal alan toplumdaki bireylerin farklılıklarının görüldüğü, politik temsiller

ve etkileşimlerle toplumsal olarak oluşturdukları bir alandır. Kamusal alan seçkinliğin ve alçak gönüllüğün sergilendiği bir alan iken aynı zamanda topluluğun uyum içinde birlikte etkileşimde bulundukları alandır (Arendt, 2000).

Arendt'in kamusal alan modeli Polis şehir devletlerinde mevcut olduğu gibi sadece politik bir toplumda olabilecek bir modeldir. Ayrıca toplumu oluşturan bütün bireyler eşit bir şekilde kamuyu temsil etmemekte ve politik fikirlerini ifade edememektedir. Ancak toplumsallığın güçlenmesiyle birlikte kamusal alan toplumların politik hayatının daha fazlasını kapsamıştır. Modern çağda ekonominin politikalar üzerinde baskı kurmasıyla “toplumsal alan” oluşmuştur. Toplumsal alan, kamusal alan ile özel alan arasında konumlanmaktadır. Üretim ilişkilerinin çeşitlenmesi ve meta üretimi toplumsal alanın özelliklerindendir ve insanları davranışlara odaklar. Kamusal alanın ekonomi ile birlikte çalışmaya başlamasıyla tüketim toplumun yeni ilgi alanı olmuştur. Toplumu oluşturan bireylerin kamusal alana yansıyan ekonomi içerisinde üretici ve tüketici gruplarına dönüşmesiyle birlikte Arendt kamusal alanın zayıflayacağını düşünmüştür. Tüketimin insanlara gerçek mutluluğu sağlayamayacağını ifade eden Arendt'e göre gerçek mutluluk politik alanda yapılan ifadeler ve etkileşimlerle oluşmaktadır. Ancak yine de modernleşmeyle birlikte kamusal alanda politik alandan toplumsallığa geçiş yaşanacağını kabul etmektedir.

İnsanların uyum içerisinde etkileşimde bulundukları kamusal alanlar topluluğun birlikte hareket ettiği ortak alandır. Kamusal alan bireylerin fiziksel bir şekilde iletişim, oylama, manifesto gibi politik eylemlerde bulunduğu aktif yurttaşlıklarını sergiledikleri alanlardır. İnsanların herhangi bir plan içerisinde organize olmadan ortak problemler çevresinde toplandıkları yer kamusal alanlardır (Arendt, 1998).

2.2.2 Habermas'ın kamusal alan yaklaşımı

Jürgen Habermas kamusal alanı fiziksel ve sembolik anlamda ele almaktadır. Fiziksel anlamda kentin sokak ve meydanlar gibi mekânlarından oluşan ve bu mekânlarda bireylerin fikirlerini dile getirmesi sağlayan ve yeni bir toplum yapısının oluşturulabileceği bir kamusal alan varken sembolik anlamda ise kamuoyunun oluşmasını sağlayan, fikir ve basın özgürlüğünü destekleyen bir alan olmasıdır.

Habermas'a göre toplumsal yaşamın parçası olan kamusal alan kamuoyunun sağlanabildiği veya bireylerin fikirlerini dile getirebilmelerini sağlayan ortamı sağlamaktadır. Kamusal alanın Yapısal Dönüşümü kitabında kamusal alanın değişimini

feodalizm zamanında temsili kamu ve ardından edebi kamu ve sonrasında ise politik kamu şeklinde değişim geçirdiğini belirtmektedir. Refah devletinde ise kamusalılığın yok olduğunu ve kamusal alanın çöküşünü belirtir. Temsili kamusal alan; prensin kamuoyunu temsil ettiği, kamusal ve özel alanı ayırt etmeyen bir alandır. Bireylerin fikirleri özgür bir ortam içerisinde dile getirme hakları olmadığı için bir kamusal alan olarak değerlendirilemez (Habermas, 2004). On sekizinci yüzyıldan sonra meydana gelen toplum temelli değişikliklerle bürokrasi saraydan bağımsız bir şekilde ilerlemiş ve din bireysel bir konu haline gelmiştir. Feodal sistemde yaşanan bu değişimlerle soylular parlamentoyu ve tüccarlarda devletten ayrı olarak bölgesel örgütlenmelerle özel alanları oluşturmuştur ve burjuva toplumu meydana gelmiştir. Habermas kamusal alan kavramının oluşumu ile burjuvaziyi ilişkilendirmiştir. Eleştirel aklın var olduğu dönemde burjuva kesiminin bir takım politik problemlere dair tartışmaların ya da fikir alışverişlerinin yapıldığı cafeler ve salonları kamusal alan olarak tanımlar (Habermas, 2004). Edebi kamunun temsil edildiği mekânlar olan kahvehaneler ve salonlar zamanla siyasal nitelik kazanarak eleştiri merkezlerine dönüşmüştür. Kapitalizme geçiş ile birlikte iktidarın temsili halka geçmiştir. Habermas değişen kamusal alanı şu şekilde tanımlamaktadır;

Kamusal alan, modern toplum teorilerinde, toplumu oluşturan tüm bireyler tarafından toplumun yararına yönelik düşünce ve eylemlerin ifade edildiği ve oluşturulduğu, karşılıklı etkileşimlerin gerçekleştirildiği, toplumu ilgilendiren bir mesele hakkında iletişimsel bir eylem ortamı içerisinde kamuoyunun oluşmasını sağlayan süreç ve mekânı kapsayan ortak toplumsal yaşam alanıdır (Habermas, 2001).

Bu tanımlamada kamusal alanı; toplum yararı için çalışan, çıkarlara yönelik davranışlardan arınmış, herkesin eşit bir şekilde fikir sunabildiği, kentli olma bilinciyle fikir ileri süren toplulukların oluşturduğu, otoriter bir baskı ve sermaye egemenliğinin olmadığı bağımsız bir alan olarak niteler. Habermas için kamusal alanın en önemli özelliği devlet baskısından özerk bir şekilde, mevcut iktidara karşıt görüşlerin belirtilebildiği, insanların eşit bir biçimde katılabildiği, kamuoyunun oluşmasını sağlayan özgürlük temelli tartışma alanları olmasıdır.

2.2.3 Sennett'in kamusal alan yaklaşımı

Richard Sennett kamusal alanın niteliksel olarak yaşadığı kaybı ve toplumu oluşturan bireylerin toplumsal ilişkiler yerine bireyselliğe dönmesini araştırmaktadır. Sennett'e göre kamusal alan Rönesans ile oluşur, politik topluluğu temsil ederken sosyal hayata yayılan bir alan olmuştur. Sennett kamusal alanların meydan ve sokaklar gibi kenti değişim sürecine katan ve kente şekil veren somut alanlar olduklarını ifade etmektedir. Bu alanlarla kentler değişim yaşar ve kimlik kazanır. Sennett'e göre, kentler kozmopolit toplumu oluşturan bireylerin karşılıklı olarak iletişim ve etkileşim kurdukları, kolektif üretim içinde bulundukları kamusal alanlardır. Kamusal alanın Antik Yunan Polis'inde bulunan agoralardan günümüze kadar olan değişiminde sermaye ile şekillenen politikalar, kitlesel üretim ve tüketim biçimleri ve kitlesel iletişim araçlarının önemli etkileri bulunmaktadır. Kapitalizmin kentlerde oluşturduğu değişiklikler sonucu kamusal alanın temel özelliği olan toplumsallık, bireyselliğe dönüşmüş ve toplumu oluşturan bireyler evlerine çekilmeye başlamıştır. Oluşan mahrem toplum yapısı ile kamusal alanlar canlılıklarını kaybetmiştir (Sennett, 2010). Kapitalist sistem ve küreselleşme öncesi sokaklar kentlilerin karşılaşma, ilişki kurma, kimlik oluşturma alanları iken sokaktaki kamusal hayat insanların birbirleriyle iletişim kuramayacakları bir şekilde dönüşmüştür. Kolektif üretimin yapıldığı ve karşılıklı etkileşimde bulunan kamusal alanları kentliler ulaşım amaçlı kullanmaya başlamıştır. Kapitalizmin kentlerde bireyselliği getirmesinin yanı sıra kitlesel üretim ve tüketimde de artışa yol açmıştır. Tüketimi teşvik eden mağazaların oluşması ile kamusal alanlar kamusal deneyim alanlarından tüketim alanlarına dönüşmeye başlamıştır. Sennett kamusal alanın kamusallığını kaybetmesi ve tüketimin artan metalarla temel toplumsal aktivite olarak görülmesiyle kentin kimliğini kaybetmeye başladığını ayrıca kamusal alanda karşılıklı iletişim ve etkileşim, kolektif üretim yerini gözlem ve pasif katılım gibi yeni kamusal davranışlar oluştuğunu belirtmektedir (Sennett, 2010).

2.2.4 Kamusal alan yaklaşımlarının karşılaştırılması

Çalışma kapsamında kamusal alanın tarihsel süreç içerisinde yaşadığı değişim Arendt, Habermas ve Sennett'in kamusal alan yaklaşımlarıyla incelenmiştir. Arendt ve Habermas'da kamusal alan ve özel alan ayrımını tarihsel gelişimle açıklamıştır. Habermas burjuva toplumunun şekillendiği on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllar

üzerinde dururken Arendt ise Antik Yunan döneminden bahsetmektedir (Arendt, 2012). Habermas ideal kamu örneği olarak erkeklerden oluşan burjuva kamusunu belirtirken feodalist düzenden kapitalizme geçişle temsili kamusal alanında kapitalist sistemle birlikte toplumdaki bireylerin görüşlerini başkalarının ifade haklarına zarar vermeden iletişimsel eylem biçimi ile ifade ettikleri kamusal alana dönüştüğünü belirtmektedir. Arendt için ideal kamu; Polis şehir devletlerinde bulunan bireyin toplum yaşamında sahip olduğu düşünsel mevcudiyeti ve politik ifade gücüdür. Habermas ve Arendt'in kamusal alan ifadelerinde bireylerin politik anlamda kendilerini ifade etme özelliklerinden bahsedilmektedir. Habermas ve Arendt için kamusal alan bir politika alanıyken ayrıca Arendt kamusal alanın politika üretim alanı olduğunu vurgulamaktadır. Sennett neoliberal politikalar ve küreselleşme ile birlikte artan üretim ve tüketim ilişkilerinin kamusal alanı niteliksizleştirmesinden, kamusal insan ile kamusal alanın yok olmasından bahsetmektedir. Habermas ve Arendt kamusal alan ve özel alan ayrımından bahsederken Sennett ise kamusal alan ile özel alanın arasındaki ayrımın belirsiz bir şekilde yok olmaya başladığını ifade etmektedir. Habermas burjuva kamusunda erkek egemenliğinden bahsederken burjuva sınıfına giremeyen alt grupları ele almamakta, Arendt'in ifade ettiği Polis'in sahip olduğu kamusal alanda da aktif yurttaşlar olarak sadece erkekler değerlendirilmiştir. Sennett'in kamusal alanında ise Habermas'da aktif yurttaş olan kamusal insan kamusallığını kaybetmiştir. Habermas, Arendt ve Sennett kamusal alan kavramını farklı zamanlarda ele almış olsalar da kamusal alanın toplumun ortak meseleleri etrafında oluştuğunu ve şekillendiğini ve karşılıklı iletişim temeline dayandığı konusunda benzer düşüncelere sahiptir (Çizelge 2.1).

Çizelge 2. 1 : Kamusal alan yaklaşımlarının karşılaştırılması.

	ARENDR	HABERMAS	SENNETT
Zaman	Antik Yunan	Feodal toplum / Kapitalist düzen	Neoliberal düzen
Kamu	Antik Yunan kamusu	Burjuva kamusu	Neoliberal düzende kamu yok
İnsan	Politik rolde	Politik rolde	Kamusal insanın çöküşü
Kamusal ve Özel Alan İlişkisi	Kamusal ve özel alanın sınırları belirli ancak geçişken		Kamusal ve özel alanın sınırları belirsiz
Söz Hakkı	Farklı politik görüşlerin oluşturduğu, iletişim temelli eylem alanları		

2.3 Kamusal Mekân

Kamusal alan (public sphere) ve kamusal mekân (public place) kavramları literatürde farklı kavramlar için kullanılırken Türk dilinde mekân ve alan kelimelerinin birbirleri yerine kullanılabilmesi kuramsal açıdan karışıklığa yol açabilmektedir. Alan kavramı mekâna göre daha soyut bir kavramı ifade etmektedir. Kamusal mekânlarda gerçekleştirilen tüm etkinlikler ve etkileşimler kamusal alandan kaynaklanmaktadır. Ayrıca kentlerde kamusal mekânlar üzerinde yaşanan değişikliklerde kamusal alan üzerinde değişikliğe yol açabilmektedir.

Kamusal mekân kamusal özelliklerinin yanı sıra mekânsal özellikler de içermektedir. Bireylerin özel alanları olan evlerinin dışında kentsel yaşama dahil oldukları, farklı insanlarla karşılaştıkları ve etkileşim içerisinde bulundukları, kültür alışverişinin sağlandığı yerler kamusal mekânlardır. Tüm caddeleri, bulvarları, yolları, meydanları, açık mekânları ve parkları kapsamaktadır. Toplumsal deneyimin merkezi olan bu yerler zamanla ve kullanımla kentliler için değer ve nitelik kazanırlar. Kamusal mekânlar kentlilere yabancılarla iletişim kurma, etkileşimde bulunma, kolektif üretim ve sosyalleşme gibi alternatif etkinlikler sunan dinamik mekânlardır. Tüm kentlilerin serbestçe erişebildiği, yabancılarla fiziksel ve düşünsel çeşitli paylaşımlarda bulunabildikleri, topluluk duygusunu güçlendiren müşterek kentsel mekânlardır (Erdönmez ve Akı, 2005). Madanipour (1999) kamusal mekânı “tüm kentliler için erişilebilir olan, yapıları çevrelerin tanımladığı boşluklarda var olan, fiziksel bir yer” olarak tanımlamıştır. Tanyeli (2010) kamusal mekândan fiziksel bir yer olarak bahsederken, kamusal alanı ise toplumsal bağlamda ifade etmekte ve düşüncelerin temsil edildiği alan olarak betimlemektedir.

Kamusal mekânların ilk örneklerine baktığımızda bir toplanma mekânı olan akropolis Antik Yunan’ın ilk kamusal mekânlarından biridir. Daha sonra Antik Yunan’da var olan agoralar kentlerin kamusal yaşamlarının sergilendiği önemli kentsel mekânlarından olmuştur. Agoralar kamu yapıları ile çevrelenmiş, kentin günlük ve ekonomik işlevlerini barındıran, politik kararların alınmasını sağlayan bireylerin toplanmasına imkân sağlayan kamusal mekânlardır (Bookchin, 1999). Kentlilerin bir araya gelmesini sağlayan bir fiziksel mekân iken aynı zamanda bireylerin politik fikirlerinin de var olmasını sağlayan soyut bir mekândır. Antik Yunan’da agoralar tarihsel süreç içerisinde çoğalarak sokak ve meydanları oluşturmuş ve tiyatrolarda

Şekil 2. 3 : Orta Çağda kamusal mekân olarak kullanılan pazar yeri (Url-3).

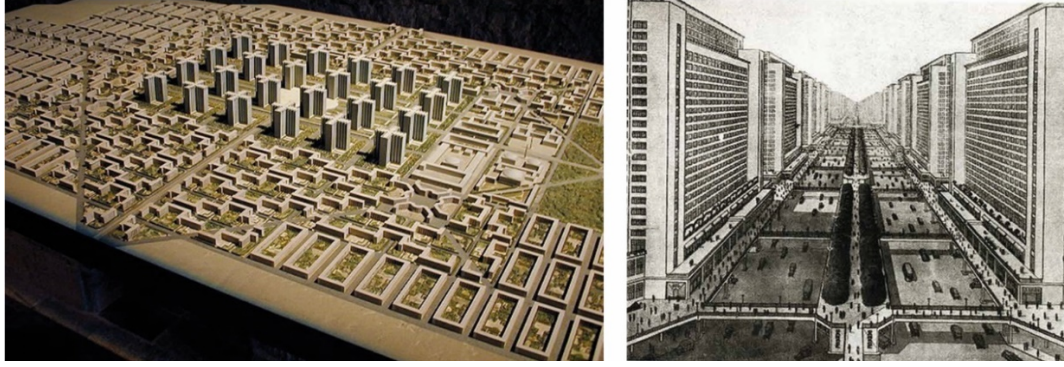
16. ve 17. yüzyılda ise kamusal mekânlar krallığın gücünün temsil edildiği mekânlar olarak kullanılmıştır. Meydanlar krallığın askeri güç gösterilerinin olmadığı sürede toplumun sosyalleşme ve eğlence amaçlı kullandığı yerlerdir. Ayrıca bu dönemde geniş kaldırımlarda halkın sosyalleşme alanı olurken kentlerde kamusal parklar düzenlenmiştir (Toussaint-Zimmermann, 2001).

Kentlerin yayılmaya başladığı ve toplumsal bölünmelerin olduğu 19. yüzyılda kamusal mekânlar burjuva sınıfının hakimiyetindedir (Şekil 2.4). 19. yüzyılın ikinci yarısında ise kapitalizmle birlikte kamusal mekânların içeriği yok olmaya başlamıştır. Kentlilerin kendi içlerine dönmesi ve kamusal yaşamı ahlaki açıdan uygun görmemeye başlamalarıyla kentliler kamusal mekânlar yerine evlerinde kalmayı tercih etmiştir. Sanayinin de kentlerde etkili olmasıyla kamusal mekânlarda mesafeli iletişim ve etkileşimler görülmeye başlanmış, karşılaşma mekânlarına dönüşmüştür. Ayrıca bireylerde içe dönüklük artarken, güçlenen aile kavramı ile birlikte özel alan gelişmiştir.

Şekil 2. 4 : 19. yüzyıl Paris kamusal mekânları (Url-4).

1933 yılında Le Corbusier tarafından yayınlanan Atina Kartasında geleneksel kamusal mekânlar yayaaların dolaşabileceği, alışveriş yapabileceği ve kentlerde gösterilerin gerçekleştirildiği mekânlar olarak nitelendirilmiştir. Önerdiği Voisin planında koridor sokaklar ve gökdelenler ile geleneksel kamusal mekânları oluşturan sokak ve meydanlar işlevsiz kılınmıştır (Şekil 2.5). Kentlerde kentlilere hareket alanı sunan kamusal mekânlar modernizmle birlikte geleneksel algılanışlarından uzaklaşmışlardır. 1950 ve 1960 yılları arasında kamusal mekânın görsel algısı üzerinde durulmuştur. 1960lı yıllarda kamusal yaşam ve kamusal mekân arasındaki ilişki sorgulanmaya başlamıştır. Cullen (1961) kamusal mekânı açık alanlar ve fiziksel yapıları çevre birimlerinin yarattığı bir mimari bütünlük olarak tanımlar. Cullen'a göre motorlu araçların erişimi sağladığı kamusal mekânlarda kimlik kaybı yaşandığı için kamusal mekânlar öncelikle yaya sirkülasyonunun sağlandığı mekânlar olmalıdır.

Şekil 2. 5 : Le Corbusier'in önerdiği Voisin planı ve koridor sokaklar (Url-5).

Kapitalist sistemin getirisi olan ekonomi odaklı politikalarla şekil alan kentlerde kamusal mekânlarda da tüketim mekânlarına yönelme şeklinde bir değişim yaşanmıştır. Jane Jacobs'a göre kentsel yaşamın barındırdığı dinamik yapı kentin günlük hayatında kentliler arasındaki etkileşimin sürekliliğini sağlayan kamusal yaşam ile oluşmaktadır (Jacobs, 2011). Jacobs'da (1961) kentsel kimliği oluşturan kamusal mekânların kentlilere sağladığı sosyal iletişim imkanları üzerinde durmuştur. Kentliler arasında güçlü bir iletişimin bulunduğu kentlerde ve özellikle en küçük birim olan mahallelerde kentsel yaşamın nasıl işlediğini araştırmaktadır.

1960'lardan sonra Yeni Şehircilik akımı ile kamusal mekânlarda tasarım odaklı bir yaklaşım ağırlık kazanmıştır. 1967'de kamusal yaşam ve kamusal mekân üzerine çalışmalarına başlayan Donald Appleyard insanların hareketlerini ve eğilimlerini saptayabilmek için simülasyon laboratuvarı kurmuştur. Appleyard kentsel yaşamda

motorlu taşıt odaklı ulaşım problemlerine odaklanmıştır. “Yaşanabilir Sokaklar” (1981) adlı kitabında motorlu taşıtların sokaklardan uzak tutulmasıyla kentsel yaşamın daha cazibeli ve kaliteli bir şekle dönüşebileceğinden bahsetmektedir.

1970’li ve 1980’li yıllardan itibaren küresel olarak yaşanan ekonomik sistemdeki değişimlerle kentlerde kamusal mekânlar farklı şekillerde görülmeye başlamış ve alışveriş merkezleri, tematik parklar, süper marketler, fastfood restoranlar gibi tüketim odaklı mekânlar kamusal mekânların yerini almaya başlamıştır. Zucker’a (1970) göre kentlerin değişim süreçlerini yansıtan kamusal mekânlar kentlilerin sosyal etkileşim merkezleridir. Kamusal mekânları yaşayan organizmalar olarak niteleyen Christopher Alexander kentlilerin kamusal mekânlarda günlük ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir tasarım yaklaşımı üzerinde çalışmıştır. Kentliler tarafından tasarlanabilecek mekânların nasıl oluşturulması gerektiği üzerine odaklanmıştır. Bir Desen Dili (1977) kitabında kentsel yaşam ve kamusal mekân arasındaki ilişkiyi incelemiş ve yapılı çevrenin yeniden şekillenebilmesi için önerilerde bulunmuştur. Kentsel yaşamda kentlilerin kamusal mekânlarda sergiledikleri davranışların tespiti ve toplanması, kamusal mekânların kentsel yaşamla kurduğu ilişki ve mekân kalitesinin belirlenmesi üzerine çalışmaları olan Jan Gehl, elde ettiği verilerle kamusal mekânların kullanıcılar tarafından hangi biçimlerle kullanıldığını veya kullanılmadığı üzerine tespitler oluşturmuştur. 1971’de yayımlanan Binalar Arasında Yaşam (Life Between Buildings) isimli kitabında fiziksel yapılı çevre içerisinde kalmış açık alanlarda oluşan kentsel yaşamın, mimarlığın ve planlamanın daha dikkatli ele alması gereken bir boyutu olduğunu vurgular ve kentlerde yaya erişimini geliştirici stratejik yöntemlerden bahsetmektedir.

William H. Whyte New York’un kentsel mekânları üzerinde fotografik çalışmalar yaparak kentlerin yaşam alanları olan kamusal mekânların ne kadar etkili kullanılıp kullanılmadığı tespit etmiş ve planıcı, mimar ve tasarımcıların kamusal mekânları tasarlama süreçlerinde dikkat etmeleri gerek faktörler üzerinde durmuştur (Şekil 2.6). William H. Whyt’ın çalışmaları referans alınarak kurulmuş olan The Project for Public Spaces (PPS), kentlilerin katılımları ile yenilenen veya oluşturulan kentsel mekânlar üzerine çalışmaktadır.

Şekil 2. 6 : William H. Whyte’in görüntülediği kamusal mekân kullanımları (Url-6).

Moughthin (1992) kamusal mekânları, kentteki farklı mekânları birbirine bağlayan, kentlilerin ihtiyaç ve hareket mekânları olarak tanımlamıştır. Sokak ve meydanların kentler için önemli kentsel yaşam alanlarını olduğu ve kentsel planlamanın da üzerinde durması gereken önemli mekânlar olduğunu belirtmiştir. Madanipour (1999) kamusal mekânı, tüm insanların fiziksel olarak yararlanabileceği, kullanabileceği ve ulaşabileceği mekânlar olarak tanımlamıştır.

20. yüzyılın ikinci yarısında kentlerde artan taşıt yoğunluğu ve ulaşım altyapısı ile kamusal mekânlar geçiş alanlarına dönüşmüş ve motorlu taşıtlar kentlere egemen olmuştur (Şekil 2.7). Kentlilerin sosyalleşmek bir araya geldikleri kamusal mekânlar kolektif etkileşimlerini kaybetmiştir. Ülkeler küresel sermayeyi kendilerine çekmek için kentsel alanları yatırım alanları olarak kullanmakta ve kentlerde bulunan yapıları çevreler de üretim ve tüketim ilişkisinin süreklilik gösterdiği yeni bir kentsel yaşam kazanmaya başlamıştır. Toplum yapısında sosyal ayrımların başlaması, yerleşim alanlarının kent çeperlerinde oluşması, sermaye çekmek için geliştirilen kentsel politikalar, kitlesel tüketim birimleri, artan iletişim araçları ile oluşturdukları yeni platformlar, artan taşıt trafiği ve ulaşım alt yapısı kamusal mekânların niteliksel olarak yok olmasına ve kamusal mekânın anlamsal olarak da değişmesine yol açmıştır. Özel sektör tarafından kentlerde oluşturulan uzmanlaşmış ticari merkezler, kitlesel tüketim birimleri, tematik parklar yeni tip kamusal mekânları temsil etmektedir. Trancik’e (1986) göre de motorlu taşıtların kentlerde ağırlık kazanması, kentsel sermaye politikaların kentlerde kimliksizliğe yol açan yere özgü olmayan uygulamaları, kamu yararından çok bireyselliğin ön plana çıkması gibi durumlar kentlerde kamusal mekânların yok olmasına neden olmuştur. Geçmişte kentlilerin sosyalleşmek, düşüncelerini paylaşmak, etkileşimde bulunmak için bir araya geldikleri kamusal

mekânlar üretim ve paylaşım temelinden uzaklaşarak tüketim ve bireysellik üzerine kurgulanmaya başlamıştır.

Şekil 2. 7 : 20. Yüzyılda kamusal mekânlarda artan taşıt yoğunluğu (Url-7).

2.3.1 Kamusal mekânın dönüşümüne yol açan etkenler

Yeni dünya düzeni ile birlikte kamusal mekânlar hızlı bir değişim yaşamakta ve bu değişim mekânların tüketilmesi, ticarileştirilmesi ve parçalanması ile sonuçlanmaktadır. Bu değişimle beraber kamusal mekânlar insanları tehlikelerden uzakta tutan, güvenlik sağlamak amacıyla mekânların sürekli denetlenip gözetlendiği, insanların karşıt görüşlerini ifade etmek amacıyla bir araya gelmelerinin engellendiği ve sosyalliğin sağlanmadığı mekânlara dönüşmektedir (Gasnier, 2006). Trancik kamusal mekânların kayıp mekânlara dönüşümünü; kentlerde otomobile bağımlılığın artması, modern mimari ve kentsel yenileme uygulamalarının kentlerde kimliksiz mekân yaratması, kamu yararı yerine bireysel hedeflere yönelimin yaşanması, kentsel mekânların özelleşmesi ve alan kullanımlarının parçalı bir şekilde gelişmesi etkenlerine bağlamaktadır (Trancik, 1986). Dönüşümü etkileyen faktörlere baktığımızda;

- **Ulaşım, İletişim ve Bilgi Teknolojilerinin Değişimi:** Ulaşım, iletişim ve bilgi teknolojilerinde yaşanan değişiklikler kentlerde mekân bağımlılığını ortadan kaldırmış, kentlerin yayılarak büyümesine yol açmış ve kentsel mekânların parçalanmasıyla sonuçlanmıştır (Ascher, 2004). Kentlinin kentsel mekânla kurduğu ilişki azalmıştır. İletişim ve bilgi teknolojileriyle birlikte gelişen sosyal medyada kamusal yaşamın nitelik olarak azalmasına yol açmıştır. Sennett'e (2010) göre medya, insanların başkaları hakkında bilgi sahibi olmasını kolaylaştırıp daha çok bilgi öğrenmelerini sağlarken, gerçek anlamda karşılıklı/yüz yüze iletişim kurulmasını azaltmaktadır. Kamusal mekânlarında

karşılıklı iletişimden beslenemediği durumlarda kamusal çöküş yaşamaktadır. Habermas'a (1978) göre ise medya kamusal mekânı yok etmemektedir. Medyanın gelişmesi sayesinde insanların özel alanlarında da topluma dair bilgi sahibi olduklarını ve fikir oluşturabildiklerini savunur.

- **Kentsel Fonksiyonların Özelleşmesi ve Yeni Kent Merkezlerinin Oluşumu:** Yönetim sistemlerinin özelleşmesi ile kentsel alanlarda özelleşmiş ve bu özelleşme kentlilerin erişim hakkına kısıtlama getirmiştir. Kentlerde konut alanları, kamusal mekânlar, ticari alanlar özelleşirken kentli de kullanıcı durumundan tüketici durumuna dönüşüm yaşamıştır. Ödeme gücüne sahip tüketici grupları için tasarlanan kentlerde yeni donatı alanları ve açık alanlar bir gösteri ürününe dönüşmüştür (Gintz, 2001). Ulaşım ağlarının gelişmesiyle birlikte kent çeperlerinde ve ulaşım aksları üzerinde gelişen yeni merkezlerde kamusal mekânın parçalanması yol açmakta ve kent kır ayrımını belirsiz duruma getirmektedir.
- **Kentsel Fonksiyonlarda ve Konumlanmalarındaki Değişim:** Ulaşım ağlarının gelişmesiyle kentler yayılarak parçalar halinde gelişmeye başlamış ve kentsel hiyerarşi yok olmuştur. Kent merkezleri sanayi ve ekonomik fonksiyonlarını kaybederken kentsel kullanım çeşitlilikleri azalmış ve kamusal alanda çöküş yaşanmıştır. Kentlerde mevcut kullanımların yer değişimi ile birlikte çeşitli merkezler oluşmuş ve bu alanlarda kullanıcı güvenliğini sağlamak amacıyla içe dönük/kapalı, kendi kendine yetebilen, ticaret ve eğlence ağırlıklı yaşam alanları oluşmuştur (Gökgür, 2017).
- **Bireyselliğin Kamusal Yaşamın Önüne Geçmesi:** Sosyal ve politik değişimlerin özel yaşamı ön plana çıkarmasıyla toplum hayatında bireycilik ön plana çıkarken kamusal ilişkiler zayıflamaktadır. Bireysel hak ve amaçların kentliler gözünde önem kazanmasıyla toplumsal bölünme hızlanmış ve toplum yararı çevresinde gelişen kamusal yaşam çöküntüye uğramıştır. İnsanların içe dönüş yaşamasıyla birlikte kentsel mekânlarda tercih edilmemeye başlanmış ve ev insanların zaman geçirdikleri mekân olarak daha çok kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca tüketim odaklı kamusal mekânlarda da bireysel olarak sosyalleşmenin ağırlık kazandığı, yabancılarla iletişimin azaldığı, kentlilerin tüketici davranışlarının artması gibi yeni kamusal mekân davranışlarında artış yaşanmıştır (Sennett, 2010).

Küresel politikalar sonucu kamusal mekânlar geleneksel niteliklerini kaybederek ve nicel olarak azalarak kentlerde dönüşüme uğramakta ve tüketim hedefleri ön plana çıkarak ticari anlamda kentlilere hizmet vermektedir.

2.3.2 Kamusal mekânların kentsel yaşama etkileri

Kentler farklı etnik ve sosyal gruplardan insanların bir arada yaşadıkları ve iletişim kurdukları, bir ortak yaşam ve paylaşım alanı niteliğine sahip yerlerdir. Var olabilmeleri için kentlerde sosyal yaşam, kentsel yaşam kalitesi, kolektif üretim ve kentlilerin çeşitli konular üzerine karşılıklı etkileşimleri gerekir. Kamusal mekânlar da kentlerin var olma sürecinde ortak yaşam ve paylaşım alanlarının oluşumunda önemli görevler edinmişlerdir. Kentliler sosyo-kültürel yaşamlarının ihtiyaçlarını, kamusal yaşamın var olduğu kamusal mekânlarda karşılamaktadırlar. Caddeler, bulvarlar, sokaklar, meydanlar, parklar ve açık alanlar kentlilerin bir araya gelebileceği, farklı insanlarla karşılaşabilecekleri, iletişim kurabilecekleri, kentsel kültürü deneyimleyebilecekleri toplumsal alanlarıdır. Kamusal mekânlar sosyalleşme ve kentsel kimlik yerleridir. Kentsel yaşamın merkezi olan kamusal mekânlar da kentsel yaşam üzerinde çeşitli rollere sahip, çok yönlü mekânlardır. Bu roller; fiziksel, ekolojik, psikolojik, toplumsal, siyasal, ekonomik, sembolik ve estetik başlıkları altında sınıflanabilir.

Kamusal mekânlar fiziksel anlamda kentlerin iletişim ve erişim yerleridir; kentlilerin günlük ihtiyaçlarını karşılarlar, farklı fiziksel aktiviteleri ile etkinlikleri barındırırlar ve kentteki açık alan sisteminin sürekliliğini sağlar ve çeşitlendirirler (Gehl, 1996). Simmel'e (2003) göre kamusal mekânlar kentlilerin kentsel donatılara ve hizmetlere erişimini sağladıkları; toplanma, alışveriş, bekleme ve yönlenme gibi faaliyetlerini gerçekleştirdikleri ortak mekânlardır.

Kamusal mekânlar içlerinde barındırdıkları ekolojik alanlarla kentlerin mikro-klimasını değiştirebilirler, toz parçacıklarını filtre edebilirler ve hava akımı sağlayarak kentleri serinletebilirler (Thompson, 1998). Kentleri ekolojik anlamda zenginleştirirken de kentlerin iklim kalitelerine pozitif yönlü etki sağlarlar.

Kamusal mekânların kentlilerin psikolojik sağlıkları üzerinde de etkileri vardır (Lynch, 1992). İnsanların kişisel gelişimlerine yardımcı olurlar ve kentlilerin kent ortamında psikolojik anlamda rahatlama ve gerilme arasındaki ruh hallerini sağlayan yerlerdir (Loukaitou-Sideris, 1988; Lynch, 1992). Kentsel açık alanda rahatlama ile

çok şiddetli bir kentsel gürültünün veya yoğun bir taşıt trafiğinin bulunduğu bir caddede yürümenin veya bulunmanın yarattığı gerilim, kentlilerin psikolojik durumlarında değişimlere ve kentsel mekân üzerinde olumlu veya olumsuz izlenim edinmesine neden olur (Lynch, 1992). Toplumsal etkileşim merkezleri olan kamusal mekânlar; insanların 'kendilerini', 'yabancıları' ve 'çevreyi' keşfetmelerini sağlar (Carr vd., 1992; Lynch, 1992).

Kamusal mekânlar farklı sosyal sınıftan, kültürden ve etnik gruplardan insanların bir arada bulunmasını sağlayarak, kozmopolit bir toplumsal yapıyı güçlendirirler. Farklı insan grupları arasındaki iletişimi destekleyerek kentlerde kamusal yaşamın sürdürülmesine ve zenginleşmesine destek olurlar (Montgomery, 1997). Kamusal mekânlar sosyal ve kültürel etkinliklerin, mitinglerin, politik eylemlerin, ticari etkinliklerin ve sportif faaliyetlerin gerçekleştirildiği toplumun ve kentin sosyal yapısını çeşitlendiren yerlerdir. Lonfland (1989) kamusal mekânların kentlerde birbirlerini tanımayan insanların yan yana geldiği ve karşılıklı iletişim kurdukları ve insanların kendinden ya da yabancıardan deneyim kazandıkları mekânlar olduğunu belirtir.

Kamusal mekânlar politik rollere de sahiptirler. Kentlileri kamusal mekânda var olmaya ve katılıma teşvik ederek, serbestçe hareket edebilmelerini, fikirlerinin temsil bulabilmelerini ve yabancılarla karşılıklı iletişim ve etkileşim içinde olmalarını sağlayarak, kentsel yaşamda demokrasinin gelişimine ve sürdürülmesine katkı sağlarlar (Moudon-Vernez, 1987). Kamusal mekânlar yurttaşlık bilincinin geliştiği ve toplumsal bir probleme dair çözümlerin geliştirilmesini sağlayan yerlerdir (Loukaitou-Sideris, 1988).

Kamusal mekânlar, fiziksel, ekolojik, sosyal ve siyasal işlevlerinin yanı sıra, kentlerde ekonomik roller de oynarlar. Kamusal mekânlar ilk oluştukları zamandan beri ticari aktivitelerin yapıldığı yerler olmuştur (Gehl, 1996). Ayrıca 1960'lardan günümüze kadar, kentlere ekonomik anlamda katkı sağlayan yerlerdir. Thompson'a (1998) göre, kamusal mekânlar bakımlı ve temiz tutulduğu ve nitelikli bir yapıya sahip olduğu sürece, yakın çevresinde bulunan gayrimenkul değerlerinin yükselmesine de katkıda bulunurlar. Kentlerde bulunan nitelikli kamusal mekânlar, kentsel pazarlama stratejilerinde ve kentsel canlandırmada (urban regeneration) önemli bir faktör olarak kullanılmaktadırlar (Madanipour, 2000).

Kamusal mekânlar sembolik anlamda bakıldığında kentsel kimliğin oluşmasına ve kentsel imgelerin tanımlanmasına katkıda bulunan mekânlardır. Jacobs, “Sokaklar ve kaldırımlar, kentlerin temel kamusal alanları ve dinamik elemanlarıdır. Bir kent düşünüldüğünde akla gelen öge o kentin sokaklarıdır. Bir kentin sokakları dinamikse, o kent dinamiktir. Bir kentin sokakları durağansa, o kent durağandır.” sözüyle kamusal mekânların kent kimliğinin tanımlanmasında etkili olduğunu belirtmektedir (Jacobs, 1961, 29). Montgomery’e (1997) göre, bazı kamusal mekânlar, toplum için önemli olan kutsal ya da sembolik değerleri temsil eden mekânlardır. Temsilcisi oldukları ya da sahip oldukları kültürel, tarihi, dini, toplumsal ve siyasal değerlerden dolayı, bu tür kamusal mekânlar, toplum için sembolik duruma gelirler. Sembolik anlamlarıyla, kamusal mekânlar, toplum arasındaki bağın güçlenmesine ve sürdürülmesine katkıda bulunurlar (Loukaitou-Sideris, 1988).

Son olarak, kentlere estetik özellikler sağlayan ve artıran kamusal mekânlar sahip oldukları aydınlatma, peyzaj varlığı, zemin döşemesi ve kentsel mobilyalar gibi varlıklarla kentlerde önemli estetik öğelerden biridir (Carr vd., 1992, Thompson, 1998).

2.4 Bölüm Değerlendirmesi

Kentsel mekân; doluluklar arasındaki boşluklarda, kentlilerin serbestçe erişebildiği, kimliğin ve kültürün yansıtıldığı devingen yaşam alanlarıdır. Günlük kentsel yaşamın sergilendiği, kamunun olduğu bulvarlar, caddeler, sokaklar, meydanlar, parklar, kentsel açık alanlar ve mahalleler birer kentsel mekân ve kamusal mekân örneğidir. Kamusal alan toplumun tamamının tarafından kullanılabilirliği temsil etmektedir. Kamusal alanlar kamunun problemleri üzerine örgütlenen, tüm insanların katılım gösterebildiği, kentsel yaşamın kozmopolitliğinin sergilendiği iletişim temelli alanlardır. Bu kapsamda kentsel yaşamda fiziksel, ekolojik, psikolojik, toplumsal, siyasal, ekonomik, sembolik ve estetik roller üstlenen, kamusal alanın yansıdığı fiziksel elemanlar olan kamusal mekânlar tüm kentlilerin erişebildiği ve kullanabildiği, kentlilere yabancılarla iletişim, etkileşim ve kolektif üretim imkânı sunan, özel mekânların dışında kalan dinamik kentsel mekânlardır. Bu dinamik mekânlarda kentlerin tarihsel süreçte yaşadığı dönüşümle beraber değişim geçirmektedir.

Kitlesel üretim metotlarının oluşmaya başlamasının ardından küreselleşmeyle birlikte artış gösteren üretim ve tüketim miktarları ve iletişim teknolojilerinin de gelişmesiyle

kamusal mekânlar değişim sürecine girmiştir. Günümüz kentlerinde taşıt kullanımının artması ve ulaşım alt yapılarının gelişmesiyle kentlerde mekânlar arası uzaklık artık göz ardı edilmeye başlanmış ve kentliler sağlık, eğitim, sosyal, kültürel, barınma, iş gibi farklı alanlardaki ihtiyaçlarını kentin farklı yerlerinde karşılayabilme fırsatları bulmuştur. Yayılarak büyüyen kentlerde de kamusal mekânlar dağılmaya başlamıştır. Otomobillerin kentlere egemen olmaya başlamasıyla da kentlinin kentle kurduğu, kentlinin özel mekânlarla kurduğu, kentlinin kamusal mekânlarla kurduğu ilişki zayıflamaya başlamıştır. Kentler kamusal yaşamlarını kaybederken kamusal mekânları oluşturan kentsel boşluklar kullanılan mekânlar olma özelliğini kaybederek kavşak noktaları haline gelmiştir. Kentlinin kentle ilişki kurmasını sağlayan önemli kentsel öğelerden biri olan sokaklar kamusal mekânlar ile özel mekânlar arasında geçişi sağlayan yarı kamusalığını kaybetmeye başlamıştır. Sokaklar kentlinin sosyalleşme mekânları olma özelliğini kaybederken, küresel sermaye politikalarının kentlerde oluşturdukları alışveriş merkezleri sokak gibi temel kamusal mekânların içlerini boşaltmış ve onların yerini almıştır. Kamusal mekânlar günümüzde kentlerin pazarlanma stratejilerinde en önemli ögesi konumuna gelmiş ve bulundukları yere ait olmayan öğelerle kentlerin pazarlanma sürecine katılmaya başlamışlardır.

Niceliksel olarak azalan ve niteliksel olarak da karşılıklı etkileşimden, minimum iletişimle tüketim temelli bir sisteme göre kurgulanmaya başlanan kamusal mekânlar günümüz kentlerinde kamunun tamamına adil bir şekilde hitap etmemektedir. Bu nedenle kentliler kamusal mekân ihtiyaçlarını kendilerinin oluşturdukları ve yine kendi ihtiyaçlarına cevap veren mekânlarla çözmektedirler. Kentlilerin kendi ihtiyaçları şekillendirdikleri ve potansiyel kamusal mekân niteliği taşıyan alternatif açık alanlarda bunlardan biridir.

3. ALTERNATİF AÇIK ALAN KAVRAMI VE MÜZE BAHÇELERİNİN ALTERNATİF AÇIK ALAN POTANSİYELLERİ

Türk Dil Kurumuna göre alternatif kelimesi “Seçenek.”, “Değişik, farklı.”, “Karşı.” anlamlarını ifade etmektedir. Alternatif kelimesi; fark, olasılık ve ötekilik anlamına gelmektedir. Bir durumu veya olayı alternatif bir karşılık ile ifade etmek için kullanılan “alternatif” kelimesi; içerisinde bulunulan durum veya olaydan memnun olmamayı ve farklı bir karşılık istendiğini göstermektedir. Alternatif kavramı, insanlara tercih hakkı sunmakta veya o tercih hakkını kendilerinin yaratmasını sağlamaktadır.

Günümüzde kentlerle birlikte değişen kültürel yapı ve insanların yaşam stilleri, hızlı ve yoğun yapılaşma sonucu kentsel açık alanlarla kurdukları etkileşim yönünden fiziksel ve sosyal anlamda zayıflamakta ve nicel olarak da azalma göstermektedir. Bu değişim insanlığın kentle kurduğu ve kuracağı ilişki için tehdit oluşturmaktadır. Kent ve kentli arasında kurulan ilişkide dengenin bozulması kentsel yaşamı tehlikeye sokmaktadır. Sağlıklı kent ve kentli ilişkisi ile kentsel yaşamın oluşması yapılı çevrede insan ile kentsel açık alanlar arasındaki ilişkiyi iyileştirecek/geliştirecek alternatif kentsel mekânlarla sağlanabilir.

Alternatif açık alanlarda da alternatif tasarım ve müdahale biçimleri ile geleneksel kamusal mekân kullanımları değiştirilerek kamusal mekânlar için farklı biçim ve kullanımlar oluşturulur. Alternatif kamuoyu, kentsel çevrede egemen mevcut politikayı istila eden veya dönüştüren alternatif kamusal mekânları yaratır. Mekânı oluşturanlar açısından alternatif açık alan üretim süreci, mevcut politik sisteme bir karşı duruş alanı sunarken kentsel iletişim açısından ise farkındalık kazanılmış bir alan sunar (Fraser, 1992). Alternatif kamusal mekân, küresel sermayenin yeni düzenlemeleri ve bunların ulus-devletler bağlamında kentlerde oluşturduğu problemlerin, dezavantajlılar için giderilmeye ve çözülmeye çalışıldığı ifade ve eylemler yeridir (Özbek, 2004). Ryan’a (1994) göre alternatif kamusal alan burjuva kamusal alan kavramına karşı duran bir yaklaşımdır. Alternatif kamusal alanlar ulus-devletlerde küreselleşmeden kaynaklanan sorunların kentlerde ifade hakkı tanınmayan

gruplar lehinde çözülmeye çalışıldığı plan ve eylemlerden oluşur. Sınıfsal bir meydana geliş değildir ve bu alanda demokratik gayretler sergilenmektedir (Negt, Kluge, 1993). Alternatif kentsel açık alanlar, mevcut olan neoliberal politikaların kritiği ve eleştirilen politikalara karşı gelen alternatif fikirlerin ve politikaların üretilmesiyle şehirlerde yeni bir politika oluşum alanı ve kentsel yaşam alanı olarak var olmaktadır. Alternatif kentsel açık alanların oluşum süreçlerinde sergilenen mücadele alanına baktığımızda toplumsal ya da sınıf tabanlı eylemlerden beslendiği görülmektedir. Günümüz küreselleşme ve artan tüketim stratejilerinden kaynaklanan azalan kolektif üretime karşılık alternatif kamusal mekânlarda kolektif üretim yeniden çeşitlenerek artmaktadır.

3.1 Alternatif Açık Alan Uygulamaları

Kentlerin kamusal yaşamlarının daha kaliteli ve verimli kullanımı için var olan kentsel mekânların yeniden değerlendirilmesi ya da azalan kamusal mekân ihtiyacı probleminin çözümü için alternatif kamusal alan oluşum arayışları artmıştır. Kentlerdeki kamusal mekân ihtiyacına bir cevap olarak, kamusal mekânlarda yeni tipolojiler, tasarlama süreçleri ve sahiplenme durumları ortaya çıkmaktadır. Gayri resmi olarak değiştirilmiş kamusal mekânlarla, bireyler, topluluk ve yapılı çevre arasında bir ilişki oluşur. Mekân yaratma araçlarından olan yer oluşturma (placemaking), kendin yap (Do It Yourself-DIY), taktiksel şehircilik (tactical urbanism), uyarlanabilir kullanım/tasarım (adaptive use) uygulamaları ile tasarlanan ve günlük kentsel mekânlarla etkileşimi destekleyen alternatif açık alanlar, kentliler için kamusal mekânların fiziksel ve algılanabilir erişilebilirliğini ve sahipliliğini değiştirmektedir. Alternatif açık alanlar geleneksel kamusal mekânlardan olan meydanlar, parklar, sokaklar gibi alışılmış örnekler dışında kentliler tarafından keşfedilen, tasarlanan, kullanılan ve benimsenen alanlardır. Alternatif kentsel mekân kurguları ve değişken kentsel stratejiler sayesinde farklı kamusal mekânlar oluşmaktadır. Toplum tarafından bu mekânlar oluşturulurken mekânsal ve toplumsal anlamda üretilen ve kazanılan deneyimler kentsel kimliği ve toplumsal belleği zenginleştirmektedir. Alternatif kamusal mekânlar kentsel katılım ve yerel ifadelerin ve kimliklerin kentlere yansıdığı mekânlardır. Alternatif açık alan stratejileri kentsel mekânlarda yeni katılımlara olanak sağlamaktadır. Bu alanlar aracılığıyla, tasarıma yeni kapsamlı yaklaşımlar örneklendirilir ve kamusal alanda kentlilerin paylaştığı kentsel deneyim ve kolektif üretim artar. Yenilikçi bir şekilde kamu yararı için çalışan

kentlilerin alternatif vizyonları sayesinde kentlerde yeni gelecek kurgulamaları ve fırsatlar var olmaktadır (Toolis, 2017).

Teraslar, çıkmaz sokaklar, üst geçitler, köprüler, halka açık araziler ve binalar, tarihi kalıntılar, ada içi boşluklar, iç avlular, terk edilmiş yapılar ile kullanım dışı bırakılmış istasyonlar ve duraklar alternatif açık alan oluşturma potansiyeline sahip kamusal veya kamusal kullanıma sahip özel mekânlardır. Paris'teki Les Grands Voisins sosyal konut dokusunun çevrelediği iç avlu kentliler ve yerel hükümet iş birliği ile kamusal mekâna dönüştürülmüştür. Gün içerisinde kullanımın serbest olduğu, yerel kullanıcılar için boş zaman aktiviteleri sunan avluda çeşitli kamusal sanat öğeleri ve oturma birimleri bulunurken alanda zaman zaman çeşitli platformlarda etkinlikler düzenlenmektedir. Cenevre'de Clos Voltaire sosyal konut dokusunda bulunan ada içi boşluklar da yerleşim bölgesinde oturanlar tarafından kullanılmaktadır. Doğal dokusu korunmuş ve kalıcı yapılaşma elemanlarıyla donatılmamış alan kent bahçeciliği, yürüyüş ve açık hava sineması gibi aktiviteleri içermektedir. Kentlilerin tecrübelerini paylaştığı, yeni bir kentsel yaşamın üretildiği bu avlular alternatif kamusal mekânlara dönüşmüştür (Şekil 3.1).

Şekil 3. 1 : Les Grands Voisins iç avlusu ve Clos Voltaire ada boşluğu (Url-8, Url-9).

Kentlerde terk edilmiş durumda olan birçok yapı mevcuttur. Bu yapılar yapılaşma baskısının tehdit ettiği kentlerde kentlilerin kamusal mekân kullanımlarına cevap verebilecek potansiyellere sahiptir. Terk edilmiş üretim alanları, benzin istasyonları, garlar, otoparklar, havaalanları kentlilerin planlı ya da doğaçlama gelişen uygulamalarla kamusal mekâna dönüştürebildikleri alanlardır. Geçici fonksiyon kazanımıyla dönüşümleri başlayan bu yapılar zaman içerisinde toplum belleğinde yer edinerek alternatif kamusal mekânlara dönüşmektedir. Kayıp ve ölü alanlar kavramı ise mülkiyet durumları ele alınmadan fonksiyonlarını kaybetmiş ve yok oluş sürecine girmiş, bulundukları yerleşim bölgesinde de terk edilen alan durumuna yol açan

alanlardır. Kentsel mekânın kayıp alanlara dönüşmesi kentliler için taşıdığı toplumsal anlamın ve mekânsal kullanım değerlerinin yok olmasına yol açar. Günümüz kentlerinin kent merkezlerinde toplumsal değerleri yok eden kapitalist yapılaşma stratejileri merkezlerin kayıp alanlara dönüşmesine yol açmaktadır (Trancik, 1986). Kentliler de kentsel yaşamda kullanılmayan bu mekânları kamusal yaşamda ihtiyaçlarını karşılayacak mekânlara dönüştürmektedir. Londra'nın Peckham bölgesinde bulunan ve mevcutta kullanılan çok katlı bir otoparkın çatı katı da mahalle sakinleri ve sokak sanatçıları tarafından kamusal mekâna dönüştürülmüştür. The Peckham Observatory seyir platformu, Londra silüeti ve çatıda kurulan enstalasyonlar için izleme imkânı sunmaktadır. Kentliler için boş zamanlarını geçirebilecekleri ve aktivite yapmalarına imkân veren bir alternatif açık alandır. Londra, White City bölgesinde bulunan ve terk edilmiş durumda olan bir benzin istasyonu halka açık sanat çalışması 'Here After' ile yeniden tasarlanmış ve kurgulanarak alternatif kamusal mekâna dönüştürülmüştür. Kurgulanan benzin istasyonunda çeşitli sanatsal etkinlikler düzenlenmektedir (Şekil 3.2).

Şekil 3. 2 : The Peckham Observatory seyir platformu ve Here After benzin istasyonu (Url-10, Url-11).

Çıkmaz sokaklar kent içerisinde kendilerine ait bir mahremiyeti olan, komşuluk birimlerinin aidiyet duygusunun baskın olduğu, çocuklar içi oyun, yetişkinler için buluşma ve iletişim amaçlı kullanılan kamusal mekânlardır. Ölü kamusal mekânlardan olan çıkmaz sokaklar da kamusal mekân kalitesini artırıcı yönde yer oluşturma ve kamusal sanat uygulamalarıyla geliştirilirken insanların zaman geçirebileceği yaşam mekânlarına, sergi alanlarına ve kolektif üretim alanlarına dönüştürülerek kentliler için alternatif kamusal mekânlar olarak kullanılmaktadır. Teksas'da Austin'in Şehir Merkezindeki Sokakları Kamusal Alanlar Olarak Etkinleştirmek etkinliği ile birlikte çıkmaz sokaklar kentliler için buluşma merkezlerine dönüşmüştür. Kentlerde mahalle içlerinde bulunan terk edilmiş istasyonlar ve garlar da kentlilerin günlük yaşamlarında

içlerinde bulundukları mekânlara dönüşmektedir. Bu dönüşümler planlı bir şekilde ele alınabildiği gibi plansız kendiliğinden de kamusal mekâna dönüşebilir. Paris’te düşük gelir gruplarının yaşadığı bir bölgede bulunan ve günümüzde tren istasyonu olarak kullanılmayan eski istasyon ve köprü, mahalle sakinlerinin plansız bir şekilde günlük yaşamlarında rekreasyon amaçlı kullanımıyla bir rekreasyon alanına dönüşmüştür. Mevcut durumu değiştirilmeden bırakılan istasyon yerel sanatçılar için bir kamusal sanat merkezi iken, çocuklar ve yetişkinler için de serbest zaman aktivitelerini sağlamaktadır (Şekil 3.3).

Şekil 3. 3 : Teksas ara sokak örnekleri (1-2) ve Paris tren istasyonu (Url-12, Url-13).

Kendilerine özgü yapısal karakterleriyle köprüler, kentsel kimlik elemanlarından birisidir. Köprülerin farklı noktaları bağlama ve motorlu taşıt veya yaya erişim sağlama fonksiyonları kentlerde fiziksel ve algısal anlamda bütünleşme durumu yaratmaktadır (Simmel, 1994). Köprüler sadece erişim için kullanılmamaktadır. Köprüler üzerinde zaman geçirmeyi güçlendiren ve yoğunlaştıran tasarım uygulamalarıyla günümüzde sıklıkla karşılaşılmaktadır. Parklar, çocuk oyun alanları, seyir terasları, açık/kapalı gösteri alanları, ticaret alanları gibi birçok çeşitli fonksiyonu üzerinde konumlandırabilen köprüler artık kentlerin sadece geçilip gidilen alanları olmaktan çıkarak alternatif açık alanları olarak değerlendirilmektedir. Çeşitli hizmetlere ev sahipliği yapan bu yapısal düzlemler kentin deneyimlendiği farklı mekânlardan biridir. Teksa’ta Trinity Nehri üzerinde bulunan Continental Avenue Köprüsü şehir merkezi ile Batı Dallas arasındaki bağlantı noktası olarak hizmet vermektedir. 2012’de trafiğe kapatılan köprü nehir üzerinde oyun ve eğlence alanları,

oturma birimleri, ticari birimler, sosyal aktiviteler ile her yaş grubuna seçenek sunmaktadır (Şekil 3.4).

Şekil 3. 4 : Continental Avenue köprüsü (Url-14).

Alt geçitler, viyadüklerde kentlerde erişim imkânı sağlarken aynı zamanda ölü alanlarda yaratabilmektedir. Kentlerde kullanılmayan ve güvensizlik hissi yaratan bu ölü alanlar kamusal mekân ihtiyacına cevap veren potansiyel açık alanlardır. Ottawa’da bulunan Queensway alt geçidi alternatif kamusal mekân olarak kullanılmaya başlamadan önce karanlık ve geçilip gidilen bir alandır. Yerleşim bölgesinde müzikle uğraşan bir grup kamusal mekâna sahip olmak ve yoldan geçenlerinde mola verebilecekleri bir alan oluşturmak için alt geçitte Yeraltı Müzikali programı altında yapılan küçük değişikliklerle alanı insanların spor ve müzik yaptığı bir yere dönüştürmüşlerdir. Toronto’da gerçekleşen Bentway projesi Gardiner otoyolunun viyadüklerinin altında gerçekleşen bir ölü alan canlandırma projesidir. Kentte artan nüfusun kamusal mekân ihtiyacına yönelik gerçekleşen 1.75 km’lik proje alanında kentlilere açık alan aktiviteleri için mekân imkânı sunulurken aynı zamanda kent içinde mahalleler arasında yaya erişimini de güçlendirmektedir (Şekil 3.5).

Şekil 3. 5 : Queensway alt geçidi ve Bentway (Url-15, Url-16).

Rosol (2010), kent bostanlarını “gönüllüler tarafından oluşturulan ev bakımı takip edilen kamusal yeşil alanlar” şeklinde tanımlamaktadır. Neoliberal politikaların kent

ve toplum üzerindeki etkilerine karşı bir eylem alanı olan kent bostanları ve çatı bahçeleri kentsel sürdürülebilirlik yanında toplumsal ve fiziksel olarak kolektif üretime katkı sunmaktadır (Schmelzkopf, 2002). Kendin yap (Do It Yourself) ve taktiksel şehircilik (Tactical Urbanism) uygulamalarıyla kentsel boşlukların dönüştürülmesiyle oluşan bostanlar ve çatı bahçeleri kentliler için alternatif kamusal mekânlar oluşturmaktadır. Danimarka’da oluşturulan ilk çatı çiftliği yerel gıda ürünlerinin belediyenin ve kentlilerin yardımıyla kentte üretilmesini sağlamaktadır. Danimarka’nın ilk çatı katı olan OsterGRO, bölgede bulunan 40 üye ailesinin sürdürülebilir şekilde üretilen yumurta, bal ve sebze ihtiyacını karşılamaktadır. Organik kentsel çiftlik, üç çalışanı, üyeleri ve gönüllüleri tarafından yönetilmektedir. Mahalle sakinlerinin kentsel yaşam stresinden uzaklaşmak, sosyalleşmek ve gıda üretimi için bir araya geldiği çatı çiftliği topluluk için bir alternatif kamusal mekân oluşturmaktadır. Bir diğer örnek ise Cenevre’de UAC’nin (Units for Social Action) yerel halkın kullanımı için kentte bulunan pasif yeşil alanlarda oluşturulan Beaulieu Le Parc De topluluk bahçesidir. İşgal edilen alan başlangıçta sadece 310 m² iken yerel halkında projesi desteklemesiyle bölgede bulunan pasif yeşil alanın 4290 m² topluluk bahçesine dönüşmüştür. Mahallelilerin günlük hayatlarında kendi sebze ve meyvelerini yetiştirdikleri bu alan aynı zamanda mahallede sosyalleşmek için bir toplanma merkezidir (Şekil 3.6).

Şekil 3. 6 : Danimarka’da kurulan ilk çatı çiftliği ve Beaulieu Le Parc De topluluk bahçesi (Url-17, Url-18).

Değişen kentsel yapıyı çevre karşısında kentlilerin ihtiyaçlarına cevap veren alternatif kamusal mekânlar tüketici odaklı olmayıp kullanıcı odaklı olan, paylaşımlı, kapsayıcı ve kent ile günlük yaşam ilişkisini tekrar ön plana çıkaran alanlardır. Kentsel kimliği ve toplumsal belleği zenginleştiren bu mekânlar katılımcı süreçlerle şekillenmekte ve niteliksel çeşitliliğe sahiptirler. Alternatif kamusal mekânlar, günümüzde nicel ve nitel

olarak kaybettiğimiz kamusal mekânlar için farklı arayüzler sağlayarak kentsel yaşama karışmamızı kolaylaştıran ortak yaşam alanlarıdır.

3.2 Müze Bahçelerinin Alternatif Açık Alan Olarak Ele Alınması

Kamu ve sanat insanlık tarihinin ilk zamanlarından itibaren birbirleriyle ilişkili bir süreç geçirmiştir. Kamunun sanatla buluştuğu mekânlardan biri olan müzeler, dünyanın geçmişten günümüze barındırdığı kültürleri koruyarak ve gelecek kuşaklara taşıyarak nesiller arası kültürel beslenmeye katkı sağlar (Byrne, 1991). Müze; “İnsanlığın gelişim sürecinin hizmetinde olan, kamuya açık, insanlara veya yaşadığı yerleşimlere ait objeler üzerinde inceleme yapan, toplayan, koruyan, paylaşan ve sergileyen, kâr düşüncesinden bağımsız devamlılık gösteren bir kurumdur.” (International Council of Museums Code of Ethics, 2004). Ekolojik ve teknolojik alanlarda yaşanan değişimler ve insanlığın gelişim tarihinde gibi konularda çalışmalar yapan ve bir arşive sahip bilim merkezleri olarak nitelenen müzeler kentlerin sosyo-kültürel gelişiminde önemli etkileri vardır (Goulding, 2000). Günümüzde müzeler kentlerde sadece tarihi süreçleri ve kültürel yapıyı yansıtan yerler değil, toplumsal ve siyasal değişimleri takip eden ve toplumsal ihtiyaçları ve iletişim destekleyen kentsel hizmetler sunan dinamik mekânlardır. Kamusal mekân ihtiyacının yaşandığı birçok kentte müzeler sahip oldukları açık alanlarıyla kentlilere alternatif açık alanlar sunarak kentsel yaşama dahil olmaktadır.

3.2.1 Müzeciliğin tarihsel gelişimi

Müzelerin tarihsel gelişim sürecine baktığımızda “Müze” kelimesinin köken olarak dayandığı Yunan mitolojisindeki Mouseion “İlham perilerinin yaşadığı yer.” veya “Bilimler tapınağı.” anlamına gelmektedir. Müzik, şiir, tarih, tragedya, dans, komedy ve gökbilim merkezi olan mouseionlar müzelerin ilk örneği olarak kabul edilir. Sergileme fonksiyonunun ise Eski Mısır ve Mezopotamya'da değerli veya kutsal objelerin tapınaklarda toplanması, savaş sonrasında elde edilen ganimetlerin halka sergilenmesiyle ortaya çıktığı bilinmektedir. Günümüz niteliğine benzer şekilde sanatsal eserlerin toplanması da ilk olarak Antik Yunan'da başlamış ve sergilenme mekânları olarak Hazine binaları oluşturulmuştur (Keleş, 2003). Bilinen en eski müzede, Klasik Antik Çağ'daki ünlü ressamların tablolarının korunup, sergilendiği Atina Akropolü'nde yer alan Pinacothèque'dur. İkinci müzenin İskenderiye'de I.

Ptolemaios tarafından araştırma enstitüsü olarak kurulduğu ve ilk olarak “mouseion” daha sonra Latince “museum” adını aldığı belirtilmektedir. Koleksiyon anlamında geçmiş dönemlere ait nesnelerin fikri ise Romalılarda görülmüştür. Nitelikli objeleri ve sanat eserlerini toplamak ve sergilemek sınıf üstünlüğünün göstergelerinden biri olmuştur (Karabıyık, 2007). Hristiyanlığın yayılmasıyla İsa’dan sonraki dönemlerde Roma halkının pagan dinlerine karşıt düşüncelerle, Antik Yunan ve Roma heykellerine ilgi azalmıştır. Ortaçağ Avrupası’nda müzecilik, kral ve soylu gruplarının koleksiyonculuğu olarak görülmüş ve halk tarafından benimsenmemiştir. Kilise ve manastır gibi kamusal mekânlarda dini objeleri ve değerli eserleri içeren koleksiyonlar bulunmaktadır. İtalya’da karşıt düşünceye yönelik değişimler başlamıştır. Rönesans ile meydana gelen aydınlanma kavramının kaynağı, Antik Yunan olduğundan eski eserler önem kazanmıştır. Antik Çağ’dan Rönesans’a kadar geçen süreçte zengin bir koleksiyon olsa da koleksiyon ve müze kavramı; Rönesans düşüncesinin bir ürünüdür. Bugünkü anlam ve kullanımda müzeciliğin ilk örnekleri, Avrupa’da 15. yüzyılda başlayan koleksiyonculuğun bir dalıdır. Koleksiyoncular, ellerindeki objeleri misafirperverliklerini göstermek için meydana çıkarmışlardır. İngiltere’de ilk müze olarak gösterilen ve Oxford’da bulunan Ashmolean Museum ile önemli örneklerden bir diğeri olan British Museum, 1683 yılında kurulmuştur (Uralman, 2006). Fransız Devrimi (1789) toplumda bilimsel, sanatsal, idari ve toplumsal değişikliklere yol açmış, bu değişiklikler Avrupa ülkelerinde müzecilik fonksiyonunu farklılaştırmıştır. Fransız Devrimi’yle oluşan ulusçuluk, ulusal müze yaklaşımını yaratmıştır. Paris’te bulunan Louvre Müzesi, Avrupa’nın ilk ulusal müzesidir. Küresel ölçekte keşiflerin artması ve sömürgeciliğin de yayılmasıyla Hindistan, Mısır, Osmanlı İmparatorluğu, Yunanistan gibi değişik alanlardan pek çok nesne Avrupa müzelerinde sergilenmeye başlamıştır. Avrupa’da bazı kraliyet koleksiyonları sınırlı bir şekilde özel misafirler için ziyarete açılmıştır.

16. yüzyıla kadar sanat aristokrasinin/kilisenin gözetimi altında şekillenmiştir. 16. Yüzyılda günümüz müze anlamının kullanımı ilk kez Rönesans’ta olmuştur. Doktor ve din bilimci Paolo Giovio, antik eser koleksiyonlarından oluşturduğu odayı; Apollon ve dokuz ilham perisine ithaf ederek bu oluşuma “müze” adını vermiştir. Fransız İhtilali ve Aydınlanma hareketiyle birlikte aristokrasinin/kilisenin kamuya baskısının yıkılmasıyla birlikte sanatçılar baskıdan kurtularak özgürce kendilerini ifade etmeye başlamış ve sanat kısıtlamalardan kurtulmuş ve toplumun tüm kesimlerinde

sergilenmeye başlamıştır (Şentürk, 2012). 17. yüzyılda koleksiyonların çeşitlenmesi ile belirli gruplara ait olan müzecilik algısı yok olmaya başlamış ve topluma açılan müzeciliğe geçiş başlamıştır. İngiltere’de Oxford Üniversitesi’nde, Elias Ashmole isimli antika meraklısının topladığı değerli nesnelerden oluşan koleksiyon ile kurulmuş Ashmolean Müzesi (1683) halka açık ilk resmi müzedir.

18. yüzyıl öncesinde farklı müzeler kamuya açılrsa da kamusal müze ilk kez Louvre Müzesi ile benimsenmiştir. Fransa’da, halkın 1793’te kraliyet koleksiyonuna el koymasıyla birlikte müze kamu malı olur. Halkın kamusalılığı oluşturmaya çalışması ve sonucunda kamusal müzelerin ortaya çıkışı, sanatı toplumla yakınlaştırma çabası olarak olumlu bir gelişme kabul edilebilir. Habermas da kamusal alan tanımını bu süreçten beslenerek yapmıştır. Artun (2008) sergi ortamları ve müzeleri, zamanla eleştirinin büyüdüğü, sanatla ilgili kuramların geliştiği birer kamusal mekâna dönüştüğünü savunmuştur. Müzeler için Altın Çağ olarak görülen 19. yüzyılda Avrupa’daki müzeler koleksiyonlarına birçok uygarlıktan eserleri dahil ederek kültürel ve sanatsal merkez olmuşlardır. Ulusçuluk akımı ile müzeler toplumların kendi kültürlerini ve tarihlerini gösteren mekânlar olması yönünde kurgulanmıştır.

20. yüzyılda da folklorik objeler ile zanaata dair nesneler toplanmış ve günümüzde etnografya müzeleri olarak tanımlanan ulusal müzeler kurulmaya başlanmıştır. Müzecilik bireysel faaliyet alanları olmaktan çıkmış, genel anlamda bilimsel ve kuramsal çalışmalardan beslenen kamusal hizmet alanına dönüşmüştür. Toplumsal konulardan uzak durmak yerine toplumsal ve siyasal değişimleri takip eden mekânlara dönüşmüşlerdir. 1960’lardan sonra modern sanat müzelerinin oluşması, sergileme stillerindeki değişiklikler müzelerin stratejilerinde yeni oluşumlara yol açmıştır. Bu bağlamda müzelerin ziyaretçi bekleyen kurumlar olmasının aksine ziyaretçiler için çekim noktası olması için neler yapılması gerektiği kurgulanmaya başlamıştır. İnsanları müzelere çekmek için sergiler, film gösterimleri, atölyeler, söyleşiler ve bienaller gibi faaliyetler aracılığıyla müzeler kentlerde kültürel bir çekim noktası olarak tasarlanmaya başlamıştır (Karabıyık, 2007). 1970lerden sonra postmodernizm ve kentsel, toplumsal ve ekonomik değişimlerle birlikte UNESCO’nun somut olmayan kültürel miras araştırmaları sonucunda müzecilikte yeni bir döneme girilmiştir. Fransız müzeolog André Devallées ve Hugues de Varine’in yeni müzecilik olarak nitelendirdiği müzecilik ilkelerinin başında katılımcı, demokratik bir düzende sınırların yok edildiği, yönetişimin ön plana çıktığı, disiplinler arası araştırmaların

önemsendiği müze çalışmaları oluşturulmuştur (Demir, 2013). Bu anlayışa göre müzeler; sosyal, ekonomik ve siyasi değışikliklerden bağımsız değildir, toplumsal anlamda bir değeri taşımaktadır ve kentlerde belli gruplara değil tüm insanlara hizmet vermektedirler (Stam, 1993) (Şekil 3.7).

Şekil 3. 7 : Müzeciliğin tarihsel gelişimi.

Günümüzde çağdaş müzecilik stratejileri pazarlama, reklam ve halkla ilişkiler alanları üzerine kurulmuştur. Bu temellere dayanan postmodern müzecilik anlayışı da müzeyi milli ideoloji ve toplumsal belleğe ait objelerin gelecek nesillere iletildiği, korunan/koruyucu mekân olarak niteleyen modern müzecilik anlayışının karşıt halini üstlenir. Bu yeni nitelik, küreselleşmenin kentlerde oluşturduğu tüketim toplumunun müzelere yansması olarak da ele alınabilir. Yeni müzecilik ve sergileme uygulamaları ile değişen kullanıcı beklentileri ve eylemleri bunun örneklerindendir. Modern müzecilik anlayışı otoriter tutumu gösterirken, postmodern müzecilik paylaşımı/karşılıklılığı içermektedir (Artun, 2008).

Müzelerin mülkiyetinde bulunan açık alanlar kimliğini sergiledikleri ve bulunduğu kentsel çevreyle ilişki kurmasını sağlayan mekânlardan biridir. Kentsel tasarımın birçok alt dalında görüldüğü gibi müze çevrelerinde de araziyi, konfor özelliklerini, binanın konumunu, ziyaretçiyi yönlendiren farklı araçları, ilgi ve kullanıcıları teşvik etmeyi de kapsayan fiziksel ve sosyal bir mekân oluşturulmalıdır. Böylece müzelerin kentle iletişim kurduğu açık alanlar, kentlilerin ihtiyaçlarına cevap veren ve kentsel yaşamda da nitelikli bir şekilde kullanılan alternatif kamusal mekânlara dönüşmektedir. Müzelerin kentsel yaşamla dinamik bir bağ kurması için müzeler ve mülkiyetinde bulunan açık alanlarıyla birlikte tasarlanmalı ve kentlilerin zaman geçirmesini sağlayacak mekânsal kurgulamalar yapılmalıdır (Broadhurst, 1989).

Günümüzde müzeler kentle doğrudan fiziksel ve sosyal anlamda iletişim kurarak, farklı kullanıcı profillerini çeşitli aktivitelerle bir araya getirebilen kültürel çekim noktaları haline gelmektedir. Bu yapıların mülkiyet alanları içerisinde veya yakın çevrelerinde bulunan ve alternatif kamusal mekân potansiyeline sahip açık alanların kentsel mekân örüntüsü ile bütünleşmiş bir biçimde ele alınarak tasarlanması, kentsel yaşam kalitesi üzerinde pozitif etkilere sahip olmaktadır. Farklı ülkelerde, açık alanların kapalılık/içe dönüklük ilişkisini ve insanlar ile arasındaki erişim engelini yok ederek kamusal-özel mekân ayrımını farklı hale getiren birçok müze örneği mevcuttur. Bu müzeler, mülkiyetindeki açık alanlarını kentsel yaşamla herhangi bir erişim engeli olmadan birleştirirken, alternatif etkinlikler içermekte ve insanların serbest zamanlarında zaman geçirebilecekleri, sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri mekânlara dönüşerek kentlerde yaşayan mekânlara dönüşmektedir. Kentsel yaşama alternatif bir ara yüz olarak katkı sağlayan müzeler sanat ve kültür odaklı etkinlikleri

kullanıcılarına sunarken içerisinde bulundukları kentlere kültürel ve ekonomik anlamda da destek olmaktadır. Müzelerde düzenlenen sosyo-kültürel etkinlikler kentlilere ve yabancılara yaşayan ve nitelikli kullanım çeşitliliği barındıran alternatif kamusal mekânlar oluştururken ayrıca sermaye politikalarının çekim merkezi olmak isteyen kentler içinde kamusal mekânların yok edilmediği yeni yapılaşma politikaları sunmaktadır (Frantz, 2005). Müzeler, kültürel, sanatsal, politik, tarihsel ve bilimsel olaylara ait objelerin sergilendiği ziyaret amaçlı kullanılan sembolik mekânlardan kentlerde kentliye ve kentsel ekonomiye destek olan kamusal mekânlara dönüşmektedir (Santagata, 2002).

3.2.2 Müze türleri

Müzelerin kategorilere ayrılmasında sahip oldukları koleksiyonlar temel alınır. 7 Temmuz 1995'te Norveç'te toplanan ICOM 18. Genel Kurulu'nda alınan kararlar temel alınarak yapılmış sınıflandırmaya göre, müzeler şu şekilde gruplandırılmıştır:

- Koleksiyonlarına Göre Müzeler: Genel Müzeler, Arkeoloji Müzeleri, Sanat Müzeleri, Tarih Müzeleri, Etnografya Müzeleri, Doğa Tarihi Müzeleri, Jeoloji Müzeleri, Bilim Müzeleri, Askeri Müzeler, Endüstri Müzeleri.
- Bağlı Olduğu İdari Birime Göre Müzeler: Devlet Müzeleri, Bağımsız veya Özel Müzeler, Yerel Yönetim Müzeleri, Üniversite Müzeleri, Askeri Müzeler, Ticari Kuruluş Müzeleri.
- Hizmet Ettikleri Bölgeye Göre Müzeler: Ulusal Müzeler, Bölgesel Müzeler, Yerel Müzeler.
- Hitap Ettikleri Kitleye Göre Müzeler: Eğitici Müzeler, Uzmanlaşmış Müzeler, Genel Toplum Müzeleri.
- Koleksiyonlarını Sergileme Yöntemlerine Göre Müzeler: Geleneksel Müzeler, Açık Hava Müzeleri, Anıt Müzeler. Ayrıca, Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan izin almak şartıyla, kendi hizmet konularının veya amaçlarının gerçekleştirilmesi için her çeşit taşınmaz kültür varlığını içeren Özel Müze'ler kurabilirler (Madran, 1999).

Müzelerde bulunan koleksiyonlar müzelerin kentle kurdukları ilişkileri mekânsal ve sosyal anlamda etkilemektedir. Müzelerin koleksiyon türleri kentsel yapılı çevreye

yansırken komşuluk bölgesindeki birimler koleksiyona hizmet verecek şekilde kurgulanmaktadır. Koleksiyonlara göre müze türleri şu şekildedir;

Genel Müzeler: 18., 19. ve 20. yüzyılın başlarında kurulan genel müzeler farklı kategorilerde ve çok sayıda koleksiyonlara sahiptir. Genel müzeler çok sayıda farklı daldan koleksiyon içerdiklerinden kullanıcılarına zengin bir eğitim hizmeti verir. Bu müzeler bölgesel ya da yerel müzeler olarak da nitelendirilebilir (Demirel, 2013).

Arkeoloji Müzeleri: İnsanlık tarihinde oluşmuş kültürel mirasları ve uygarlıkları inceleyen arkeoloji bilimine dayalı ve koleksiyonlarının arkeolojik kazılardan elde edilen objelerden oluştuğu, korunduğu, bakımlarının yapıldığı, tescillendiği, incelendiği, sergilendiği ve eğitim amacıyla kullanıldığı müzelerdir. Arkeoloji müzeleri, Atina Agorası ya da Roma Forumu gibi açık alanda bulunan müzeler şeklinde olduğu gibi arkeolojik kazılarda bulunan objelerin sergilendiği binalar şeklinde de görülebilir (Demirel, 2013). Amerika'daki Penn Arkeoloji ve Antropoloji Müzesi, Londra British Müzesi, İtalya'daki Ulusal Arkeoloji Müzesi, İstanbul Arkeoloji Müzesi bu kategoriye örnek gösterilebilir.

Sanat Müzeleri: Sanatsal değer içeren eserlerin, sanat akımlarının parçalarının, heykellerin, çizimlerin sergilendiği ve sanatsal gelişmelerin takip edildiği müzelerdir. Sanat müzeleri seramik, maden, mobilya, sanatçı, kitap vb. çeşitlikte değer taşıma potansiyeline sahip koleksiyonlara da sahip olabilirler (Demirel, 2013). Amerika'daki Aspen Sanat Müzesi, Modern Sanat Müzesi, Fransa'daki Louvre Müzesi, İtalya'daki Vatikan Müzeleri ve İstanbul Modern Sanat Müzesi örneklerindendir.

Tarih Müzeleri: Tarih müzeleri, dünya tarihini ve tarihin günümüz ve gelecek bağlantısına dair nitelikleri sorgulayan, bir kurumu, bölgeyi, ülkeyi ya da toplumu siyasi, ekonomik ve toplumsal yönlerden ele alan müzelerdir. Tarih müzeleri sanata ve arkeolojiye dair nesneleri de içine alan her türlü nesneyi kanıt olma potansiyelinden ötürü korur ve sergiler (Demirel, 2013). Chicago Tarih Müzesi, Kore Merkezi Tarih Müzesi, Anadolu Medeniyetler Müzesi tarih müzelerindendir.

Etnografya Müzeleri: Etnografya, toplulukların oluşturduğu maddi kültürlerdir. Giyim, ev aletleri, süs objeleri, avcılık araçları, yapı gereçleri, tarım aletleri ve halk sanatlarına dair nesneler bu bağlamda ele alınmaktadır. Etnografya müzeleri folklor, halk sanatı ve toplum geleneklerine dair koleksiyonları sergilemektedir. İsviçre'de bulunan Geneva Etnografya Müzesi ve Ankara Etnografya Müzesi örneklerinden

bazılarıdır. Bazı etnografya müzeleri de arkeoloji müzesi kapsamında bulunan Londra British Müzesi'nde olduğu gibi arkeoloji müzeleri altında bulunmaktadır (Demirel, 2013).

Doğa Tarihi Müzeleri: Doğa odaklı sergilerin yer aldığı, kamuya yönelik doğa tarihi, mineraloji (mineralbilim), dinazorlar, zooloji, oşinografi (anadenizbilim), antropoloji gibi alanlarda eğitim amacıyla kurulmuş müzelerdir. Doğa Tarihi müzeleri ekolojik sorunlar, evrim, biyolojik çeşitlilik gibi konularla da ilgilenmektedir (Demirel, 2013). Dünya'dan önemli örnekler içerisinde Londra Doğa Tarihi Müzesi ve Washington D.C. Doğa Tarihi Müzesi, Türkiye'de ise Maden Tetkik Arama Enstitüsü Doğa Tarihi Müzesi örnek olarak verilebilir.

Jeoloji Müzeleri: Fosiller, mineraller, taş vb. elemanları bulunduran ve sınıflarına göre saklayan müzelerdir. Zooloji, bitkiler ve botanik, mineraller ve fosiller başlıkları altında alt dallara ayrıldıkları görülmektedir. Değişik hayvan, bitki türleri, hayvanat bahçeleri, akvaryumlar, botanik bahçeleri, doğal rezervler ve doğal etkileşimler sonucu oluşmuş peyzajlar bu müzenin kapsadığı örneklem alanlarını oluşturur (Demirel, 2013). Amerika'daki Rutgers Jeoloji Müzesi ve Bob Campbell Müzesi örneklerindendir.

Bilim ve Teknoloji Müzeleri: Buluşların, bilimsel başarıların ve bilim tarihinin farklı etkinlikler ile sergilendiği müzelerdir. Bilim ve Teknoloji müzeleri, bilimin temel ilkelerini ziyaretçilere tanıtmak, deneysel aktivitelerle gözlem yapmalarını sağlamak, eğlendirmek, bilime dair merak uyandırmak ve bilimsel eğitime katkı sağlamak amacıyla oluşturulmuşlardır (Demirel, 2013). Oxford Üniversitesi içinde kurulan ve doğanın geçmişinin sergilendiği Ashmolean Müzesi, ilk bilim müzesidir. Münih'teki Alman Müzesi de en büyük bilim müzesidir.

Askeri Müzeler: Askeri müzeler; tarihi olaylara ait nesneleri ve sanatsal değeri yüksek olan askeri araçları toplayan askeri nesnelerin gelişim süreçlerini gösteren müzelerdir. Yapılan savaşlar sonucunda başka ülkelerden kalan savaşa dair nesneler de askeri müzenin koleksiyonu kapsamındadır. Askeri müzeler ülkelerin geçmişinde yaşamış olduklarını gösteren milli kimliklerin sergilendiği müzelerdir (Şapolyo, 1936). Askeri müzelere Londra'daki Ulusak Ordu Müzesi ve Churchill Savaş Odaları, Harbiye Askeri Müzesi örnek olarak verilebilir.

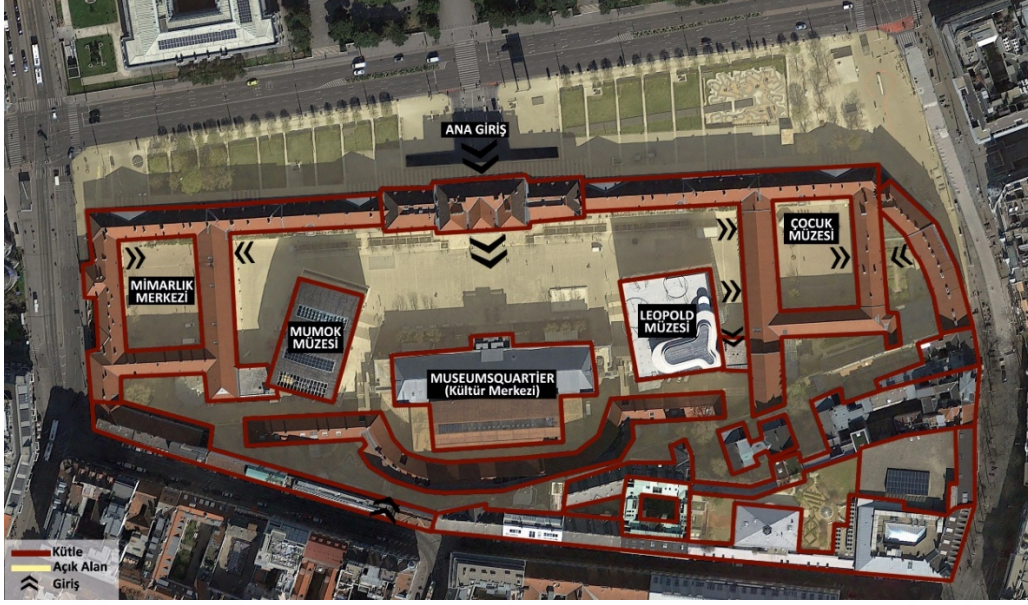
Endüstri Müzeleri: Endüstri müzeleri; buhar makinesinin keşfi, demir-çelik endüstrisinin kuruluşu ve raylı sistemlerin gelişimi; tarım, ticaret, tekstil, ulaşım ve iletişim, bilimsel ve teknolojik alanlarındaki gelişmeler Sanayi Devrimi ve 19. yüzyılda bilim odaklı ilerleyen endüstrinin gelişimini kapsayan dönemleri sergilemektedir. Sanayi Devrimi ile küresel ölçekte yaşanan değişikliklerin müzelerde gösterilmesi ve insanları bilinçlendirme amacıyla kurulmuşlardır. Chicago Bilim ve Endüstri Müzesi, İngiltere’deki Bradford Sanayi Müzesi, İstanbul’daki Rahmi M. Koç Müzesi endüstri müzesi örnekleridir (Demirel, 2013).

3.2.3 Alternatif açık alan kullanımına sahip müzeler

Dünyada farklı şehirlerde konumlanan birer kültür merkezi olan müzeler günümüzde açık alanlarıyla kentlere kamusal mekân hizmeti de sunmaktadır. Kentlilerin ve yabancıların buluşma ve sosyalleşme noktası olan bu açık alanlar aktif ve pasif iletişimin gerçekleştiği alternatif mekânlardır. Açık alanlarının esnek kullanım imkânı sunması, çeşitli sosyo-kültürel aktivitelere ev sahipliği yapması, bireysel veya grup aktivitelerine olanak tanınması müzelerin açık alanlarının kullanımlarını desteklemektedir. Bu kapsamda müze açık alanlarının alternatif açık alanlar olarak kullanımının yoğunluk gösterdiği müze örnekleri fiziksel ve sosyal yapıları ile birlikte incelenmiştir. İnceleme sonucunda alternatif açık alan hizmeti veren müzelerde görülen ortak özellikler alternatif açık alan oluşumu için gerekli nitelikler olarak gruplanmıştır.

3.2.3.1 Viyana müzeler avlusu

12 müzenin etrafını sardığı Viyana Müzeler Avlusu, MuseumsQuartier Wien kompleksinin içinde yer almaktadır. Viyana’nın Neubau bölgesinde bulunan Viyana Müzeler Avlusu kentin en büyük ve en dinamik avlusudur. Kentliler tarafından kültür merkezi olarak nitelendirilen avlu tarihi dokusunu koruyan bir kentte bu dokuyu kentlilerle günlük yaşamda buluşturmaktadır. Şehrin en çok kullanılan kamusal mekânı olan avlu kentlilerin boş zamanlarını nitelikli bir şekilde geçirdikleri ve birçok kültür ve sanat etkinliğine ev sahipliği yapan bir mekândır. Viyana Müzeler Avlu’sunun yoğun bir kullanıcı profiline sahip olmasında; avlunun dört cephesinde de bulunan girişlerin kentin yoğun caddelerine açılmasının ve ayrıca avlunun kentle bağlantısının geçirgen ve fonksiyonlara sahip koridorlarla sağlıyor olmasının etkisi bulunmaktadır (Şekil 3.8).

Şekil 3. 8 : Viyana müzeler avlusu.

2001 yılından günümüze kentlilerin sanatla buluşma merkezi, toplanma mekânı ve serbest zaman mekânı olarak nitelenen MuseumsQuartier tesisi ilk yapıldığında 1713 yılına kadar bir kraliyet çiftliği olarak kullanılmıştır. Kraliyet çiftliğinden sonra binicilik merkezine dönüştürülen tesis, 1921 yılından itibaren ise Viyana Fuar'ının sergi alanı olarak kullanılmıştır. İkinci dünya savaşı yıllarında (1938-1945) ise avlu manifestoların ve eylemlerin gerçekleştirildiği gösteri alanına dönüşmüştür. Savaşın ardından alana yeni yapılar eklenmiş ve avlu, fuar fonksiyonunu yeniden üstlenmiştir. Avlunun günümüz kullanımında bulunan sanatsal fonksiyonlar ve aktivitelerle buluşması 1985 yılında ilk kez Viyana kültür ve sanat etkinlik haftalarına (Wienerfestwochen) ev sahipliği yapmasıyla başlamıştır.

Viyana Müzeler Avlusunu çevreleyen müzelerin barındırdıkları aktiviteler ve sanatsal nitelikleri, kente açıldıkları avlunun da nitelikli bir şekilde kurgulanmasını sağlamıştır. Kentin günlük yaşamında kentlilerin sanatla buluştukları ya da karşılaştıkları nitelikli bir kamusal mekân oluşmuştur. Kullanım ve aktivite çeşitliliği sunan kamusal mekân kentlilerin aktif veya pasif birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlamaktadır. Avlunun kentle kurduğu ilişki, kente açılmalarını sağlayan pasajların edebiyat, sokak sanatı, karikatür, baskı ve dizgi tasarımı gibi çeşitli etkinliklerle kurgulanması müzeleri kapalı ve sembolik mekânlar olmaktan kurtarmış ve yaşayan kentsel mekânlara dönüştürmüştür. Müze, avlu, pasaj ve sokak gibi farklı kentsel mekânların geçirgenlik ve süreklilik göstererek kentteki yaya erişimini desteklemesi, kentin deneyimlenmesini sağlamak ve kentsel kimliği güçlendirmektedir. Avlunun

kurgulanması sürecinde de kentlilerin günlük yaşamlarında avluyu kullanmalarını kolaylaştıracak ve teşvik edecek şekilde kentsel mobilyalar tasarlanmıştır. Kentsel mobilyaların kullanıcılar tarafından değiştirilebilir olmasıyla günün büyük bir kısmını avluda geçirenler mekânı “Viyana’nın oturma odası” olarak nitelemektedir (Şekil 3.9). Tüm bu değerlendirmeler sonucunda kamusal mekân olarak Viyana Müzeler Avlusu; çevresindeki müzeler ve diğer yapılar ile onların avluya yansımaları ile kentle müzeleri birleştiren toplumsal bir alan olmuştur [1].

Şekil 3. 9 : Viyana müzeler avlusunda kentsel yaşam (Url-19).

3.2.3.2 Decordova heykel müzesi (massachusetts)

Amerika’da Massachusetts'teki Flint's Pond kıyısında 1950'de kurulan bir heykel parkı ve çağdaş sanat müzesidir. DeCordova Müzesi, modern ve çağdaş Amerikan sanatına dair eğitim veren kamusal bir müzedir. DeCordova'nın amaçları sergiler, öğrenme atölyeleri, koleksiyon ve kent için park alanı sağlayarak çağdaş heykellerin ve sanatın oluşturulmasını, sergilenmesini ve keşfedilmesini teşvik etmektir. DeCordova'nın 35 dönümlük Heykel Parkı halka ücretsizdir ve 60 adet açık hava eseri içerir. Özel mülklerle çevrili müzenin açık alanı kentlilerin serbest zamanlarını geçirdikleri bir alandır (Şekil 3.10).

Şekil 3. 10 : Decordova heykel müzesi.

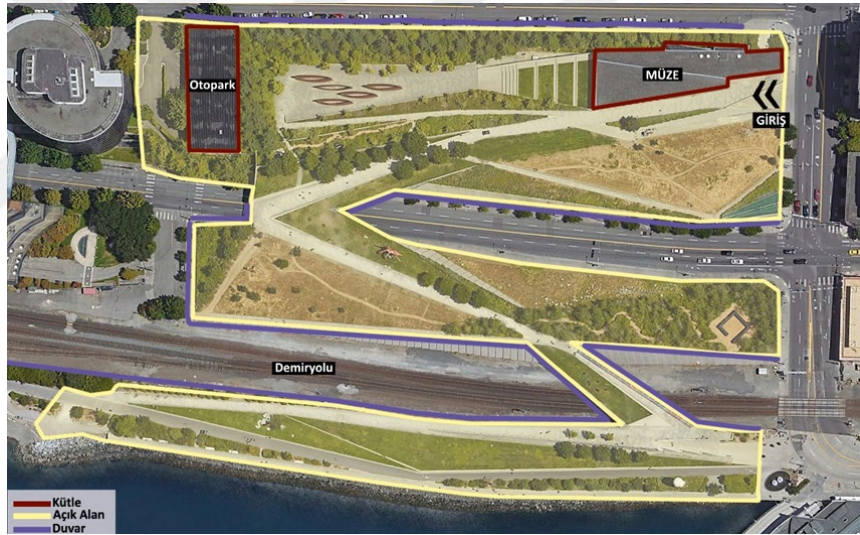
Çocuklar ve yetişkinler için çeşitli sanatsal ve doğaya yönelik etkinliklerin ve atölyelerin düzenlendiği heykel parkı akşamları kullanıcı girişini kapatmaktadır [2]. DeCordova, yaz aylarında, Bank of Boston Celebrity Series ile birlikte üretilen popüler Jazz at DeCordova dizisi de dahil olmak üzere çeşitli yaz konserlerine ev sahipliği yapmaktadır. Kentliler için yeşil alan ve kamusal sanat öğeleriyle buluşma mekânı olan müze bahçesi, açık olduğu zaman aralığında, alternatif kullanım seçenekleri farklı sosyal ve opsiyonel aktivitelere hizmet vermektedir (Şekil 3.11).

Şekil 3. 11 : Decordova heykel müzesinde kentsel yaşam (Url-20).

3.2.3.3 Olimpik heykel parkı (seattle)

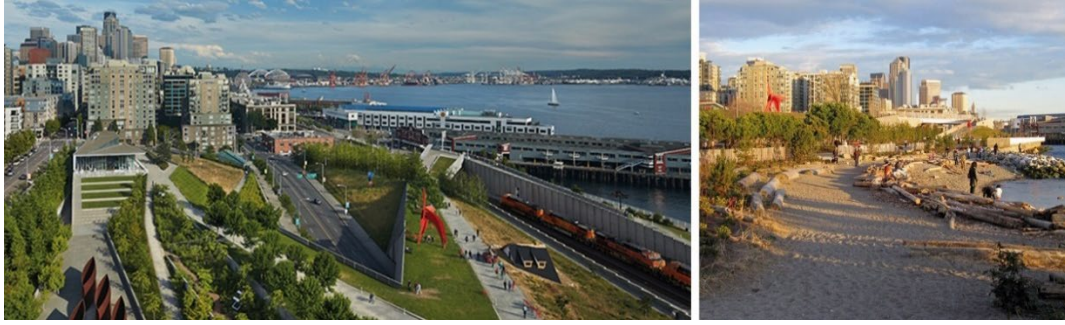
Seattle'ın kıyı bölgesinde bulunan, tren rayları ve arterleri bir yolla kesilmiş endüstriyel bir kahverengi alan üzerinde bulunmaktadır. Daha önce Union Oil of California (Unocal) tarafından sahip olunan alan, bir petrol transfer tesisi olarak kullanılmıştır. Parkın inşaatından önce 120.000 tondan fazla kirlenmiş toprak temizlenmiştir. Şehirden kıyıya uzanan ve süreklilik gösteren Z-şekilli düzlem kentlilerin demiryolu yüzünden zayıfladığı kıyı ile ilişkisini güçlendiren yeni bir yaya altyapısı sağlamaktadır. Günümüzde Seattle Sanat Müzesi tarafından yönetilen Olimpik Heykel Parkı, içerdiği kullanımlar ile ziyaretçilerine farklı deneyimler sunmaktadır. Kentle kıyıyı birleştiren yürüyüş yolu, park içerisindeki açık havada bulunan heykelleri birbirine bağlarken aynı zamanda Seattle'ın yoğun kentsel dokusu ile şehrin karşısında bulunan Olimpik Dağları ve Puget Boğazı ile bir bağlantı kurmaktadır (Şekil 3.12).

Şekil 3. 12 : Olimpik heykel parkı.

“Sanat için bir manzara” olarak, Olimpiyat Heykel Parkı müze duvarlarının dışında modern ve çağdaş sanat için yeni bir deneyim tanımlamaktadır. Topoğrafik olarak çeşitlendirilmiş park, çoklu ölçeklerin heykelleri için çeşitli düzenlemeler sağlar. Tasarım sanat ve çevre etkileşimlerinin yeni yorumlarına, sanat, peyzaj ve kentsel yaşamın kırılaşmış ilişkilerini yeniden canlandırmaya ve kent yaşamına sosyo-kültürel anlamda katkı sağlamaktadır (Şekil 3.13). Kenti kıyı ve sanatla buluşma noktası olan açık alan sistemi tüm gün erişim imkânı sunarken kentlilerin serbest zaman aktivitelerini yapabileceği kamusal mekân hizmeti sunmaktadır. Kent içerisinde yaya

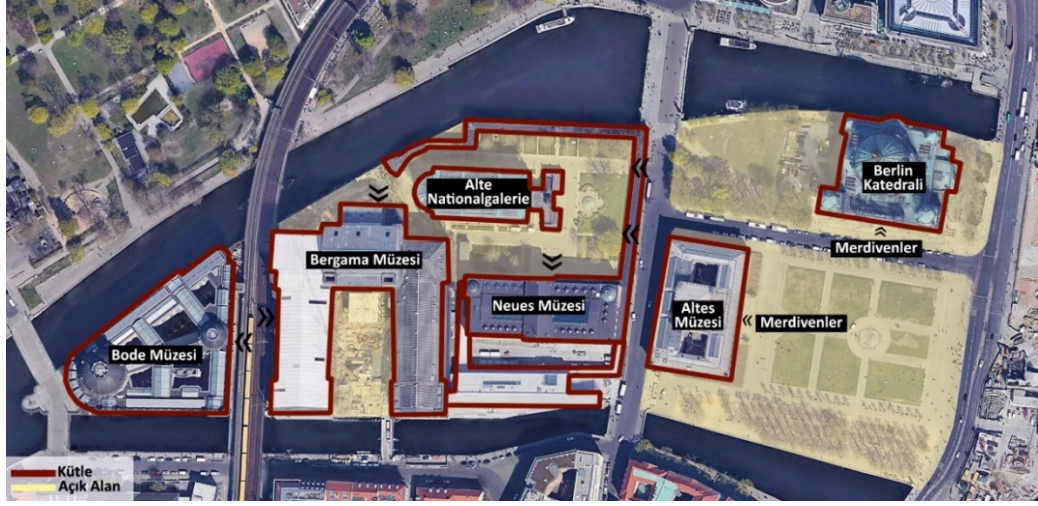
erişimini güçlendiren açık alan endüstriyel bir bölgede dönüşen sosyo-kültürel mekân olarak kentliler için bir çekim merkezidir [3].

Şekil 3.13 : Olimpik heykel parkında kentsel yaşam (Url-21).

3.2.3.4 Berlin müzeler adası

Berlin'in Mitte bölgesinde Spree Nehri üzerinde bulunan Berlin Müzeler Adası (Berlin Museumsinsel) beş müze biriminden oluşmaktadır. 1 kilometrekarelik alana sahip müzeler kompleksi 1999'dan beri UNESCO'nun Dünya Mirasları Listesi'nde yer almaktadır. Tarihi 19. yüzyıla dayanan Berlin Müzeler Adası'nın ilk müze yapısı günümüzde zengin bir antika koleksiyonunu sergileyen Altes Müzesi'dir (1830). Adanın ikinci büyük müzesi tarih müzesi olan Neues Müzesi'dir (1855). Müze Mısır kültürüne ait geniş bir sergiyi misafirlere sunmaktadır. İkinci müzenin inşasıyla mekân 'kültür-sanat-bilim' merkezi benzetmesiyle kentte nitelik kazanmış ve Almanya'nın kültürel siyasetinin önemli bir imaj ürünü olmuştur. Adada bulunan Eski Ulusal Galeri (Alte Nationalgalerie) (1876) resim ve heykel koleksiyonuna sahipken Bode Müzesi (1904) para koleksiyonu bulundurmakta ve Bergama Müzesi (Pergamonmuseum) (1930) büyük bir arkeolojik koleksiyonu sergilemektedir. Berlin'in önemli bir turist sayısını her yıl ağırlayan Berlin Müzeler Adası aynı zamanda kentliler içinde kentin en cazibeli kamusal mekânlarından (Şekil 3.14).

Şekil 3. 14 : Berlin müzeler adası.

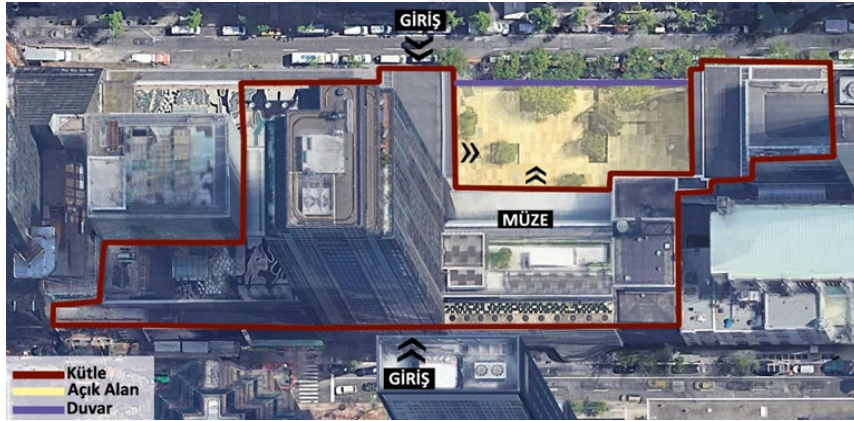
Berlin'in küresel şehir olma yolundaki stratejilerinden biri olan kültür endüstrisinin geliştirilmesi hedefi ile Berlin Müzeler Adası sanat galerileri, sanat ve tasarım stüdyoları, restoran, bar, dükkân ve oteller ile kentte bir turizm alanı haline getirilmiştir. Yılın belli zamanları sanat ve kültür haftası olarak belirlenmiş dönemlerde kentsel açık alanlarında konserler, tiyatrolar, okuma etkinlikleri ve sohbet toplantıları gerçekleştirilmektedir. Barındırdığı müze potansiyelleri turistlerin, kentsel yaşamın merkezinde olması ve sahip olduğu kullanımlarla da kentlilerin toplanma mekânları olmuştur (Şekil 3.15). Nehir üzerinden yaya erişimini artırmak için köprülerle sağladığı bağlantılar, nehir kenarındaki kamusal mekânlar ve kentsel mobilyalar ile kentlilerin dinlenme mekânlarından [4].

Şekil 3. 15 : Berlin müzeler adasında kentsel yaşam (Url-22).

3.2.3.5 The museum of modern art (new york)

The Museum of Modern Art (MoMa), New York'ta bulunan modern sanat konusunda özelleşmiş bir sanat müzesidir. Modern Sanat Müzesi'nin kuruluş fikri, 1929 yılında Abby Aldrich Rockefeller, Lillie P. Bliss ve Mary Quinn Sullivan tarafından geliştirilmiştir. Müze ilk olarak Manhattan'daki 730 Beşinci Cadde'deki Heckscher Binası'nda bulunan kiralık odalarda kurulmuş ve 7 Kasım 1929'da halka açılmıştır. MoMA 1937'de, Rockefeller Center'daki Time-Life Binası'nda bulunan ofislere ve bodrum galerilerine taşınmıştır. Modernist mimarlar Philip L. Goodwin ve Edward Durrell Stone tarafından Uluslararası Üslupta tasarlanan ve şimdi yenilenen kalıcı konumu, 10 Mayıs 1939'da yeniden kamuya açılmıştır. Modern Sanat Müzesi, Haziran'dan Ekim 2019'a kadar başka bir büyük yenileme turu için kapanmış ve 21 Ekim 2019'da yeniden açılan 6 katlı, 59 bin metrekarelik sergi alanına sahip binada sadece resim koleksiyonları dışında aktivitelerde bulunmaktadır [5]. Müzenin çevrelediği avlu sahip olduğu kentsel mobilyalar ile kentlilerin günlük yaşamlarında yoğun kent dokusu arasında zaman geçirebildikleri bir açık alandır (Şekil 3.16).

Şekil 3. 16 : The Museum of Modern Art (MoMa).

Müze geçici sergileri, kurs programları, eğitici aktivitelerle bir kampüs rolünü de üstlenmiştir. Ayrıca zemin kattaki Abby Aldrich Rockefeller Heykel Bahçesi, sokak seviyesindeki galeriler, restaurantlar, cafeler, alışveriş mağazası, oturma birimleri, sinema ve terasla kentliler ve yabancılar için bir sosyalleşme mekânıdır (Şekil 3.17).

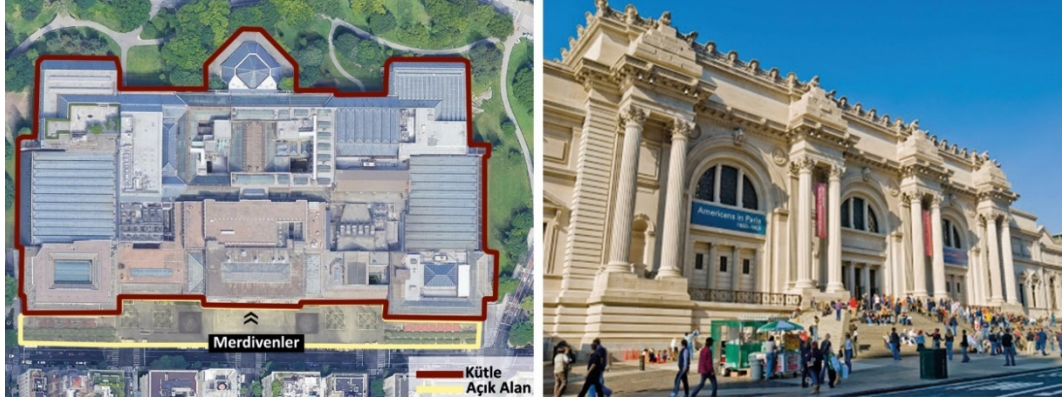

Şekil 3. 17 : The Museum of Modern Art kentsel yaşam (Url-23).

3.2.3.6 Metropolitan sanat müzesi (new york)

New York'taki Central Park'ın yanında yer alan sanat müzesi dünyanın en büyük ve en önemli müzelerinden bir tanesidir. Kentin kültürel zenginliğini arttırmak için New Yorklu sanayicilerin koleksiyonlarını birleştirerek 1870 yılında kurulan müzenin kuruluş amacı olarak Amerikan toplumunun sanat eğitim seviyesini geliştirme hedefi vurgulanmaktadır. 190.000 metrekarelik alan üzerine kurulu müzenin kalıcı koleksiyonu, klasik antik ve eski Mısır'dan gelen eserler, birçok Avrupa sanatçının tabloları, heykeller ve kapsamlı bir Amerikan ve modern sanat koleksiyonundan oluşmaktadır. Metropolitan Müzesi, Afrika, Asya, Okyanus, Bizans, Hint ve İslam sanatından oluşan geniş bir koleksiyonu da ev sahipliği yapmaktadır. Müze müzik aletleri, kostümler ve aksesuar koleksiyonlarının yanı sıra dünyanın dört bir yanından antik silah ve zırh örneklerine de sahiptir [6].

Beşinci Cadde'de bulunan müzenin giriş kısmındaki merdivenler sadece müzeye giriş kapısı olarak değil, aynı zamanda New York halkı için bir buluşma yeri olarak da hizmet vermektedir (Şekil 3.18). Kentliler merdiven basamaklarını sosyalleşme ve dinlenme alanı olarak kullanmaktadır. Merdivenlerin yanında, satıcıların çeşitli yiyecekleri sattığı stantlar, yaz aylarında çekim özelliği oluşturan çeşmeler, ağaçlar ve bankların bulunduğu meydan yer almaktadır. Müzenin ön basamakları genellikle gitar çalmak, bir şeyler yemek veya içmek, güneş banyosu yapmak, kitap / gazete okumak, sigara içmek, konuşmak gibi sosyal aktiviteler için kullanılmaktadır.

Şekil 3. 18: Metropolitan sanat müzesi ve kentsel yaşam (Url-24).

3.2.3.7 Şehir müzesi (st. louis)

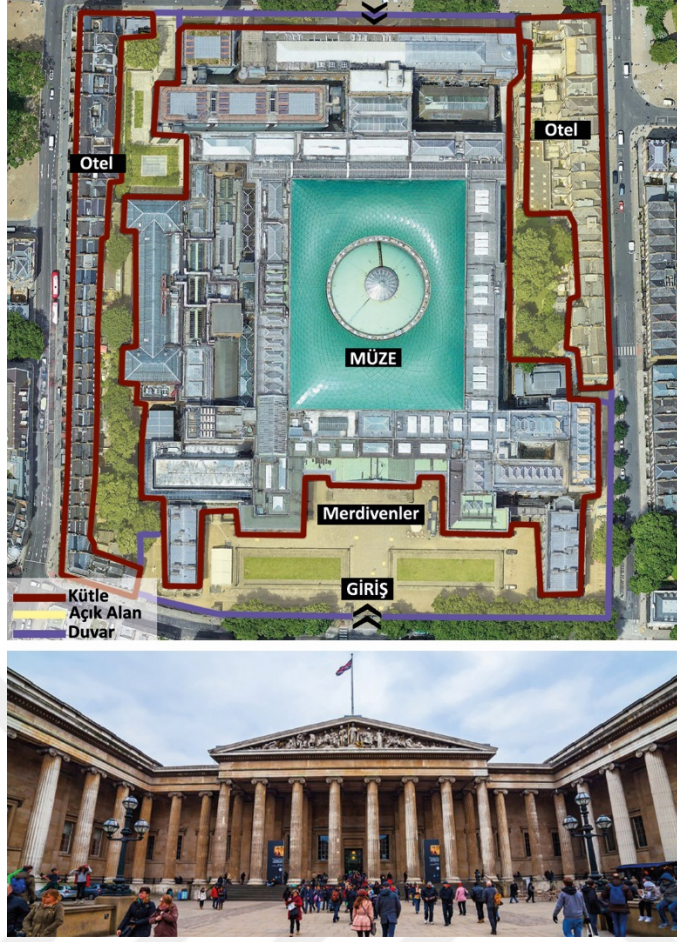
Şehir Müzesi içinde bulunduğu fabrika yapısı ve endüstriyel atık malzemelerle tasarlanmış oyun parkıyla endüstri mirası kavramına farklı bir örneğini temsil etmektedir. Müze, koleksiyonu büyük ölçüde yeniden tasarlanmış mimari ve endüstriyel nesnelerden oluşan, ABD'de Missouri eyaletinin St. Louis şehrinde eski Uluslararası Ayakkabı binasında yer alan bir müzedir. Heykeltıraş Bob Cassilly tarafından 1997 yılında tasarlanan müze, sanatçının ölümünden sonra da farklı kişiler tarafından geliştirilmeye devam etmiştir. 23.000 metrekarelik bir alanda kurulmuş olan endüstriyel atıklarla kurgulanan bir oyun parkı gibi tasarlanan Şehir Müzesi, tırmanma alanları, yer altı mağaraları, sirk sanatları tesislerinin yanı sıra alanda yetişkinlerin vakit geçirebileceği restoran ve cafe tarzı birimlerle kentlilere sosyalleşme alanı oluşturmaktadır [7]. Ayrıca müzenin çatı katında küçük bir gölet, oturma birimleri ve eğlence amaçlı nesneler bulunmaktadır. Kentliler için bahçe kullanımı ve çatı katı kullanımı ile açık olduğu saatler içerisinde sosyalleşme yönelik kullanımlar ve aktiviteler sunan kentsel yaşam alanları oluşturmaktadır. Müzenin konumlandığı bölgede yapılaşmanın yoğun olması sebebiyle müzenin farklı kotlarda açık alan hizmeti sunması kentlileri tarafından müzeyi çekici kılmaktadır (Şekil 3.19).

Şekil 3. 19 : Şehir müzesi ve kentsel yaşam (Url-25).

3.2.3.8 British museum (londra)

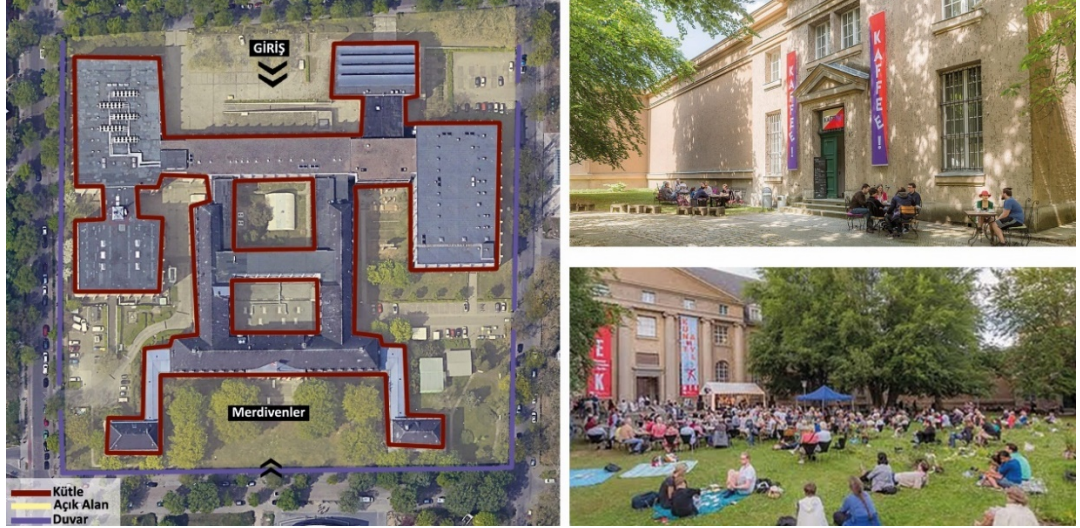
İngiltere'nin Londra şehrinde bulunan müze birçok uygarlığa ait yapıtları ve etnografya koleksiyonlarını kapsamaktadır. British Museum, hekim ve doğabilimci Sir Hans Sloane'un biriktirdiği ünlü bir kitap, el yazması ve doğa tarihi nesneleri koleksiyonunun hükûmet tarafından satın alınmasıyla 1753 yılında kurulmuştur. Başlangıçtan günümüze insan kültürünün hikayesini belgeleyen müze dünyanın ilk halka açık müzelerindendir [8]. Müzenin giriş bölümünde bulunan basamaklar ve açık alan kentliler ve turistler tarafından günlük yaşamda yoğun kullanılan bir açık alandır. Basamaklar yakın çevrede yaşayan kentlilerin, çalışanların ve turistlerin bir şeyler yiyip içtikleri, sohbet ettikleri buluşma noktası olarak kullanılmaktadır. Sosyal ve opsiyonel aktivitelere ev sahipliği yapan müze insanların yoğun kullandığı bir açık alandır (Şekil 3.20).

Şekil 3. 20 : British museum ve kentsel yaşam (Url-26).

3.2.3.9 Avrupa kültürleri müzesi (berlin)

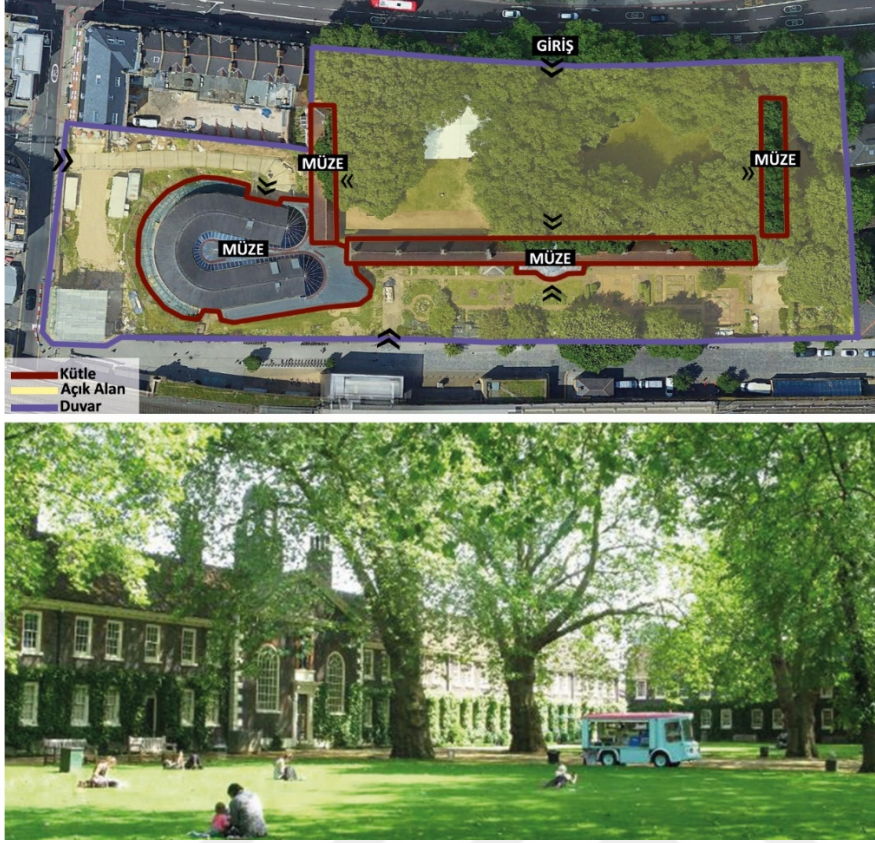
1999'da Berlin Etnoloji Müzesi'nin Avrupa koleksiyonu, Avrupa Kültürleri Müzesi'ni oluşturmak için Doğu ve Batı Berlin'den Folklor Müzesi ile birleştirilmiştir. Yeni bir müzenin kurulması da Avrupa koleksiyonları ve araştırmaları için modern, kültürel-antropolojik ve karşılaştırmalı çalışmalara katkı sağlamıştır. Berlin'de bulunan Avrupa Kültürleri Müzesi (Museum Europäischer Kulturen), sahip olduğu 275.000 obje ile günlük kültür ve popüler sanat ile ilgili Avrupa'nın en büyük koleksiyonlarından birini barındırmaktadır. Müze Almanya'da kentsel yaşamda göçmen hareketleri, kültürel çeşitlilik, ifade ve toplumsal etkileri gibi konular üzerinde çalışmalar sürdürmektedir [9]. Müzenin sahip olduğu açık alan kentlilerin günlük yaşamlarında zaman geçirebildikleri, festivallerin düzenlendiği ortak yaşam alanı olarak kullanılmaktadır. Kentlilerin doğa ile buluştuğu müze bahçesi, kullanıma açık olduğu zaman aralığında, kentliler tarafından şehrin oturma odası olarak nitelenmektedir (Şekil 3.21).

Şekil 3. 21 : Avrupa kültürleri müzesi ve kentsel yaşam (Url-27).

3.2.3.10 Geffrye müzesi (londra)

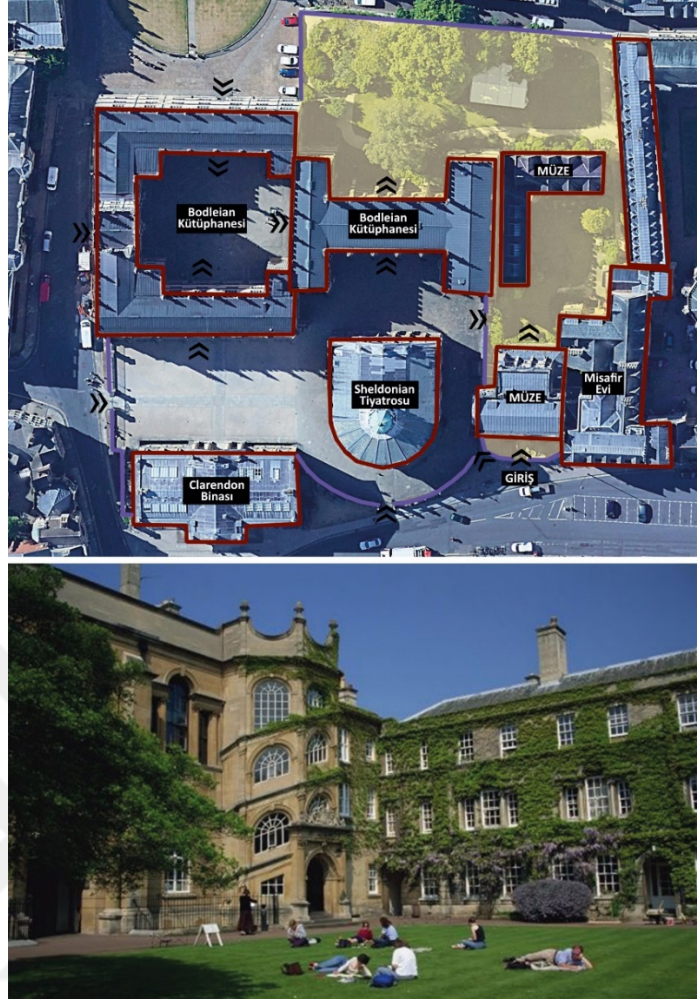
1914 yılında kurulan ve Londra'nın Shoreditch kentinde bulunan Geffrye Müzesi; 1600'den günümüze ev ve ev hayatını dönem odaları şeklinde ziyaretçilerine sunmaktadır. Müze, daha önce Ironmongers Company'ye ait olan, 18. yüzyıldan 1. dereceden koruma altındaki imarhaneler de yer almaktadır. Ocak 2018'de müze, iki yıllık bir geliştirme projesi için kapatıldı ve 2020'de yeniden açılması planlanmaktadır. Yeniden yapılandırma ve genişletme amacıyla hazırlanan projede, kütüphane, eğitim ve sergi alanlarını kapsayan ek bina bulunurken ayrıca müzenin arkasındaki Hoxton İstasyonu ile bağlantısını güçlendiren mevcut kamu alanlarının geliştirilmesi de hedeflenmektedir [10]. Müzenin açık alanları bulunduğu bölgede kentliler için toplanma merkezi olmuştur. Kentlilerin küçük standlar açabildiği, yabancılarla etkileşimde bulunduğu bir yaşam alanı olarak hizmet vermektedir (Şekil 3.22).

Şekil 3.22 : Geffrye müzesi ve kentsel yaşam (Url-28).

3.2.3.11 Oxford bilim tarihi müzesi

1683 yılında inşa edilen müze günümüzde dünyanın hayatta kalan en eski amaca yönelik inşa müzesidir. Orta Çağdan 19. Yüzyıla kadar kullanılmış birçok bilimsel alet müze koleksiyonunda bulunmaktadır. Müze, Oxford Üniversitesi'nin bir bölümü olarak aktif bir şekilde kullanılırken kentliler için bilimsel etkinlikler sunmakta ve açık alan da kentlilerin sosyalleşme amaçlı kullandıkları mekânlardan birini temsil etmektedir [11]. Müze bahçesi çevresini saran Sheldonian Tiyatrosu'nun ve Bodleian Kütüphanesi ile etkileşim içerisinde bulunurken bahçe üniversite öğrencilerin ve kentlilerin kolektif üretimde bulunmalarını sağlamaktadır. Yavaşlatılmış trafiğin uygulandığı çevresindeki yollarla birlikte müze bahçesi kentte bir dinlenme alanı oluşturmaktadır (Şekil 3.23).

Şekil 3. 23: Oxford bilim tarihi müzesi ve kentsel yaşam (Url-29).

Farklı kentlerde yer alan müze örnekleri incelendiğinde alternatif açık alanların ortak özelliklerinin olduğu görülmektedir (Çizelge 3.1). Fiziksel ve sosyal yapısı ile çevresel algı altında alternatif açık alanları geliştiren bu özellikler müze açık alanlarının kamusal hizmet vermesini desteklemektedir.

Çizelge 3. 1 : Alternatif açık alan kullanımına sahip müze nitelikleri.

			Viçana Müzeler Avlusu	De Cordava Heykel Müzesi (Massachusetts /USA)	Olimpik Heykel Parkı (Seattle/USA)	Berlin Müzeler Adası	MOMA (New York/USA)	Metropolitan Sanat Müzesi (New York/USA)	Şehir Müzesi (St. Louis/USA)	The British Museum	Avrupa Kültürleri Müzesi (Berlin)	Geffrye Müzesi (Londra)	Bilim Tarihi Müzesi (Oxford)
FİZİKSEL ÇEVRE	Açık Alan Varlığı	Yeşil Alan		×	×	×	×			×	×	×	×
		Sert Zemin	×		×	×	×	×	×	×			
		Avlu	×			×	×						
	Aktivite Çeşitliliği	Zorunlu Aktiviteler	×	×	×	×							
		Sosyal Aktiviteler	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
		Opsiyonel Aktiviteler	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
	Kullanım Çeşitliliği	Temel Kullanım Alanları	×	×		×	×					×	×
		Rekreatif Kullanım Alanları	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
	Devamlılık	Açık Alan Etkinliklerinin Süreklilik Göstermesi	×	×			×	×	×	×		×	
		Açık Alan Etkinliklerinin Süreklilik Göstermemesi			×	×					×		×
	Esneklik	Aynı Mekanın Çok Farklı Kullanımı	×	×	×	×		×		×		×	×
		Aynı Mekanın Sabit Kullanımı											
SOSYAL ÇEVRE	Kullanıcı Çeşitliliği	Toplu Ulaşım	×	×	×	×	×	×	×	×		×	
		Özel Araç		×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
		Yaya	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
		Bağılantılı Olma/Geçirgenlik	×		×	×			×		×	×	×
	İletişim/Etkileşim	Bağılantı Olmaması		×			×	×		×			
		Çocuk-Genç	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
		Orta Yaş	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
		Yaşlı	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
	Komşuluk İlişkilerine Katkı	Farklı Sosyo-Ekonomik Gruplar	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
		Aktif Katılım	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
		Pasif Katılım	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
		Komşu Birimlerle Ortak Mekan Kullanımı	×			×			×	×			×
ÇEVRESEL ALGI	Kolektif Üretim	Komşu Birimlerle Ortak Faaliyet	×			×			×	×			×
		İnsanlar Arasında Ortak Faaliyetler	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
		Ücretsiz Etkinlikler	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
		Ödenebilir Temel İhtiyaç Kullanımları	×	×		×	×		×			×	×
	Güvenilirlik	Açık Alana Ücretsiz Giriş	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
		Açık Alana Tüm Gün Erişim Hakkı			×	×		×				×	×
		Açık Alana Erişimde Saat Sınırlaması	×	×			×		×	×	×		
		Açık Alana Girişte Güvenlik Bulunması					×			×			
	Çevresel Kalite	Açık Alana Girişte Güvenlik Bulunmaması	×	×	×	×		×	×		×	×	×
		İlgi Çekicilik	×		×	×	×						
		Bakım / Temizlik	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
		Sürdürülebilirlik		×	×	×							
ÇEVRESEL ALGI	Toplumsal Bellek	Kentsel Kimlik Ögesi Olması	×		×	×		×		×			
		Kentsel Mobilya	×		×	×	×	×	×	×			×
ÇEVRESEL ALGI	Konfor	Güneşten Korumaya Nesneler	×	×		×	×				×	×	×

3.2.4 Müze bahçelerinin alternatif açık alanlar olarak kullanılması için gerekli nitelikler

Günümüz kentlerinde nitelikli tasarımlara sahip müzeler yalnızca bir bina değil, kentle entegre olmuş yaşayan mekânlardır. Müzelerin kentle bağlantılı bir şekilde tasarlanmalarının nedeni de müzelerin sahip oldukları eğitici görevlerinin yanında, insanlara keyif veren ve nitelikli kamusal mekânlar olma potansiyelleridir (Tzortzi, 2016). Bu bağlamda tasarlanan müzelerin kentle bağlantı sağlayan mekânları ve mimari kurguları kentle fiziksel ve sosyal anlamda etkileşime geçmiş özelliklere sahiptir. Müzelerin kentle bağlantı noktalarının geçirgen yüzeyler olması, birden fazla müzenin bir arada konumlanmasıyla oluşan ortak alanlar, müzelerin yaya yollarını ve bulvarları karşılayan süreklilik taşıyan pasajları ve sokakları gibi mekânlar bunlara örnek olarak gösterilebilir. Dünya genelinde sınırları içerisindeki açık alanları kamu kullanımına açan müze örnekleri incelendiğinde alternatif açık alan kullanımına sahip müzelerin fiziksel çevre, sosyal çevre ve çevresel algı altında belirli ortak kriterleri bulunmaktadır (Çizelge 3.2).

Çizelge 3. 2 : Alternatif açık alan nitelikleri.

		Viyana Müzeler Avlusu	De Cordova Heykel Müzesi (Massachusetts/ USA)	Olimpik Heykel Paris (Seattle/USA)	Berlin Müzeler Adası	MOMA (New York/USA)	Metropolitan Sanat Müzesi (New York/USA)	Şehir Müzesi (St.Louis/USA)	The British Museum	Avrupa Kürtürleri Müzesi (Berlin)	Geffrye Müzesi (Londra)	Bilim Tarihi Müzesi (Oxford)
FİZİKSEL ÇEVRE	Açık alan varlığı	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
	Aktivite çeşitliliği	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
	Kullanım çeşitliliği	×	×		×	×		×				
	Devamlılık	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
	Esneklik	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
	Erişim çeşitliliği	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
	Bağlantılı olma/ Geçirgenlik	×		×	×		×		×			
SOSYAL ÇEVRE	Kullanıcı çeşitliliği	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
	İletişim/Etkileşim	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
	Komşuluk ilişkilerine katkı	×			×		×	×	×	×	×	×
	Kolektif üretim	×	×			×		×		×	×	×
	Ödenebilirlik	×	×	×	×	×	×	×		×	×	×
ÇEVRESEL ALGI	Saat sınırlaması		×			×		×		×	×	×
	Güvenilirlik	×	×	×	×	×		×	×	×	×	×
	Çekicilik	×	×	×			×	×	×			
	Çevresel kalite		×		×	×			×	×	×	×
	Toplumsal bellek	×			×		×	×		×		×
	Konfor	×	×	×		×		×	×		×	×

Kriterlerdeki çeşitlik ve yoğunluk arttıkça müze açık alanlarının kullanımındaki yoğunluk artmaktadır. Fiziksel çevre altında açık alanlarda mekân tarafından kullanıcıya yönelik sağlanan hizmet ve sosyal alandaki kullanımların ve kullanıcının yapabildiği zorunlu, opsiyonel ve sosyal aktivite çeşitliliği önem taşımaktadır. Aktivitelerin ve kullanımların sürekliliği ve kullanıcılara mekânda alternatif seçeneklerin sunulması da mekânın kullanımında devamlılığı sağlamaktadır. Müzelerin açık alanlarının bulundukları bölge ile bağlantılı ve geçirgen bir yapıya sahip olması alternatif açık alan kullanımını desteklemektedir. Ayrıca alternatif açık alana erişimde yaya, engelli ve toplu taşıma yönünden çeşitliliğin bulunması mekâna talebi artırmaktadır. Fiziksel çevre niteliklerine bakıldığında;

- **Açık alan varlığı:** Mekân fiziksel sınırları içerisinde toplumsal olayların yaşandığı sosyal bir kavramdır (Yırtıcı, 2005). Mekân kavramı fiziksel varlığının dışında içerisinde oluşan üretimden, tüketimden, kurulan ilişkilerden beslenen sosyal bir yaşam alanıdır. Simmel'e göre insanlar kendi toplumsal kimliklerini taşıyan mekânları üretir. Kamusallığın oluşumunda kuruculuğu insan üstlendiği için iyi bir kamusal mekân tasarımı da insan ihtiyaçları temel alınmalıdır (Madden, 2001). İnsanlar, kamusal mekânlarda fiziksel ve sosyal ihtiyaçlarını gidermek için bulunurlar. İçinde bulundukları mekânın da insanlar tarafından algılanabilir bir büyüklüğünün olması; kuşatılma derecesini belirler. Kuşatılma hisside içinde bulunulan mekânda görüş mesafesi ile etrafını çevreleyen yapıların fark edilen yükseklikleri arasındaki ilişki ile tanımlanır (Spreiregen, 1965). Bu alanların yerleşim bölgesinin ihtiyaçlarına fiziksel ve fonksiyonel anlamda cevap vermesi, kentliler için yaşam mekânlarına dönüşmesi alanın tasarım sürecindeki kurgulamayla elde edilir. Mekân üretiminde kent ve kentli için nitelikli bir süreç kurgulanmazsa kentlilerin parçası olmadığı, kullanılmayan, terk edilmiş veya doğal haline bırakılmış kayıp mekânlar oluşmaktadır (Trancik, 1986).

Müzelerinde kentle ilişki kurmasını sağlayan ve kentin kamusal yaşamını zenginleştiren en önemli potansiyelleri çevrelerinde bulunan açık alanlardır. Müzelerin mülkiyet sınırındaki yeşil alanları ya da sert zeminleri kentliler ve misafirler için nitelikli ve fonksiyonlu bir şekilde kurgulandıklarında müzelerde kentlerde sembolik binalar olmaktan çıkarak yaşayan mekânlara dönüşmektedir. Sahip oldukları açık alanların kuşatılmışlık derecesi de

mekânın algılanabilirliğini ve okunabilirliğini etkilemektedir. Kenarların az olmasıyla birlikte kuşatılmışlık azalırken, çevrenme kapasitesi arttıkça ya da müzeler bir avluyu çevreledikçe yarı kamusal artmaktadır. Müzelerin kentle bağlantı kurduğu ilk mekân olan sokak ögesinde de yaya erişiminin ve kullanım ya da fonksiyon çeşitliliğinin sağlanmasıyla mekân kullanımı yoğunluk kazanmaktadır.

- **Aktivite çeşitliliği:** Kentsel mekân aktiviteleri ile fiziksel mekân arasındaki ilişki zorunlu, opsiyonel ve sosyal kullanıcı aktiviteleri ile belirlenmektedir. Bu üç aktivite grubu da kendi ihtiyaçlarına göre mekânı şekillendirmekte ve mekânda gerçekleşmektedir. Eve, işe, alışverişe, okula gitmek gibi belirli zorunluluklara dayalı eylemleri kapsayan aktiviteler zorunlu aktiviteleri oluşturmaktadır. Opsiyonel aktiviteler ise mekân kalitesine bağlı olarak mekândaki konforla birlikte şekillenen oturma, yemek yeme, dinlenme gibi eylem gruplarını içermektedir. Mekânda bulunan diğer insanlarla kurduğumuz iletişim, gerçekleştirdiğimiz sohbet, karşılaşma gibi eylemler ise sosyal aktiviteler altındadır. Zorunlu aktiviteler kentsel mekânla en az bağ kuran eylemleri içerirken, opsiyonel aktivitelerde kentsel mekâna en çok bağlı olan ve nitelikli mekânlara ihtiyaç duymaktadır. Sosyal aktiviteler içinde karşılıklı etkileşim gerektirdiği için mekânın kullanıcı potansiyeli ile şekillenmektedir (Gehl, 1996). Lefebvre'de (2014) Mekânın Üretimi'nde mekânın sadece fiziksel olarak ele alınmasının kavramsal açıdan eksik olacağını kamusal beden mekânı dinamik kıldığını belirtir. Kentsel mekânlar da mekâna anlam sağlayan yapılar ve mekânı deneyimleyen bedenler olmadan, sadece soyut bir kavram oluşturur. Müze açık alanlarının alternatif açık alanlar olarak kurgulanmasında bir diğer unsur mekânda kentlilerin ve misafirlerin sergileyecekleri aktivitelerdir. Alternatif açık alanlar kamusal mekân ile kamusal beden ilişkisine yeni mekânlar sağlamaktadır. Kentlerde kaybolan kamusal beden tekrardan gelişmesini ve kamusal aktivitelerin çeşitlenmesini sağlar. Sınırları bulunmayan kente tamamen entegre olmuş alternatif açık alanlar kentin günlük yaşamında bulunan tüm aktiviteleri içerirken bazı alternatif açık alanlarda kentlilerin daha çok sosyal ve opsiyonel aktivitelerini içeren sosyalleşme alanları olarak kentlerde bulunmaktadır.

- **Kullanım çeşitliliği:** Whyte (1980) için kamusal mekânların başarılı olmasını sağlayan nitelikler; erişilebilir olmaları, insanların aktivitelerini gerçekleştirebildikleri ve kullanımlardan servis alabildikleri, mekânın konforlu bir yapıya sahip olması ve sosyal etkileşimin desteklenmesidir. Fiziksel çevre ve aktiviteler arasındaki bağlılığın birbirini beslediğini ve kullanıcıyı çeken mekânların diğer kullanıcılarını da çekeceğini belirtmektedir. Whyte'a göre kamusal mekânlar; sosyal etkileşime ev sahipliği yapan, kentlilere farklı aktivite seçenekleri için farklı kullanımlar sunan, erişilebilir yaşam mekânlarıdır. Kamusal mekânları kaliteli hale getirmek için kentlilerin sergileyebilecekleri aktivitelere uygun kullanımlar ve konfor ortamı tasarlanmalıdır. Temel ihtiyaçlara cevap veren temel kullanım alanları ile sosyalleşme imkânı yaratan rekreatif kullanımlar mekân kalitesini geliştirmektedir. Alternatif açık alan oluşumunda aktiviteler ve kullanımlar etkileşim içinde çalışmaktadır. Kullanımlar aktiviteleri beslerken, aktiviteler de kullanımları şekillendirebilmektedir. Kullanıcı profiline ve aktivitelerine göre mekândaki kullanımlar çeşitlenir. Ayrıca müzenin açık alana yansıttıkları da kullanıma çeşitlilik katarak alternatif açık alanların kentsel kimlik ögesi olarak tanımlanmasını güçlendirir. Alternatif kamusal mekânlar sahip oldukları kullanım ve aktivite çeşitliliği ile kentsel yaşamı zenginleştirmektedir.
- **Devamlılık:** Kolektif üretim merkezi olan kamusal mekânlar kentliler için kolektif bellekte süreklilik taşıyan bir deneyim alanıdır (Negt ve Kluge, 1993). Nasar'a (1998) göre kamusal mekânlar işlevlerini süreklilik içerisinde gerçekleştirdikleri sürece kentsel bellekte yer bulurlar. Zukin (1995), kamusal alanı mekânları oluşturan ve kullananların taleplerinin görüldüğü süreklilik taşıyan ve değişim içinde olan mekânlar olarak nitelemektedir. Kamusal mekânlar sahip oldukları fiziksel özelliklerin ve kentsel yaşamın devamlılık taşımasıyla kentsel kimlik ögesi olmaktadır. Alternatif açık alanların da kullanıcılar tarafından benimsenmesi ve mekân olarak kabul edilmesi için mekânsal kullanımlar sürekli bir şekilde olmalıdır. Mekâna girişin veya mekân kullanımlarının uzun bir süreye kesintiye uğraması kamusal bağlamında kolektif belleğe zarar vermekte ve kentlilerin mekânı benimsemesi zayıflamakta, mekân kamusallığında çöküş yaşamaktadır. Sadece merdiven

alanına sahip bir müzede kentlilerin merdiven basamaklarına oturma hakkı engellenirse kentliler için o basamaklar alternatif kentsel açık alan olarak bir anlam taşımazlar.

- **Esneklik:** İnsanlar kentsel yaşamdaki yoğun hayatlarından ötürü kamusal mekânlarda rahatlayabilecekleri ve iletişim kurabilecekleri mekânlara gereksinim duymaktadır. Kamusal mekânlar, yapılı çevreyi oluşturan doluluklar arası boşluklar, kentlilerin ihtiyaçlarına cevap vermekte ve bu ihtiyaçların giderilmesi içinde mekânın hem sosyal hem fiziksel niteliklerini geliştirmektedir. Dinlenme ihtiyacı üzerinden bakıldığında kişiden kişiye değişen talepler ortaya çıkarabilir. Farklı taleplerin karşılanabilmesi için kamusal mekânların farklı seçenekler içermesi mekân kalitesini ve kentsel yaşamı geliştirecektir (Carr, 1992) Kaliteli kentsel mekânlar kentsel yaşamın devamlılığı için kullanıcılara seçenekler sunmaktadır. Aktivite ve kullanım anlamında farklı alternatiflerle kamusal mekânın kayıp mekâna dönüşmemesi için kamusal desteklenmektedir (Gehl, 1996). Müzelerin açık alanları mekânsal kullanım ve kullanıcı aktiviteleri açısından alternatif seçenekler taşımaktadır. Kentsel mobilyalar, peyzaj unsurları, kamusal sanat öğeleri ya da çok amaçlı platformlarla açık alan fiziksel anlamda farklı kullanımlar sunarken sosyal anlamda da kullanıcıların farklı aktiviteler gerçekleştirmesini sağlarlar.
- **Erişim çeşitliliği:** Kamusal mekânları kalitesini düşüren tasarıma ilişkin sorunlardan bazıları; konfor ölçütünü güçlendirecek yeterli fonksiyonların olmaması, tanımsız girişler, fiziksel ve görsel anlamda erişim engeli, taşıtların mekânlara dahil olabilmesi şeklindedir (Madden, 2001). Erişim bakımından kentsel yaşamda mekânlara erişim alternatifleri ve mekâna erişimde kamusal mekânların özelleşmesiyle problemler yaşanmaktadır. Mekâna girişler denetlenirken, yaya erişimin önemsenmediği kentlerde kentsel mekânlar dinamiklerini kaybetmektedir. Taşıtlarında kentsel yaşamda ağırlık kazanmasıyla yayalar geri planda kalmaktadır. Müzelerin kentle ilişki kurabilmesi için insanların müzelere erişim seçeneklerinin çeşitli olması gerekir. Kentsel yaşam merkezleri haline dönen alternatif açık alanlar erişim seçeneklerinin güçlenmesiyle kentlerin önemli kamusal mekân potansiyellerine sahiptir. Bu amaçla motorlu taşıtların alternatif açık alanlara uygun bir mesafeye kadar erişebilmesi sağlanarak mekândaki yaya, engelli ve

bisikletli erişimi daha da güçlendirilir. Ayrıca müzelerin kentlerde yaşayan mekânlara dönüşebilmesi için kentle kurduğu yaya erişim ilişkisi çok önemlidir.

- **Bağlantılı olma/geçirgenlik:** Lynch (1960), “iyi şehir sistemi” için beş nitelik tanımlar. Aktif bir kentsel yaşam için canlılık, kentsel kimliğin oluşması için aidiyet, yerele özgünlük, insanların mekânlara ve aktivitelere erişebilmesi ve güvenli bir kentsel yaşam için denetimdir. Mekânlarında birbiri arasında geçirgen olması kentlerde ölü alanların oluşmasını engeller ve kentsel yaşamı canlandırır. Birbirleriyle etkileşim içerisinde olan kentsel mekânlar sayesinde kentsel aidiyet güçlenmektedir. Alternatif açık alanların kamusal mekân olarak çalışabilmesi için gerekli en önemli özellik mekânların yarı kamusal ve yarı özel mekânlarla kente açılıyor olabilmesi gerektirdiğidir. Alternatif açık alanlarla kentler arasında şeffaf veya yarı şeffaf bir ilişki olmalıdır. Açık alan kentle arasında geçişi kolaylaştıracak mekânlara sahip değilse kentliler için keşfedilmesi ve erişilmesi zor mekânlara dönüşür.

Müze açık alanlarının sosyal çevre yapısı kullanıcı çeşitliliği ve kolektif üretim fırsatlarıyla gelişmektedir. Alternatif açık alanlarda gerçekleşen iletişim ve etkileşim müzelerin açık alanlarını kentliler arasında sosyalleşme merkezi olarak görülmesini desteklemektedir. Alternatif açık alan oluşumunu destekleyen bir diğer sebep alternatif kamusal mekânların bölgedeki komşuluk ilişkilerine katkı sağlamasıdır. Mekânı çevreleyen komşuluk birimleri ile aynı kamusal mekân paylaşılırken kentsel iletişimde güçlenmektedir. Mekân oluşumu ve kullanımının gelişmesiyle bölgede sosyal ve ekonomik anlamda bir iyileşme yaşanmaktadır. Ayrıca mekânda sunulan kullanımların ve aktivite hizmetlerinin ödenebilirliğinin adil olarak yayılması da mekân kullanımını artırmaktadır. Alternatif açık alanların sahip olduğu sosyal çevre kriterleri;

- **Kullanıcı çeşitliliği:** Günümüzde kamusal mekânlar tüketim mekânlarına dönüşürken belirli sosyo-ekonomik gruplara hizmet verecek şekilde tasarlanmaya başladığı için kamusalılıklarını da kaybetmeye başlamış ve yarı kamusal/yarı özel alanlar olarak hizmet vermeye başlamıştır. Kamusalılık ise herkese açıklık ilkesine dayanırken, kamusal mekânlar da ortak kullanılan kentsel yaşam alanları oluşmuştur. Kamusal mekânları ve kentsel yaşamın nitelikli alanlar olabilmesi için kamusal mekânlarda tüm insanlar mekân

oluşumuna ve mekân kullanımına dahil edilmelidir. Aktif kentsel yaşam için kentsel mekânlar herkes için erişilebilir olmalıdır (Light ve Smith, 1998). Müzelerde açık alanlarına yansıttıkları kullanımlar ve aktivitelerle mekâna kullanıcı çekme potansiyeline sahiptir. Kentsel yeşil alan ihtiyacı çekene kentliler için müze bahçesi bir kullanım sebebi olabiliyorken, alternatif açık alanda düzenlenen sanatsal etkinlikler farklı insanlar için mekânı kullanma sebebi olmaktadır. Alternatif açık alanların kentlerin kamusal mekân ihtiyacını karşılayabilmesi için öncelikle tüm insanlar için erişilebilir olmalı ve farklı karakterler için farklı sebepler sunmalıdır.

- **İletişim/etkileşim:** Rapoport'a göre kentsel çevre mekân, anlam, iletişim ve zaman kavramlarıyla değer kazanmaktadır. Kentsel boşluklar, bireyleri karşılaştıran ve bir arada toplayan alanlar olup insanların kentle ve yabancılarla iletişim kurdukları yerlerdir. Toplumsal iletişim merkezi olan bu alanlar kentsel kimliğin oluşturulduğu paylaşım alanlarıdır. Kamusal mekânlarda gerçekleşen bu iletişim; başkalarını görme, izleme ve duyma gibi eylemlerle gerçekleşen pasif iletişim ve karşılıklı paylaşım esasına dayalı aktif etkileşim şeklinde gerçekleşmektedir (Carr, 1992). Müzelerin tanımladığı alternatif açık alanlarda kentlerde insanlar için yeni sohbet alanları olmaktadır. Azalan kamusal mekânlara karşılık insanların yeniden bir araya geldiği, yabancılarla karşılaştıkları bu alternatif kamusal mekânlarda pasif ve aktif olarak kentsel iletişim gerçekleşmektedir.
- **Komşuluk ilişkilerine katkı:** Müzeler kentlerde bulundukları bölgeler için birer cazibe merkezidir. Müzelerin yansıması olan alternatif açık alanlarda içerisinde bulunduğu kentsel yapıyı çevre ile karşılıklı bir ilişki içerisinde. Komşuluk birimleri alternatif açık alana göre şekillenebilirken, alternatif açık alanlarda da komşuluk birimlerinin yansımaları bulunmaktadır. Müzeler komşuluk birimleriyle ortak bir şekilde alternatif kamusal mekânı kullanabilir ve ortak faaliyetlerde gerçekleştirebilmektedirler. Ayrıca müzelerin kentle arasındaki geçişi sağlayan yapıyı çevre ne kadar dinamik ve nitelikli olursa genel anlamda kentsel yaşam ve mekân kalitesi de o kadar iyileşmiş durumda olmaktadır.
- **Kolektif üretim:** Mekânın sadece fiziksel değil toplumsal olarak oluşturulduğu ve insanların değiştirebildiği, üretimin ve tüketimin karşılıklı

yapıldığı kamusal mekânlar Lefebvre'nin (2014) de belirttiği gibi kamusal mekân toplumsal ilişkiler için yer sağlarken ayrıca toplumsal ilişkiler tarafından üretilmektedir. Kamusal mekânlarda gerçekleşen aktiviteler insanlar arasında iletişim ve etkileşim tabanlı gerçekleşerek toplumsal üretimi canlandıran kolektif üretim merkezlerini oluşturmaktadır. Alternatif açık alanlar insanların bir araya geldiği ve ortak paylaşımlarla fiziksel veya sosyal üretimler gerçekleştirdiği, karşılıklı etkileşimin üretimde temel olduğu mekânlardır. Müzelerin yakın çevresinde tanımladığı açık alanlar kentlilerin yoğun yapılaşma altında kamusal mekânların azalmasıyla kaybettikleri kolektif üretim alternatif kamusal mekânlarla tekrar artmaktadır.

- **Ödenebilirlik:** Alternatif kamusal mekânlar barındırdıkları kullanımlar bakımından kentin tüm sosyo-ekonomik sınıflarına seçenek sunmaktadır. Ticari kullanımlarının toplumun ödeme güçlüklerini aşmadan finanse edilmesi ve ücretsiz kullanımlar da sunması gerekmektedir. Alternatif kamusal mekânlar tamamen ticarileştirilmeden, tüketim mekânlarına dönüşmeden kamusal mekân niteliklerinin korunmalıdır.

Alternatif açık alanlarda kentlilerin sahip olduğu ve geliştirdikleri çevresel algı da mekân oluşumunu ve kullanımını değiştirmektedir. Alternatif açık alan oluşumunda bazı müzelerin açık alanları güvenlik ve önlem amaçlı belirli saatler arasında kullanımı sınırlandırılabilir. Açık alanların kullanıcılarına sağladıkları konfor hissi, içinde bulundukları bölgenin güvenliği, kapalılık hissi ve çevresel kalitesi de kentlilerin alternatif açık alan kullanımını etkilemektedir. Son olarak müzelerin taşıdığı çekicilik potansiyelleri ve toplumsal bellekte yer edinmiş olması mekân kullanımını desteklemektedir. Çevresel algı altında bulunan özellikler;

- **Saat sınırlaması:** 20. yüzyılda artan gece aktiviteleri ve 24 saat açık mekânlar ile kentlerde yoğunluğu değişken olsa da süreklilik gösteren bir yaşam bulunmaktadır (Amin, A., & Thrift, N., 2002). Geleneksel kamusal mekânlar insanlara giriş ve çıkış saatleri ile mekân sınırlaması sunmazken bazı müzeler güvenlik sebebiyle kullanım ve ziyaret saatlerine sınırlama getirmektedir. Bu durumda bazı müzelerin açık alanları da etkilenirken bazı müzelerin yapı birimlerinde saat sınırlaması bulunmasına rağmen açık alanlarında bulunmamaktadır. Açık alanlarında saat sınırlaması bulunmayan müzeler kentlilerin gündüz ve akşam kullanımlarına farklı hizmetler sunabilmektedir.

Kentlilerin farklı zaman dilimlerinde farklı kamusal mekânlarda sosyalleşmelerine imkân sağlarlar.

- **Güvenilirlik:** Güvenlik zamana ve mekâna göre değişim gösteren bir kavramdır. Kamusal mekânlarda gerçekleşen suçlar ve güvenlik problemleri mekânların kent içerisinde bulundukları alana bağlı olabilir. İçerisindeki bulundukları alanların çöküntü alanlara dönüşümünün engellenmesi için kamusal mekân kalitesi iyileştirilmektedir. Çevresel koşullarının iyileştirilmesiyle kentsel yaşam için daha yaşanabilir mekânlar oluşmaktadır (Gökgür, 2008). Kamusal mekân kalitesinin iyileştirilmesi mekânın kullanımını ve cazibesini artırırken güvensizlik hissini de iyileştirebilmektedir. Müzelerin ve açık alanlarının bulundukları kentsel bölgenin güven içeren bir ortam olması alternatif kamusal mekân kullanımını ve müzelere erişimi desteklemektedir. Yaya erişiminin fiziksel ve sosyal açıdan güvenilir olduğu müze ve açık alanlarının kullanımı gün içerisinde süreklilik kazanmaktadır.
- **Çekicilik:** Van der Voordt (2005), mekânsal kalite kavramını işlevsel, estetik, teknik ve ekonomik kalite olmak üzere 4 ölçütü ele almaktadır. İşlevsel kalite mekânın kullanılabilirlik düzeyidir. Estetik kalitesi mekânın insanlar üzerinde oluşturduğu çekiciliği belirtirken teknik kalite mekânın fiziksel malzeme düzeyleriyle ilgilenmektedir. Sonuncusu olan ekonomik kalite de kamusal alanın finansal verimliliği ile ilgilenmektedir. Cazibesi yüksek mekânlar kentsel yaşamın yoğun geçtiği, kullanıcı çeşitliğine sahip zengin kamusal mekânlardır. Müzelerin ve açık alanlarının ile yakın çevrelerinin kentsel çekicilik faktörlerinin yoğun olması alternatif kamusal mekânlarında kentliler tarafından çekim gücünü geliştirmekte ve yapıyı çevrenin kullanım çeşitliliği ile yoğunluğunu artırmaktadır.
- **Çevresel kalite:** Geçmişten kalan tarihi kentler, sokaklar, kentsel öğeler, duvarlar, yapılar ve doğal peyzaj öğeleri insan odaklı çevresel kimlik temsil etmektedir. Kentsel çevre kalitesi, yerleşim bölgesinde bulunan varlıkların niteliklerine ve kullanıcı ihtiyaçları karşısında verdikleri performansla değerlendirilmektedir. Rapoport (1969), çevresel kaliteyi; doğal ve yapısal çevrenin değişken özelliklerinin, insanlar üzerindeki düşünsel ve davranışsal olumlu veya olumsuz etkileri şeklinde tanımlamaktadır. Kamusal mekânların çevresel kalite üzerinde etkileri olması gibi komşuluk bölgesinin de kamusal

mekân üzerinde etkileri olmaktadır. Günümüzde bazı müzeler endüstriyel sanayi miraslarının dönüştürülmesi ile elde edilmiş ya da âtil veya sağlıklı durumdaki bölgelerin dönüştürülmesi ya da sağlıklılaştırılması ile oluşturulmaktadır. Bu tip dönüşüm örnekleri kentsel mekân kalitesini artırmakta ve iyileştirmektedir. Müzeler oluşumları sırasında yapılaşmış alanın çevresel kalitelerini yükselttikleri gibi alternatif açık alanların oluşturulmasında yapıları alanın çevresel kalitesi de etkili olmaktadır.

- **Toplumsal bellek:** Schudson (2007) belleğin toplumsal olduğunu ve bireysel belleğin toplumla oluştuğunu belirtir. Dış uyarıcılarla birlikte kolektif bellek seçicilik göstermektedir. Bu uyarıcılar özellikle bellek-mekân ilişkisi üzerinde net bir şekilde görülmektedir. Mekân üzerinde gerçekleştirilen değişiklikler ile toplumsal belleğe dair kavramlar yok edilebilmektedir. Ortak bir geçmişe ait bellek bulunduran kolektif bellek kentsel mekânda önemli bir etkidir. Müzelerin toplum belleğinde yer edinmiş olması mekânın kentliler için sembolik anlamlar ifade ediyor olmasının yanı sıra alternatif kamusal mekânlarının da kentsel kimlikte yer bulmasını sağlar. Alternatif açık alanlarının sahip olduğu sembolik anlamlar mekânın kentliler tarafından kullanımını artırmaktadır.
- **Konfor:** Konforlu kamusal mekânlar nitelikli imaj öğeleriyle kullanıcılar tarafından rahatlıkla kullanılır ve deneyimlenir. Whyte (1980) kaliteli kamusal mekânları sosyal etkileşim ve aktivite imkânı sağlayan konforlu mekânlar olarak nitelirmektedir. Konforlu mekânlar sayesinde kentsel yaşam kamusal mekânlarda canlılık kazanmaktadır. Gehl'e göre mekân insanlarla yaşar ve kullanıcısı olmayan yerler de mekân olarak değil boşluk olarak nitelendirilmelidir. Bu nedenle konfor ilkesi kamusal mekânlarda kullanıcı çekimi için önemli bir etkidir. Müzelerin açık alanlarında kullanıcılara sunmuş olduğu konfor ölçeği mekânın kentliler tarafından alternatif kamusal mekân olarak benimsenmesi güçlendirmektedir. Kentsel mobilyalar, aydınlatma, zemin döşemesi, engelliler için gerekli düzenlemeler veya peyzaj öğeleri gibi etmenler alternatif açık alanlarının konfor derecesini etkilemektedir.

3.2.5 Bölüm değerlendirmesi

Geleneksel kamusal mekânlar yerine kamusal mekân olma potansiyeli taşıyan kentsel mekânların alternatif tasarım yöntemleriyle kurgulanmasıyla oluşan alternatif kamusal mekânlar kentlerin kentsel açık alan ihtiyacına yeni bir çözüm getirmektedir. Kentsel sisteme egemen olan mevcut politikaya karşı oluşturulmuş eylem alanlarıdır. Sermaye odaklı kentsel politikaların kentlerde nicel ve nitel olarak içlerini boşalttığı kamusal mekânlar karşısında kentlilerin sosyalleşme mekânlarını oluşturmaktadır. Yeni bir kentsel yaşam alanı olarak hizmet veren alternatif kamusal alanlar tüketim ekseninde gelişen kamusal mekânların aksine kentlerde yabancılarla tekrar etkileşime geçildiği, kolektif üretimin sürdürüldüğü mekânlardır. Günümüz şehirlerinde gıda krizi ve sürdürülebilirlik kapsamında oluşturulan çatı bahçeleri ve kent bostanları, atıl durumda olan istasyonların, otoparkların, binaların, köprülerin yer oluşturma uygulamalarıyla dönüşümü, kentlerde ölü alanlar olarak geçen çıkmaz sokakların, alt geçitlerin, viyadüklerin yaşayan mekânlara dönüşümü, avluların kentsel sistemin birer parçası olacak şekilde kurgulanması alternatif kamusal mekân oluşumlarındandır.

Kamunun sanatla buluşma mekânlarından olan ve insanlık tarihi ile birlikte gelişen müzelerde kentlerde önemli kamusal yapılarıdır. Kentlerin sosyo-kültürel gelişimlerinde rol oynayan ve kentsel kimlik ögesi olan müzelerde tarihsel gelişim süreçlerinde kamuya açıldıkları andan itibaren değişim yaşamıştır. Ziyaret odaklı sembolik yapılar olma stratejilerini terk ederek kentlerde yaşayan ve kentlilerin deneyim edinebildiği mekânlara dönüşmüşlerdir. Günümüzde birçok müze sahip olduğu açık alanları kentle bir entegre ederek kamusal mekân olarak kullanmaktadır. Kentlilerin sosyalleşmek ve serbest zaman aktiviteleri için kullandığı müze açık alanları kentlerde azalan kamusal mekânlar karşısında kullanılan yeni mekânlardandır. Açık alanları kamusal mekân olarak hizmet veren dünyanın farklı kentlerinde konumlanan müzelerin incelenmesiyle birlikte fiziksel çevre, sosyal çevre ve çevresel algı alanlarında benzer niteliklerinin olduğu tespit edilmiştir. Fiziksel çevre müzelerin açık alanların fiziksel kullanım ve aktivite çeşitliliği, nitelikleri ve erişim gibi ölçütlerini kapsamaktadır. Sosyal çevre ise kullanıcı profilleri, müzenin kentle kurduğu ilişki ve etkileşim türlerine dayanırken çevresel algı kavramıysa müzelerin kullanıcı tarafından algılanış biçimlerini belirleyen özelliklere dayanmaktadır.

Kentlerde artan nüfustan kaynaklı yapılaşma baskısı ve sermaye odaklı politikalar karşısında dönüşen kamusal mekânlar karşısında kentlilerin alternatif mekânlar

reterek kendi ihtiyaçlarını karşılaması kamusal mekân kazanımlarının iyi bir örneklerindendir. Alternatif kamusal mekânlar kentsel sisteme ekonomik, erişilebilirlik, fiziksel ve sosyal yönden pozitif etki sağlayan yeni yaşam alanlarıdır.

4. İSTANBUL'DA MÜZE BAHÇELERİNİN ALTERNATİF AÇIK ALAN OLARAK KULLANILMASI

1980'lerle birlikte oluşan neoliberal devlet anlayışı ile birlikte kentlerde sermaye birikimi için gereklilikleri en uygun hale getirmek devletin ve yerel yönetimlerin hedefi olmuştur. Devamlı büyümeden yana olan neoliberal anlayış, sermaye birikimi ve yatırımcıları kentlerde tutmak için rekabet temelli bir süreç başlatmıştır. Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte dünya küreselleşme kavramı ile hem kentsel hem kırsal alanda dönüşüme girmiştir. Kentsel alanlarda emeğin yerinde yeniden üretimi anlamını kaybederken küresel sermaye projeleri desteklenmeye başlamıştır (Harvey, 2003).

Uluslararası sosyo-kültürel ve ekonomik faaliyetlerin merkezi olan İstanbul'da neoliberal politikalardan etkilenmiş ve kentte 1990 sonrasında bir başkalaşım süreci başlamıştır. Üretim ve iletişim teknolojilerindeki değişiklikler kent içerisinde üretim alanlarının ve uzmanlaşmış alt sektörlerinin konumlarını etkilemiş böylece kentsel mekân yeniden şekillenmeye başlamıştır. Büyük ölçekli sanayi alanları kent çeperinde yer seçerken, kaynak sağlayan küçük ve orta ölçekli firmalar ise kent merkezi ile aralarında olan kendi ihtiyaçlarını da göz önüne alarak merkez ve çeper arasında yol akslarında konumlanmıştır. Kent merkezinde ise birden fazla sektörde uzmanlaşmanın gözlemlendiği, karma kullanım niteliği ve yoğun bir yapılı çevreye sahip Şişli, Beşiktaş ve Mecidiyeköy yerleşimleri gelişmiştir. Eminönü, Karaköy, Merter ve Kartal gibi ilişki kurdukları üretim merkezlerinin ürünleri üzerine satış faaliyetlerinin gerçekleştiği uzmanlaşmış merkezler şekillenmiştir (Akın, 2000). 1980'li yıllarda merkezi kent fonksiyonları Tarihi Yarımada, Beyoğlu, Beşiktaş, Şişli, Mecidiyeköy, Kadıköy ve Üsküdar'da toplanırken kent doğu-batı yönlerinde büyümüştür. 2000'li yıllardan itibaren kamu ve özel sektöründe destek verdiği inşaat temelli ekonomi politikaları ile kentsel leke konut, plazalar, tüketim mekânları, özel kentsel hizmetler ve ulaşım altyapısındaki eklemlemeler ile değişmiştir. Gelişen ulaşım altyapısı ile birlikte konut alanları yayılmış ve kent merkezleri de parçalanmaya başlamıştır.

1990'lı yıllarda makroform kuzey (Kilyos, Zekeriyaköy, Sarıyer, Tarabya, Ulus, Beykoz, Kanlıca ve Kandilli), doğu ve batı yönlerinde şekillenmiştir. Kent içerisinde ulaşım ağının gelişmesiyle kentsel leke kuzeyde ekolojik alanlar üzerinde yayılım gösterirken batı (Taşoluk, Arnavutköy, Boğazköy, Halkalı, Kayabaşı) ve doğu (Ataşehir, Çekmeköy, Sancaktepe, Aydınlı, Orhanlı) koridorları boyunca da gelişimini sürdürmüştür. 2005'ten sonra inşaat sektörünün kentteki faaliyetlerini arttırmasıyla kent çeperleri ve Boğaz bölgesinin yamaçlarında kapalı siteler ağırlıklı olarak oluşmuştur. Sosyal tabakanın üst kesimi kent çeperlerine yönelirken kent merkezinde de rezidanslar ve yüksek katlı konutlardan oluşan kapalı sitelerin yapımı hızını artırmıştır. (Göktürk-Kemberburgaz, Zekeriyaköy-Demirciköy, Bahçeşehir, Büyüçekmece, Beykoz, Çekmeköy-Dudullu ve Ömerli) Metropoliten kent büyük parçalar halinde dönüşürken, konut talebinin üstünde ve ekolojik kaynaklara zarar veren konut üretiminin yanında kent merkezinde de tarihi konut alanlarında kullanıcıların sosyal profilini değiştiği gözlenen soylulaşma yaşanmıştır (Akın, 2000). Kent merkezi Levent -Maslak koridorunda çok katlı yapılarda yoğunlaşırken, özelleştirme uygulamalarıyla birçok kamu birimi özelleştirilmiş ve kent tüketim algısına hizmet eden bir başka alan olan turizm sektörü ile de inşaat faaliyetlerine çeşitlilik katmıştır. Neoliberal politikalar İstanbul'da makroform üzerinde ekolojik kaynakları tahrip ederek büyüme etkisi gösterirken kentsel sistemde sosyal kutuplaşma yaşanmış ve mega projeler tüketim kavramına hizmet verecek şekilde çeşitlenmiştir.

Neoliberal politikalar insanların tüketim davranışları üzerinde de etkili olmuştur. Üretimden uzak tüketimi destekleyen sistem doğrultusunda gelişen küresel politikalar ile birlikte bir tüketim toplumu oluşturulmuştur. Yeni yaşam stilleri ve artan ve değişen tüketim aktiviteleri ile kentte alışveriş merkezleri, plazalar, iş-alışveriş ve eğlence kullanımlarının bir arada olduğu karma kullanımlar insanlara yeni sosyalleşme mekânları olarak sunulmaya başlanmıştır. Alışveriş merkezleri kavşak noktalarında, kuzey gelişim yönünde konut alanlarına yakın konumlanırken geleneksel merkezi alanlar nitelik kaybı yaşarken yapılaşma baskısıyla kentsel açık alanlarda niceliksel olarak azalmıştır. Neoliberal politikalar oluşan kentsel sistemde insanlara serbest zamanlarını geçirebilmek için tüketim mekânlarını sunmaktadır. Küreselleşme ile birlikte şehirlerin rekabet alanı olan sağlıklı kentsel yaşam kalitesi için kentlilerin serbest zaman aktivitelerine alternatif kentsel açık alanlar oluşturulmalıdır. Tüketim mekânları dışında kente entegre olmuş, yaşam alanlarına sosyo-kültürel hizmet

sağlayan, esnek kullanımlı mekânlar adil ve dengeli bir kentsel yaşam için gereklidir. İstanbul'da da artan nüfus ve sermaye odaklı kentsel politikalardan kaynaklanan yapılaşma karşısında kentliler için alternatif kamusal mekânlar oluşturulmalıdır. Kentte meydan, sahil kenarı, park, rekreasyon alanı ve sokak kullanımı dışında kamusal mekânlar tanımlanmalıdır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada İstanbul'da alternatif kamusal mekân potansiyeli taşıyan müzeler ele alınmaktadır.

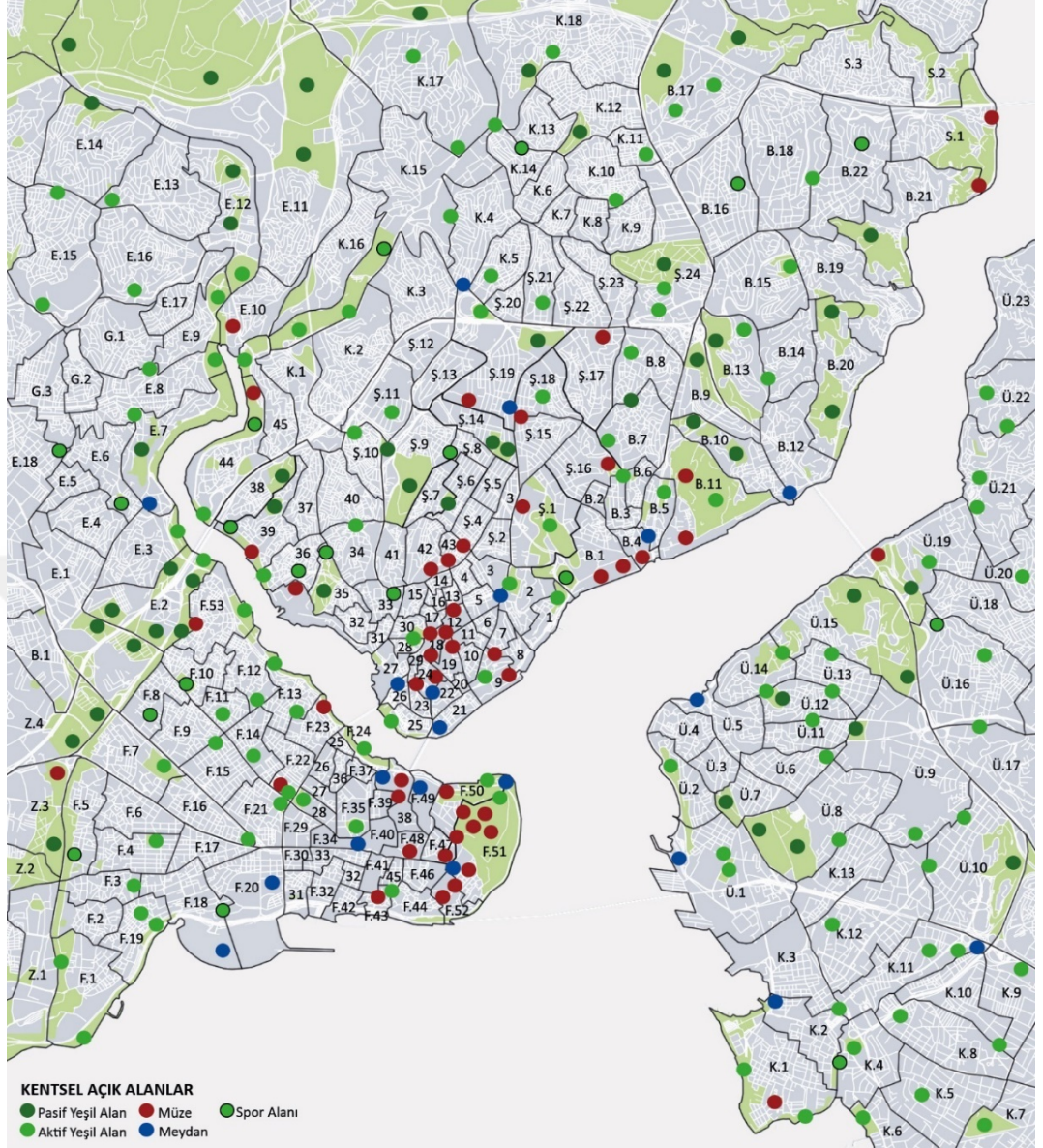
Türk müzeciliğinin temelinde, “korunması ve toplanması” kararlaştırılan nesneler genellikle arkeolojik eserler olmuştur. Tarihi nitelik taşıyan eserlerin ülke sınırları içerisinde korunması amacıyla toplandığı ve günümüzde İstanbul Arkeoloji Müzeleri olarak bilinen modern anlamda ilk müzemiz Müze-i Hümayun 1883 yılında kurulmuştur. İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin temeli olan Aya İrini Kilisesi, İstanbul'un fethinin ardından hem Osmanlı'nın kullandığı, hem de savaşlarda ganimet olarak alınan silahların muhafaza edildiği bir silah deposudur. 19. yüzyılla birlikte eski eserler de burada toplanarak İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin temeli atılmıştır. Ziyarete kapalı ve yalnızca özel izin ile gezilebilen depo niteliği taşıyan bu mekân 1869 yılında ise “müze” olarak nitelendirilmiş ve bir müdürlük haline dönüştürülmüştür. Bu dönüşüm ile birlikte müzecilik altında yapılan çalışmalar günümüze kadar merkezi otoriteye dayanan bir kurum olarak sürdürülmüştür (Madran, 1999). Müzehane (Müze Amirliği/Bahriye Müzesi Müdürlüğü) adıyla 1897'de kurulan Deniz Müzesi yönetim bakımından askeri müze olarak değerlendirilse de sahip olduğu koleksiyon itibarıyla Aya İrini'dekinden farklı olarak Türk müzecilik tarihinde koleksiyonların çeşitlenmesine katkı koyan bir diğer müzedir. Müze koleksiyonu denizcilik tarihimizle ilgili nesnelerden oluşmaktadır. İstanbul Tersane-i Amire'de (Osmanlı Devlet Tersanesi) kurulan müze bir süre Dolmabahçe Sarayı'nın çeşitli bölümlerinde konumlandıktan sonra, 1961'de bugün Beşiktaş'ta bulunan konumuna geçmiştir. İlk sanat müzesi 1937 yılında Atatürk'ün emriyle kurulan İstanbul Resim ve Heykel Müzesidir. Müzecilik tarihimizin ilk yıllarında genellikle arkeolojik, tarihi, etnografik, el sanatları ve İslam sanatlarına ait eserleri kapsayan müze koleksiyonları, 1980'lere kadar benzer türlerde devam etmiştir. Benzer koleksiyonlar özel müzelerin oluşturulmasını sağlayan 1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun yürürlüğe konmasının ardından çeşitlenmiştir (Özkasım, 2005). Müzeler günümüzde insan odaklı, sosyo-kültürel hizmet vermek amacıyla düzenlenmiş kentsel yaşamın birer kamusal alanlarıdır. Yaratıcı kültür endüstrisi

sisteminin bir parçası olan müzeler günümüzde sadece ziyaret edilme fikirlerinden uzaklaşmış kentsel alanda dinamik yaşam alanları sunmaktadır. Bu kapsamda çalışmada da İstanbul'da alternatif kamusal mekân oluşumu için müzeler ve kentsel yaşam ele alınmıştır.

4.1 İstanbul'daki Kentsel Açık Alanların Mevcut Durum Analizi

İstanbul'da yer alan müzelerin açık alan varlıklarının ele alındığı bu bölümde; İstanbul Merkezi İş Alanı ve 1. Derece Merkezler içinde bulunan, ayrıca 2009 İstanbul Çevre Düzeni Planı kapsamında tanımlanan 'Kültür Endüstrileri' alt bölgesi ve yakın çevresi içinde konumlanan müzeler ve kamusal açık mekânlar araştırma kapsamında incelenmiştir. Tamamlanan analizler sonucu açık alanların etki alanlarıyla kent üzerinde pozitif gelişme gösteren alt çalışma alanlarındaki alternatif açık alan varlıklarının nitelikleri detaylandırılmıştır. Alt çalışma bölgeleri için uygulanan anket çalışması sonuçlarının değerlendirilmesi yapılmış ve müze açık alanlarının alternatif kamusal mekân potansiyeli ile ilgili çıkarımlar oluşturulmuştur.

Çalışma kapsamında İstanbul'da kentsel açık alanlar meydanlar, aktif yeşil alanlar ve pasif yeşil alanlar olarak ele alınmıştır. Aktif yeşil alanlar spor alanları, rekreasyon alanları, korular, mahalle parkları gibi alanları kapsarken, pasif yeşil alanlar mezarlıklar ve yapılaşmaya açılmamış doğal yapısını koruyan açık alanlardan oluşmaktadır. Yoğun bir yapılı çevreye sahip çalışma alanında rekreasyon ve açık alan hizmetinden faydalanamayan mahallelerin olduğu görülmektedir. 500 metrelik yürüme mesafesi kapsamında hizmet vermesi beklenen aktif yeşil alanları çalışma alanının büyük bir kısmında yetersiz miktardadır. Park kullanımlarının birçoğu çocuk parkı ölçeğinde bulunurken farklı kullanıcı profillerine hizmet veren alternatif çeşitliliğin mevcut değildir. Kozmopolit kent yapısına hizmet sağlaması beklenen rekreasyon alanları kent içerisinde adil bir şekilde dağılmamaktadır. Kentliler için iletişim ve etkileşim niteliği taşıyan ve kentsel açık alanlarında önemli bir elemanı olan meydanların çalışma alanı sınırları içerisinde niceliksel olarak az olduğu görülmektedir (Şekil 4.1).

Şekil 4. 1 : Kentsel açık alanlar.

Tespit edilen meydanlar ve aktif yeşil alanlardan oluşan kentsel açık alanların 500 metrelik yürüme mesafesindeki etki alanları incelenmiştir. Yapılaşmanın yoğun olduğu Fatih, Beyoğlu, Şişli, Beşiktaş, Üsküdar ve Kadıköy ilçelerinde açık alanların etki alanlarının bulundukları bölgedeki nüfus için yeterli ve dengeli olmadığı görülmektedir.

Fatih ilçesinde aktif yeşil alanlar ve pasif yeşil alanlar dengesiz bir dağılıma sahiptir. İlçede kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarının, mevcut İmar Kanunu'nda belirtilen asgari 10 m² ve üzerinde olan mahalle yerleşimleri 53 mahalle içerisinde 14 mahallede olduğu görülmektedir. Yedikule, Cerrahpaşa, Aksaray, Sarı Demir, Kalenderhane,

Balabanağa, Süleymaniye, Rüstem Paşa, Beyazıt, Şehsuvar Bey, Emin Sinan, Hobyar, Hocapaşa ve Cankurtaran mahallelerinde kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı asgari kriteri geçmektedir. Aktif yeşil alanları parklar, kent bostanı ve spor alanı gibi kullanımlardan oluşmaktadır (Çizelge 4.1). Pasif yeşil alanlar mezarlık, yapılaşmamış boş alan ve yol kenarında bulunan yeşil alanlardan oluşmaktadır. İlçede kentsel açık alanların bir diğer ögesi olan meydanlar ise daha çok tarihi kent merkezinde toplanmıştır. Bölgenin turizm açısından yabancı çeken bir merkez olması ayrıca mahallelerde yaşayan kentliler için mevcut meydanlar yoğun bir kullanıma sahiptir.

Çizelge 4. 1: Fatih ilçesi kentsel açık alan değerleri.

FATİH	NÜFUS	Aktif Yeşil Alan (m ²)	KBD Aktif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Pasif Yeşil Alan (m ²)	KBD Pasif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Toplam Yeşil Alan (m ²)	KBD Yeşil Alan (m ² /kişi)	
1	Yedikule	17399	200980	11,55	10856	0,62	211836	12,18
2	Sümbül Efendi	17016	24374	1,43	11734	0,69	36108	2,12
3	Silivrikapı	16823	4687	0,28	0	0,00	4687	0,28
4	Seyyid Ömer	26773	2916	0,11	0	0,00	2916	0,11
5	Mevlanakapı	20470	7440	0,36	12658	0,62	20098	0,98
6	Şehremini	22028	0	0,00	0	0,00	0	0,00
7	Topkapı	11429	27840	2,44	42618	3,73	70458	6,16
8	Karagümrük	11640	6800	0,58	8493	0,73	15293	1,31
9	Hırka-ı Şerif	24649	3067	0,12	0	0,00	3067	0,12
10	Derviş Ali	18632	19400	1,04	6748	0,36	26148	1,40
11	Atikali	15133	3370	0,22	0	0,00	3370	0,22
12	Balat	13802	40405	2,93	0	0,00	40405	2,93
13	Yavuz Sultan Selim	18294	1500	0,08	0	0,00	1500	0,08
14	Ali Kuşçu	11253	1658	0,15	0	0,00	1658	0,15
15	Akşemsettin	24856	3067	0,12	0	0,00	3067	0,12
16	Molla Gürani	18296	8880	0,49	0	0,00	8880	0,49
17	Haseki Sultan	11377	8880	0,78	0	0,00	8880	0,78
18	Cerrahpaşa	9147	268115	29,31	0	0,00	268115	29,31
19	Koca Mustafa Paşa	21851	15450	0,71	0	0,00	15450	0,71
20	Aksaray	11758	280437	23,85	0	0,00	280437	23,85
21	İskenderpaşa	18289	22135	1,21	0	0,00	22135	1,21
22	Zeyrek	14769	26486	1,79	0	0,00	26486	1,79
23	Cibali	8057	12367	1,53	0	0,00	12367	1,53
24	Sarı Demir	14	19653	1403,79	0	0,00	19653	1403,79
25	Yavuz Sinan	252	0	0,00	0	0,00	0	0,00
26	İlaci Kadın	414	0	0,00	0	0,00	0	0,00
27	Molla Hüseyin	1301	0	0,00	0	0,00	0	0,00
28	Kalenderhane	1673	22317	13,34	0	0,00	22317	13,34
29	Kemalpaşa	618	0	0,00	0	0,00	0	0,00
30	Mesihpaşa	206	0	0,00	0	0,00	0	0,00
31	Katip Kasım	3069	0	0,00	0	0,00	0	0,00
32	Nişanca	6866	0	0,00	0	0,00	0	0,00
33	Mimar Kemalettin	411	0	0,00	0	0,00	0	0,00
34	Balabanağa	146	25330	173,49	0	0,00	25330	173,49
35	Süleymaniye	709	15425	21,76	0	0,00	15425	21,76
36	Hoca Gıyasettin	697	0	0,00	0	0,00	0	0,00
37	Demirtaş	242	0	0,00	0	0,00	0	0,00
38	Rüstempaşa	25	13250	530,00	0	0,00	13250	530,00
39	Mercan	48	0	0,00	0	0,00	0	0,00
40	Beyazıt	114	25330	222,19	0	0,00	25330	222,19
41	Mimar İyayrettin	888	0	0,00	0	0,00	0	0,00
42	Muhsine Hatun	2576	0	0,00	0	0,00	0	0,00
43	Şehsuvar Bey	2557	87328	34,15	0	0,00	87328	34,15
44	Küçük Ayasofya	2594	12365	4,77	0	0,00	12365	4,77
45	Emin Sinan	1225	87328	71,29	0	0,00	87328	71,29
46	Binbirdirek	1671	0	0,00	0	0,00	0	0,00
47	Alemdar	488	0	0,00	0	0,00	0	0,00
48	Molla Fenari	135	0	0,00	0	0,00	0	0,00
49	İlobyar	82	14780	180,24	0	0,00	14780	180,24
50	Hocapaşa	360	33605	93,35	0	0,00	33605	93,35
51	Cankurtaran	1909	81000	42,43	0	0,00	81000	42,43
52	Sultan Ahmet	783	0	0,00	0	0,00	0	0,00
53	Ayvansaray	17064	57717	3,38	40455	2,37	98172	5,75

Zeytinburnu'nun ise çalışma alanı sınırları içerisinde 4 mahallesi bulunmaktadır. Bu 4 mahalle içerisinde kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı yalnızca Kazlıçeşme

mahallesinde eşik değeri geçmektedir (Çizelge 4.2). Bölgede bulunan pasif yeşil alanların çoğunluğunu mezarlık kullanımları oluşturmaktadır. Panorama 1453 Müzesinin bulunduğu Merkez Efendi mahallesi ve Maltepe mahallesinde toplam yeşil alanlardaki yoğunluğu pasif yeşil alanlar oluşturmaktadır.

Çizelge 4. 2 : Zeytinburnu ilçesi kentsel açık alan değerleri.

ZEYTİNBURNU		NÜFUS	Aktif Yeşil Alan (m ²)	KBD Aktif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Pasif Yeşil Alan (m ²)	KBD Pasif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Toplam Yeşil Alan (m ²)	KBD Yeşil Alan (m ² /kişi)
1	Kazlıçeşme	2078	77440	37,27	0	0,00	77440	37,27
2	Seyitnizam	24113	15397	0,64	0	0,00	15397	0,64
3	Merkez Efendi	23742	32245	1,36	108790	4,58	141035	5,94
4	Maltepe	2592	0	0,00	324887	125,34	324887	125,34

Çalışma alanına 1 mahalle ile giren Bayrampaşa ilçesinin Ortamahalle yerleşim bölgesinde rekreatif hizmetler sunan aktif yeşil alan kullanımı bulunmazken mezarlık ve doğal bitki örtüsünü koruyan yapılaşmamış alanlardan oluşan pasif yeşil alana sahiptir. Mahalledeki kentsel açık alanlar nüfus için yeterli hizmet sunmadığı görülmektedir (Çizelge 4.3).

Çizelge 4. 3 : Bayrampaşa ilçesi kentsel açık alan değerleri.

BAYRAMPAŞA		NÜFUS	Aktif Yeşil Alan (m ²)	KBD Aktif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Pasif Yeşil Alan (m ²)	KBD Pasif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Toplam Yeşil Alan (m ²)	KBD Yeşil Alan (m ² /kişi)
1	Ortamahalle	14929	0	0	125200	8,39	125200	8,39

Çalışma alanı sınırlarına 3 mahalle ile dahil olan Gaziosmanpaşa ilçesinde pasif yeşil alan bulunmamaktadır. İlçede kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarları ise minimum 10 m² eşik değerinin altındadır (Çizelge 4.4). Mahallelerde yaşayan yerel nüfus için uygun sosyalleşme alanları bulunmamaktadır.

Çizelge 4. 4 : Gaziosmanpaşa ilçesi kentsel açık alan değerleri.

GAZİOSMANPAŞA		NÜFUS	Aktif Yeşil Alan (m ²)	KBD Aktif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Pasif Yeşil Alan (m ²)	KBD Pasif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Toplam Yeşil Alan (m ²)	KBD Yeşil Alan (m ² /kişi)
1	Yıldıztabya	25602	4784	0,19	0	0	4784	0,19
2	Yenidoğan	8878	0	0,00	0	0	0	0,00
3	Sarıgöl	25095	13167	0,52	0	0	13167	0,52

Eyüp ilçesinde aktif yeşil alan kullanımları kıyıda bulunan rekreasyon alanları, parklar ve spor alanları şeklinde çeşitlenirken sadece 2 mahallede (Merkez ve Sakarya) minimum seviye üzerinde bulunmaktadır (Çizelge 4.5). Bölgedeki yoğun nüfusa rekreatif hizmet veren aktif yeşil alanlar yeterli değildir. Ayrıca ilçede bulunan pasif

yeşil alanlarda topografik alanlar ve yapılaşmaya açılmamış doğal bitki örtüsünü koruyan alanlardan oluşmaktadır. Toplam yeşil alanı yüksek olan mahallelerde (Topçular, Defterdar, Merkez, Sakarya, Güzeltepe ve Alibeyköy) çoğunluğu pasif yeşil alanlar kapsamaktadır.

Çizelge 4. 5 : Eyüp ilçesi kentsel açık alan değerleri.

EYÜP	NÜFUS	Aktif Yeşil Alan (m ²)	KBD Aktif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Pasif Yeşil Alan (m ²)	KBD Pasif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Toplam Yeşil Alan (m ²)	KBD Yeşil Alan (m ² /kişi)
1 Topçular	4673	0	0,00	198846	42,55	198846	42,55
2 Defterdar	4709	32830	6,97	164878	35,01	197708	41,99
3 Nişancı	16191	43196	2,67	0	0,00	43196	2,67
4 Düğmeciler	18435	0	0,00	0	0,00	0	0,00
5 Rami Cuma	14651	0	0,00	0	0,00	0	0,00
6 İslambey	16007	13167	0,82	0	0,00	13167	0,82
7 Merkez	10914	118267	10,84	79315	7,27	197582	18,10
8 Silahtarağa	9263	62310	6,73	0	0,00	62310	6,73
9 Sakarya	9966	101342	10,17	0	0,00	101342	10,17
10 Emniyetetepe	12719	0	0,00	0	0,00	0	0,00
11 Güzeltepe	34564	0	0,00	470578	13,61	470578	13,61
12 Alibeyköy	9569	55210	5,77	124201	12,98	179411	18,75
13 Çırçır	28537	16026	0,56	0	0,00	16026	0,56
14 Akşemsettin	41073	7985	0,19	43052	1,05	51037	1,24
15 Yeşilpınar	38497	36742	0,95	0	0,00	36742	0,95
16 Karadolap	26979	10130	0,38	0	0,00	10130	0,38
17 Esentepe	19987	0	0,00	0	0,00	0	0,00
18 Rami Yeni	13904	24117	1,73	0	0,00	24117	1,73

Yapılaşma ve nüfus bakımından İstanbul'un yoğun ilçelerinden biri olan Şişli'de Harbiye mahallesi kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı ile minimum 10 m² standardının üzerine çıkan tek mahalledir (Çizelge 4.6). İlçedeki pasif yeşil alanlar mezarlıklardan oluşmaktadır. Mahallelerde bulunan spor alanları ve parklar nüfusa yeterli ve nitelikli bir hizmet vermemektedir.

Çizelge 4. 6 : Şişli ilçesi kentsel açık alan değerleri.

	ŞİŞLİ	NÜFUS	Aktif Yeşil Alan (m ²)	KBD Aktif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Pasif Yeşil Alan (m ²)	KBD Pasif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Toplam Yeşil Alan (m ²)	KBD Yeşil Alan (m ² /kişi)
1	Harbiye	2504	194690	77,75	122788	49,04	317478	126,79
2	İnönü	4193	0	0,00	0	0,00	0	0,00
3	Ergenekon	2684	0	0,00	0	0,00	0	0,00
4	Eskişehir	12164	0	0,00	0	0,00	0	0,00
5	Bozkurt	10930	0	0,00	0	0,00	0	0,00
6	Feriköy	14630	0	0,00	13000	0,89	13000	0,89
7	Yayla	11475	0	0,00	13000	1,13	13000	1,13
8	Duatepe	8096	7000	0,86	0	0,00	7000	0,86
9	Paşa	18698	7000	0,37	256780	13,73	263780	14,11
10	Mahmut Şevket Paşa	18977	2130	0,11	33148	1,75	35278	1,86
11	Halil Rıfat Paşa	4566	15000	3,29	0	0,00	15000	3,29
12	Kaptan Paşa	3312	0	0,00	0	0,00	0	0,00
13	Halide Edip Adivar	17012	0	0,00	0	0,00	0	0,00
14	Cumhuriyet	7255	0	0,00	44875	6,19	44875	6,19
15	Halaskargazi	1691	0	0,00	0	0,00	0	0,00
16	Teşvikiye	11522	0	0,00	0	0,00	0	0,00
17	Fulya	17327	0	0,00	0	0,00	0	0,00
18	19 Mayıs	11458	2727	0,24	0	0,00	2727	0,24
19	Merkçz	13654	2403	0,18	130000	9,52	132403	9,70
20	İzzetpaşa	8044	26600	3,31	0	0,00	26600	3,31
21	Kuştepe	15710	1700	0,11	0	0,00	1700	0,11
22	Mecidiyeköy	20219	0	0,00	0	0,00	0	0,00
23	Gülbahar	23271	0	0,00	0	0,00	0	0,00
24	Esentepe	7056	0	0,00	344568	48,83	344568	48,83

Kağıthane ilçesinde bulunan açık alanlar ilçe nüfusu için yeterli değildir. İlçede hiçbir mahallede yeterli açık alan bulunmamaktadır. Kıyı kullanımlarını oluşturan rekreasyon alanları, parklar ve spor alanları minimum 10 m² yeşil alan standardını sağlamamaktadır. Gerekli kriterlere en yakın mahalle kişi başına düşen yeşil alan miktarı ile Merkez ve Mehmet Akif Ersoy mahalleleridir (Çizelge 4.7). Pasif yeşil alan kullanımları topografik özelliklere sahip yapılaşmanın gerçekleşmediği alanlar ve yol kenarında bulunan işlevsiz yeşil alanlardan oluşmaktadır.

Çizelge 4. 7 : Kağıthane ilçesi kentsel açık alan değerleri.

	KAĞITHANE	NÜFUS	Aktif Yeşil Alan (m ²)	KBD Aktif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Pasif Yeşil Alan (m ²)	KBD Pasif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Toplam Yeşil Alan (m ²)	KBD Yeşil Alan (m ² /kişi)
1	Mehmet Akif Ersoy	12672	82376	6,50	0	0,00	82376	6,50
2	Talatpaşa	33039	39212	1,19	0	0,00	39212	1,19
3	Gürsel	30033	21868	0,73	0	0,00	21868	0,73
4	Çağlayan	30047	22160	0,74	0	0,00	22160	0,74
5	Hürriyet	20219	2400	0,12	0	0,00	2400	0,12
6	Harmantepe	22007	0	0,00	0	0,00	0	0,00
7	Gültepe	13810	0	0,00	0	0,00	0	0,00
8	Telsizler	11774	1700	0,14	0	0,00	1700	0,14
9	Ortabayır	22994	0	0,00	0	0,00	0	0,00
10	Çeliktepe	32935	1270	0,04	0	0,00	1270	0,04
11	Emniyet	8390	1780	0,21	0	0,00	1780	0,21
12	Sultan Selim	36738	0	0,00	78700	2,14	78700	2,14
13	Şirintepe	21823	3525	0,16	0	0,00	3525	0,16
14	Yahya Kemal	17746	6680	0,38	0	0,00	6680	0,38
15	Merkez	30404	227200	7,47	0	0,00	227200	7,47
16	Nurtepe	25628	25455	0,99	0	0,00	25455	0,99
17	Hamidiye	38313	4900	0,13	0	0,00	4900	0,13
18	Seyrantepe	22545	48180	2,14	97735	4,34	145915	6,47

Tarihi dokusunu koruyan Beyoğlu ilçesinde Gümüşsuyu, Kocatepe, Şehir Muhtar, Kemankeş, Arapcami ve Emekyemez mahalleleri aktif yeşil alan miktarı ile minimum 10 m² ilkesine ulaşmıştır (Çizelge 4.8). Kıyı kullanımları, parklar ve spor alanları dışında ilçede yoğun kullanıma sahip meydanlar bulunmaktadır. Rahmi Koç

Müzesinin konumlandığı Piripaşa mahallesi ve Miniatürk'ün yer aldığı Örnektepe mahallesinde yeşil alan çoğunluğunu aktif yeşil alanlar oluşturmalarına rağmen yeterli değildir.

Çizelge 4. 8 : Beyoğlu ilçesi kentsel açık alan değerleri.

BEYOĞLU	NÜFUS	Aktif Yeşil Alan (m ²)	KBD Aktif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Pasif Yeşil Alan (m ²)	KBD Pasif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Toplam Yeşil Alan (m ²)	KBD Yeşil Alan (m ² /kişi)	
1	Ömer Avni	2092	19112	9,14	0	0,00	19112	9,14
2	Gümüşsuyu	2109	103897	49,26	0	0,00	103897	49,26
3	Kocatepe	2136	56418	26,41	0	0,00	56418	26,41
4	Bulbul	3883	0	0,00	0	0,00	0	0,00
5	Şehir Muhtar	1654	37471	22,65	0	0,00	37471	22,65
6	Katip Mustafa Çelebi	834	0	0,00	0	0,00	0	0,00
7	Cihangir	3482	0	0,00	0	0,00	0	0,00
8	Pürtelaş	1872	0	0,00	0	0,00	0	0,00
9	Kılıç Ali Paşa	2476	11800	4,77	0	0,00	11800	4,77
10	Firuzaga	4046	0	0,00	0	0,00	0	0,00
11	Kuloğlu	1463	0	0,00	0	0,00	0	0,00
12	Hüseyinağa	368	0	0,00	0	0,00	0	0,00
13	Çukur	2735	0	0,00	0	0,00	0	0,00
14	Bostan	2468	0	0,00	0	0,00	0	0,00
15	Sururi	4388	0	0,00	0	0,00	0	0,00
16	Kalyoncu Kuloğlu	3108	0	0,00	0	0,00	0	0,00
17	Kamerhatun	886	0	0,00	0	0,00	0	0,00
18	Asmalımescit	463	0	0,00	0	0,00	0	0,00
19	Tomtom	2657	0	0,00	0	0,00	0	0,00
20	Hacımimi	1368	0	0,00	0	0,00	0	0,00
21	Kemankuş	128	3400	26,56	0	0,00	3400	26,56
22	Müeyyездzade	518	1700	3,28	0	0,00	1700	3,28
23	Bereketzade	405	0	0,00	0	0,00	0	0,00
24	Şahkulu	840	0	0,00	0	0,00	0	0,00
25	Arapcami	91	21800	239,56	0	0,00	21800	239,56
26	Emekyemez	121	3200	26,45	0	0,00	3200	26,45
27	Bedrettin	752	0	0,00	0	0,00	0	0,00
28	Çatmalımescit	2504	1500	0,60	0	0,00	1500	0,60
29	Evliyaçelebi	283	0	0,00	0	0,00	0	0,00
30	Yahyakahya	3733	1500	0,40	0	0,00	1500	0,40
31	Camiikebir	2854	0	0,00	0	0,00	0	0,00
32	Kadı Mehmet	10172	0	0,00	0	0,00	0	0,00
33	Küçükpiyale	9312	21390	2,30	0	0,00	21390	2,30
34	Kaptanpaşa	19818	6150	0,31	0	0,00	6150	0,31
35	Kulaksız	9706	8000	0,82	127266	13,11	135266	13,94
36	Keçecipiri	14386	16000	1,11	0	0,00	14386	1,00
37	Fetühtepe	15490	0	0,00	0	0,00	15490	1,00
38	Halıcıoğlu	13274	0	0,00	90827	6,84	90827	6,84
39	Piripaşa	15706	61524	3,92	21135	1,35	82659	5,26
40	Piyalepaşa	23469	6150	0,26	0	0,00	6150	0,26
41	İstiklal	4455	0	0,00	0	0,00	0	0,00
42	Hacırahmet	15383	0	0,00	0	0,00	0	0,00
43	Yenişehir	5823	0	0,00	0	0,00	0	0,00
44	Sütlüce	12474	29513	2,37	0	0,00	29513	2,37
45	Örnektepe	10556	99397	9,42	27216	2,58	126613	11,99

İstanbul içinde merkezi bir konumda yer alan ve merkezi iş alanı içinde bulunan Beşiktaş kendi iç dinamiklerinin yanında dış faktörlerin etkisiyle hızla gelişen bir ilçedir. Kentsel açık alan kullanımları kent meydanı, kıyı kullanımları, parklar ile çeşitlenmektedir. 4 mahallede kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı 10 m² üzerinde iken geriye kalan 18 mahallede sınır aşılamamıştır. Sinanpaşa, Cihannüma, Yıldız ve Kuruçeşme mahallelerinde kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarları yeterlidir (Çizelge 4.9). Bölgede bulunan pasif yeşil alanlar yapılaşmanın başlamadığı doğal bitki örtüsünü koruyan alanlardan oluşmaktadır.

Çizelge 4. 9 : Beşiktaş ilçesi kentsel açık alan değerleri.

BEŞİKTAŞ		NÜFUS	Aktif Yeşil Alan (m ²)	KBD Aktif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Pasif Yeşil Alan (m ²)	KBD Pasif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Toplam Yeşil Alan (m ²)	KBD Yeşil Alan (m ² /kişi)
1	Vişnezade	6758	19112	2,83	0	0,00	19112	2,83
2	Muradiye	5048	0	0,00	0	0,00	0	0,00
3	Türkali	10346	0	0,00	0	0,00	0	0,00
4	Sinanpaşa	2534	38214	15,08	0	0,00	38214	15,08
5	Cihannüma	3898	66650	17,10	0	0,00	66650	17,10
6	Abbasağa	5288	29414	5,56	0	0,00	29414	5,56
7	Dikilitaş	16893	16260	0,96	0	0,00	16260	0,96
8	Gayrettepe	14530	8180	0,56	0	0,00	8180	0,56
9	Balmumcu	3889	0	0,00	45734	11,76	45734	11,76
10	Mecidiye	10766	0	0,00	43262	4,02	43262	4,02
11	Yıldız	6232	352665	56,59	0	0,00	352665	56,59
12	Ortaköy	9556	5180	0,54	0	0,00	5180	0,54
13	Levazım	6142	4700	0,77	42654	6,94	47354	7,71
14	Ulus	7159	8860	1,24	0	0,00	8860	1,24
15	Nispetiye	12435	28840	2,32	0	0,00	28840	2,32
16	Levent	3145	14000	4,45	0	0,00	14000	4,45
17	Konaklar	15350	8040	0,52	128200	8,35	136240	8,88
18	Akatlar	15624	2800	0,18	0	0,00	2800	0,18
19	Arnavutköy	3933	12580	3,20	0	0,00	12580	3,20
20	Kuruçeşme	3082	48506	15,74	88470	28,71	136976	44,44
21	Bebek	5891	6270	1,06	152780	25,93	159050	27,00
22	Etiler	12023	17780	1,48	0	0,00	17780	1,48

Çalışma alanına 3 mahallesi ile dahil olan Sarıyer ilçesinde kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı minimum 10 m² değerinin üzerinde olan mahalle bulunmamaktadır (Çizelge 4.10). İlçede yer alan aktif yeşil alanlar kentlilere sağlıklı kamusal hizmet verebilecek ölçüde yeterli değildir. Yeşil alanların çoğunluğunu pasif yeşil alanlar oluşturmaktadır.

Çizelge 4. 10 : Sarıyer ilçesi kentsel açık alan değerleri.

SARIYER		NÜFUS	Aktif Yeşil Alan (m ²)	KBD Aktif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Pasif Yeşil Alan (m ²)	KBD Pasif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Toplam Yeşil Alan (m ²)	KBD Yeşil Alan (m ² /kişi)
1	Rumeli Hisarı	10785	12842	1,19	209834	0	12842	1,19
2	Baltalimanı	5181	0	0,00	90154	0	90154	17,40
3	Fatih Sultan Mehmet	15813	0	0,00	0	0	0	0,00

Kadıköy ilçesi de sahip olduğu mahallelerde kentsel yaşam kalitesine uygun ölçütlerde kentsel açık alan bulunmamaktadır. Yoğun nüfuslu ilçede kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı en yüksek mahalle Zühtüpaşa mahallesi olmasına rağmen planlama asgari standartlarının altındadır. İlçede pasif yeşil alan bulunmamaktadır (Çizelge 4.11).

Çizelge 4. 11 : Kadıköy ilçesi kentsel açık alan değerleri.

KADIKÖY		NÜFUS	Aktif Yeşil Alan (m²)	KBD Aktif Yeşil Alan (m² /kişi)	Pasif Yeşil Alan (m²)	KBD Pasif Yeşil Alan (m² /kişi)	Toplam Yeşil Alan (m²)	KBD Yeşil Alan (m² /kişi)
1	Caferağa	23977	128923	5,38	0	0	128923	5,38
2	Osmanağa	8466	41526	4,91	0	0	41526	4,91
3	Rasimpaşa	14276	0	0,00	0	0	0	0,00
4	Zühtüpaşa	8095	69540	8,59	0	0	69540	8,59
5	Feneryolu	24488	2734	0,11	0	0	2734	0,11
6	Fenerbahçe	17657	46472	2,63	0	0	46472	2,63
7	Göztepe	35260	105588	2,99	0	0	105588	2,99
8	Eğitim	13438	8024	0,60	0	0	8024	0,60
9	Dumlupınar	10985	7300	0,66	0	0	7300	0,66
10	Fikirtepe	9025	3059	0,34	0	0	3059	0,34
11	Hasanpaşa	15577	12216	0,78	0	0	12216	0,78
12	Acıbadem	30549	4450	0,15	0	0	4450	0,15
13	Koşuyolu	7839	17535	2,24	0	0	17535	2,24

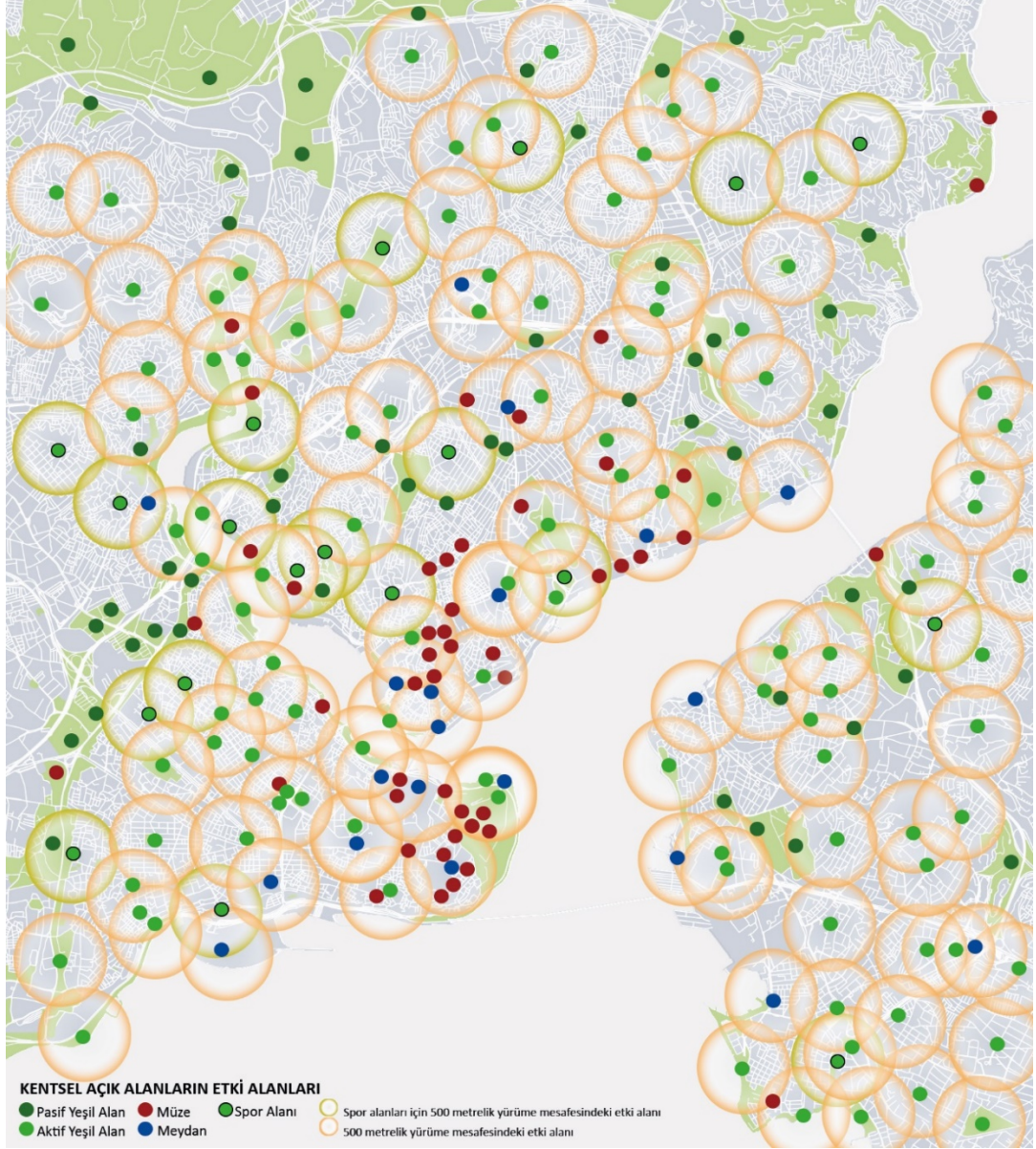
Üsküdar ilçesini oluşturan 23 mahalle de kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı nüfusa yönelik yeterli hizmeti sunmamaktadır (Çizelge 4.12). İlçede bulunan pasif yeşil alanlar ise yapılaşmanın başlamadığı doğal bitki örtüsünü koruyan alanlar ve mezarlıklardan oluşmaktadır.

Çizelge 4. 12 : Üsküdar ilçesi kentsel açık alan değerleri.

ÜSKÜDAR		NÜFUS	Aktif Yeşil Alan (m ²)	KBD Aktif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Pasif Yeşil Alan (m ²)	KBD Pasif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Toplam Yeşil Alan (m ²)	KBD Yeşil Alan (m ² /kişi)
1	Selimiye	8658	44167	5,10	0	0,00	44167	5,10
2	Salacak	9545	8432	0,88	0	0,00	8432	0,88
3	Ahmediye	9520	0	0,00	0	0,00	0	0,00
4	Aziz Mahmut	8880	0	0,00	0	0,00	0	0,00
5	Mimar Sinan	12077	80429	6,66	0	0,00	80429	6,66
6	Valide-i Atik	21519	2600	0,12	0	0,00	2600	0,12
7	Zeynep Kamil	12559	0	0,00	107803	8,58	107803	8,58
8	Barbaros	18139	17535	0,97	392426	21,63	409961	22,60
9	Altunizade	13886	5470	0,39	0	0,00	5470	0,39
10	Acıbadem	24747	5820	0,24	106503	4,30	112323	4,54
11	Murat Reis	14161	0	0,00	84750	5,98	84750	5,98
12	Selami Ali	13245	2812	0,21	0	0,00	2812	0,21
13	İcadiye	16797	2673	0,16	0	0,00	2673	0,16
14	Sultantepe	11452	3160	0,28	0	0,00	3160	0,28
15	Kuzguncuk	4358	3413	0,78	235057	53,94	238470	54,72
16	Burhaniye	16929	17871	1,06	0	0,00	17871	1,06
17	Küçük Çamlıca	10917	1080	0,10	0	0,00	1080	0,10
18	Küplüce	17542	0	0,00	0	0,00	0	0,00
19	Beylerbeyi	5749	4000	0,70	91070	15,84	95070	16,54
20	Kirazlıtepe	13296	2257	0,17	0	0,00	2257	0,17
21	Çengelköy	14298	32670	2,28	0	0,00	32670	2,28
22	Kuleli	2280	12300	5,39	0	0,00	12300	5,39
23	Kandilli	1712	0	0,00	0	0,00	0	0,00

Nicel olarak az sayıda mevcut olan kentsel açık alanlar 500 metrelik etki alanlarına giren kentsel yoğunluğa sağlıklı ve adil bir erişilebilirlik sunmamaktadır (Şekil 4.2). Kentsel açık alan çeşitliliğindeki eksiklik ve var olan açık alanların etki alanlarının

yeterli hizmet vermemesi; kentlilerin farklı yaş gruplarının aktivite ihtiyaçlarına, iletişim imkânlarına, kent ve kamu sağlığına, kentsel kimliğe, sürdürülebilirliğe ve kentsel ekonomiye zarar verdiği için kentsel yaşam için önemli bir sorundur. Kentsel açık alanların İstanbul'da kentsel alanda sağlıklı ve adil bir hizmet verecek şekilde planlanamaması da önemli bir problemdir.

Şekil 4. 2 : Kentsel açık alanların etki alanları.

4.2 Müze Analizi

İstanbul'da Tarihi Yarımada, Haliç kıyı bölgesi, Galata-Pera bölgesi, Şişli ve Beşiktaş ilçelerinde tarihi veya modern özelliklerde müzecilik literatüründe içerdikleri koleksiyonlara bağlı yapılan müze türü sınıflandırmasına göre 6 tane genel müze, 11 tane sanat müzesi, 8 tane bilim ve teknoloji müzesi, 3 tane sanayi müzesi, 10 tane anıt müze, 3 tane tarih müzesi, 1 tane arkeoloji müzesi, 1 tane açık hava müzesi, 2 tane müze ev ve 1 askeri müze bulunmaktadır (Şekil 4.3). Farklı koleksiyonları sergileyen bu müzeler kentin kozmopolit yapısına hizmet sağlarken kentliler için farklı anlamlar da taşımaktadır.

Şekil 4. 3 : Müze türleri.

Postmodern müzecilik ile beraber Türkiye’de ki müzecilik yaklaşımı da değişiklikler yaşamış ve ziyaret odaklı müzecilik vizyonlarını değiştirerek kentliler ile beraber yaşayan ve yaşanan müzelere dönüşmüştür (Artun, 2008). Müzeleri kullanıcılar tarafından deneyimlenilebilen, içlerinde nitelikli zaman geçirebilen mekânlara dönüştürmek yeni müzeciliğin hedefi olmuştur. Bu hedef doğrultusunda İstanbul’da müzelerde bireylerin alternatif mekânlarda birlikte karşılıklı etkileşim içerisinde zaman geçirme, kolektif üretimde bulunmaya yönelik katkı sağlayabilecekleri etkinlikler düzenlenmeye başlamıştır. Bu etkinlikler için Arkeoloji Müzesi Konserleri, Ara Güler Müzesi Açık Hava Sinemaları, Rahmi M. Koç Müzesi Çocuk Atölyeleri örnek olarak verilebilir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve müzeler iş birliğiyle hafta boyunca oluşturulan etkinlikler her yaş ve gruptan insana alternatif sosyal hizmet sağlamaktadır. Düzenlenen etkinlikler, aktiviteler ve çalıştaylar ve bienallerle müzeler kentin günlük hayatına dahil edilmeye çalışılmaktadır. Postmodern müzecilik yaklaşımı ile müzeler sosyal yapı yönünden desteklenmeye çalışılsa da müzelerin çoğu konumlandıkları bölgede geçirgenlik ve erişilebilirlik bakımından kendi içlerine dönük ve yakın çevresi ile kapalı bir ilişkileri bulunmakta ve kentsel sistemde mekânsal bir bütünleşme oluşturamamıştır. Çalışma alanı sınırları içerisinde 48 adet müzenin 26 tanesi kendi açık alanlarına sahip iken 22 tanesinde açık alan mevcut değildir (Şekil 4.4).

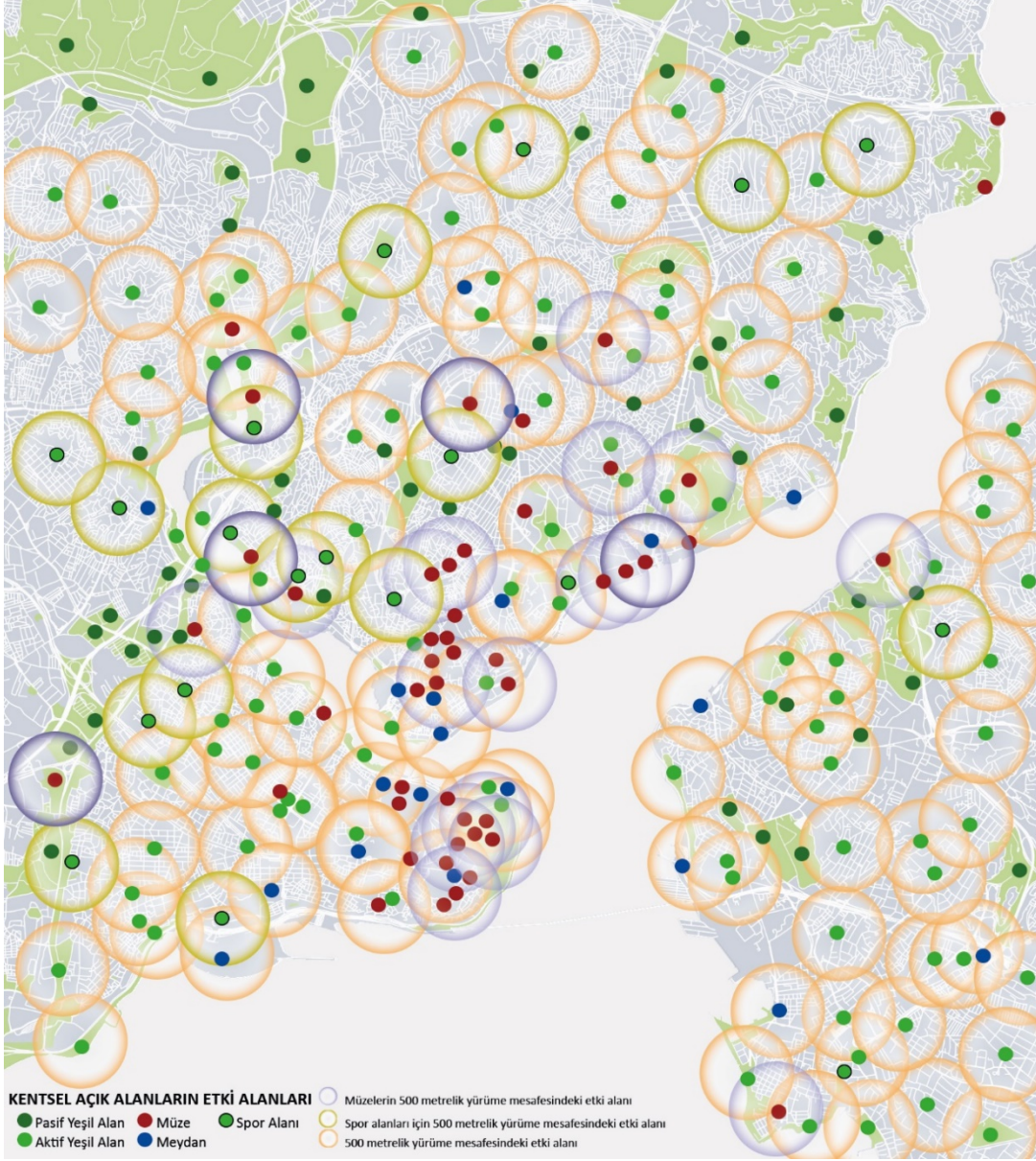

Şekil 4. 4 : Müzelerin açık alan varlığı.

4.3 Potansiyel Açık Alan Analizi

Açık alanları bulunan müzeler konumlandıkları bölgelerde 500 metrelik yürüme mesafesi temel alınarak oluşturulan açık alan etki analizine dahil edildiğinde öncesinde sadece aktif yeşil alanlardan oluşan etki alanlarının kentsel sistem üzerinde dağılımında artış olduğu görülmektedir (Şekil 4.5). Haliç'te müzelerin açık alanlarının alternatif kamusal mekân olarak ele alınmasıyla kıyı boyunca mevcutta var olan açık alanlar arası yaya erişimin ve mekânsal geçirgenliğin artacağı görülmektedir. Endüstri mirası olarak nitelenen yapıların müze olarak kullanımları yanında açık alanlarının İstanbul'un kentsel yaşamına dahil edilmesiyle bu alanlar kentte yaşayan mekânlara

dönüşecektir. Galata-Pera bölgesinde Galata Mevlevihanesi Müzesi ve İstanbul Resim ve Heykel Müzesinin açık alan kullanımına katılımıyla yoğun kent dokusu arasında kentliler için alternatif açık alan oluşturulabilmektedir. Sokakları dışında kentsel açık alanları bulunmayan ve yoğun yapılaşma baskısı altında olan Şişli ilçesi Merkez mahallesinde Ara Güler Müzesi'nin alternatif kamusal mekân olarak kente dâhil edilmesi ile bölgedeki kentsel açık alan ihtiyacında pozitif yönlü bir gelişim sağlanmaktadır. Zeytinburnu'nda bulunan Panorama 1453 Tarih Müzesi rekreasyon alanları ve pasif yeşil alanlarının bulunduğu Merkez Efendi mahallesinde bir geçiş alanında konumlanmaktadır. Müzenin açık alan sistemine dahil edilmesiyle bölgede mekânlar arası geçirgenlik artacaktır. Tarihi yarımada ve Beşiktaş'ta müzelerin açık alanlarının etki analizine dahil edilmesiyle pozitif yönlü bir etki görülmektedir. Ayrıca müze sınıflandırılmasına dahil olmasa da Dirimart ve Arter Sanat Galerilerinin sahip olduğu etki alanları da Beyoğlu'nda Dolapdere bölgesi için potansiyel bir açık alan oluşturmaktadır. Müzelerin açık alanlarının, kendi konumlarında alternatif kamusal mekânlar olarak kullanılmaları durumunda kentin yeşil alan sistemine ve yaya erişimine olan olumlu etkilerinin görüldüğü analizde Zeytinburnu'nda bulunan Panorama 1453 Tarih Müzesi, Beyoğlu'nda bulunan Rahmi M. Koç Müzesi ile Miniaturk, Şişli'de bulunan Ara Güler Müzesi ve Beşiktaş'ta bulunan Deniz Müzesi etki alanları içerisinde olumlu etki yaratabilecek potansiyel ve niteliğe sahip olduğu görülmektedir.

Şekil 4. 5 : Kentsel açık alanların etki alanları.

4.4 Alt Çalışma Bölgeleri

Çalışma alanı içerisinde açık alana sahip ve bulundukları bölgelerde kentsel hizmet sağlayabilecek farklı müze türleri seçilmiştir. Panorama 1453 Tarih Müzesi, Rahmi M. Koç Müzesi, Miniaturk, Ara Güler Müzesi ve Deniz Müzesi sahip oldukları açık alanları ile bulundukları bölgelerde kentsel açık alan ihtiyacına karşı incelenen alt bölgelerdir.

4.4.1 Alt bölgelerin analizi

Deniz Müzesi, Miniatürk, Rahmi Koç Müzesi, Panorama 1453 Müzesi ve Ara Güler Müzesi bulundukları bölgelerde kendi içlerinde birer kültür odakları olmasının dışında kent içerisinde de bulundukları konumları, taşıdıkları tarihi kimlikleri ve kentle kurduğu ilişkiler bakımından birer çekim merkezidir.

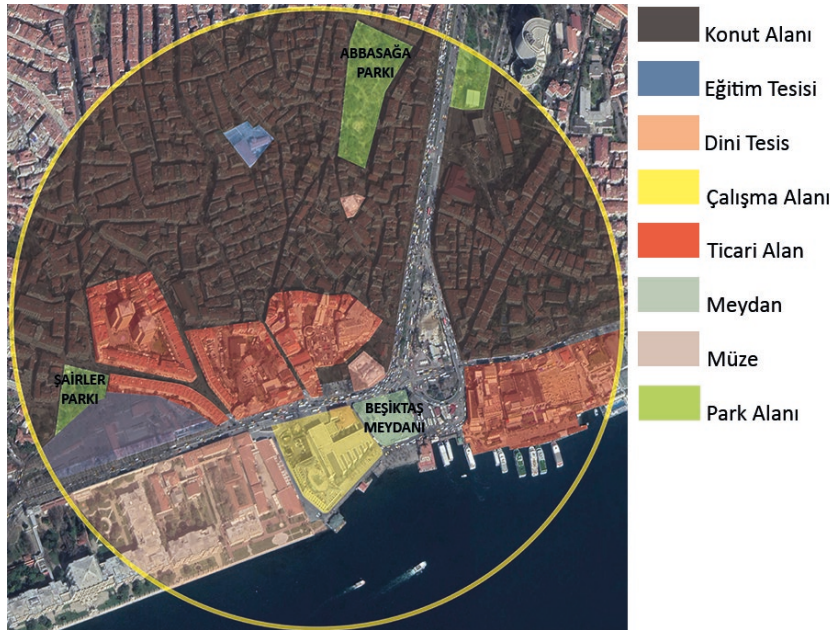
4.4.1.1 Deniz müzesi

1897 yılında Bahriye Nazırı Hasan Hüseyin Paşa'nın isteği ile Osmanlı Devlet Tersanesi'nde "Müze ve Kütüphane İdaresi" adı ile Deniz Müzesi kurulmuştur. Kurulduğu zamanlarda düzenlenmesi yapılamayan bina müze deposu olarak sergiye açılmıştır. II. Dünya Savaşı'nın başladığı zaman diliminde koleksiyondaki eserleri korumak amacıyla müzede yer alan tüm eserler Anadolu'ya dağıtılmıştır. 1946 yılında savaşın ardından eserler İstanbul'a geri dönmüş ve müze Dolmabahçe Sarayı içinde geçici olarak oluşturulmuştur. 1961 yılında Beşiktaş'ta bugünkü yerine taşınan müze "Deniz Müzesi ve Arşivi Müdürlüğü" adıyla hizmete girmiştir. Binanın yeterli büyüklükte olmamasından kaynaklanan problem nedeniyle 2005 yılında mimari projesi yarışması açılmıştır. Çağdaş müzecilik anlayışına uygun olarak tasarlanan yeni binada Deniz Müzesi ziyarete açılmıştır. 3 katlı ana sergi binasından oluşan müze yaklaşık 1500 m²'lik alana sahiptir. Deniz Müzesi, Türkiye'nin denizcilik alanında en büyük bilim ve teknoloji müzesidir [12]. Denizcilik tarihine ait zengin bir koleksiyonları bulunmaktadır. Hafta içi 16.00, hafta sonu 17.00 saatlerinden sonra müzeye ziyaretçi girişi yapılmamaktadır (Şekil 4.6).

Şekil 4. 6 : Deniz müzesi (Url-30).

Müze, Beşiktaş ilçesinin 2019 TÜİK verilerine göre 2534 nüfuslu Sinanpaşa Mahallesi içinde bulunmaktadır. Sinanpaşa Mahallesi Beşiktaş'ın yoğun kullanım çeşitliliğine sahip merkezi mahallelerinden biridir. Farklı sosyal gelir gruplarının farklı konut tiplerinde bir arada yaşadığı mahallede günlük misafir kullanıcıları ile birlikte yüksek bir insan yoğunluğu bulunmaktadır. Kentsel açık alan olarak farklı büyüklükte meydanlar, kentsel yeşil alanlar ve kıyı bölgesi bulunmaktadır. Bölgede 6425 m² Beşiktaş meydanı, 5245 m² Şairler Parkı ve 18115 m²'lik Abbasağa Parkından oluşan açık alan kullanımları mevcut iken pasif yeşil alan bulunmamaktadır (Şekil 4.7). Ulaşım merkezlerinin bölgeyi transit noktası haline getirmesiyle Beşiktaş Meydanı hem bir geçiş noktası hem de kentlilerin dinlenme, seyretme, iletişim kurma gibi opsiyonel ve sosyal aktiviteler için kullandığı bir açık alandır. Sinanpaşa Mahallesi geleneksel çarşı dokusunun korunduğu, eğlence, yeme-içme, ticari, barınma gibi karma kullanımların bir arada olduğu bir yaşam bölgesidir. Dolmabahçe Sarayı'ndan Ortaköy'e kadar uzanan aralarında Deniz Müzesi'nin de bulunduğu kıyı kullanımları mahallenin iç kesimlerinde yaşayan bireylerin kıyı geçişlerini engelleyerek bir bant bölgesi oluşturmaktadır. Yüksek duvarlar ve kamuya açık olmayan yapılaşma Deniz Müzesi basamaklarında kırılmaktadır. Müzenin basamakları kıyı ve yerleşim dokusu arasında bir kamusal mekân oluşturmaktadır. Kentlilerin buluşma noktası olan bu mekân dinlenme ve seyretme gibi pasif iletişim seçenekleri sunmaktadır.

Şekil 4. 7 : Deniz müzesi yakın çevre analizi.

4.4.1.2 Miniatürk

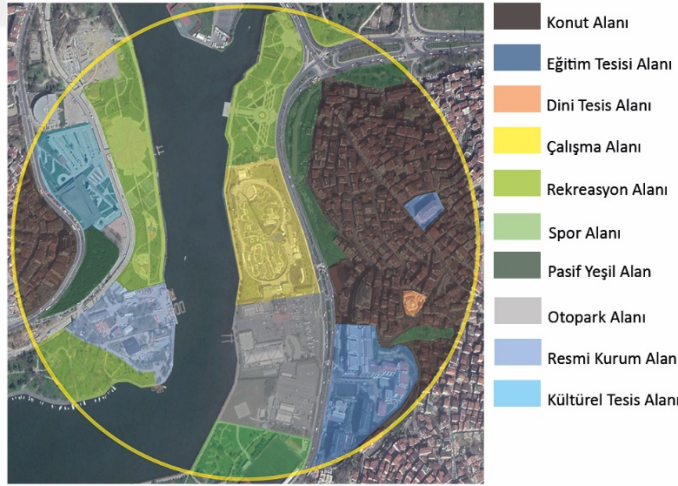
Ülkelerin sahip olduğu tarihi ve kültürel miraslarının küçük ölçekli maketler halinde sergilendiği minyatür parklar, ziyaretçilerin eğlenceli zaman geçirmesi için kurulmuş rekreasyon alanlarıdır (Bulut ve Yılmaz, 2006). 2003 yılında ziyaret için açılan Miniatürk, Türkiye'nin ilk minyatür parkıdır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. tarafından işletilen bir açık hava müzesi olarak Anadolu'nun geçmişine ait tüm değerlerin yanında, yakın coğrafyada var olmuş uygarlıkların izlerini Beyoğlu'nda sergilemektedir. Haliç kıyısında bulunan 60.000 m²'lik eski bir park alanında konumlanmıştır. Bu alanın içerisinde 15.000 m² maket alanı, 40.000 m² yeşil ve açık alan, 3.500 m² kapalı alan, 2.000 m² havuz ve su yolu, 500 araçlık otopark yer almaktadır. Hafta boyunca saat 09.00-18.00 arası hizmet vermektedir. Metrobüs, otobüs ve minibüs gibi çeşitli toplu taşıma seçenekleriyle erişilebilen müzede maketlerin yer aldığı alanın yanı sıra otopark, restoran, kafeterya, hediyelik eşya, açık hava gösteri alanı, çocuk oyun parkı gibi hizmet alanları da yer almaktadır. Parka giriş alanında kullanılan yükseltilmiş rampa ile misafirlere farklı bir mekâna giriyormuş algısı yaratılmış ve mekânın tamamın kavranabilmesi için seyir terası oluşturulmuştur (Şekil 4.8). Alan içerisinde iki farklı rota bulunmaktadır. Bunlardan birisi alanı yürüyerek deneyimlemek isteyenler için yaya rotası iken diğeri de alanı trenle gezmek isteyenler için oluşturulmuş tren rotasıdır. Haliç kıyısında konumlanan müze yüksek duvarla çevrili bir şekilde diğer kıyı kullanımları ile bağlantı kurmamaktadır. Kendi içine dönük, çevresine kapalı bu parkta 105 eser sergilenmektedir [13].

Şekil 4. 8 : Miniatürk (Url-31)

Günümüz Haliç kıyı kullanımı üzerinde Haliç'in sanayi kullanımlarından arındırılması etkili olmuştur. 2009 yılında açılan Haliç Kongre Merkezi, kültürel altyapının

geliştirilmesi için özel eylem planlarının oluşturulması, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi ve İstanbul Ticaret Üniversitesi kampüslerinin oluşumu, Hilton Otelinin bölgede konumlanması Haliç kıyı kullanımlarının mekânsal dönüşümünde etkili olmuştur (Temel, 2009). Kıyı boyunca gelişen kültürel, rekreasyonel, ticari ve turizm alanları bölgede bir çekim merkezi oluşturmaktadır. Miniatürk müzeside bu değişim geçiren bölgede 2019 TÜİK verilerine göre 10.556 kişilik bir nüfusa sahip Örnektepe mahallesinde bulunmaktadır. Örnektepe mahallesi düşük ve orta gelirli insanların yaşadığı, müstakil ve 3-4 katlı yapılaşmanın gözlemlendiği bir yerleşim alanıdır. Haliç kıyısında bulunan rekreasyon alanları yerleşim bölgesinin kentsel açık alan kalitesini geliştirirken kıyıda bulunan resmî kurumlar ve otopark alanı gibi kullanımlar kentsel açık alanların birbirleriyle bağlantılı olmamasına yol açmakta kıyıdaki sürekliliği engellemektedir. Ayrıca kıyı ve yerleşim bölgesi arasında bulunan üniversite gibi büyük kapalı alanlar ve çift yönlü araç yolu yerleşim bölgesinde yaşayanların kıyı ile rahat bir bağlantı kurmasını engellemektedir. Bölgedeki kentsel açık alanları kıyıdaki spor alanları ve rekreasyon alanları ve iç kesimlerdeki çocuk parkları oluşturmaktadır. Topografik özelliklere sahip ağaçlandırılmış alanlar pasif yeşil alanları oluşturmaktadır (Şekil 4.9).

Şekil 4.9 : Miniatürk yakın çevre analizi.

4.4.1.3 Rahmi m. koç müzesi

1994 yılında ziyarete açılan ve Rahmi M. Koç Müzecilik ve Kültür Vakfı'nın idaresinde bulunan Rahmi M. Koç Müzesi global olarak geçmişten günümüze tüm zamanlara ait, endüstri ve mühendislikle ilişkili objelerin ve belgelerin toplanması, arşivlenmesi, araştırılması, korunması ve sergilenmesini hedefleyen bir sanayi

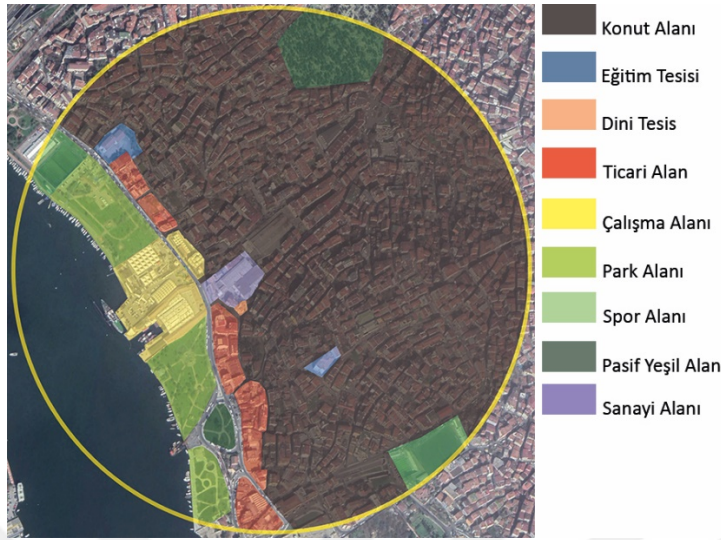
müzesidir. Müze koleksiyonunda iletişim ve ulaşım alanlarında yer alan endüstriyel mirasın çok çeşitli örnekleri bulunmaktadır. Türkiye'de sanayi, ulaşım, endüstri ve iletişim tarihine adanmış ilk müzedir. Yaklaşık olarak 27.000 m² bir alan üzerine kurulan müze; Lengerhane, Tersane ve dış mekân sergi alanı olarak üç ana bölümden oluşmaktadır. Hasköy'de bulunan Lengerhane binası 1996 yılından günümüze kadar müze olarak kullanılmıştır. Tersaneler müzenin sergi alanı olarak kullanılırken dış mekân sergi alanı da etkinliklerin yapıldığı ve büyük objelerin sergilendiği mekândır. Müze ziyaretçilerine farklı konseptlerde yiyecek içecek hizmeti sağlayan ticari kullanımlar, çocuk ve yetişkin atölyeleri ile küçük konser etkinlikleri müzenin denizle buluştuğu açık alanda gerçekleşmektedir. Ayrıca sosyal yapısını güçlendirmek amacıyla sınırları içerisinde bulunduğu Piri Paşa mahallesi kapsamında üniversiteler ve ilkokullarla kurduğu ilişkiler sonucu çocuklara ve gençlere ücretsiz atölyeler düzenlemektedir [14]. Pazartesi günleri hariç, hafta içi 09.30-17.00 hafta sonu 09.30-18.00 arası hizmet vermektedir (Şekil 4.10).

Şekil 4. 10 : Rahmi Koç müzesi (Url-32).

Müze 2019 TÜİK verilerine göre Beyoğlu'nun 15.706 kişi nüfuslu Piripaşa mahallesinde yer almaktadır. Düşük ve orta gelir gruplarının yaşadığı mahallede 2 ile 6 kat arası çok katlı yapılaşma mevcuttur. Mahallede konut dokusunun bulunduğu bölümde insanların sosyalleşmek için sokaklar dışında kullandığı kentsel açık bulunmazken kıyıda yer alan rekreasyon alanları ile olan erişimleri çift yönlü yoğun kullanıma sahip Kumbarahane Caddesi ile kesilmektedir. Bölgedeki aktif yeşil alanlar Haliç'in kıyısındaki spor alanları ve rekreasyon alanları ile iç kesimdeki spor

alanlarından oluşmaktadır. Ayrıca topografik özelliklere sahip doğal bitki örtüsünü koruyan alan bölgenin pasif yeşil alanını oluşturmaktadır (Şekil 4.11).

Şekil 4. 11 : Rahmi Koç müzesi yakın çevre analizi.

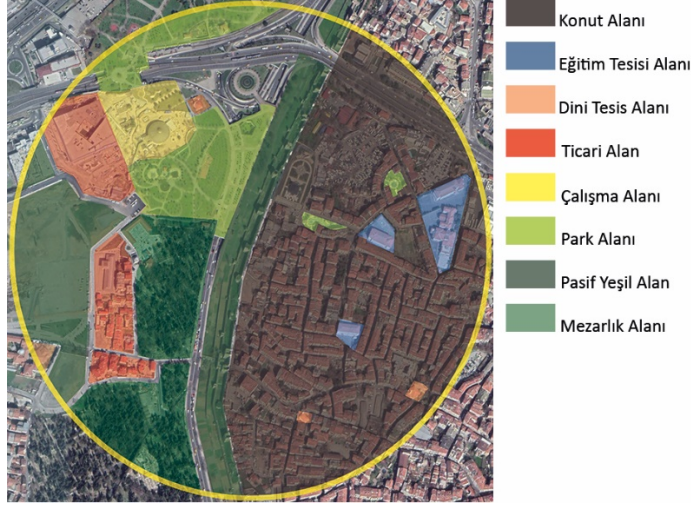
4.4.1.4 Panorama 1453 tarih müzesi

Türkiye'nin ilk panoramik müzesi olan Panorama 145 Tarih Müzesi eski Trakya Otogarı'nın bulunduğu alanda kurulmuştur. 2009 yılında ziyarete açılan Panorama 1453 Tarih Müzesi "Dünyanın ilk tam panoramik müzesi" niteliğini taşımaktadır. Geçmişinde birçok farklı medeniyetin bulunduğu İstanbul'un tarihini ifade etmek üzere kurulmuş bir tarih müzesidir. Kuşatmanın yaşandığı Topkapı-Edirnekapı surlarının karşısında Zeytinburnu'nda Merkez Efendi mahallesinde konumlanmaktadır. Metro, tramvay ve otobüs toplu taşıma seçenekleri ile erişim açısından çeşitliliği bulunmaktadır. Trakya Otogarı'nın yer aldığı alan, otogarın taşınmasıyla birlikte büyük bir parka dönüştürülmüş ve Panorama 1453 Tarih Müzesi de Topkapı Kültür Parkı'nın bir parçasını olmuştur [15]. İBB Kültür A.Ş. tarafından işletilen müze hafta boyunca 08.00-17.00 saatleri arası hizmet verirken ayrıca kentlilere Topkapı Kültür Parkı içerisinde rekreatif faaliyetler de sunulmaktadır. Topkapı Kültür Parkı hafta içi daha çok yakın çevresinde yaşayan mahalle sakinlerine hizmet verirken, hafta sonu müzeyi ziyaret amacıyla gelen kullanıcılara da hizmet vermektedir (Şekil 4.12).

Şekil 4. 12 : Panorama 1453 müzesi (Url-33).

Müzenin etki alanında bulunan Merkez Efendi mahallesinin 2019 TÜİK verilerine göre nüfusu 23.742 kişidir. Göç ile oluşmuş kozmopolit yapıya sahip mahallede düşük ve orta gelirli gruplar yaşamaktadır. Mahallede çok katlı yoğun bir konut dokusu hakimdir. Bölgenin kentsel açık alanları yoğun konut dokusu arasında yer alan oyun alanlarının yer aldığı 1550 m² ve 1280 m²'lik çocuk parklarından oluşurken ayrıca 52.250 m² Topkapı Kültür Parkı yer almaktadır. Bölgenin aktif yeşil alanları rekreasyon alanları ve iç kesimlerdeki çocuk parklarını kapsarken, pasif yeşil alanlar mezarlık ve doğal bitki örtüsünü koruyan yeşil alanlardan oluşmaktadır (Şekil 4.13). Mahallede İstanbul Tarihi Kara Surları yer almaktadır. Surların çevresi doğal bitki örtüsünü koruyan pasif yeşil alanlardan oluşurken aynı zamanda mahalle sakinleri sur çevresini sebze yetiştirmek içinde kullanmaktadır. Surlar insanların rekreasyon alanı ile tamamen erişilebilir bağlantı kurmasını engellemektedir. Bölgede yeşil alanlar dışında kentsel açık alan bulunmamaktadır.

Şekil 4. 13 : Panorama 1453 müzesi yakın çevre analizi.

4.4.1.5 Ara güler müzesi

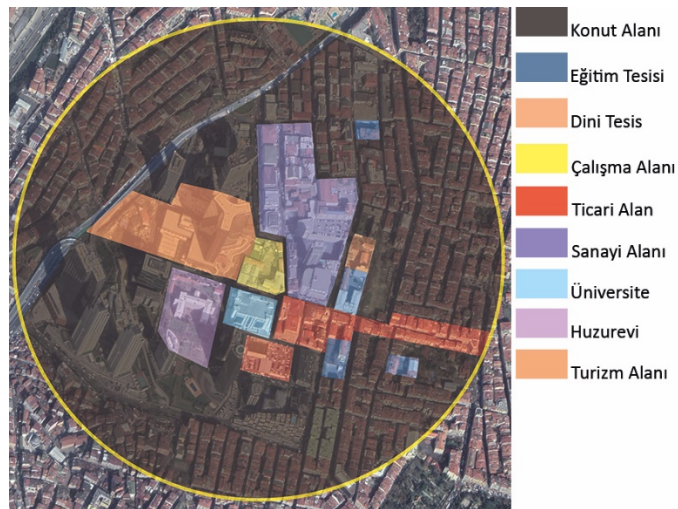
Şişli ilçesinde yer alan Bomonti bölgesi 2000’li yıllardan başlayarak neoliberal kentleşme politikalarından etkilenen semtlerden biridir. Bomonti’de atıl olarak bırakılmış Bomonti Bira Fabrikası’nın Doğuş Grubu’nun yatırımı ile yeniden işlevlendirilmesi semtte fiziksel ve sosyal anlamda dönüşüme neden olan faktörlerden biri olmuştur. Yeniden işlev kazanan Bomonti Bira Fabrikası da 2015 yılında “Bomontiada” adıyla hizmete açılmıştır. İçerisinde eğlence ve yeme-içme mekânlarını barındıran karma kullanıma sahiptir. Çok kültürlü eski sanayi semtinin buluşma bahçesi olan eski Bira Fabrikası günümüzde yaratıcı kültür kampüsü olarak üst ve orta gelir gruplarına hizmet vermektedir. Tarihi Bomonti Bira Fabrikası yerleşkesinde konumlanan Ara Güler Müzesi’de, Ara Güler arşivinin bütün olarak korunması ve gelecek kuşaklara iletilmesini, bu süreçte fotoğraf sanatının arşiv üzerinden desteklenmesini amaçlayan bir sanat müzesidir. 2018 yılında erişime açılan müze pazartesi günleri hariç 10.00-18.00 arası hizmet vermektedir. Tarihi Bomonti Bira Fabrikası yerleşkesinde yer alan dört adet tonozlu kütlenin yenilenmesi ve dönüştürülmesiyle oluşan müze binası, toplamda 971 m²’lik bir inşaat alanına sahiptir. Müze, Türkiye’de uluslararası niteliğe sahip ilk fotoğraf müzesidir [16]. Ara Güler Müzesi içine dahil olduğu avlusuyla kentlilerin iş çıkışları ve serbest zamanlarında uğradıkları bir açık alan olmuştur. Bomontiada içerisindeki kullanımların ve müzenin faaliyetlerinin avluya yansması mekânı bir cazibe merkezi haline getirmiştir. “Sanata Bir Yer” gibi etkinliklerle avlunun açık bir sergi alanına dönüşmesi, hafta sonları

düzenlenen açık hava sinema etkinlikleri, atölye çalışmaları ve paneller avlunun tüketim mekânları dışında da kullanılması için olanak sağlamaktadır (Şekil 4.14).

Şekil 4. 14 : Ara Güler müzesi (Url-34).

Ara Güler Müzesi'nin, sınırları içerisinde bulunan Merkez mahallesinin 2019 TUIK verilerine göre 13.654 nüfuslu bir yapıya sahiptir. Merkez mahallesinde çok katlı rezidans yapıları ve tarihi konut dokusundan oluşan yoğun bir yapılaşma görülürken bölgede kendi açık alan kullanımlarına sahip kapalı sitelerin yeşil alanları dışında kamu kullanımına açık herhangi bir kentsel açık alan bulunmamaktadır (Şekil 4.15). Kentlilerin yürüme mesafesinde bazı sokaklarda bulunan oturma birimlerinden oluşan geniş kaldırımlar dışında sosyalleşmek için kullanabileceği açık alan bulunmamaktadır. Bomontiada'nın oluşumundan önce hazır giyim üzerine sanayi üretim birimlerinin ve orta gelir gruplarının yaşam alanı olan semt, günümüzde lüks konut projeleri ile birlikte eğlence, kültür ve belirli kesimlere hitap eden tüketim mekânları ile orta ve üst gelir gruplarının yaşadığı bir semte dönüşmüştür.

Şekil 4. 15 : Ara Güler müzesi yakın çevre analizi.

Açık alan yetersizliğine sahip bölgelerde açık alana sahip müzelerin potansiyel taşıdığı alt çalışma bölgeleri alternatif kamusal mekân oluşturma kriterlerine göre incelendiğinde Çizelge 4.13'te görüldüğü gibi;

Deniz Müzesinin fiziksel çevresi sert zemin, zorunlu-sosyal-opsiyonel aktivite varlığı, rekreatif kullanımlar, açık alan özelliklerinin süreklilik göstermemesi, açık alanın çok farklı kullanımı, toplu ulaşım araçları ve yaya olarak erişim seçenekleri ve açık alanın birden fazla sokakla bağlantısının olmasını içermektedir. Mekân kullanımındaki esneklik, mekânın bağlantılı olması, erişim seçenekleri alternatif mekân kalitesini yükseltmektedir. Sosyal çevre özelliklerine bakıldığında mekân kullanıcı çeşitliliği, aktif ve pasif iletişim, insanlar arası ortak faaliyetler, ücretsiz etkinlik ve açık alana ücretsiz erişim içermektedir. Açık alana ücretsiz erişim mekân kullanımını artırmaktadır. Müzenin çevresel algı kriterleri arasında da açık alana tüm gün erişim hakkı, açık alana girişte güvenlik bulunmaması ve bakım/temizlik yer almaktadır.

Miniatürk'ün sahip olduğu kriterlere bakıldığında fiziksel çevresi yeşil alan ve sert zemin varlığını, sosyal ve opsiyonel aktiviteleri, temel ve rekreatif kullanım alanlarını, etkinliklerin süreklilik taşımasını, açık alanın sabit kullanımını, toplu ulaşım-özel araç-yaya erişim çeşitliliğini ve açık alanın başka mekânlarla bağlantı kurmamasını içermektedir. Sosyal çevresi ise kullanıcı çeşitliliğinden, aktif ve pasif iletişimden, kolektif üretimden, ücretsiz etkinlikler ve ödenebilir temel ihtiyaç kullanımlarından oluşmaktadır. Müzenin çevresel algısında açık alan kullanımında saat sınırlamasının yer alması, açık alana girişte güvenlik bulunması, ilgi çekicilik, bakım/temizlik, kentsel mobilya ve güneşten koruyucu elemanlar yer almaktadır. Miniatürk bu kriterler dahilinde günümüzde açık alanı ile kamusal mekân niteliğine sahip değildir.

Rahmi Koç Müzesinin fiziksel yapısı sert zemin, sosyal ve opsiyonel aktiviteler, temel ve rekreatif kullanımlar, açık alan etkinliklerinin süreklilik göstermesi, mekânın çok farklı kullanımı, toplu ulaşım-özel araç-yaya erişim çeşitliliği ve açık alanın çevresiyle bağlantı kurmamasını kapsamaktadır. Sosyal çevresi kullanıcı çeşitliliği, aktif ve pasif iletişim, komşu birimlerle ortak faaliyet, kolektif üretim, ücretsiz etkinlikler ve ödenebilir temel ihtiyaç kullanımlarından oluşmaktadır. Çevresel algıda açık alan kullanımında saat sınırlaması, mekâna girişte güvenlik varlığı, ilgi çekicilik, bakım/temizlik, kentsel mobilya, güneşten koruyucu nesneler ve kentsel kimlik ögesi olma niteliklerine sahiptir. Rahmi Koç Müzesi de komşu birimlerle ortak faaliyetler,

yürütmesi, mekânın alternatif kullanım özellikleri olması rağmen günümüzde kamusal mekân hizmeti sağlamamaktadır.

Panorama 1453 Müzesinin sahip olduğu kriterler ele alındığında fiziksel çevresi yeşil alan ve sert zemin varlığını, zorunlu, sosyal ve opsiyonel aktiviteleri, temel ve rekreatif kullanım alanlarını, etkinliklerin süreklilik taşımasını, açık alanın çok farklı kullanımını, toplu ulaşım ve yaya erişim çeşitliliğini ve açık alanın başka mekânlarla bağlantı kurmasını içermektedir. Sosyal çevresi ise kullanıcı çeşitliliğinden, aktif ve pasif iletişimden, komşu birimler ortak mekân kullanımı ve ortak faaliyetlerden, kolektif üretimden, ücretsiz etkinlikler ve ödenebilir temel ihtiyaç kullanımlarından ve açık alana ücretsiz erişimden oluşmaktadır. Müzenin çevresel algısında açık alan kullanımında tüm gün erişim hakkı, açık alana girişte güvenlik bulunmaması, bakım/temizlik ve kentsel mobilya yer almaktadır. Müze ücretsiz giriş hakkı ve bağlantı kurma özellikleriyle günümüzde kamusal mekân olarak kullanılmaktadır.

Ara Güler Müzesinin fiziksel yapısı sert zemin-avlu ilişkisini, sosyal ve opsiyonel aktiviteler, temel ve rekreatif kullanımlar, açık alan etkinliklerinin süreklilik göstermesi, mekânın çok farklı kullanımı, toplu ulaşım ve yaya erişim çeşitliliği ve açık alanın çevresiyle bağlantı kurmamasını kapsamaktadır. Sosyal çevresi ise kullanıcı çeşitliliğinden, aktif ve pasif iletişimden, komşu birimler ortak mekân kullanımı ve ortak faaliyetlerden, kolektif üretimden, ücretsiz etkinlikler ve ödenebilir temel ihtiyaç kullanımlarından ve açık alana ücretsiz erişimden oluşmaktadır. Çevresel algıda açık alan kullanımında saat sınırlaması, mekâna girişte güvenlik varlığı, ilgi çekicilik, bakım/temizlik, kentsel mobilya ve kentsel kimlik ögesi olma niteliklerine sahiptir. Müzenin içerisine dahil olduğu kentsel açık alan olarak kullanılmaktadır.

Çizelge 4. 13 : Alt çalışma bölgelerinin alternatif açık alan nitelikleri açısından değerlendirilmesi.

			Deniz Müzesi	Miniatürk	Rahmi Koç Müzesi	Panorama 1453 Müzesi	Ara Güler Müzesi
FİZİKSEL ÇEVRE	Açık Alan Varlığı	Yeşil Alan		×		×	
		Sert Zemin	×	×	×	×	×
		Avlu					×
	Aktivite Çeşitliliği	Zorunlu Aktiviteler	×			×	
		Sosyal Aktiviteler	×	×	×	×	×
		Opsiyonel Aktiviteler	×	×	×	×	×
	Kullanım Çeşitliliği	Temel Kullanım Alanları		×	×	×	×
		Rekreatif Kullanım Alanları	×	×	×	×	×
	Devamlılık	Açık Alan Etkinliklerinin Süreklilik Göstermesi		×	×	×	×
		Açık Alan Etkinliklerinin Süreklilik Göstermemesi	×				
	Esneklik	Aynı Mekanın Çok Farklı Kullanımı	×		×	×	×
		Aynı Mekanın Sabit Kullanımı		×			
SOSYAL ÇEVRE	Erişim Çeşitliliği	Toplu Ulaşım	×	×	×	×	×
		Özel Araç		×	×		
		Yaya	×	×	×	×	×
		Yaya	×	×	×	×	×
	Bağılantılı Olma/Geçirgenlik	Açık Alanın Birden Fazla Sokak ile Etkileşimde Olması	×			×	
		Bağılantı Olmaması		×	×		×
	Kullanıcı Çeşitliliği	Çocuk-Genç	×	×	×	×	×
		Orta Yaş	×	×	×	×	×
		Yaşlı	×	×	×	×	×
		Farklı Sosyo-Ekonomik Gruplar	×	×	×	×	×
	İletişim/Etkileşim	Aktif Katılım	×	×	×	×	×
		Pasif Katılım	×	×	×	×	×
	Komşuluk İlişkilerine Katkı	Komşu Birimlerle Ortak Mekan Kullanımı				×	×
		Komşu Birimlerle Ortak Faaliyet			×	×	×
	Kolektif Üretim	İnsanlar Arasında Ortak Faaliyetler	×	×	×	×	×
		Ücretsiz Etkinlikler	×	×	×	×	×
ÇEVRESEL ALGI	Ödenebilirlik	Ödenebilir Temel İhtiyaç Kullanımları		×	×	×	×
		Açık Alana Ücretsiz Giriş	×			×	×
		Açık Alana Ücretsiz Giriş	×			×	×
	Sağlamlık	Açık Alana Tüm Gün Erişim Hakkı	×			×	
		Açık Alana Erişimde Saat Sınırlaması		×	×		×
		Açık Alana Girişte Güvenlik Bulunması		×	×		×
	Güvenilirlik	Açık Alana Girişte Güvenlik Bulunmaması	×			×	
		Açık Alana Girişte Güvenlik Bulunmaması	×			×	
	Çekicilik	İlgi Çekicilik		×	×		×
		Bakım / Temizlik	×	×	×	×	×
	Çevresel Kalite	Sürdürülebilirlik					
		Sürdürülebilirlik					
	Toplumsal Bellek	Kentsel Kimlik Ögesi Olması			×		×
		Kentsel Mobilya		×	×	×	×
	Konfor	Güneşten Korumaya Nesneler		×	×		
		Güneşten Korumaya Nesneler		×	×		

4.4.2 Alt bölgelerin açık alan karşılaştırması

1956'da çıkarılan 6785 Sayılı İmar Kanunu'nun 20.7.1972 tarih ve 1605 sayılı yasa ile 25. maddesine göre, planlamaya esas alınan nüfus için yeterli yeşil alan miktarı en az 7 m²'dir. 1985 yılında oluşturulan ve halen yürürlükte olan 3194 Sayılı İmar Kanunu'nda da bu standart değiştirilmemiştir. Son olarak 2 Eylül 1999'da çıkarılan bir yönetmelikle, kentsel alanda kişi başına sağlanması gereken kentsel yeşil alan miktarı 10 m²'ye çıkarılmıştır (Resmî Gazete, 1999). Bu kapsamda alt bölgeler olarak seçilen Panorama 1453 Tarih Müzesi, Rahmi M. Koç Müzesi, Miniatürk, Ara Güler Müzesi ve Deniz Müze'lerinin 500 metrelik yürüme mesafesindeki yakın çevreleri incelenmiştir.

Analizleri yapılan çalışma alanlarında kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarının mevcut İmar Mevzuatı kapsamında belirlenen asgari 10 m² ve üzeri şartına uyum gösteren sadece bir mahalle bulunmaktadır. Çizelge 4.14'te görüldüğü gibi Deniz Müzesinin bulunduğu Sinanpaşa mahallesinde kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı 15,08 m²/kişi ile minimum sınırı geçmektedir. Etkileşim alanı içerisinde pasif yeşil alan bulunmazken kullanılan kentsel açık alanlar parklar, kıyı kullanımı ve

meydandan oluşmaktadır. Sinanpaşa mahallesi diğer çalışma alanlarına göre aktif yeşil alan büyüklüğü bakımından daha az miktarda alana sahip olsa da nüfusunun az sayıda olması sebebiyle asgari sınırı aşmaktadır. Kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı bakımından ikinci en yüksek değere sahip bölge Miniaturk'un bulunduğu Örnektepe Mahallesi'dir. Örnektepe mahallesinde kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı 9,42 m²/kişi gözükmemektedir. Asgari sınıra yakın bir değere sahip mahallede Haliç kıyısındaki rekreasyon ve spor alanları kentsel yaşam için yeterli hizmet sağlayamamaktadır. Örnektepe mahallesinde 27.216 m² topografik koşullara sahip ağaçlandırılmış alandan oluşan pasif yeşil alan bulunmaktadır. Rahmi Koç Müzesinin bulunduğu Piripaşa mahallesinde kişi başına düşen aktif yeşil alan 3,92 m²/kişi değeri ile etki alanına giren nüfus için dengeli bir kullanım sağlayamamaktadır. Haliç kıyısının bir parçası olan bölgede kıyıdaki rekreasyon ve spor alanları kalabalık nüfus için yeterli değildir. Ayrıca 21.135 m² topografik özelliklere sahip doğal bitki örtüsünü koruyan alan bölgenin pasif yeşil alanlarını oluşturmaktadır. Panorama 1453 Müzesinin konumlandığı Merkez Efendi mahallesinde kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı 1,36 m²/kişi ile sağlıklı bir durumu göstermektedir. Çalışma alanı içerisinde en kalabalık nüfusa sahip bölge ayrıca toplam yeşil alan miktarı en fazla olan bölge olmasına rağmen alan kullanımları nitelikli değildir. Bölgede bulunan çocuk parkları ve rekreasyon alanları yeterli kamusal hizmet sağlayamamaktadır. Kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı bakımından son sırada yer alan ve aktif yeşil alan kullanımı ve sokaklar dışında kentsel açık alanı bulunmayan bölge Ara Güler Müzesi'nin bulunduğu Merkez mahallesidir. Mahallelinin yoğun ve çok katlı konut dokusu arasında rekreatif kullanım için açık alana sahip olmaması sağlıklı bir kentsel yaşam için negatif bir durumdur. Bitişik nizam konut dokusunun ağırlıklı olduğu alanda farklı bir tipoloji olarak kendi yeşil alanlarına sahip olan kapalı siteler bulunmaktadır.

Çizelge 4. 14 : Alt çalışma alanlarının yakın çevre açık alan analizi.

Müze	Mahalle Adı	Nüfus	Aktif Yeşil Alan (m ²)	KBD Aktif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Pasif Yeşil Alan (m ²)	KBD Pasif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Toplam Yeşil Alan (m ²)	KBD Yeşil Alan (m ² /kişi)
Deniz M.	Sinanpaşa	2.534	38.214	15,08	-	-	38.214	15,08
Miniaturk	Örnektepe	10.556	99.397	9,42	27.216	2,58	126.613	11,99
Rahmi Koç M.	Piripaşa	15.706	61.524	3,92	21.135	1,35	82.659	5,26
Panorama 1453 M.	Merkez Efendi	23.742	32.245	1,36	108.790	4,58	141.035	5,94
Ara Güler M.	Merkez	13654	-	-	-	-	-	-

Çizelge 4.14'te incelenen bir diğer analiz ise çalışma alanlarında bulunan toplam yeşil alan büyüklükleridir. Kişi başına düşen toplam yeşil alanlar incelendiğinde Deniz

Müzesi'nin bulunduğu Sinanpaşa (15,08 m²/kişi) ile Miniaturk'ün bulunduğu Örnektepe (11,99 m²/kişi) mahalleleri ilk iki sırada yer almaktadır. Sinanpaşa bölgesinin tamamı aktif yeşil alanlarından oluşurken Örnektepe'de de çoğunluğu aktif yeşil alanlar oluşturmaktadır. Geriye kalanlarda Rahmi Koç Müzesi'nin bulunduğu Piripaşa (5,26 m²/kişi) mahallesinde çoğunlu aktif yeşil alan oluşturmaktadır. Panorama 1453 Müzesi'nin bulunduğu Merkez Efendi (5,94 m²/kişi) mahallesinde kişi başına düşen yeşil alan miktarında çoğunluğu pasif yeşil alanlar oluşturmaktadır. Bu durum bölgenin tasarıma dahil edilmiş yeşil alanlar açısından oldukça yetersiz olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar Türkiye kentlerindeki yeşil alan değerlerini düzenleyen İmar Kanunu'nun öngörüsünü desteklememektedir. Çalışma alanında dengeli dağılım göstermeyen açık alanların mahalle ölçeğinde de homojen dağılmadığı görülmektedir.

Kentte kamusal açık alanların dağılımını daha dengeli ve kentsel yaşamın daha sağlıklı bir şekilde devam ettirilmesi için müzelerin açık alanları alternatif kentsel açık alanlar olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda yeniden analiz edilen çalışma alanlarında kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarının mevcut İmar Mevzuatı kapsamında belirtilen minimum 10 m² kriterine uyum gösteren 2 mahalle oluşmaktadır (Çizelge 4.15). Sinanpaşa mahallesinin kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı mevcut haliyle minimum kriterini geçerken Deniz Müzesi'nin de sisteme eklenmesiyle alanda artış (15,90 m²/kişi) gözlemlenmektedir. Örnektepe mahallesinin kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı mevcut haliyle İmar Mevzuatında belirtilen sınırın altındayken, Miniaturk'ün Haliç kıyısına geçirgenliği sağlanmış, entegre bir yeşil alan olarak katılmasıyla 13,21 m²/kişi aktif yeşil alan ile asgari sınırı geçmektedir. Rahmi Koç Müzesi'nin bulunduğu Piripaşa mahallesi mevcut haliyle kaliteli bir kentsel yaşam için açık alanlarda nitelikli koşulları sağlayamazken müzenin açık alanının kıyıdaki komşu kullanımlarla bağlantı kurabilen, geçirgen bir alan olarak tasarlanmasıyla bölgede kişi başına düşen aktif yeşil alan 4,82 m²/kişi değerine yükselmiştir. Ancak bu durumda da yine minimum 10 m² kriterinin altındadır. Haliç kıyısında bulunan Miniaturk ve Rahmi Koç Müzesi'nin kıyıdaki açık alan kullanımlarına kapalı olması yerine, alternatif kamusal mekânlar olarak değerlendirilmesi kentlilerin kıyı boyunca sürekli erişim hakkı elde etmesini sağlarken, Haliç'in kültür adası olarak hedeflenen vizyonunu geliştirmekte ayrıca kentsel yaşam kalitesini ve kentsel açık alan kullanımını iyileştirmektedir. Panorama 1453 Müzesinin açık alanının çevresindeki rekreasyon alanları ile daha kompakt bir şekilde ele alınması sonucu Merkez Efendi mahallesinde

kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı 2,21 m²/kişi olmaktadır. Bu değer asgari sınır için yeterli değildir.

Çizelge 4. 15 : Alternatif açık alanların dahil edildiği yakın çevre açık alan analizi.

Müze	Mahalle Adı	Nüfus	Aktif Yeşil Alan (m ²)	KBD Aktif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Pasif Yeşil Alan (m ²)	KBD Pasif Yeşil Alan (m ² /kişi)	Toplam Yeşil Alan (m ²)	KBD Yeşil Alan (m ² /kişi)
Deniz M.	Sinanpaşa	2.534	40.294	15,90	-	-	40.294	15,90
Miniaturk	Örnektepe	10.556	139.397	13,21	27.216	2,58	166.613	15,78
Rahmi Koç M.	Piripaşa	15.706	75.740	4,82	21.135	1,35	96.875	6,17
Panorama 1453 M.	Merkez Efendi	23.742	52.485	2,21	108.790	4,58	161.275	6,79
Ara Güler M.	Merkez	13.654	2000	0,14	-	-	2000	0,14

Çizelge 4.15’de görüldüğü gibi müzelerin açık alanlarının kentsel açık alan sistemine dahil edilmesiyle kişi başına düşen toplam yeşil alan miktarlarında da iyileşme yaşanmıştır. Ara Güler Müzesinin konumlandığı Şişli’de ki Merkez mahallesinde mevcut haliyle herhangi bir aktif yeşil alan, pasif yeşil alan ve kentsel açık alan bulunmamasına rağmen Ara Güler Müzesi 2000 m² avlu sisteminin içinde yer almaktadır. Bu avlu bölgede yaşayanlar için kentsel açık alan olarak kullanılabilir. Bölge nüfusu için yeterli olmasa da kentliler için alternatif kamusal mekân oluşturmaktadır. Yapılan analizler sonucunda İstanbul’da azalan ve değişim süreci yaşayan kentsel açık alanlar karşısında, alternatif kamusal mekânlar oluşturulması için müzelerin açık alanlarının sisteme dahil edilmesi, kentsel yaşama, kentin fiziksel yapısına ve açık alan kullanımına katlı sağlamaktadır. Müzelerin açık alanlarının alternatif kamusal mekân olarak kullanılmasıyla İmar Mevzuatında belirtilen en az 10 m²’lik kentsel yeşil alan kriterine pozitif yönde katkı sağlayabilen örnekler olduğu görülmektedir. 10 m² kriterini geçmeyen çalışma alanlarında mevcut nüfus için mevcut koşulların yetersiz olduğu, açık alan kullanımının daha kapsamlı bir şekilde yeniden ele alınması gerektiği görülmektedir.

4.5 Anket Çalışması

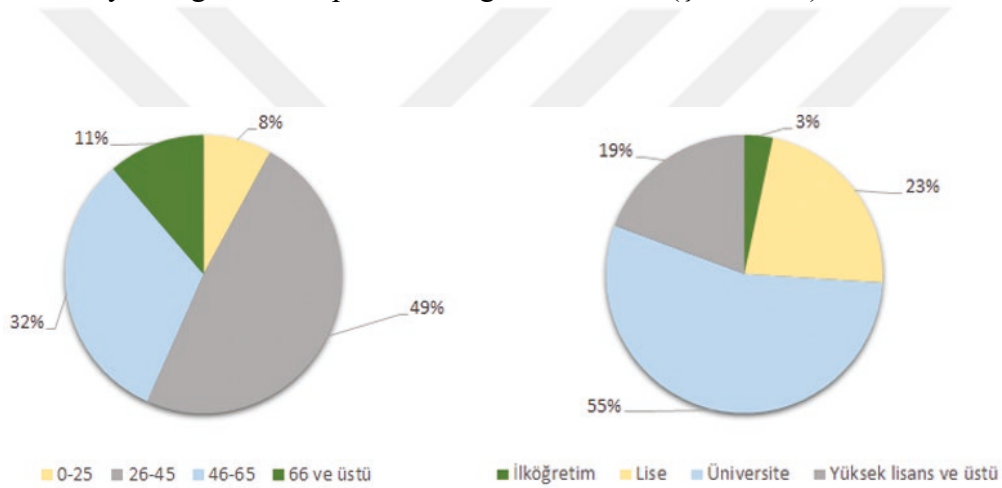
Alt bölgelerde bulunan müzeler ve yakın çevreleri için bölgelerde sürekli yaşayan kullanıcılar ve müzeleri ziyaret amaçlı kullanan misafir kullanıcılarla anket çalışması yapılmıştır.

4.5.1 Mahalle sakinleriyle yapılan anket çalışması

5 farklı mahalleden oluşan çalışmada anket kapsamında her mahalleden yeterli verinin sağlanması için 150 kişi ile görüşülmüştür.

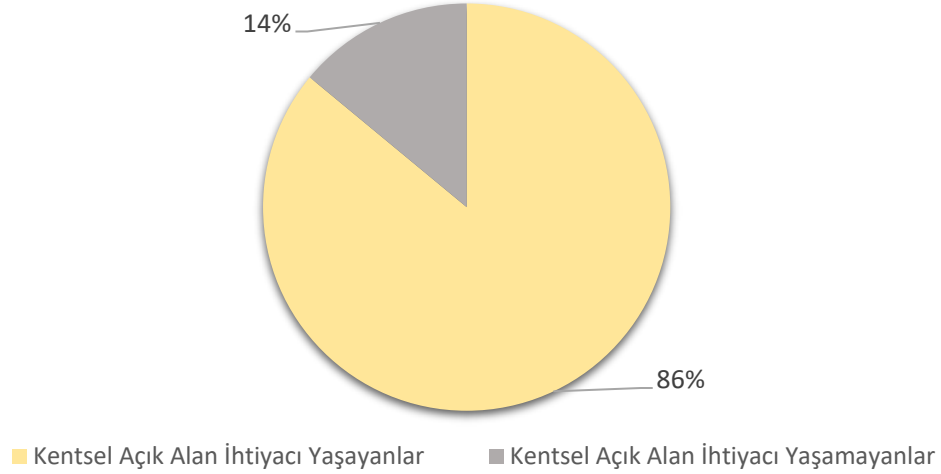
4.5.1.1 Deniz müzesi / sinanpaşa mahalle anketi

Deniz Müzesinin mevcutta giriş bölümünde yer alan basamakları kamusal mekân olarak kullanılmaktadır. Oturma, seyretme gibi pasif iletişim seçenekleri sunan basamakların kamusallığını arttırmak, müzenin açık alanının alternatif kamusal mekân olarak kullanımının Sinanpaşa mahallesi ve kentliler üzerindeki etkilerini tespit etmek için mahallede yaşayan 72 kadın ve 78 erkekle anket çalışması yapılmıştır. Anket katılımcılarının 12'si (%8) 0-25 yaş arası, 73'ü (%49) 26-45 yaş arası, 48'i (%32) 46-65 yaş arası, 17'si (%11) 66 ve üstü yaş aralığındadır. Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde hala öğrenci durumunda olan 5 kişinin (%3) ilköğretim seviyesinde, 34 kişinin (%23) lise, 82 kişinin (%55) üniversite ve 29 kişinin de (%19) yüksek lisans ve üstü seviyede eğitime sahip oldukları görülmektedir (Şekil 4.16).

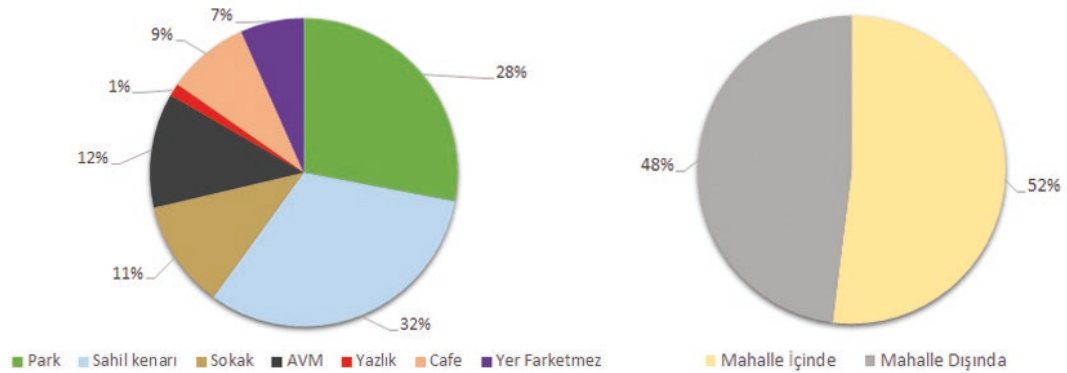
Şekil 4. 16 : Sinanpaşa mahallesi katılımcılarının yaş dağılımı ve eğitim durumları.

Katılımcılara yaşadıkları bölgede kentsel açık alan ihtiyacı içinde bulunup bulunmadıklarını öğrenmek amacıyla “Mahallenizde serbest zamanlarınızı geçirebilecek açık alan ihtiyacı yaşıyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. 129 kişi (%86) kentsel açık alan ihtiyacı yaşadığını belirtirken, 21 kişi (%14) kentsel açık alan ihtiyacı yaşamadığını belirtmiştir (Şekil 4.17). Kentsel açık alan ihtiyacı bulunan bireyler çoğunlukta, kentsel açık alan ihtiyacı bulunmayan katılımcılar mevcut park gibi kamusal mekânlara yakın oldukları için başka mekân ihtiyacı içinde olmadıklarını belirtmişlerdir.

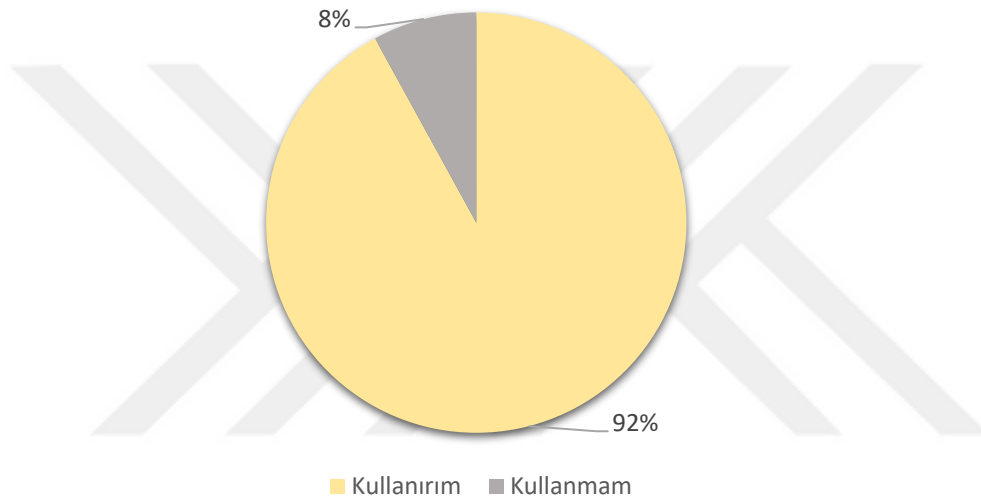
Şekil 4. 17 : Sinanpaşa mahallesi katılımcılarının açık alan ihtiyaç durumları.

Katılımcıların serbest zamanlarında kullandıkları kamusal mekânları tespit etmek amacıyla “Serbest zamanlarınızda nerelerde vakit geçiriyorsunuz?” sorusunun yanında ayrıca kamusal mekân tercihlerinin bulundukları mahalle içinde mi ya da kentin başka bir bölgesinde mi olduğunu öğrenmek içinde “Mahalle içerisinde mi?” yoksa “Kentin başka bir bölgesinde mi?” sorusu sorulmuştur. 48 kişi (%32) sahil kenarı, 42 kişi (%28) park, 18 kişi (%12) AVM, 17 kişi (%11) sokak, 13 kişi (%9) cafe-restaurant, 10 kişi (%7) yer fark etmez ve 2 kişi (%1) yazlık şeklinde cevaplamıştır. Katılımcılardan 78 kişi (%52) serbest zamanlarını çoğunlukla mahalle içinde geçirdiğini belirtirken 72 kişi (%48) de mahalle dışında zaman geçirdiğini belirtmiştir (Şekil 4.18). Mahallelilerin kamusal mekân tercihleri daha çok açık alan türlerini kapsarken mahalle içi ve mahalle dışı zaman geçirme tercihlerinin dengeli olduğu görülmektedir.

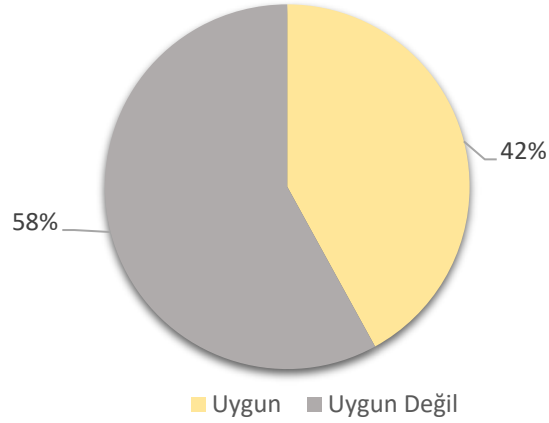
Şekil 4. 18 : Sinanpaşa mahallesi katılımcılarının açık alan tercihleri ve konumları.

Mahalle sakinlerinin Deniz Müzesinin açık alanının alternatif kamusal mekân olarak kullanımında tepkilerini öğrenmek amacıyla “Deniz Müzesinin açık alanında serbest zamanınızı geçirmek ister miydiniz / kullanıyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. 138 kişi (%92) kullanacağını belirtirken 21 kişi (%8) kullanmayacağını belirtmiştir (Şekil 4.19). Kullanım diyen katılımcılardan 21 kişi günümüzde bile mekânı birilerini beklerken oturmak, sokak müzisyenlerinin verdiği konserleri dinlemek için kullandığını vurgulamıştır. Kullanmayacağını söyleyen katılımcılar ise müzenin kendisine göre yürüme mesafesinde olmadığını ya da kamusal mekân için fazla gürültülü bir alanda olduğunu yönünde görüşlerini belirtmişlerdir.

Şekil 4. 19 : Sinanpaşa mahallesi katılımcılarının Deniz Müzesinin açık alanını kullanım durumu.

Deniz Müzesinin mevcut özelliklerinin, yapısının ve fiziksel çevresinin serbest zaman kullanımı için uygun olup olmadığını öğrenmek amacıyla sorulan “Müze açık alanının tasarımı boş zamanlarınızı geçirmek için uygun mu?” sorusunu 63 kişi (%42) uygun olarak yanıtlarken 87 kişi (%58) konfor yetersizliğinden dolayı uygun değil şeklinde cevaplamıştır (Şekil 4.20). Müzenin açık alanında bulunan basamakların bölgenin kullanımı için yeterli olduğunu söyleyenlerin yanında mekânın kentsel mobilyalarla daha konforlu hale getirilmesi gerektiğine değinenlerde olmuştur.

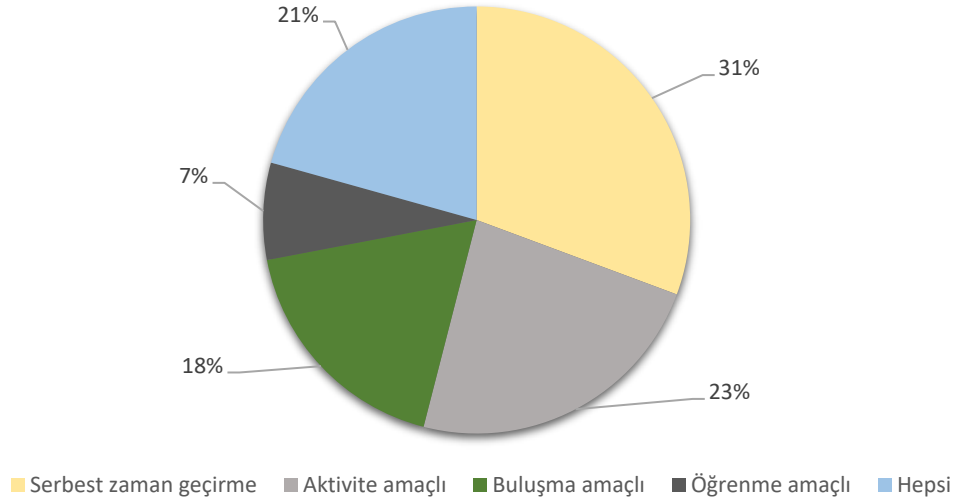
Şekil 4. 20 : Sinanpaşa mahallesi katılımcılarının Deniz Müzesinin mevcut halini değerlendirme durumu.

Alternatif kamusal mekânlardan mahallelilerin beklentilerini öğrenmek amacıyla “Müzenin açık alanının kamusal alan olarak kullanılması durumunda beklentileriniz nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Sinanpaşa mahallesinin sakinlerinin büyük çoğunluğu mahallelerinden kıyı ile erişimin güçlenmesi yönünde beklentilerini belirtmiştir. Dolmabahçe Sarayı, Saray Koleksiyonları Müzesi, Deniz Müzesi gibi kullanımlar insanların kıyı ile temasa geçmesi engellemektedir. Müze açık alanlarının alternatif kamusal mekânlar olarak hizmet vermesi ile Sinanpaşa Mahallesi'nin denizle ilişkisinin kuvvetlenmesi yönünde beklentileri olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca Dolmabahçe Caddesi ve Beşiktaş Caddesinde insanların mola vermesini sağlayan konforlu mekânların kurgulanabileceğine değinmişlerdir.

Alternatif kamusal mekânların kişiler üzerinde birçok etkiye sebep olmaktadır. Müze açık alanının bireyleri nasıl etkileyeceğini öğrenmek adına “Müzenin açık alanının kamusal alan olarak kullanımının sizi nasıl etkileyeceğini anlatır mısınız?” sorusu sorulmuştur. Günümüzde de basamakları kullanan bireyler mekânın kamusallığının vurgulanmasıyla kentsel yaşamlarının daha da zenginleşebileceğine değinmişlerdir. Pasif iletişim yollarıyla gerçekleştirdikleri mekân kullanımlarında karşılık etkileşimlerinde yaşanabileceğinden, kolektif üretimin mekâna yansıyabileceğinden bahsetmişlerdir. Beşiktaş kıyısında denizle temasa geçmek istediklerinde bunu sınırları çizilmiş belli alanlarda yapmak yerine daha büyük bir kullanım hakkına sahip olabileceklerini vurgulamışlardır. Kentliler kamusal ve doğal kaynaklardan yararlanma hakkının alternatif kamusal mekânlar yardımıyla sağlanabileceğini düşünmektedir.

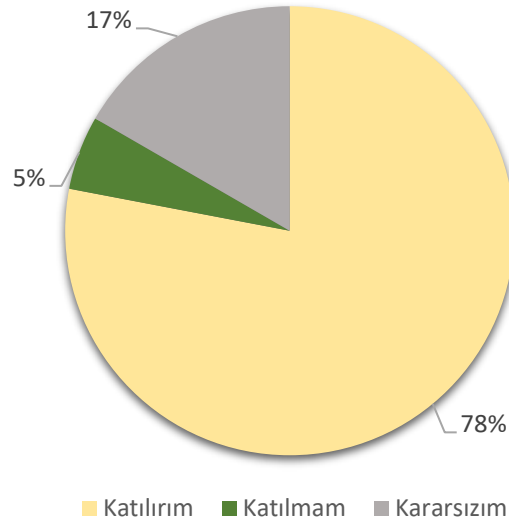
Deniz Müzesi aracılığıyla oluşacak yeni bir alternatif kamusal mekânın mahalle üzerindeki etkilerini öğrenmek amacıyla “Müzenin açık alanının kamusal alan olarak kullanımının mahalleyi nasıl etkileyeceğini anlatır mısınız?” sorusu sorulmuştur. Mahallenin denizle etkileşime geçtiği alanın Beşiktaş Meydanında yer alan sınırlı alanlarında ötesine geçerek yaşam kalitesinin artacağını ifade etmişlerdir. Kıyı kullanım hakkının çoğunluğunun müzeler tarafından engellendiği mahallede müzelerin açık alanlarının kamusal mekân olarak hizmet vermesi ile kentsel yaşam alanlarının çeşitlenebileceğini belirtmişlerdir. Bölgede yaşayan birçok sanatçı grubunun ürettikleri eserleri sergileyebilecekleri, canlandırabilecekleri ya da mekânın kendisini üretebilecekleri zengin bir alan çeşitliliğini vurgulamışlardır.

Mahalle sakinleri için yeni bir kentsel açık alan oluşturacak bu alternatif kamusal mekânın bireyler tarafından kullanım amaçları farklı olabilmektedir. Deniz Müzesinin açık alanının kullanım amaçlarını analiz etmek için ankette yer alan “Deniz Müzesinin açık alanını kullanma amacınız ne olurdu?” sorusu katılımcılar tarafından 46 kişi (%31) serbest zaman amaçlı, 35 kişi (%23) aktivite amaçlı, 31 kişi (%21) seçeneklerden hepsi, 27 kişi (%18) buluşma amaçlı ve 11 kişi (%7) öğrenme amaçlı şeklinde cevaplanmıştır (Şekil 4.21). Deniz Müzesinde bulunan kentsel açık alanın mahalle sakinlerine farklı şekilde seçenekler sunduğu görülmektedir. Bireyler pasif veya aktif iletişim yollarıyla mekânda zaman geçirebileceklerini belirtmişlerdir. Basamaklarla tanımlı sert zemini sosyalleşmek ya da buluşma amaçlı kullanabilecekleri gibi mekân içerisinde öğrenmeye ya da zaman geçirmeye yönelik aktivitelerin de gerçekleştirilebileceğini belirtmişlerdir.

Şekil 4. 21 : Sinanpaşa mahallesi katılımcılarının Deniz Müzesinin açık alanını kullanma amacı.

Deniz Müzesinde bulunan açık alanın alternatif kamusal mekâna dönüşümü sürecinde kentlilerin ve bölgede yaşayanların katılımı önemlidir. Mahallelinin mekân oluşumuna destek verip vermeyeceğini öğrenmek için sorulan “Alternatif açık alan oluşturma etkinliklerine katılır mısınız?” sorusunu 117 kişi (%78) katılım, 8 kişi (%5) katılmam ve 25 kişi (%17) de kararsızım şeklinde yanıtlamıştır (Şekil 4.22).

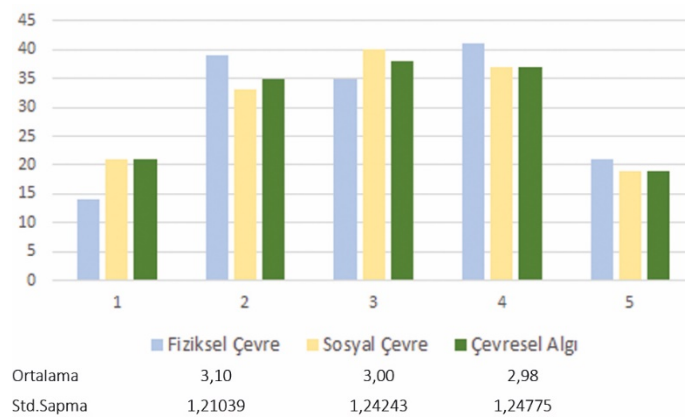

Şekil 4. 22 : Sinanpaşa mahallesi katılımcılarının mekân oluşturma etkinliklerine katılım durumu.

Alternatif kamusal mekân oluşumunda mahallelilerin kavrama dair fikirlerini öğrenmek amacıyla “Bu tür alternatif açık alan üretim projelerinde kente daha faydalı

olabilmesi için neler yapılabilir?’’ sorusu yöneltmiştir. Yaşadıkları mahalle gereği birçok katılımcı alternatif kamusal mekânları, kentsel mekânlara erişim hakkı ile birlikte değerlendirmiştir. İstanbul’un merkezi bir konumunda yaşamalarına rağmen kıyı ile bağlantı kuramamalarını alternatif kamusal mekân uygulamaları ile çözmeleri halinde mekân oluşum sürecine mahallenin ve kentin birçok farklı grubun katılması gerekliliğini vurgulamışlardır. Bu kapsamda alternatif kamusal mekân oluşum sürecine mahallede yaşayan sanatçı ve farklı meslek gruplarının, engellilerin ve diğer tüm yerel sakinlerin fikrîsel anlamda katkı sunmalarına değinmişlerdir.

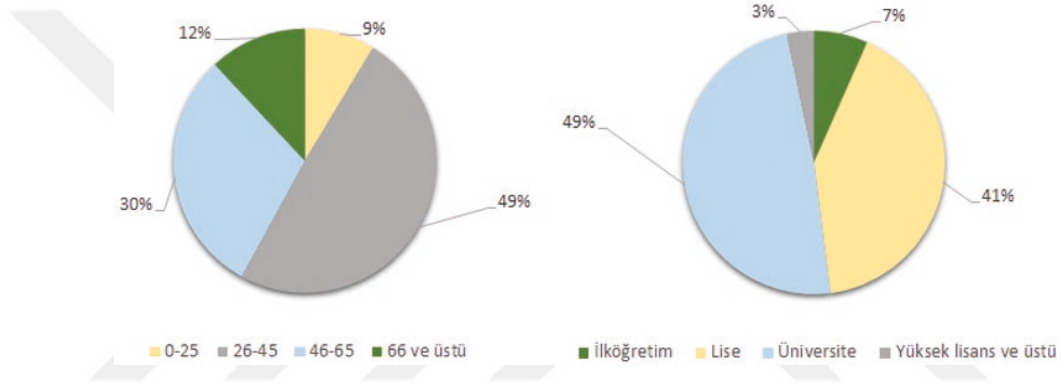
Anketin son bölümünde dünyanın farklı kentlerinde yer alan alternatif kamusal mekân kullanımını sahip müzelerin fiziksel çevre, sosyal çevre ve çevresel algı başlıkları altında taşıdıkları ortak özellikler açısından Deniz Müzesini fiziksel çevre, sosyal çevre ve çevresel algı kapsamında 1-5 arası puanlama sistemi ile değerlendirilmesi istenmiştir. Mahalle sakinlerinin değerlendirmesine bakıldığında mevcut koşullarıyla Deniz Müzesi sırasıyla fiziksel çevre (3,10), sosyal çevre (3,00) ve çevresel algı (2,98) açısından uygun bulunmuştur (Şekil 4.23). Fiziksel yapısında müzenin açık alanın sosyal ve opsiyonel aktiviteler sunması, mekânın alternatif kullanımlara açık olması vurgulanan özelliklerdir. Sosyal çevrede mekânın kullanıcı çeşitliliği içermesi, etkileşim, pasif ve aktif iletişim ve ücretsiz kullanım hakkı ağırlıklı olarak belirtilmiştir. Son olarak çevresel algıda ise mekânın tüm gün kullanılabilir olması vurgulanmıştır. Deniz Müzesi günümüzde bazı insanlar tarafından kamusal mekân olarak kullanılması ve kent merkezinde alternatif kentsel yaşam alan oluşturması ile genel ortalama içerisinde üçüncü sırada (3,02) yer almaktadır.

Şekil 4. 23 : Sinanpaşa mahallesi katılımcılarının Deniz Müzesini alternatif kamusal mekân kriterlerine göre değerlendirmesi.

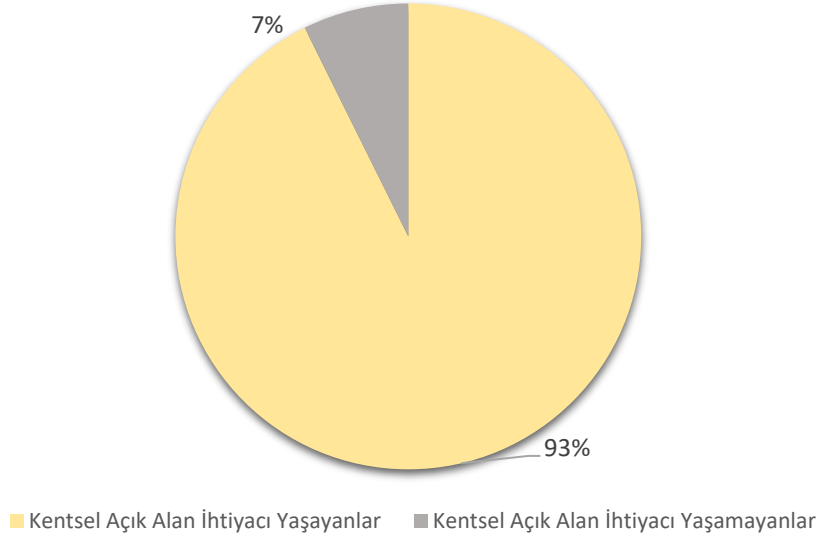
4.5.1.2 Miniaturk / örnektepe mahalle anketi

Konut dokusu içerisinde kentsel açık alanı bulunmayan ve en yakın açık alan kullanımlarının Haliç kıyısında bulunduğu Örnektepe mahallesinde Miniaturk'ün alternatif kamusal mekân olarak kullanımı karşısında fikirlerini öğrenmek için mahallede yaşayan 76 kadın ve 74 erkekle anket çalışması yapılmıştır. Anket katılımcılarının 13'ü (%9) 0-25 yaş arası, 74'ü (%49) 26-45 yaş arası, 45'i (%30) 46-65 yaş arası, 18'i (%12) 66 ve üstü yaş aralığındadır. Katılımcılardan hala öğrenci durumunda olan 10 kişinin (%7) ilköğretim seviyesinde, 62 kişinin (%41) lise, 73 kişinin (%49) üniversite ve 5 kişinin de (%3) yüksek lisans ve üstü seviyede eğitime sahip oldukları görülmektedir (Şekil 4.24).

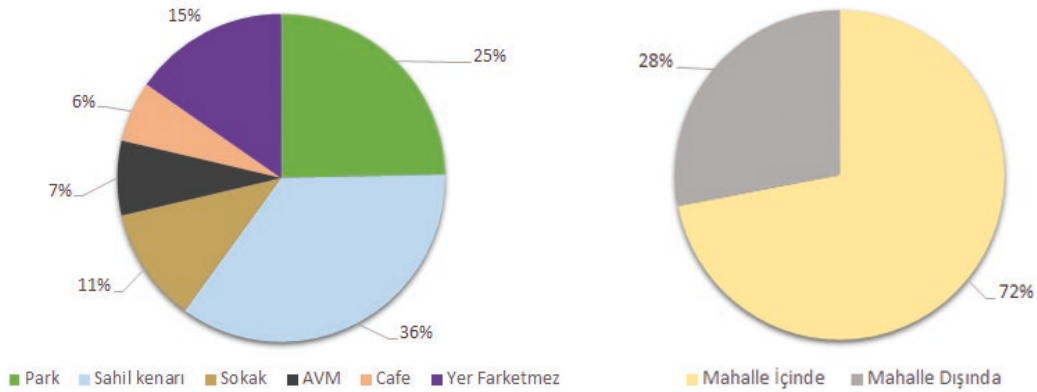
Şekil 4. 24 : Örnektepe mahallesi katılımcılarının yaş dağılımı ve eğitim durumları.

Örnektepe mahallesinde kentsel açık alan ihtiyacı olup olmadığını öğrenmek amacıyla “Mahallenizde serbest zamanlarınızı geçirebilecek açık alan ihtiyacı yaşıyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. 139 kişi (%93) kentsel açık alan ihtiyacı yaşıyor, 11 kişi (%7) kentsel açık alan ihtiyacı yaşamamaktadır (Şekil 4.25). Kentsel açık alan ihtiyacı bulunmayan katılımcılar müstakil evde oturduğunu ve küçük bir bahçenin kendilerine yettiğini belirtirken, çoğunluğu oluşturan kentsel açık alan ihtiyacı yaşayan katılımcılar sokakların çocuklar ve yaşlılar için güvenli olmadığını belirtmiştir.

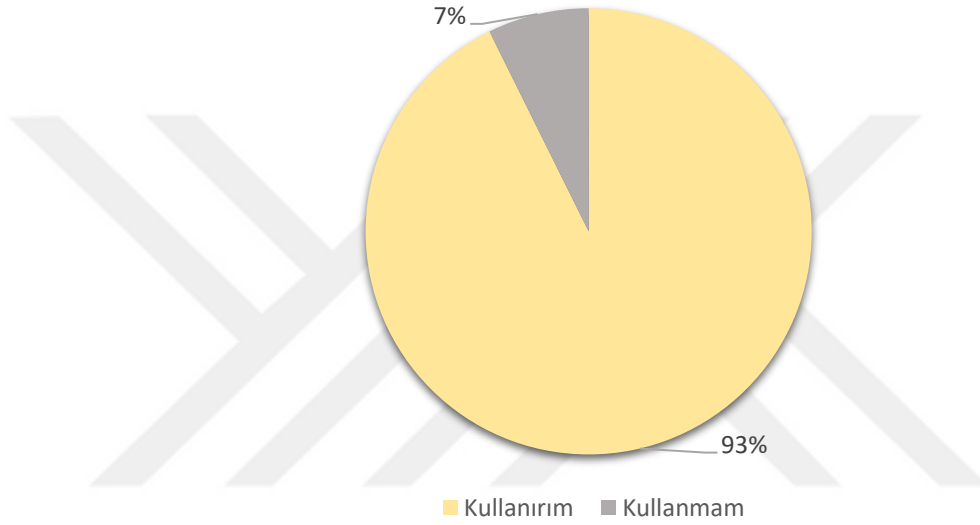
Şekil 4. 25 : Örnektepe mahallesi katılımcılarının açık alan ihtiyaç durumları.

Mahalle sakinlerinin boş zamanlarında kullandıkları kamusal mekânları öğrenmek için “Serbest zamanlarınızda nerelerde vakit geçiriyorsunuz?” ve kamusal mekân tercihlerinin mahalle içinde mi ya da kentin başka bir bölgesinde mi olduğunu öğrenmek amacıyla “Mahalle içerisinde mi?” yoksa “Kentin başka bir bölgesinde mi?” soruları sorulmuştur. 53 kişi (%36) sahil kenarı, 37 kişi (%25) park, 23 kişi (%15) yer fark etmez, 17 kişi (%11) sokak, 11 kişi (%7) AVM ve 9 kişi (%6) cafe-restaurant şeklinde cevaplar vermiştir. Katılımcılardan 108 kişi (%72) boş zamanlarını mahalle içinde geçirdiğini belirtirken 42 kişi (%28) de mahalle dışında zaman geçirdiğini belirtmiştir (Şekil 4.26). Katılımcıların çoğunluğu serbest zamanlarında mahalle içinde kalmayı tercih ederken kamusal mekân kullanımları ise sahil ve park gibi açık alan kullanımları ağırlıklı olmak üzere şekillenmektedir.

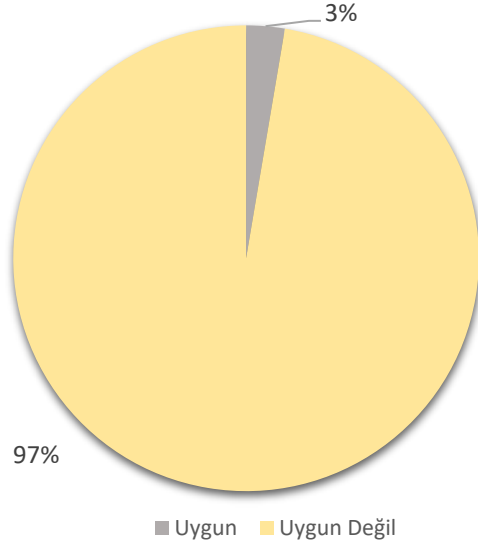
Şekil 4. 26 : Örnektepe mahallesi katılımcılarının açık alan tercihleri ve konumları.

Miniatürk'ün alternatif kamusal mekân olarak kullanılması durumunda mahallelilerin düşüncesini öğrenmek amacıyla “‘Miniatürk’ün açık alanında serbest zamanınızı geçirmek ister miydiniz?’” sorusu sorulmuştur. 139 kişi (%93) kullanırım derken 11 kişi (%7) kullanmam şeklinde düşüncelerini belirtmiştir (Şekil 4.27). Olumsuz yönde karar belirten katılımcılar Miniatürk ile mahalle arasındaki erişimin yayalar için güvenli olmadığını vurgulamıştır. Haliç'in kıyı kullanımına ulaşmak için müze ile mahalle arasında bulunan çift yönlü İmrahor Caddesinin yaya erişiminin güçlendirilmesi gerektiğini eklemişlerdir.

Şekil 4. 27 : Örnektepe mahallesi katılımcılarının Miniatürk'ün açık alanını kullanım durumu.

Miniatürk'ün mevcut niteliklerinin, yapısının ve fiziksel çevresinin serbest zaman aktivitelerine uygun olup olmadığını öğrenmek amacıyla sorulan “‘Müze açık alanının tasarımı boş zamanlarınızı geçirmek için uygun mu?’” sorusunda 4 kişi (%3) müzenin uygun olduğunu söylerken 146 kişi (%97) uygun olmadığını söylemiştir (Şekil 4.28). Müzenin tel örgü ve duvarlarla çevrili halinin uygun olmadığı en çok bahsedilen durum olurken, kıyının büyük bölümünü kaplayan açık alanın mahalleye de hizmet verebilecek şekilde tasarlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Mevcut halinin açık olması durumunda bile içerisinde sadece heykellerin olduğunu söyleyen katılımcılar müzenin açık alanının her yaş grubu için aktiviteler sağlayacak şekilde kıyıya erişim hakkı tanıyarak açılması gerektiğini ifadelerinde belirtmişlerdir.

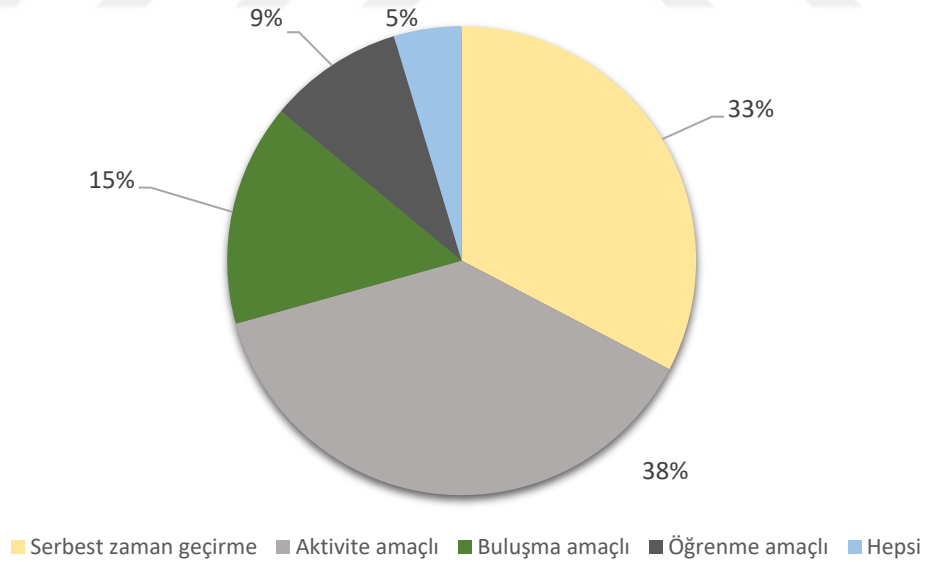
Şekil 4. 28 : Örnektepe mahallesi katılımcılarının Miniaturk’ün mevcut halini değerlendirme durumu.

Alternatif kamusal mekânlardan mahallelilerin beklentilerini öğrenmek amacıyla “Müzenin açık alanının kamusal alan olarak kullanılması durumunda beklentileriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Örnektepe mahallesinin sakinleri müzenin kıyı kullanım haklarına erişim engeli sağlamaması yönünde düzenleme beklediklerini belirtmişlerdir. Haliç kıyısı boyunca farklı sosyo-kültürel kullanımların olabileceğini böylelikle hem misafir kullanıcılara hem de yakın çevrede yaşayanlara hizmet verebilen merkezlerin olabileceğini vurgulamışlardır. Ayrıca müzenin bölgede yaşayan çocuk ve gençlere yönelik etkinlikler düzenleyerek sosyo-kültürel açıdan mahalleye destek vermesini beklemektedirler.

Alternatif kamusal mekânların bireyleri nasıl etkileyeceğini belirlemek adına “Müzenin açık alanının kamusal alan olarak kullanımının sizi nasıl etkileyeceğini anlatır mısınız?” sorusu sorulmuştur. Katılımcılardan biri “*Haliç’in hangi tarafını kullanacağımızı artık müze değil biz belirleyeceğiz yani öyle mi?*” şeklinde bir ifade kullanmıştır. Miniaturk’ün Haliç kullanımını ikiye böldüğünü söyleyen mahalle sakini “*Kıyıda incecik bir yol bıraktılar onun dışında ya sağ tarafta oluyorsun ya da sol tarafı seçiyorsun.*” şeklinde ifadesini devam ettirmiştir. İnsanların yürüme elverişliliğine ya da yakınlık mesafesine göre değil de kendi kullanım tercihlerine göre mekânı seçme hakkı mahalle sakinlerinin büyük bir çoğunluğunu mutlu edeceği görülmüştür.

Mahallede oluşacak yeni bir alternatif kamusal mekânın mahalle üzerindeki etkilerini tespit etmek amacıyla “Müzenin açık alanının kamusal alan olarak kullanımının mahalleyi nasıl etkileyeceğini anlatır mısınız?” sorusu sorulmuştur. Her yaş grubunun bulunduğu mahallenin kıyıyı kullanma hakkının güçleneceğini belirtmişlerdir. Örnektepe mahallesi ile Miniaturk arasında bulunan İmrahor caddesinin yaya güvenliği açısından daha uygun hale getirilmesiyle kıyıda oluşacak olan kamusal mekânlara erişimin kolaylaşacağı düşünülmektedir.

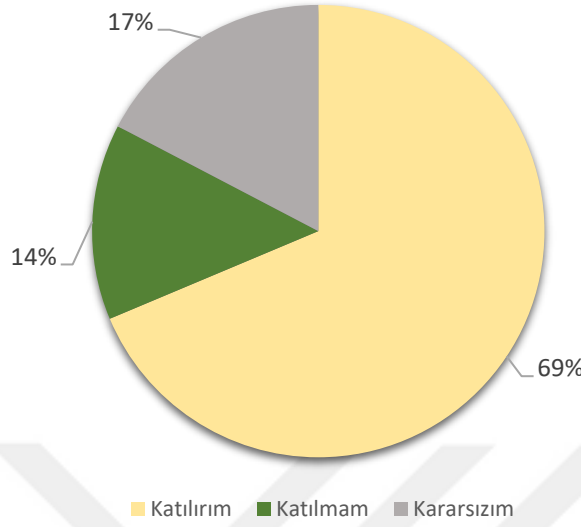
Miniaturk’ün alternatif kamusal mekân olarak kullanım amaçlarını analiz etmek için ankette “Miniaturk’ün açık alanını kullanma amacınız ne olurdu?” sorusu sorulmuştur. Soruyu 57 kişi (%38) aktivite amaçlı, 49 kişi (%33) serbest zaman amaçlı, 23 kişi (%15) buluşma amaçlı, 14 kişi (%9) öğrenme amaçlı ve 7 kişi (%5) seçeneklerden hepsi şeklinde cevaplamıştır (Şekil 4.29). Katılımcıların ağırlıklı olarak alternatif kamusal mekânı sosyal ve opsiyonel aktivitelerini yapmak ve serbest zamanlarını geçirmek için kullanmak istediği görülmektedir. Öğrenme amaçlı kullanmak isteyen katılımcılar açık hava tarih müzesinin çocuk ve gençlere tarihi daha iyi anlatabilmek için sosyal aktivitelerle bütünleşmiş bir mekânın olabileceğini belirtmişlerdir.

Şekil 4. 29 : Örnektepe mahallesi katılımcılarının Miniaturk’ün açık alanını kullanma amacı.

Alternatif kamusal mekân oluşum sürecinde mahallelilerin mekân oluşturma gibi etkinliklere katılıp katılmayacağını öğrenmek için “Alternatif açık alan oluşturma etkinliklerine katılır mısınız?” sorusu sorulmuş ve soruyu 103 kişi (%69) katılırim, 21

kişi (%14) katılmam ve 26 kişi (%17) de kararsızım şeklinde cevaplamıştır (şekil 4.30).

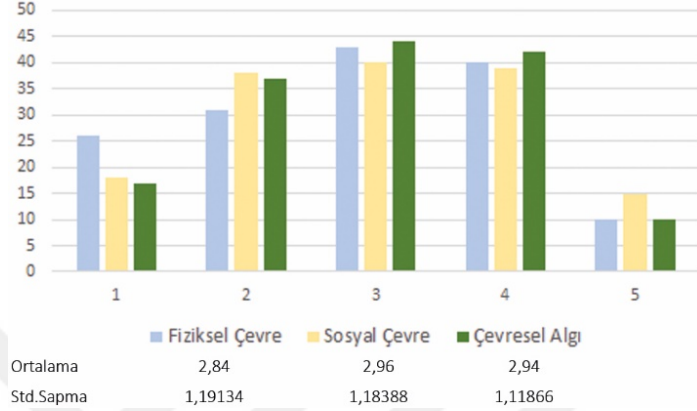

şekil 4. 30 : Örnektepe mahallesi katılımcılarının mekân oluşturma etkinliklerine katılım durumu.

Alternatif kamusal mekân oluşumunda mahallelilerin kavrama dair fikirlerini anlamak amacıyla “Bu tür alternatif açık alan üretim projelerinde kente daha faydalı olabilmesi için neler yapılabilir?” sorusu yöneltilmiştir. Alternatif kamusal mekânların kentsel ihtiyaçlar temelinde şekillenmesini bekleyen mahalleliler böylelikle kentsel gelişmenin daha adil ilerleyebileceği yönünde düşüncelerini belirtmişlerdir. Muhtarlar veya mahallede düzenlenen toplantılar yoluyla mahalle ihtiyaçlarının öğrenilebileceğini ve onlara göre sürecin oluşması gerektiğini belirtmişlerdir.

Anketin son bölümünde dünyanın farklı kentlerinde yer alan alternatif kamusal mekân kullanımı sahip müzelerin fiziksel çevre, sosyal çevre ve çevresel algı başlıkları altında taşıdıkları ortak özellikler açısından Miniatürk’ü fiziksel çevre, sosyal çevre ve çevresel algı kapsamında 1-5 arası puanlama sistemi ile değerlendirilmesi istenmiştir. Mahalle sakinlerinin değerlendirmesine bakıldığında mevcut koşullarıyla Miniatürk sırasıyla sosyal çevre (2,96), çevresel algı (2,94) ve fiziksel çevre (2,84) açısından uygun bulunmuştur (şekil 4.31). Sosyal çevrede kullanıcı çeşitliliği, ücretsiz etkinlikler sunması, iletişim ve etkileşim oluşturması vurgulanmıştır. Çevresel algı ile mekân kullanımında güvenliğin bulunması ve mekân kullanımında saat sınırlamasının olması belirtilmiştir. Son olarak fiziksel çevre ile açık alanın sabit kullanımının olması,

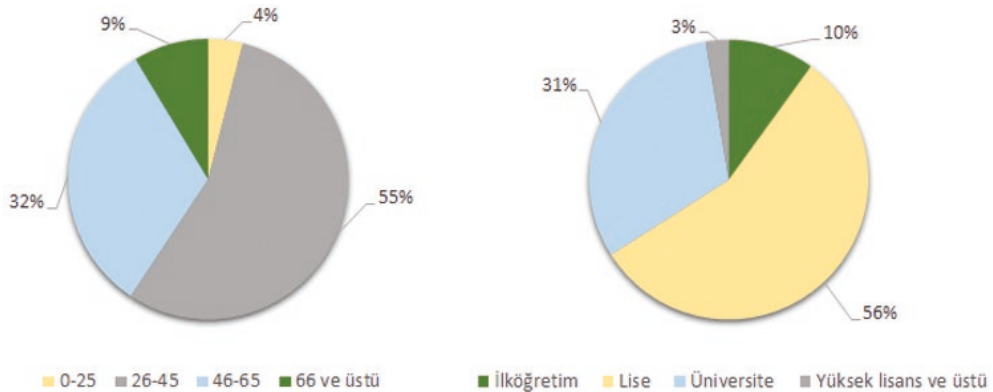
çevre kullanımlar ile bağlantılı olmaması vurgulanmıştır. Miniaturk'ün değerlendirilmesinde özellikle fiziksel çevre ve çevresel algıda olumsuz özellikler vurgulanmıştır. Mekânın günümüz kullanımında kamuya kapalı olmasının da bunda bir etkisi bulunmaktadır. Müzenin açık alanı alternatif kamusal mekânlar arasında en düşük ortalamaya (2,91) sahip müze olmuştur.

Şekil 4. 31 : Örnektepe mahallesi katılımcılarının Miniaturk'ü alternatif kamusal mekân kriterlerine göre değerlendirmesi.

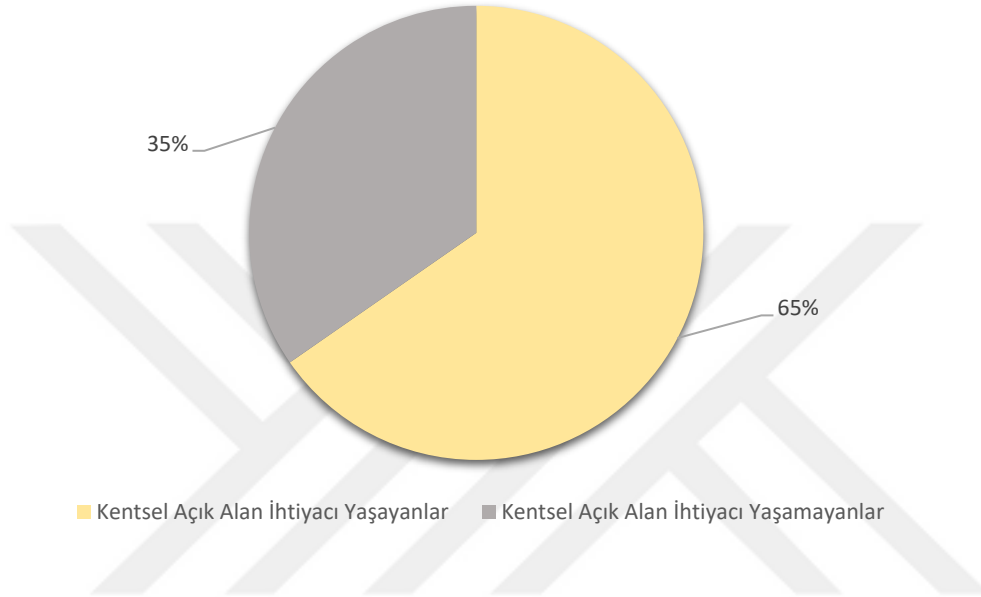
4.5.1.3 Rahmi Koç müzesi / piripaşa mahalle anketi

Kentsel açık alan kullanımlarının Haliç kıyısında bulunduğu Piripaşa Mahallesinde Rahmi Koç Müzesinin açık alanının alternatif kentsel açık alan olarak kullanımına yönelik 83 kadın ve 67 erkekle anket çalışması yapılmıştır. Anket katılımcılarının 6'sı (%4) 0-25 yaş arası, 83'ü (%55) 26-45 yaş arası, 48'i (%32) 46-65 yaş arası, 13'ü (%9) 66 ve üstü yaş aralığındadır. Katılımcılardan 15 kişinin (%10) ilköğretim seviyesinde, 84 kişinin (%56) lise, 47 kişinin (%31) üniversite ve 4 kişinin de (%3) yüksek lisans ve üstü seviyede eğitime sahip oldukları görülmektedir (Şekil 4.32).

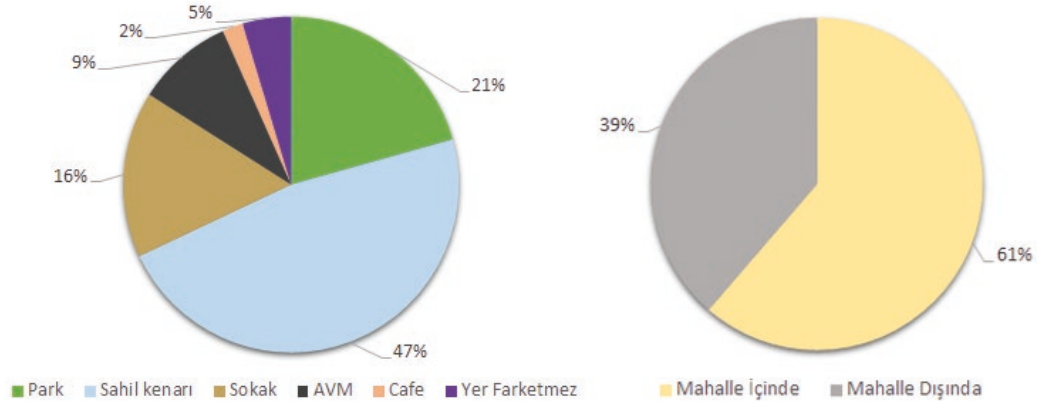
Şekil 4. 32 : Piripaşa mahallesi katılımcılarının yaş dağılımı ve eğitim durumları.

Piripaşa mahallesinde kentsel açık alan ihtiyacı yaşanıp yaşanmadığını öğrenmek amacıyla “Mahallenizde serbest zamanlarınızı geçirebilecek açık alan ihtiyacı yaşıyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. 98 kişi (%65) kentsel açık alan ihtiyacı yaşarken, 52 kişi (%35) kentsel açık alan ihtiyacı yaşamamaktadır (Şekil 4.33). Çoğunluğun kentsel açık alan ihtiyacı yaşadığı görülürken, kentsel açık alan ihtiyacı bulunmayan katılımcılar kıyı kullanımların yeterli olduğunu belirtmiştir.

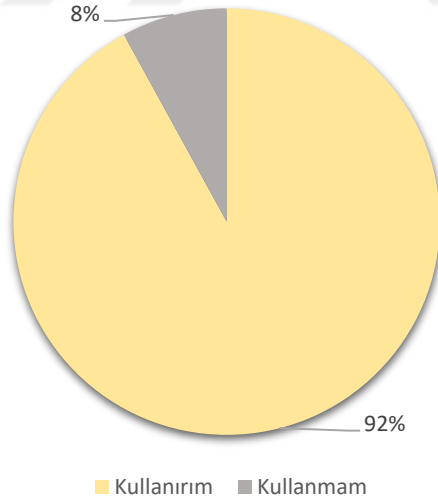
Şekil 4. 33 : Piripaşa mahallesi katılımcılarının açık alan ihtiyaç durumları.

Mahalle sakinlerinin kullandıkları kamusal mekânları tespit etmek için “Serbest zamanlarınızda nerelerde vakit geçiriyorsunuz?” sorusu ve kamusal mekân tercihlerinin mahalle içinde mi ya da kentin başka bir bölgesinde mi olduğunu öğrenmek amacıyla “Mahalle içerisinde mi?” yoksa “Kentin başka bir bölgesinde mi?” sorusu yöneltilmiştir. 71 kişi (%47) sahil kenarı, 31 kişi (%21) park, 24 kişi (%16) sokak, 14 kişi (%9) AVM, 7 kişi (%5) yer fark etmez ve 3 kişi (%2) cafe-restaurant şeklinde cevaplar vermiştir. Katılımcılardan 92 kişi (%61) boş zamanlarını mahalle içinde geçirdiğini belirtirken 58 kişi (%39) de mahalle dışında zaman geçirdiğini belirtmiştir (Şekil 4.34). Çoğunluk zamanını mahalle içinde geçirirken, kamusal mekân tercihleri de sahil kenarı, park ve sokak gibi açık alanlardan oluşmaktadır.

Şekil 4.34 : Piripaşa mahallesi katılımcılarının açık alan tercihleri ve konumları.

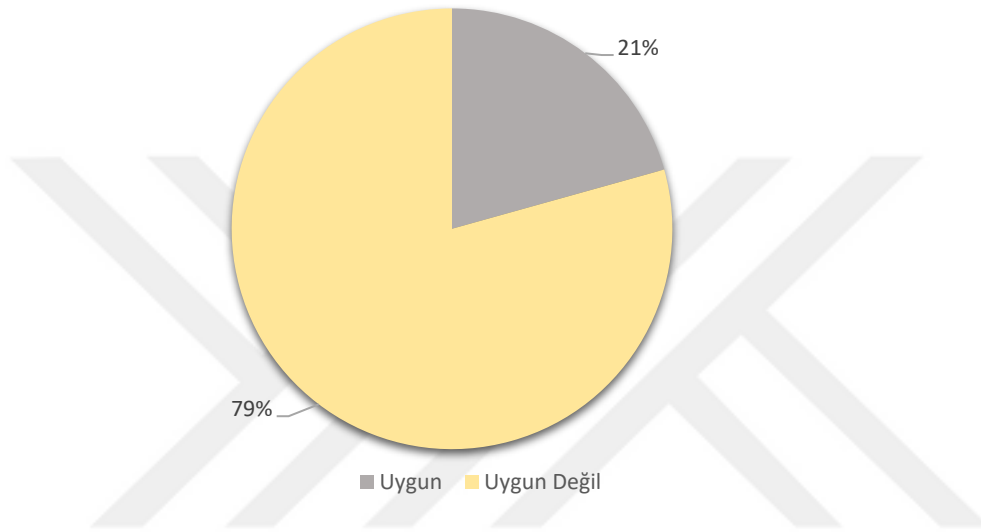
Rahmi Koç Müzesinin açık alanının alternatif kamusal mekân olarak kullanılması hakkında düşünceleri almak için “Rahmi Koç Müzesinin açık alanında serbest zamanınızı geçirmek ister miydiniz?” sorusu sorulmuştur. 138 kişi (%92) kullanırdım derken 12 kişi (%8) kullanmam demiştir (Şekil 4.35). Çoğunluk müzeyi kamusal mekân olarak kullanacağını belirtirken müze ile mahalle arasında bulunan, kıyıya yaya erişiminde trafik yoğunluğu ve aşırı hızlı araçlardan dolayı probleme yol açan Kumbarahane Caddesinde düzenleme yapılması gerektiğini belirtmiştir.

Şekil 4.35 : Piripaşa mahallesi katılımcılarının Rahmi Koç müzesinin açık alanını kullanım durumu.

Rahmi Koç Müzesinin mevcut halinin alternatif kamusal mekân için uygun olup olmadığını öğrenmek amacıyla “Müze açık alanının tasarımı boş zamanlarınızı geçirmek için uygun mu?” sorusuna 31 kişi (%21) uygun derken olduğunu söylerken 119 kişi (%79) uygun değil demiştir (Şekil 4.36). Rahmi Koç Müzesi iskele sistemiyle

Haliç kıyısında denizle farklı bir etkileşim sunmaktadır. Ancak müze iki tarafında bulunan rekreasyon alanlarına kapalıdır. Mahalle sakinleri de müzenin kıyı boyunca erişim imkanı sağlayamamasından şikayet etmektedir. Müzenin mevcut halinin uygun olmadığı belirten kişiler müzenin alanda bölücü mekân olmamasını istemektedir. Mevcut halinden memnun olan kişiler ise müzenin sosyal altyapısında mahalleli çocuklara yönelik yaptığı eğitimleri ve atölyeleri örnek göstermiş bunların yeterli olduğunu belirtmiştir.

Şekil 4. 36 : Piripaşa mahallesi katılımcılarının Rahmi Koç müzesinin mevcut halini değerlendirme durumu.

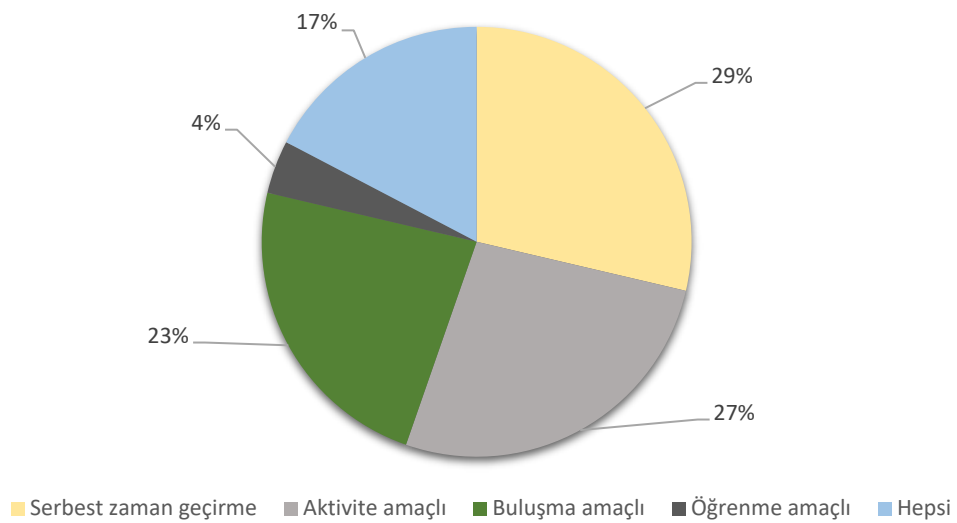
Alternatif kamusal mekânlardan mahallelilerin beklentilerini öğrenmek amacıyla “Müzenin açık alanının kamusal alan olarak kullanılması durumunda beklentileriniz nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Piripaşa mahalle sakinleri Rahmi Koç Müzesinin günümüzde sosyal altyapısında var olan yakın çevredeki çocuk ve gençlere yönelik eğitimlerin çeşitlenebileceğini belirtmiştir. Müzenin bulunduğu alanın daha geçirgen olmasıyla kentlilerinde iskeleden yararlanmasının sağlanması beklenmektedir. Ayrıca müzenin bulunduğu Hasköy Caddesinde de yaya güvenliğinin sağlanmasıyla alanın daha bütüncül ve canlı olması yönünde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Müzede oluşacak alternatif açık alanın bireyleri nasıl etkileyeceğini öğrenmek için “Müzenin açık alanının kamusal alan olarak kullanımının sizi nasıl etkileyeceğini anlatır mısınız?” sorusu sorulmuştur. Mahalle sakinlerinden olan çocuklar yılın bazı dönemlerinde etkinlikler sayesinde müzeye girebildiğini söylerken açık alanına sürekli erişim hakkının sağlanmasıyla öğretici açık alan aktivitelerine sahip olabileceklerini

belirtmişlerdir. Hasköy Caddesinde kaldırım varlığının yeterli olmadığı göz önüne alındığında müzenin açık alanının kamusal olmasıyla bireyler erişim hakkına kavuşacağını belirtmişlerdir.

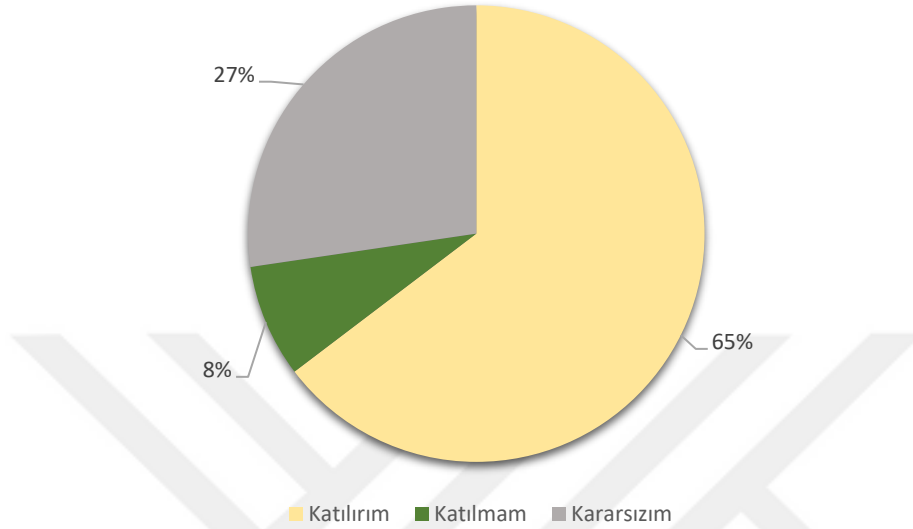
Mahallede oluşacak yeni bir alternatif kamusal mekânın mahalle üzerindeki etkilerini öğrenmek amacıyla “Müzenin açık alanının kamusal alan olarak kullanımının mahalleyi nasıl etkileyeceğini anlatır mısınız?” sorusu sorulmuştur. Kıyının geçirgenliğinin artmasıyla hafta sonları misafir kullanıcılarla artan yoğunluğun daha dengeli dağılabileceği öngörülmektedir. Bu sayede mahallenin kentsel açık alanlardan daha fazla yararlanabileceğini düşünmektedirler. Çok katlı yoğun bir konut dokusunu bulunduğu mahallede yayalar bakımından geçirgen bir kıyı düzenlemesinin sağlanmasıyla mahallede kentsel yaşamın zenginleşeceği öngörülmektedir.

Rahmi Koç Müzesinin alternatif kamusal mekân olarak kullanım amaçlarını belirlemek amacıyla sorulan “Rahmi Koç Müzesinin açık alanını kullanma amacınız ne olurdu?” sorusunu 43 kişi (%29) serbest zaman amaçlı, 40 kişi (%27) aktivite amaçlı, 35 kişi (%23) buluşma amaçlı, 26 kişi (%17) seçeneklerden hepsi ve 6 kişi (%4) öğrenme amaçlı şeklinde cevaplamıştır (Şekil 4.37). Katılımcıların serbest zamanlarını geçirmek, sosyal aktivitelerde bulunmak, iletişim kurmak için kullanmayı hedefledikleri bu alanı yaşam merkezi olarak kurguladıkları görülmektedir. Öğrenme amaçlı kullanmak isteyen katılımcılar müzenin düzenlediği atölyelerin daha fazla çeşitlendirilerek farklı yaş gruplarına da aynı imkanların sunulabileceğini belirtmiştir.

Şekil 4. 37 : Piripaşa mahallesi katılımcılarının Rahmi Koç müzesinin açık alanını kullanma amacı.

Alternatif kamusal mekân oluşum sürecinde mahallelilerin mekân oluşum sürecine katkı koyup koymayacaklarını öğrenmek için sorulan “Alternatif açık alan oluşturma etkinliklerine katılır mısınız?” sorusunu; 97 kişi (%65) katılım, 12 kişi (%8) katılmam ve 41 kişi (%27) de kararsızım şeklinde cevaplamıştır (şekil 4.38).

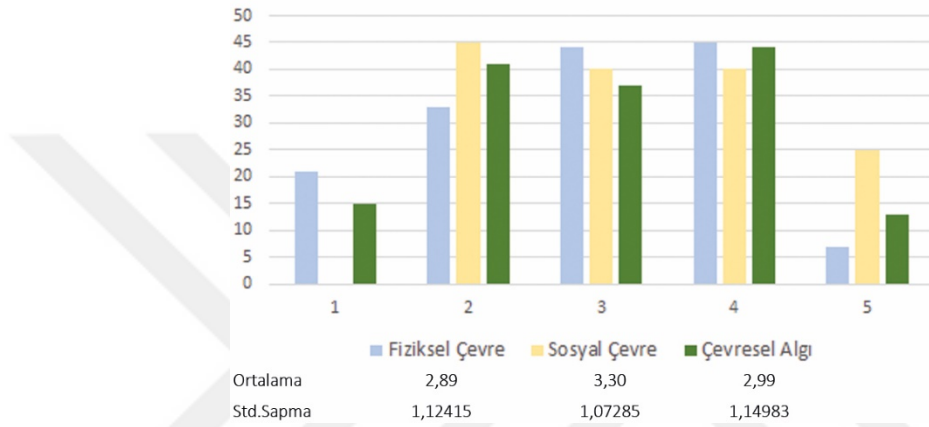

şekil 4. 38 : Piripaşa mahallesi katılımcılarının mekân oluşturma etkinliklerine katılım durumu.

Alternatif kamusal mekân oluşumunda mahallelilerin sürece ve kavrama dair fikirlerini almak amacıyla “Bu tür alternatif açık alan üretim projelerinde kente daha faydalı olabilmesi için neler yapılabilir?” sorusu yöneltilmiştir. Rahmi Koç Müzesi çalışma alanı içerisinde bulundukları bölgede yaşayan çocuklar veya gençlerle bağlantı kuran tek müzedir. Bu yüzden katılımcılarda alternatif kamusal mekân oluşum süreci bu sosyal atölyeleri örnek göstermiştir. Oluşacak olan alternatif kamusal mekânların bulundukları bölgeyle olan ilişkilerini kesmeden aksine onları da dahil ederek oluşum süreci içine girmelerini belirtmişlerdir.

Anketin son bölümünde dünyanın farklı kentlerinde yer alan alternatif kamusal mekân kullanımı sahip müzelerin fiziksel çevre, sosyal çevre ve çevresel algı başlıkları altında taşıdıkları ortak özellikler açısından Rahmi Koç Müzesini fiziksel çevre, sosyal çevre ve çevresel algı kapsamında 1-5 arası puanlama sistemi ile değerlendirilmesi istenmiştir. Mahalle sakinlerinin değerlendirmesine bakıldığında mevcut koşullarıyla Rahmi Koç Müzesi sırasıyla sosyal çevre (3,30), çevresel algı (2,99) ve fiziksel çevre (2,89) açısından uygun bulunmuştur (şekil 4.39). Sosyal çevrede komşu birimlerle ortak faaliyet, ücretsiz etkinlikler, kullanıcı çeşitliliği, iletişim ve etkileşim oluşturması

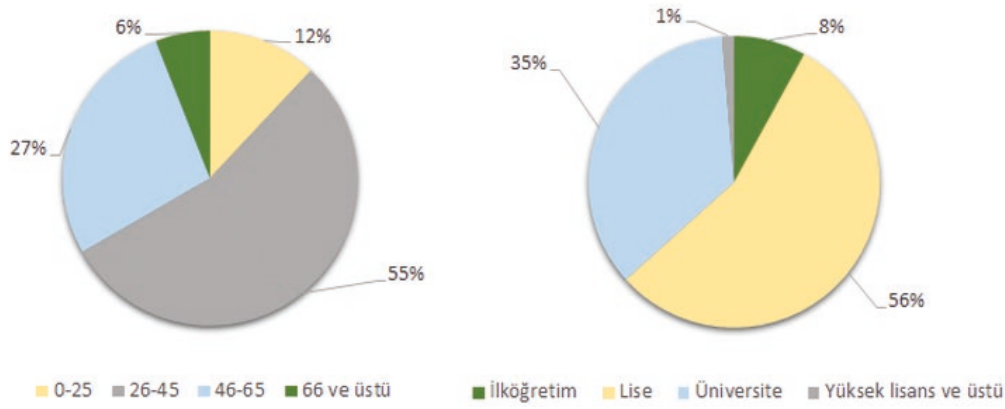
vurgulanmıştır. Çevresel algı ile kentsel kimlik ögesi olması, ilgi çekicilik, mekân kullanımında güvenliğin bulunması ve mekân kullanımında saat sınırlamasının olmasından bahsedilmiştir. Fiziksel çevre ile açık alanın alternatif kullanımlarının olması, çevre kullanımlarla bağlantının olmaması ve etkinliklerin süreklilik göstermesi belirtilmiştir. Müzenin mevcut yapısında mahalle ile kurduğu ilişkinin güçlü olması 5 alt çalışma bölgesinde en yüksek sosyal çevre ortalamasını (3,30) getirmiştir. Ancak genel ortalamalar içerisinde Rahmi Koç Müzesi (3,06), Ara Güler Müzesinden sonra gelen ikinci müze olmuştur.

Şekil 4. 39 : Piripaşa mahallesi katılımcılarının Rahmi Koç müzesini alternatif kamusal mekân kriterlerine göre değerlendirmesi.

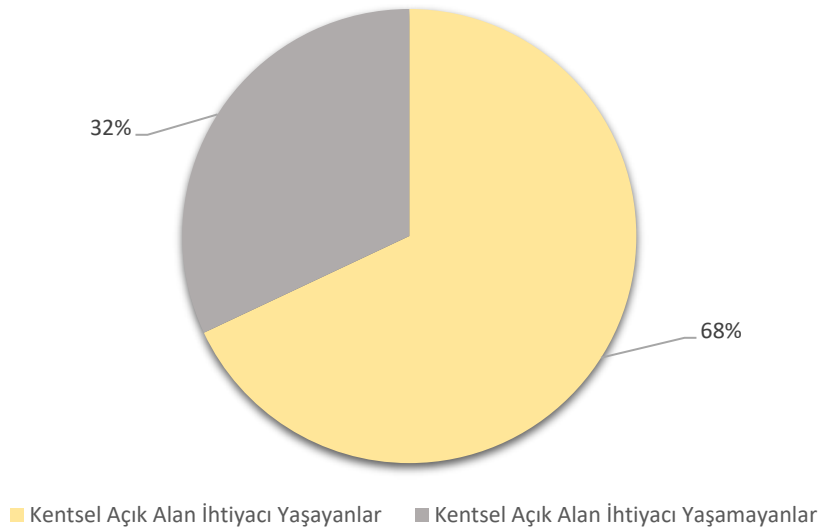
4.5.1.4 Panorama 1453 müzesi / merkez efendi mahalle anketi

Çalışma alanları içerisinde en fazla açık alana sahip olmasına rağmen İmar Mevzuatında belirtilen kişi başı minimum 10 m² kriterine uyum sağlayamayan Merkez Efendi Mahallesi alternatif kentsel açık alan oluşumuna dair 86 kadın ve 64 erkekle anket çalışması yapılmıştır. Anket katılımcılarının 18'i (%12) 0-25 yaş arası, 82'si (%55) 26-45 yaş arası, 41'i (%27) 46-65 yaş arası, 9'u (%6) 66 ve üstü yaş aralığındadır. Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde hala öğrenci durumunda olan 12 kişinin (%8) ilköğretim seviyesinde, 83 kişinin (%56) lise, 53 kişinin (%35) üniversite ve 2 kişinin de (%1) yüksek lisans ve üstü seviyede eğitime sahip oldukları görülmektedir (Şekil 4.40).

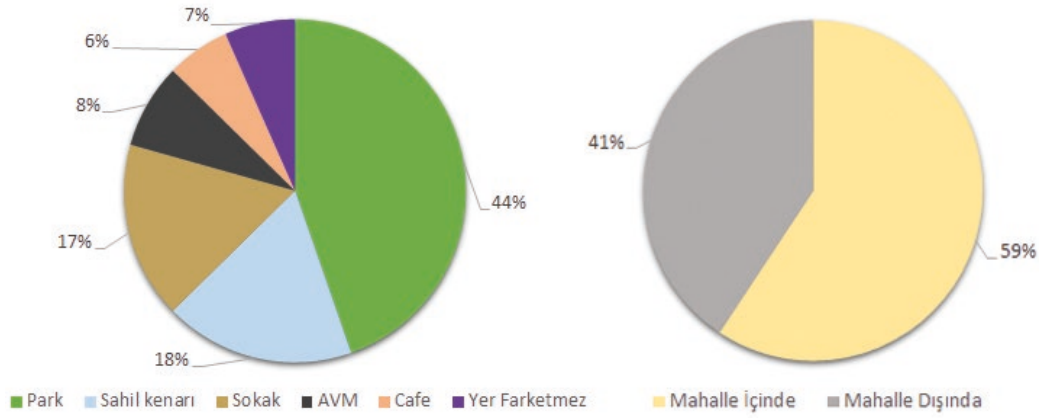
Şekil 4. 40 : Merkez Efendi mahallesi katılımcılarının yaş dağılımı ve eğitim durumları.

Katılımcılara yaşadıkları bölgede kentsel açık alan ihtiyacı içinde bulunup bulunmadıklarını öğrenmek amacıyla “Mahallenizde serbest zamanlarınızı geçirebilecek açık alan ihtiyacı yaşıyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. 102 kişi (%68) kentsel açık alan ihtiyacı yaşadığını belirtirken, 48 kişi (%32) kentsel açık alan ihtiyacı yaşamadığını belirtmiştir (Şekil 4.41). Kentsel açık alan ihtiyacı bulunmayan katılımcılar mevcut park ve rekreasyon alanlarından memnun olduklarını belirtirken kentsel açık alan ihtiyacı yaşadığını belirten kişiler mahalle ile rekreasyon alanının erişilebilir olmadığını ve mahalle içinde bulunun 2 adet çocuk parkının da yeterli olmadığını ifade etmiştir. Mahalle sakinlerinin çoğunluğunun açık alan ihtiyacı yaşadığı görülmektedir.

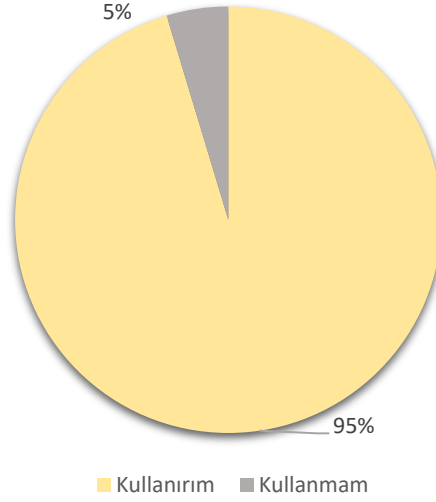
Şekil 4. 41 : Merkez Efendi mahallesi katılımcılarının açık alan ihtiyaç durumları.

Katılımcıların serbest zamanlarında kullandıkları kamusal mekânları belirlemek amacıyla “Serbest zamanlarınızda nerelerde vakit geçiriyorsunuz?” sorusunun yanında ayrıca kamusal mekân tercihlerinin bulundukları mahalle içinde mi ya da kentin başka bir bölgesinde mi olduğunu öğrenmek içinde “Mahalle içerisinde mi?” yoksa “Kentin başka bir bölgesinde mi?” sorusu yöneltilmiştir. 67 kişi (%44) park, 27 kişi (%18) sahil kenarı, 25 kişi (%17) sokak, 12 kişi (%8) AVM, 10 kişi (%7) yer fark etmez ve 9 kişi (%6) cafe-restaurant şeklinde cevaplamıştır. Katılımcılardan 89 kişi (%59) serbest zamanlarını çoğunlukla mahalle içinde geçirdiğini belirtirken 61 kişi (%41) de mahalle dışında zaman geçirdiğini belirtmiştir (Şekil 4.42). Katılımcıların çoğunluğunun mahalle içinde kalmayı tercih ettiği görülürken, mekân tercihlerinde ise park, sahil ve sokak gibi açık alan kullanımlarının ağırlıkta olduğu görülmektedir.

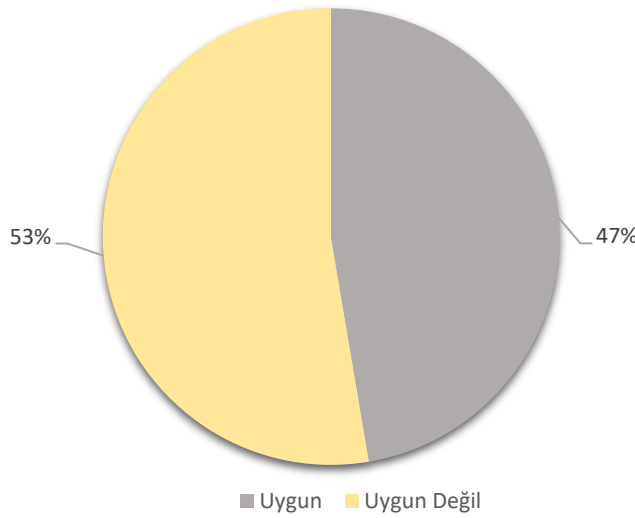
Şekil 4. 42 : Merkez Efendi mahallesi katılımcılarının açık alan tercihleri ve konumları.

Mahalle sakinlerinin Panorama 1453 Müzesinin açık alanının alternatif kamusal mekân olarak kullanımında tepkilerini öğrenmek amacıyla sorulan “Panorama 1453 Müzesinin açık alanında serbest zamanınızı geçirmek ister miydiniz / kullanıyor musunuz?” sorusunu 143 kişi (%95) kullanım, 7 kişi (%5) kullanmam şeklinde yanıtlamıştır (Şekil 4.43). Kullanırım diyen katılımcılar günümüzde de rekreasyon alanını kullandığını belirtirken, kullanmayacağını belirten katılımcılar ise müzenin kendisine göre yürüme mesafesinde olmadığını belirtmişlerdir. Kullanırım diyen katılımcılardan da müze ile mahalle arasında bulunan surlardan ötürü giriş çıkışın her yerden yapılamadığını bu nedenle müze alanı ile daha güçlü bir yaya bağlantısı olması gerektiğini vurgulamışlardır.

Şekil 4. 43 : Merkez Efendi mahallesi katılımcılarının Panorama 1453 müzesinin açık alanını kullanım durumu.

Panorama 1453 Müzesinin mevcut durumunun serbest zaman kullanımı için uygun olup olmadığını öğrenmek amacıyla sorulan “Müze açık alanının tasarımı boş zamanlarınızı geçirmek için uygun mu?” sorusunu 71 kişi (%47) uygun olarak yanıtlarken 79 kişi (%53) erişim güçlüğü ve açık alanda yeterli kullanımın olmaması sebebiyle uygun değil şeklinde cevaplamıştır (Şekil 4.44). Müzenin de içinde bulunduğu Topkapı Kültür Parkının mahallede yaşayan insanların sosyal ihtiyaçlarına cevap verebilecek kullanımlara sahip olmadığını belirten bireyler alanının daha nitelikli ve konforlu bir şekilde düzenlenmesi gerektiğinden bahsetmişlerdir.

Şekil 4. 44 : Merkez Efendi mahallesi katılımcılarının Panorama 1453 müzesinin mevcut halini değerlendirme durumu.

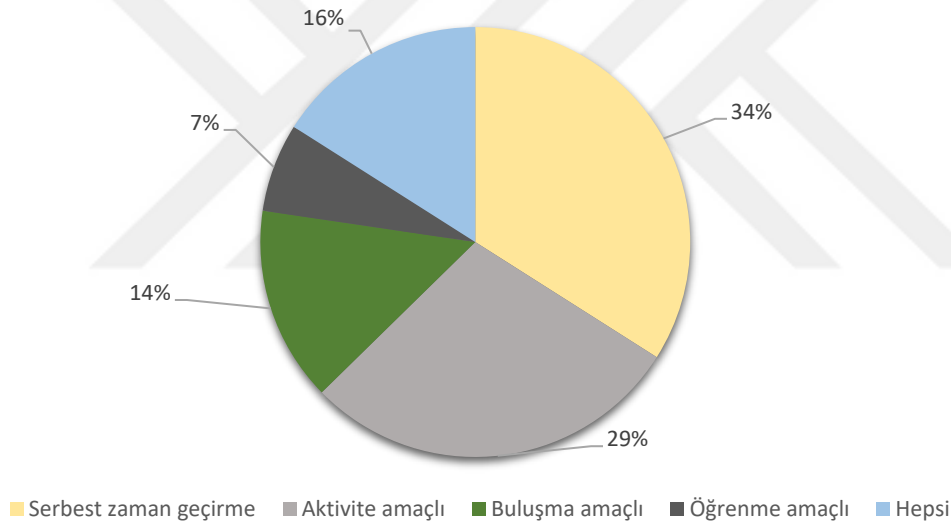
Alternatif kamusal mekânlarda mahallelilerin karşılaşmak istedikleri durumları öğrenmek amacıyla “Müzenin açık alanının kamusal alan olarak kullanılması durumunda beklentileriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Merkez Efendi mahallesinin sakinlerinin çoğu Topkapı Kültür Parkı ile mahalle arasında bağlantının güvenli olmamasından bahsetmiştir. Tarihi surların da bulunduğu geçiş alanında günün her saati rahatlıkla kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir. Aksi bir durumda müzenin açık alanı ile kamusal mekân olarak kullanılmasında katılımın güçlü olamayacağına değinmişlerdir. Müzenin açık alanının, Topkapı Kültür Parkının ve Tarihi Kara Surlarının bütüncül bir şekilde ele alınması, yerel üretim yapan kadınların ürünlerini satabilecekleri ve bölgede bulunan bostanların sürdürülebilirliğini sağlayacak satış platformlarının bulunması, çocuklar, yaşlılar için konforlu alanlar oluşturulması, açık alanda olumsuz hava koşulları karşısında sığınılacak üst örtüler şeklinde beklentilerini sıralamışlardır.

Alternatif kamusal mekânların bireyler üzerindeki etkilerini tespit etmek için “Müzenin açık alanının kamusal alan olarak kullanımının sizi nasıl etkileyeceğini anlatır mısınız?” sorusu sorulmuştur. Günlük yaşamda ve hafta sonları sosyalleşmek adına komşularıyla bir araya gelebilecekleri alanları olabileceğini belirten mahalleliler kaybolan sokak kültürünün kamusal mekânda tekrar canlanabileceğini değinmişlerdir. Evlerinde mutfak ve küçük hediyeelik ürünler üzerine üretim yapan bazı kadınlar bölgenin canlılık kazanmasıyla dışarıdan gelenlerinde artacağını ve kendilerinin alanda ürünlerini satabileceğini belirtmişlerdir. Tarihi Kara Surlarını geçiş alanı olarak kullanan mahalleliler nitelikli bir kamusal mekânın olması durumunda güvensizlik duygularının azalabileceğini düşünmektedirler. Panorama 1453 Müzesinin alternatif kamusal mekân olarak düzenlenmesinin kentliler üzerindeki etkilerine bakıldığında mekânın çevresiyle birlikte bütüncül ele alınması gerektiği ve yerelin ihtiyaçlarının göz ardı edilmemesi gerektiği görülmektedir.

Alternatif kamusal mekânın mahalle üzerindeki etkilerini öğrenmek amacıyla “Müzenin açık alanının kamusal alan olarak kullanımının mahalleyi nasıl etkileyeceğini anlatır mısınız?” sorusuna gelen cevaplar daha çok mahallenin en yakınında bulunan Topkapı Kültür Parkı ile kurduğu bağlantı problemi üzerinedir. Mahalleliler açık alan kullanımı içindeyken en yakınında bulunan rekreasyon alanına güvenli erişim sağlayamamaktadır. Müze sayesinde bölge değişirse en çok güvensizlik problemin ortadan kalkacağını düşünmektedirler. Kahvehanelerin ve konut dokusu

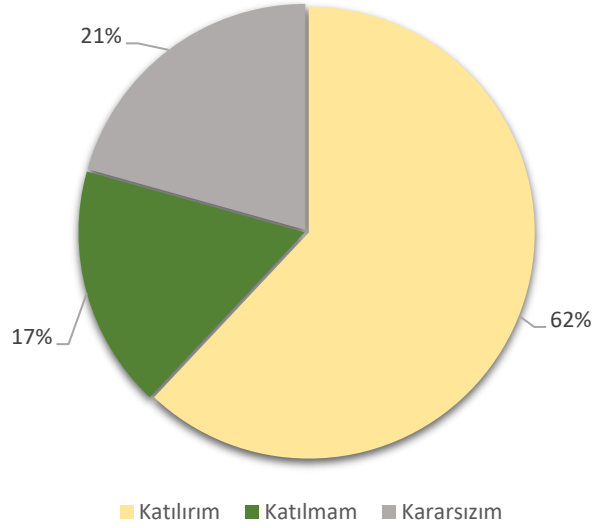
arasında bulun iki adet küçük çocuk parkı dışında mahallelilerin bir arada olabileceği yeni açık alanın alternatif kamusal mekân olabileceğini belirtmişlerdir.

Mahalle sakinleri için konforlu bir kentsel açık alan oluşturacak alternatif kamusal mekânın bireyler tarafından kullanım amaçları çeşitlenebilmektedir. Panorama 1453 Müzesinin açık alanının kullanım amaçlarını analiz etmek için ankette yer alan “Panorama 1453 Müzesinin açık alanını kullanma amacınız ne olurdu?” sorusu katılımcılar tarafından 51 kişi (%34) serbest zaman amaçlı, 43 kişi (%29) aktivite amaçlı, 24 kişi (%16) seçeneklerden hepsi, 22 kişi (%14) buluşma amaçlı ve 10 kişi (%7) öğrenme amaçlı şeklinde cevaplanmıştır (Şekil 4.45). Panorama 1453 Müzesinin de içine dahil olduğu rekreasyon alanının mahalle sakinlerine çeşitli seçenekler sunduğu görülmektedir. Bireyler sosyalleşmek, iletişim kurmak ve aktiviteler gerçekleştirmek amacıyla mekânda zaman geçirebileceklerini belirtmişlerdir.

Şekil 4. 45 : Merkez Efendi mahallesi katılımcılarının Panorama 1453 müzesinin açık alanını kullanma amacı.

Panorama 1453 Müzesinin açık alanının Topkapı Kültür Parkı ile birlikte yeniden kurgulanma sürecine mahallelinin katılıp katılmayacağını öğrenmek için sorulan “Alternatif açık alan oluşturma etkinliklerine katılır mısınız?” sorusunu 93 kişi (%78) katılıyorum, 26 kişi (%5) katılmam ve 31 kişi (%17) de kararsızım şeklinde yanıtlamıştır (Şekil 4.46).

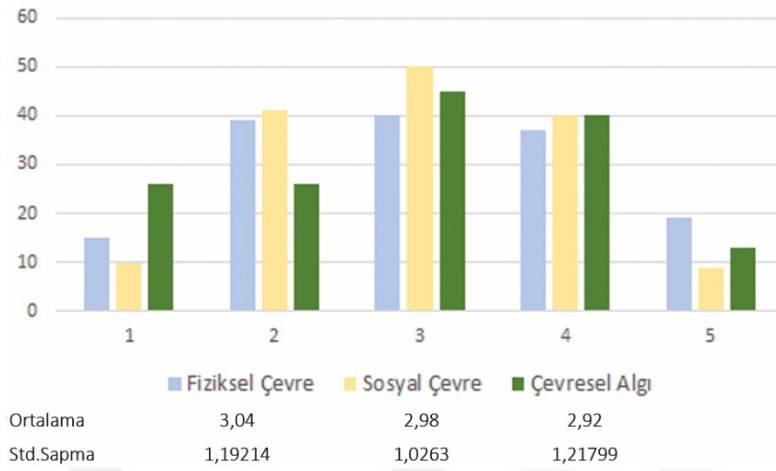

Şekil 4. 46 : Merkez Efendi mahallesi katılımcılarının mekân oluşturma etkinliklerine katılım durumu.

Alternatif kamusal mekân oluşumunda mahallelilerin düşüncelerini öğrenmek amacıyla ‘‘Bu tür alternatif açık alan üretim projelerinde kente daha faydalı olabilmesi için neler yapılabilir?’’ sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar alternatif kamusal mekânların bulundukları mahallelerin ihtiyaçlarına hizmet verebilmeleri konusuna odaklanmıştır. Mahalle çevresinde bulunan açık alanların büyük ve yeterince seçenek barındırmadığını söyleyen katılımcılar bu tür bir proje ile bölgede yerel üretim yapan kadın üreticilerin desteklenmesi gerektiğini ve müzelerin bölgenin çocukları ve gençlerine yönelik stratejilerini olması gerektiğine değinmiştir.

Anketin son bölümünde dünyanın farklı kentlerinde yer alan alternatif kamusal mekân kullanımı sahip müzelerin fiziksel çevre, sosyal çevre ve çevresel algı başlıkları altında taşıdıkları ortak özellikler açısından Panorama 1453 Müzesini fiziksel çevre, sosyal çevre ve çevresel algı kapsamında 1-5 arası puanlama sistemi ile değerlendirilmesi istenmiştir. Mahalle sakinlerinin değerlendirmesine bakıldığında mevcut koşullarıyla Panorama 1453 Müzesi sırasıyla fiziksel çevre (3,04), sosyal çevre (2,98) ve çevresel algı (2,92) açısından uygun bulunmuştur (Şekil 4.47). Fiziksel çevre ile açık alanın alternatif kullanımlarının olması, aktivite çeşitliliği sunması, temel ve rekreatif kullanımların bir arada olması belirtilmiştir. Sosyal çevrede komşu birimlerle ortak faaliyet, ücretsiz giriş hakkı, ücretsiz etkinlikler, kolektif üretim, kullanıcı çeşitliliği, iletişim ve etkileşim oluşturmaları vurgulanmıştır. Çevresel algı ile açık alana tüm gün

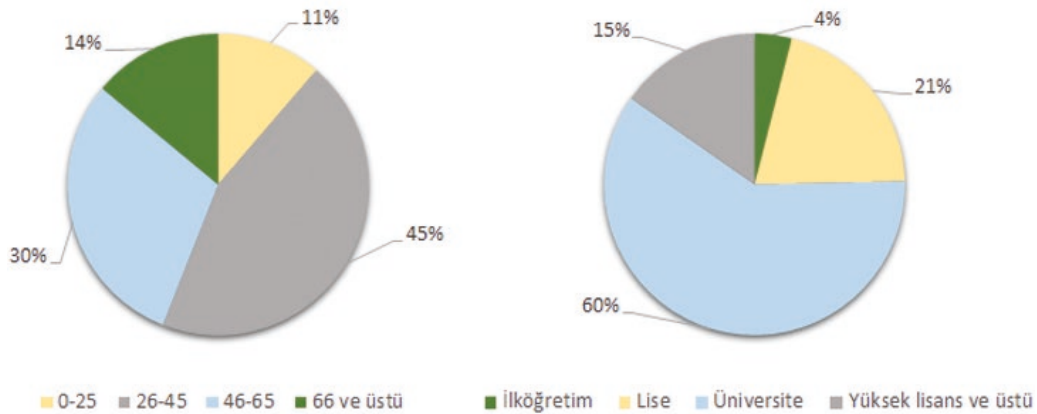
erişim hakkı ve güvenlik bulunmamasından bahsedilmiştir. Panorama 1453 Müzesi genel ortalaması (2,98) ile diğer alt bölgeler arasında dördüncü sırada yer almaktadır.

Şekil 4. 47 : Merkez Efendi mahallesi katılımcılarının Panorama 1453 müzesini alternatif kamusal mekân kriterlerine göre değerlendirmesi.

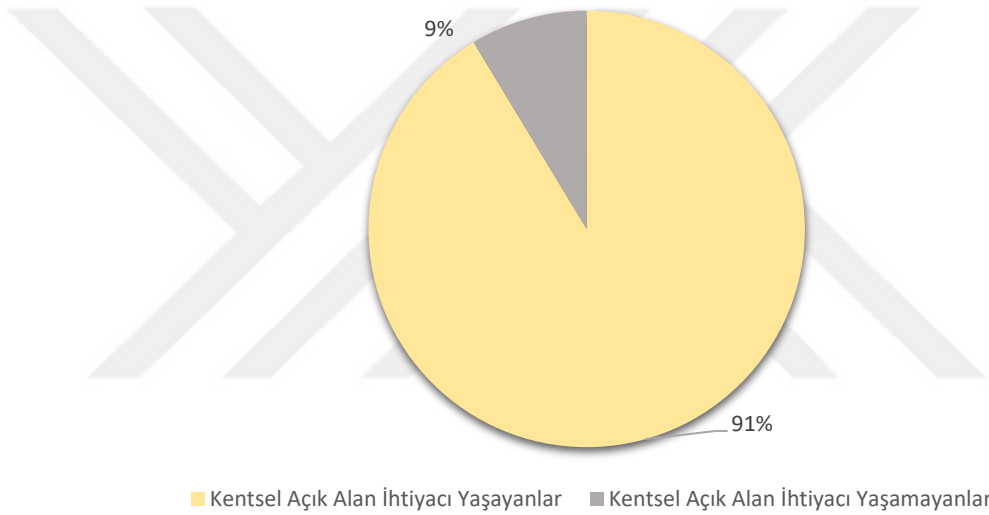
4.5.1.5 Ara Güler müzesi / merkez mahalle anketi

Konut dokusu içerisinde kentsel açık alanı bulunmayan ve çok katlı yoğun konut dokusundan oluşan Merkez Mahallesinde Ara Güler Müzesinin dahil olduğu avlu sisteminin alternatif kamusal mekân olarak kullanımına dair fikirleri öğrenmek için mahallede yaşayan 78 kadın ve 72 erkekle anket çalışması yapılmıştır. Anket katılımcılarının 17'si (%11) 0-25 yaş arası, 67'si (%45) 26-45 yaş arası, 45'i (%30) 46-65 yaş arası, 21'i (%14) 66 ve üstü yaş aralığındadır. Katılımcılardan hala öğrenci durumunda olan 6 kişinin (%4) ilköğretim seviyesinde, 31 kişinin (%21) lise, 90 kişinin (%60) üniversite ve 23 kişinin de (%15) yüksek lisans ve üstü seviyede eğitime sahip oldukları görülmektedir (Şekil 4.48).

Şekil 4. 48 : Merkez mahallesi katılımcılarının yaş dağılımı ve eğitim durumları.

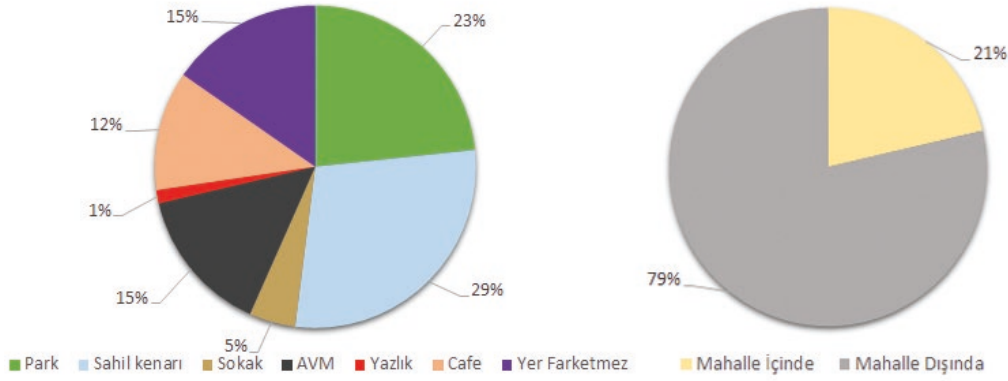
Merkez mahallesinde kentsel açık alan ihtiyacı ile karşılaşmış ve karşılaşmadıklarını öğrenmeye yönelik “Mahallenizde serbest zamanlarınızı geçirebilecek açık alan ihtiyacı yaşıyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. 137 kişi (%91) kentsel açık alan ihtiyacı yaşıyor, 13 kişi (%9) kentsel açık alan ihtiyacı yaşamamaktadır (Şekil 4.49). Kentsel açık alan ihtiyacı bulunmayan katılımcılar içerisinde yaşadıkları sitenin yaşam çevrelerinde kendilerine yeterli olduğunu belirtirken kentsel açık alan ihtiyacı yaşayanlar bölgede oturulabilecek bir açık alanın olmadığını, sokaklarında yoğun taşıt kullanımına sahip olduğunu ve zaman geçirilebilecek kaldırımlara sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Bölgede yaşayan büyük çoğunluk açık alanlarının olmadığını vurgulamıştır.

Şekil 4. 49 : Merkez mahallesi katılımcılarının açık alan ihtiyaç durumları.

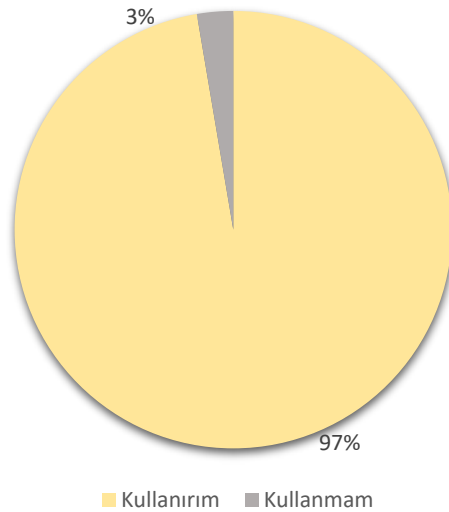
Mahalle sakinlerinin boş zamanlarında içlerinde yer aldıkları kamusal mekânları öğrenmek için “Serbest zamanlarınızda nerelerde vakit geçiriyorsunuz?” sorusu ve kamusal mekân tercihlerinin mahalle içinde mi ya da kentin başka bir bölgesinde mi olduğunu öğrenmek amacıyla “Mahalle içerisinde mi?” yoksa “Kentin başka bir bölgesinde mi?” sorusu sorulmuştur. 43 kişi (%29) sahil kenarı, 35 kişi (%23) park, 23 kişi (%15) yer fark etmez, 22 kişi (%15) AVM, 18 kişi (%12) cafe-restaurant, 7 kişi (%5) sokak ve 2 kişi (%1) yazlık şeklinde cevaplar vermiştir. Katılımcılardan 32 kişi (%21) boş zamanlarını mahalle içinde geçirdiğini belirtirken 118 kişi (%79) de mahalle dışında zaman geçirdiğini belirtmiştir (Şekil 4.50). Mahallelilerin büyük çoğunluğu serbest zamanlarında açık alan kullanımını tercih ederken yeme-içme

mekânları ve AVM gibi kitlesel tüketim mekânlarını kullanan katılımcılarda çoğunluktadır.

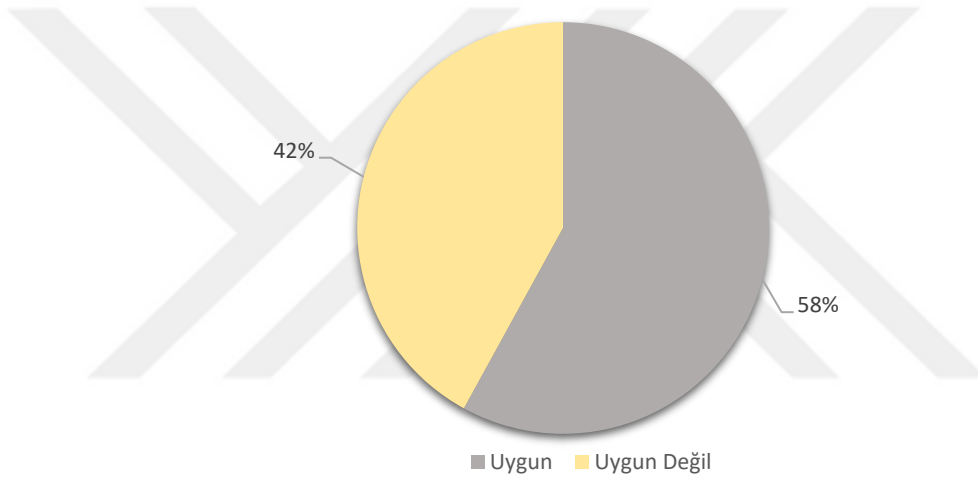
Şekil 4. 50 : Merkez mahallesi katılımcılarının açık alan tercihleri ve konumları.

Ara Güler Müzesinin alternatif kamusal mekân olarak kentsel yaşama dahil edilmesine yönelik mahallelilerin düşüncesini öğrenmek amacıyla “Ara Güler Müzesinin açık alanında serbest zamanınızı geçirmek ister miydiniz / geçiriyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. 146 kişi (%97) kullanırdım derken 4 kişi (%3) kullanmam demiştir (Şekil 4.51). Günümüzde de Bomontiada’nın düzenlediği etkinliklere katıldığını söyleyen bazı katılımcılar avlunun mahalleyi kucaklayan bir yapısı olması gerektiğini belirtmişlerdir. Mahallelinin yürüme mesafesinde gidecek başka kamusal mekânı olmadığı için avlunun daha şeffaf ve geçirgen olmasının çekim gücünü artıracağını belirtmişlerdir.

Şekil 4. 51 : Merkez mahallesi katılımcılarının Ara Güler müzesinin açık alanını kullanım durumu.

Ara Güler Müzesinin mevcut yapısının kamusal mekân olarak kullanıma uygun olup olmadığını öğrenmek amacıyla sorulan “Müze açık alanının tasarımı boş zamanlarınızı geçirmek için uygun mu?” sorusunda 87 kişi (%58) müzenin uygun olduğunu söylerken 63 kişi (%42) uygun olmadığı söylemiştir (Şekil 4.52). Müzede bulunan avlu kullanımının çevresindeki komşu birimlerle ortak çalıştığı için birçok kullanımı olduğunu belirten katılımcılar avlunun esnek yapısı sayesinde birçok aktivitenin yapılabildiğini söylemiştir. Mevcut durumu uygun bulmayan kişiler ise avluya girerken giriş kapısı ve güvenlik algısının kamusal mekân algısından çok açık bir alana kurulmuş AVM hissi yarattığını belirtmişler ve avlunun girişinin daha şeffaf olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Şekil 4. 52 : Merkez mahallesi katılımcılarının Ara Güler müzesinin mevcut halini değerlendirme durumu.

Alternatif kamusal mekânlardan mahallelilerin beklentilerini öğrenmek amacıyla “Müzenin açık alanının kamusal alan olarak kullanılması durumunda beklentileriniz nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Merkez mahallesinin sakinlerinin büyük çoğunluğu avluya girişte bulunan güvenlik kapısından rahatsız olmaktadır. Avluya girişin bu kadar çok denetlenmesinin kamusalıktan biraz olduğunu onun yerine avlunun sokakla bağlantısının daha güçlü olmasını, güvenlik yerine bir giriş pasajının kurgulanabileceği vurgulanmıştır. Avlunun mahalle ile bağlantı kurduğu Birahane sokağın avluya yönelik kullanımlarla ve kamusal sanat elemanlarıyla yaya erişiminin güçlendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca Ara Güler Müzesinin içinde yer aldığı ve avlunun bulunduğu Bomontiada’nın sadece tüketim ve yeme-içme mekânlarına odaklanmaması gerektiğini, ahşap alanda düzenlenen kamusal

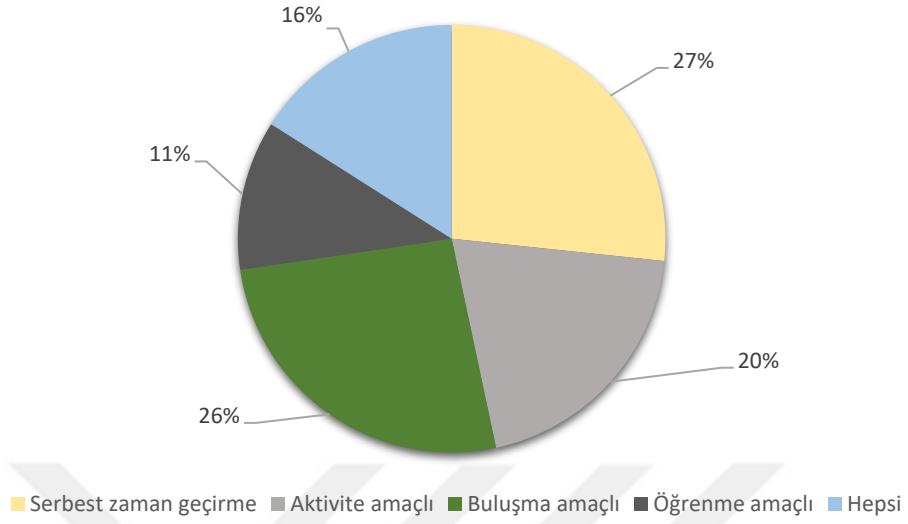
etkinliklerinin daha fazla olması gerektiğine değinmişlerdir. Avluyu günümüzde de sıklıkla kullandığını söyleyen bazı mahalleliler avluda düzenlenen açık sergilerin, tiyatro ve sinema gösterilerinin, workshopların daha fazla olması yönünde kendilerini ifade etmiştir. Bireylerin açık alanı fiziksel özelliklerinden çok erişim ve içerik özellikleriyle ilgili beklentilerinin olduğu görülmektedir.

Alternatif kamusal mekânların kişiler üzerinde etkileri farklıdır. Müze açık alanında bireyleri nasıl etkileyeceğini öğrenmek adına ‘‘Müzenin açık alanının kamusal alan olarak kullanımının sizi nasıl etkileyeceğini anlatır mısınız?’’ sorusu sorulmuştur. Avlunun mahallede pazar yeri dışında sıklıkla uğranabilecek bir mekâna dönüşebileceği söyleyen katılımcılar sosyalleşmek için böyle bir mekâna ihtiyaçları olduğunu belirtmişlerdir. Yakın semtlerde bulunan park alanlarına gitmektense mahalleye daha yakın olacağını vurgulayan katılımcılar avlunun da sadece yeme-içme veya eğlence sektörüne yönelik kullanımlar için tercih edilmeyeceği yönünde görüşlerini belirtmişlerdir. Yaşam alanlarının yakın çevresinde böyle çok amaçlı bir platformun bulunmasının mahalleyle olan ilişkilerini güçlendireceklerini ve kendilerine de rahatlama imkanı sağlayacağını söylemişlerdir.

Mahallede oluşacak yeni bir alternatif kamusal mekânın mahalle üzerindeki etkilerini öğrenmek amacıyla ‘‘Müzenin açık alanının kamusal alan olarak kullanımının mahalleyi nasıl etkileyeceğini anlatır mısınız?’’ sorusu sorulmuştur. Mahallelilerin birbirlerini markette, sokakta görmesi ve iletişim kurması dışında etkileşim içinde olacakları yeni bir alanın olacağını belirten katılımcılar bu çok amaçlı platformun her yaşa farklı şekilde hizmet edebileceğini belirtmişlerdir. Dar sokakları ve çok katlı konut dokusunun arasında bir çekim merkezi olarak çalışacağını düşünen bu yaşam alanının mahalleliler ve mahalle kültürü ile ortak kurgulanırsa kaliteli bir mekân olabileceğini belirtmişlerdir.

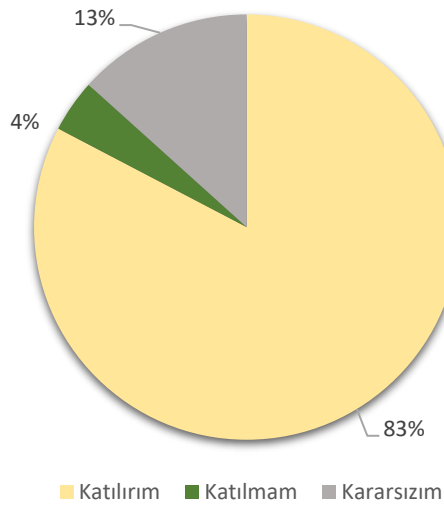
Ara Güler Müzesinin alternatif kamusal mekân olarak kullanım amaçlarını analiz etmek için ankette ‘‘Ara Güler Müzesinin açık alanını kullanma amacınız ne olurdu?’’ sorusu sorulmuştur. Soruyu 40 kişi (%27) serbest zaman amaçlı, 39 kişi (%26) buluşma amaçlı, 30 kişi (%20) aktivite amaçlı, 24 kişi (%16) seçeneklerden hepsi ve 17 kişi (%11) öğrenme amaçlı şeklinde cevaplamıştır (Şekil 4.53). Katılımcılar ağırlıklı olarak alternatif kamusal mekânı boş zamanlarını geçirmek, iletişim kurmak, sosyalleşmek amaçlı kullanmak istediğini belirtmiştir. Ara Güler Müzesinin ve çeşitli sanatçıların ve kurumların düzenlediği çeşitli sanatsal etkinliklerin zaman zaman

avluya yansıdığını belirten katılımcılar avlunun öğretici ya da yaratıcı faaliyetlerinin daha sık olabileceğinden bahsetmişlerdir.

Şekil 4. 53 : Merkez mahallesi katılımcılarının Ara Güler müzesinin açık alanını kullanma amacı.

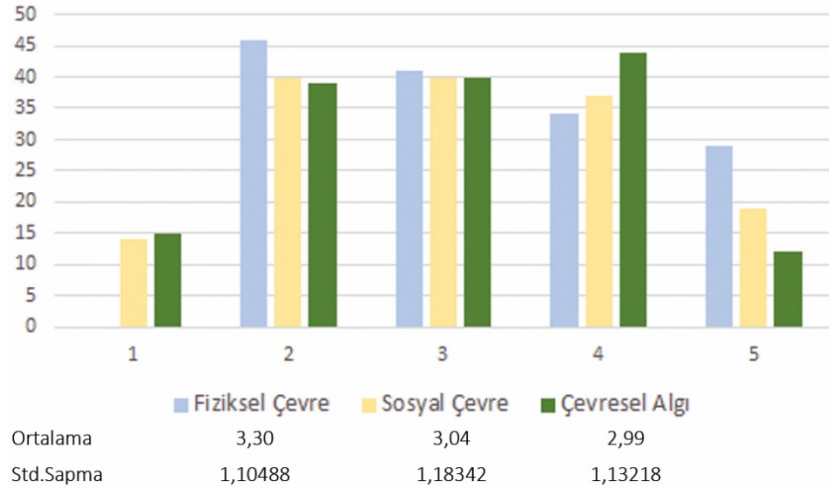
Alternatif kamusal mekân oluşum sürecinde mahallelilerin mekân oluşturma gibi etkinliklere katılıp katılmayacağını öğrenmek için “Alternatif açık alan oluşturma etkinliklerine katılır mısınız?” sorusu sorulmuş ve 124 kişi (%83) katılırim, 6 kişi (%4) katılmam ve 20 kişi (%13) de kararsızım şeklinde cevaplamıştır (Şekil 4.54). Mahallelinin büyük çoğunluğunun mekânın kurgulanma sürecinde aktif olacağı görülmektedir.

Şekil 4. 54 : Merkez mahallesi katılımcılarının mekân oluşturma etkinliklerine katılım durumu.

Alternatif kamusal mekân oluşumunda mahallelilerin sürece ve kavrama dair fikirlerini almak amacıyla “Bu tür alternatif açık alan üretim projelerinde kente daha faydalı olabilmesi için neler yapılabilir?” sorusu yöneltilmiştir. Alternatif kamusal mekânın yapılaşma baskısının çok olduğu toplumlar için bir fırsat olabileceğini düşünen bazı katılımcılar bu oluşuma mahallelerinde bulunan ve terk edilmiş durumda olan eski yapılarında dahil edilmesinin gerektiğini belirtmiştir. Eski yapıların “Kolektif ev”, “Üretim evi” gibi ortak kullanım alanlarına dönüşmesiyle mahallede fiziksel ve sosyal standartlara pozitif yönlü katkı sağlayabileceklerini söylemişlerdir. Alternatif açık alanların kimlerin hangi ihtiyaçlarına cevap vereceğini belirtmek için mahalleliler ile görüşme yapılması gerektiğini belirten kullanıcılar böylece yaşam alanları içerisinde erişim mesafesi kapsamında ihtiyaçların karşılanabileceğini ifade etmişlerdir. Mahallenin kentsel sistemde dahil olamadığı kamusal hizmete erişim alanı olabileceğinden bahsetmişlerdir. Bomontiada’nın ilk açıldığı ve Birahane Sokakta oluşturulan kamusal sanat ögeleriyle Bomontiada’ya erişimin dinamik tutulduğu zamanlardaki gibi mahallenin sokak sanatçıları ve yakın çevrede bulunan esnaf ve yerel halkla bağlantının koparılması gerektiğini vurgulamışlardır.

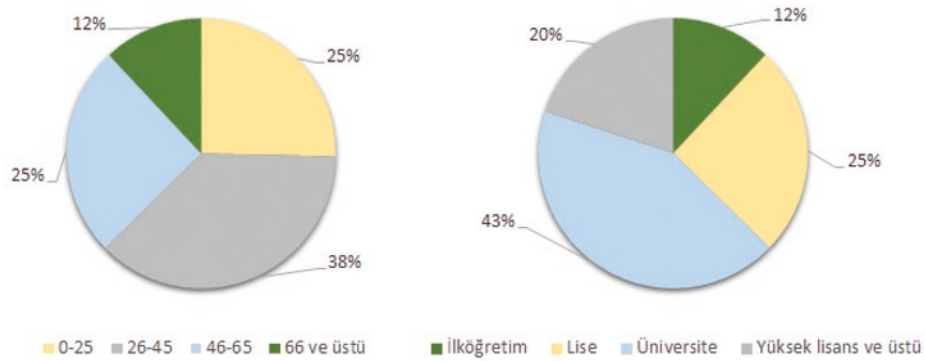
Anketin son bölümünde dünyanın farklı kentlerinde yer alan alternatif kamusal mekân kullanımı sahip müzelerin fiziksel çevre, sosyal çevre ve çevresel algı başlıkları altında taşıdıkları ortak özellikler açısından Ara Güler Müzesini fiziksel çevre, sosyal çevre ve çevresel algı kapsamında 1-5 arası puanlama sistemi ile değerlendirilmesi istenmiştir. Mahalle sakinlerinin değerlendirmesine bakıldığında mevcut koşullarıyla Ara Güler Müzesi sırasıyla fiziksel çevre (3,30), sosyal çevre (3,04) ve çevresel algı (2,99) açısından uygun bulunmuştur (Şekil 4.55). Fiziksel çevre ile açık alanın alternatif kullanımlarının olması, sert zemin-avlu ilişkisi, aktivite çeşitliliği sunması, temel ve rekreatif kullanımların bir arada olması ve etkinliklerin süreklilik göstermesinden bahsedilmiştir. Sosyal çevrede komşu birimlerle ortak mekân kullanımı ve ortak faaliyet, ücretsiz giriş hakkı, ücretsiz etkinlikler, kolektif üretim, kullanıcı çeşitliliği, iletişim ve etkileşim oluşturması vurgulanmıştır. Çevresel algı ile açık alana erişimde saat sınırlamasının varlığı, açık alana girişte güvenlik bulunması ve farklı kentsel mobilyalar vurgulanmıştır. Mekân kullanımında saat sınırlaması ve güvenlik bulunmasına rağmen, avlunun fiziksel ve sosyal yapıda sahip olduğu çeşitlilikler sayesinde Ara Güler Müzesi 5 alt bölge içerisinde en yüksek ortalamayı (3,11) elde eden müze olmuştur.

Şekil 4. 55 : Merkez mahallesi katılımcılarının Ara Güler müzesini alternatif kamusal mekân kriterlerine göre değerlendirmesi.

4.5.2 Müze kullanıcılarıyla yapılan anket çalışması

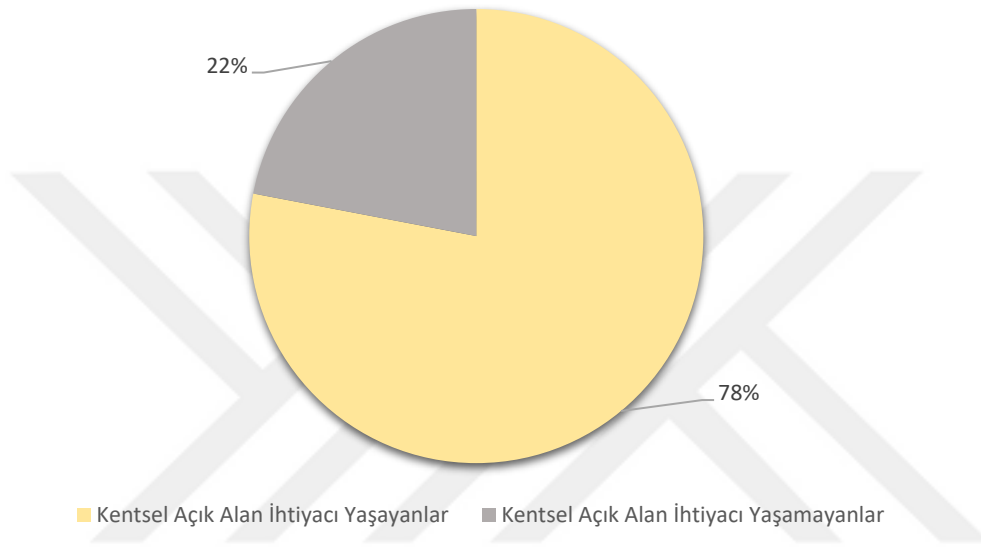
Müzelerin sınırları içerisinde bulunan açık alanların alternatif kamusal mekân olarak kullanımının çalışma alanında yarattığı mekânsal ve sosyal etkileri belirlemek ve kentsel yaşama olan etkilerini ortaya çıkarmak amacıyla misafir kullanıcılarla anket çalışması yapılmıştır. Anket 86 kadın 64 erkek olmak üzere 150 kişiye uygulanmıştır. Katılımcıların 38'i (%25) 0-25 yaş arası, 56'sı (%38) 26-45 yaş arası, 38'i (%25) 46-65 yaş arası, 18'i (%12) 66 ve üstü yaş aralığındadır. Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde hala öğrenci durumunda olan 18 kişinin (%12) ilköğretim seviyesinde, 38 kişinin (%25) lise, 64 kişinin (%43) üniversite ve 30 kişinin de (%20) yüksek lisans ve üstü seviyede eğitime sahip oldukları görülmektedir (Şekil 4.56).

Şekil 4. 56 : Katılımcıların yaş dağılımı ve eğitim durumları.

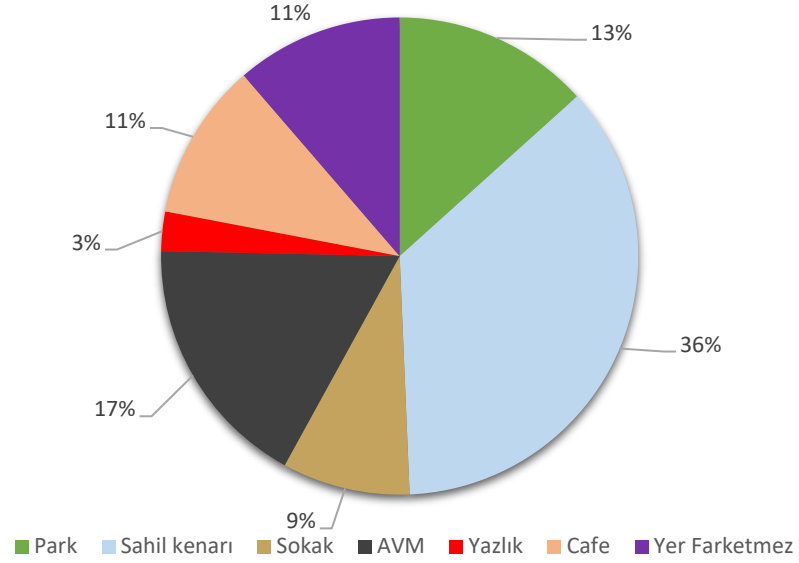
Katılımcıların İstanbul'da kentsel açık alan ihtiyacı yaşıyor yaşımadığını anlamak için “İstanbul içerisinde serbest zamanlarınızı geçirebilecek açık alan ihtiyacı yaşıyor

musunuz?’’ sorusu yöneltilmiştir. 117 kişi (%78) kentsel açık alan ihtiyacı yaşadığını belirtirken, 33 kişi (%22) kentsel açık alan ihtiyacı yaşamadığını belirtmiştir (Şekil 4.57). Çalışma kapsamında kentsel açık alanlar için yapılan etki alan analizinde de çalışma sınırları içerisinde niceliksel ölçümlerle görülen açık alan ihtiyacı katılımcılar tarafından da doğrulanmaktadır. Kentsel açık alan ihtiyacı yaşamadığını belirten katılımcılar açık alan kullanımına alışkın olmadığını belirtirken sosyalleşmek için cafe, restaurant, AVM gibi ticari kullanımları kullandığını belirtmiştir.

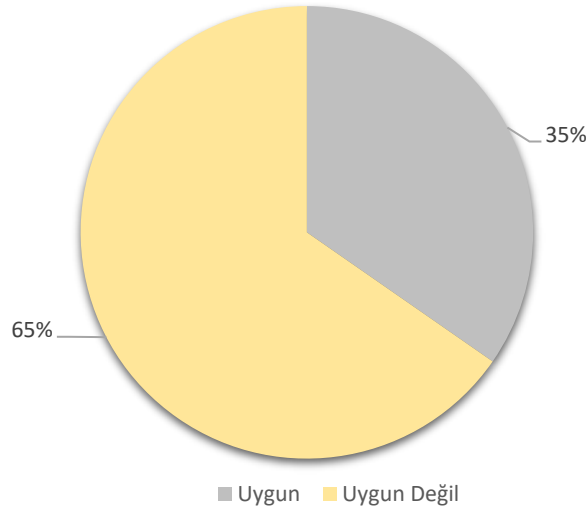
Şekil 4. 57 : Katılımcılarının açık alan ihtiyaç durumları.

İnsanların kentte hangi tür kentsel açık alanları kullandıklarını tespit etmek için sorulan “Serbest zamanlarınızda nerelerde vakit geçiriyorsunuz?” sorusunu 54 kişi (%36) sahil kenarı, 26 kişi (%17) AVM, 20 kişi (%13) park, 16 kişi (%11) cafe-restaurant, 17 kişi (%11) yer fark etmez, 13 kişi (%9) sokak derken 4 kişi (%3) yazlık şeklinde cevaplamıştır. Kullanıcıların çoğunluğun kentlerde açık alanları tercih ettiği görülmektedir (Şekil 4.58).

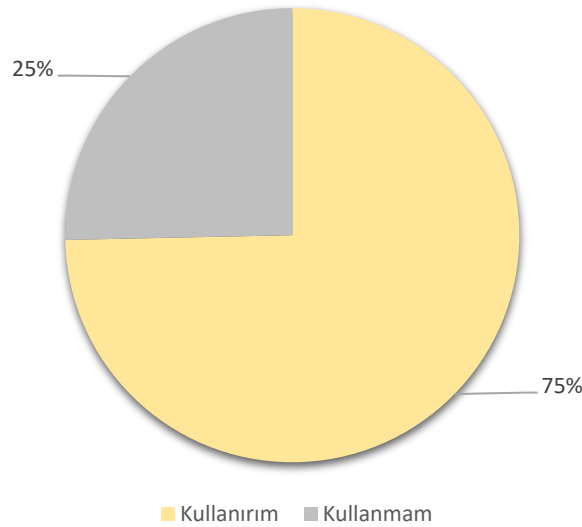
Şekil 4. 58 : Katılımcıların açık alan tercihleri.

Alternatif kamusal mekânların uygulama yeri olan müzelerin mevcut özelliklerinin, yapısının ve fiziksel çevresinin serbest zaman kullanımı için uygun olup olmadığını öğrenmek amacıyla sorulan “Müze açık alanlarının tasarımı boş zamanlarınızı geçirmek için uygun mu?” sorusunu 52 kişi (%35) evet uygun olarak yanıtlarken 98 kişi (%65) konfor yetersizliğinden dolayı hayır diyerek cevaplamıştır (Şekil 4.59). Müzelerin açık alanlarının mevcut halini kamusal mekân kullanımı için yeterli bulan kişiler İstanbul’un dokunulmamış, insanların kullanımına bırakılan açık alan ihtiyacı olduğunu belirtmektedir. Kentlilerin ihtiyaçlarına göre müze bahçelerinin esnek bir şekilde kente hizmet verebileceklerini belirtmişlerdir.

Şekil 4. 59 : Katılımcıların müzelerin mevcut halini değerlendirme durumu.

Alternatif kamusal mekân oluşumuna kentlilerin destek verme ve vermeme durumlarını analiz etmek için yöneltilen “Müzelerin açık alanlarının kamusal olarak kullanılması durumunda bu mekânları serbest zamanlarınızda kullanır mıydınız?” sorusunu 112 kişi (%75) evet kullanırdım şeklinde yanıtlarken 38 kişi (%25) hayır dahil olmazdım şeklinde cevaplamıştır (Şekil 4.60). Kentsel açık alan ihtiyacı bulunan kentlilerin alternatif kamusal mekân kullanımına destek verdiği görülmektedir.

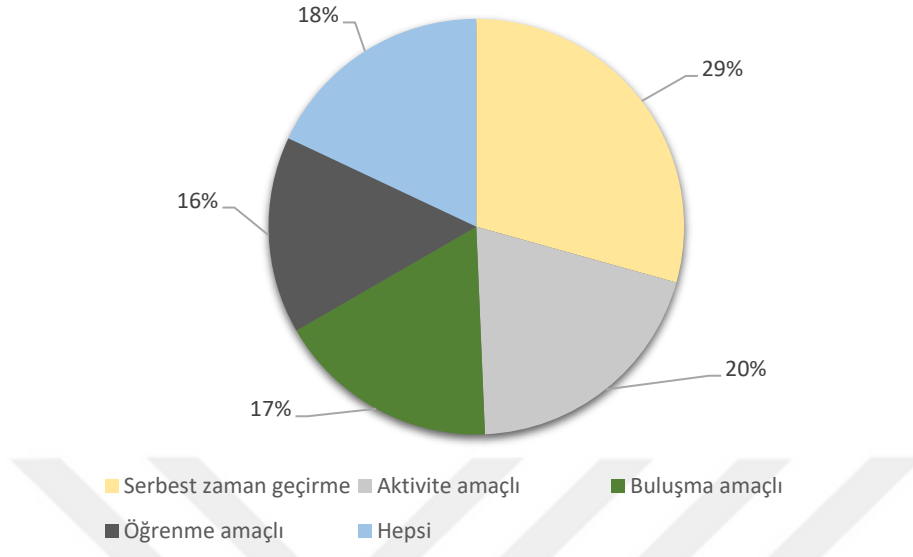

Şekil 4. 60 : Katılımcıların müzelerin açık alanını kullanım durumu.

Kentlerde kentsel açık alan ihtiyacına çözüm yolu olarak sunulan alternatif kamusal mekânların kentliler tarafından nasıl ele alındığı, beklentilerinin neler olduğunu öğrenmek amacıyla katılımcılara “Müzelerin açık alanlarının kamusal olarak kullanılması durumunda beklentileriniz neler olur?” sorusu sorulmuştur. Kentliler alternatif kamusal mekânları kentin sosyo-kültürel ihtiyaçlarını karşılayan ve kente ekolojik anlamda katkı sağlayan sosyalleşme merkezi olarak görmektedirler. Kentin sosyal yaşamına destek vermesi amacıyla müze açık alanlarının kentlerde içlerine girilemeyen dev kentsel boşluklar yerine kentsel sistemle bütünleşmiş mekânlar olması gerektiğini belirtmişlerdir. Alternatif kamusal mekânların müzelerin koruma amaçlarına zarar vermeden konforlu alanlar olması beklenmektedir. İstanbul’da kentsel açık alan ihtiyacı olduğunu söyleyen katılımcıların çoğu müze açık alanlarının kullanıcılara çeşitli sosyal aktivite imkânı sunabilecek düzeyde esnek veya zengin kullanımlara sahip olması yönünde fikirlerini belirtmişlerdir. Kolay ve rahat erişim ile bireysel ya da grup aktiviteleriyle zaman geçirilebilecek temiz, konforlu ve güvenilir mekânlar olarak kullanılabileceğini beklemektedirler. Kent içerisinde kullanılmayan dev boşluklar olmasındansa açık alan kullanımlarını artıracak sergileme alanları, oturma alanları, alanın dokusunu bozmayacak şekilde mekâna destek verecek küçük ticari birimlerin ve mekânın korunan bitki örtüsü çeşitliliği ile kente dahil edilmesi yönünde düşüncelerini belirtmişlerdir. Ayrıca kent içerisinde kentlilerin rahatlamak ve kentsel yaşamdan uzaklaşmak için potansiyel mekânlar olarak görülen müze bahçelerinin dönüşümünü destekleyenler dışında da katılımcılar arasından 12 kişiden oluşan bir grup müzelerin zarar görme olasılığından dolayı müze bahçelerinin bulundukları haliyle kalması gerektiğini belirtmiştir.

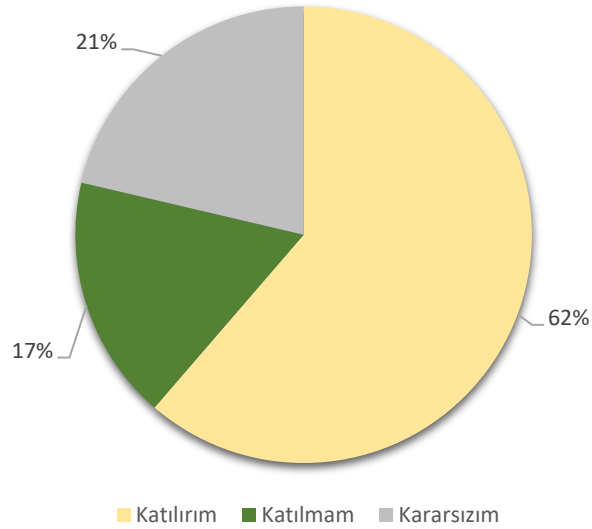
Kentlilere yeni bir yaşam alanı sunan alternatif kamusal mekânlar farklı amaçlarla kullanılabilir. Alternatif kamusal mekânların kullanım amaçlarını analiz etmek için ankette yer alan “Müzelerin açık alanlarını ziyaret etme amacınız ne olurdu?” sorusu katılımcılar tarafından 44 kişi (%29) serbest zaman amaçlı, 30 kişi (%20) aktivite amaçlı, 27 kişi (%18) seçeneklerden hepsi, 26 kişi (%17) buluşma amaçlı ve 23 kişi (%16) öğrenme amaçlı şeklinde cevaplanmıştır (Şekil 4.61). Müze bahçelerinin kentlilerin birçok sosyal ve opsiyonel aktivitelerine hizmet vermesi beklendiği görülmektedir. Kentliler müze bahçelerini günlük yaşamlarında serbest zamanlarını

geçirebilecekleri, arkadaşlarıyla sosyalleşebilecekleri, pasif veya aktif iletişim gösterebilecekleri mekânlar olarak kullanmayı amaçlamaktadır.

Şekil 4. 61 : Katılımcıların müzelerin açık alanını kullanma amacı.

Mekân oluşturma sürecinde kullanıcıların katılım göstermesi önemli bir faktördür. Kamusal mekânlar oluşum süreçlerinde kullanıcılar tarafından veya kullanıcı ihtiyaçlarına göre düzenlenirse mekânın kentte benimsenmesi ve kullanımı gelişmektedir. Bu nedenle alternatif kamusal mekânlarında oluşum süreçlerinde kentlilerin katılımı önemlidir. Müze bahçelerinin alternatif kentsel açık alan olarak kullanımında oluşum sürecine kullanıcıların katılıp katılmayacağını anlamak için sorulan ‘Alternatif açık alan oluşturma etkinliklerine katılım gösterir misiniz?’ sorusunu katılımcılardan 92 kişi (%62) evet, 26 kişi (%17) hayır ve 32 kişi (%21) kararsızım şeklinde cevaplamıştır (Şekil 4.62). Kentlilerin çoğunluğunun mekân oluşumuna ve oluşum sürecine destek verdiği görülmektedir.

Şekil 4. 62 : Katılımcılarının mekân oluşturma etkinliklerine katılım durumu.

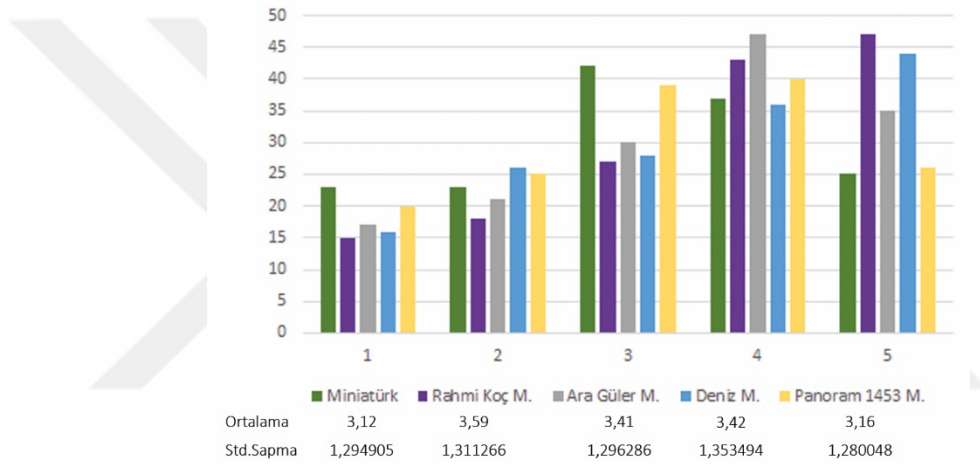
Müze açık alanlarının alternatif kamusal mekân olarak kullanımının kente ve kentliye etkilerini öğrenmek amacıyla katılımcılara “Müze açık alanlarının kamusal olarak kullanılmasının sizi ve İstanbul’u nasıl etkileyeceğini anlatır mısınız?” sorusu sorulmuştur. Kentliler açısından bakıldığında kentsel yaşamlarında pozitif yönlü bir gelişme görülebileceğini belirtmişlerdir. Kentsel açık alanların etkin ve dengeli dağılmadığı İstanbul’da kişilere alternatif kamusal mekânlar sunulması kentsel yaşamı zenginleştirecek ve kent içerisinde yabancılarla tekrar bir arada olunan ortak mekânların çoğalmasıyla kentsel iletişim güçlenecektir. Azalan kamusal mekânlar karşısında tüketim mekânlarına yönelen kentliler için serbest zamanlarını geçirebilecekleri alternatif açık alanların oluşumu kamusal mekânların ve kentlilerin tüketim olgusu karşısında yok olmasının önüne geçebilecek bir fırsat sunmaktadır. Kentlilerin bir arada olabileceği bu yeni mekânlarda kamu bilinci yeniden önem kazanacaktır. Kenti oluşturan farklı grupların bir araya geldiği yeni mekânların oluşmasıyla kentsel farkındalık artacaktır. Günümüzde müzeler kentliler açısından toplumun tamamına değil de bir gruba hitap eden mekânlar olarak algılanırken, müzelerin açık alanlarının alternatif kamusal mekânlar olmasıyla kentsel hizmetlere erişim daha adil bir hal alırken kent hakkında da iyileşme görülecektir. Ayrıca alternatif kamusal mekân oluşumlarıyla kent hakkı kentsel kaynaklara adil erişimin de ilerisine geçerek, günümüzde kenti değiştirmek amacıyla bireyi değiştirme / kendi geleceğimizi belirleme olarak şekillenmektedir. Kentlilerin kamusal mekân ihtiyacı

için alternatif mekân oluşumlarını desteklemeleriyle fiziksel ve sosyal anlamda kentsel sistem yeniden şekillenecektir.

“Müze açık alanlarının kamusal olarak kullanılmasının sizi ve İstanbul’u nasıl etkileyeceğini anlatır mısınız?” sorusunda İstanbul için cevaplardan biri ‘*İstanbul’un gizli sesini, anlatmak için fısıldayıp da duyamadıklarımızı duyabiliriz. Böylece belki onu daha fazla incitme arzusu içinde olan bilinçler zamanla yok olur.*’” şeklindedir. Kullanıcının kentsel kimlik ve açık alanla kurduğu bu ilişki alternatif kamusal mekânlarla tekrar oluşmaktadır. Kullanıcı müzelerde oluşacak alternatif kamusal mekânları İstanbul için kentsel yaşamı kurtarıcı bir oluşum olarak görmektedir. Alternatif kamusal mekânlar İstanbul açısından ele alındığında kentsel yaşamın daha sağlıklı, erişilebilir ve adil bir şekilde devam edebileceği görülmektedir. Artan nüfus ve sermaye odaklı politikalardan doğan yapılaşma baskısı karşısında kamusal mekânlara alternatif çözüm yöntemleri sunmak kentsel sistemi de iyileştirecektir. Serbest zaman kullanımları mekânları olarak sahil kenarı ve park gibi aktif yeşil alanlardaki kullanıcı yoğunluğu yeni alternatif mekânlarla azalacak ve kent genelinde daha dengeli bir dağılım görülecektir. Müze açık alanlarının kamuya açılmasıyla birlikte müzelerin yakın çevresinde fiziksel, sosyal ve çevresel anlamda mekân kalitesinde iyileşme görülebilir. Kentlerde kullanılmayan alanlar olarak var olan müze açık alanlarının kente katılımıyla kentin sanat, kültür ve tarihle daha güçlü bir ilişkisi olacaktır. Müzeler kentlerde sadece sembolik bir anlam taşımakla bir kimlik ögesi olmakla kalmayacak yaşayan ve yaşanılan mekânlara dönüşeceklerdir. Kentte yaya erişimi açısından baktığımızda İstanbul’da özellikle kıyı kullanımlarını kapsayan birçok müzenin açık alanları kentlinin kıyı ile kurduğu ilişkide ve kent içinde erişim hakkında kesintilere neden olmaktadır. Müzelerin açık alanlarının alternatif kamusal mekânlara dönüşmesiyle İstanbul’da kıyı kullanımında ve kent içinde yaya erişiminde süreklilik ve bağlantılılık güçlenecektir. Müzelerin açık alanlarının dönüşümü kentli ve kent açısından olumlu etkiler gösterecektir. Kentlinin İstanbul’da ihtiyaç olarak algıladığı kamusal mekânlara karşı alternatif bir çözüm getirirken İstanbul içinde kentsel sistemde kente entegre olmuş ve kente sosyal, ekonomik, fiziksel ve çevresel anlamda yeni yaşam mekânları sunmaktadır.

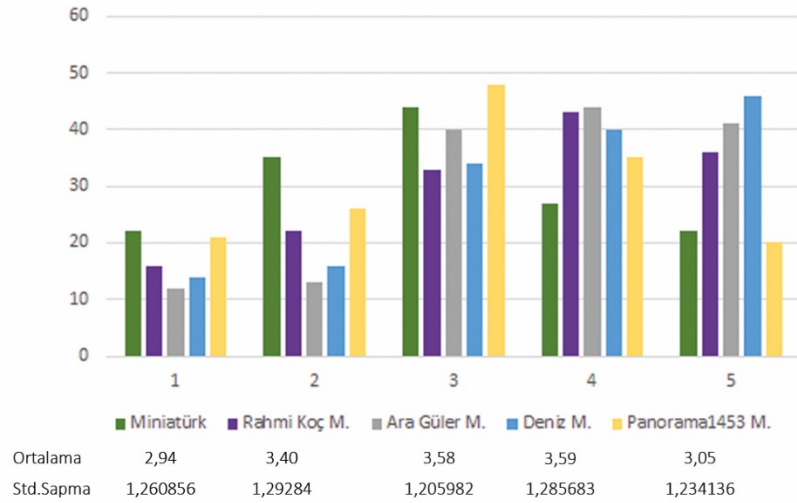
Anketin ikinci bölümünde katılımcılardan, dünyanın çeşitli kentlerinde bulunan kamusal mekân kullanımına sahip müzelerin ortak özellikleri açısından çalışma alanında ele alınan müzelerin değerlendirilmesi istenmiştir. Fiziksel çevre açısından

elde edilen değerlendirme sonucunda Rahmi M. Koç Müzesi alternatif açık alan oluşturmada fiziksel kriterler açısından en uygun bulunan müze olmuştur. Deniz Müzesi ve Ara Güler Müzesi ikinci ve üçüncü sıradaki müzelerdir. Son iki sırayı da sırasıyla Panorama 1453 Müzesi ve Miniaturk oluşturmıştır (Şekil 4.63). Rahmi M. Koç Müzesinin sahip olduğu kullanım ve aktivite çeşitliliği, mekânsal kullanımların devamlılığı, Deniz Müzesinin çevre fonksiyonlarının kentsel açık alanlardan oluşması, geçirgenliği ve alternatif basamak kullanımlarına sahip olması ve Ara Güler Müzesinin bulunduğu avluya fiziksel olarak yansıyan komşuluk ilişkileri ve aktivite çeşitliliği bu üç müzenin de fiziksel anlamda ortalamanın üzerinde bulunmasını sağlamıştır.

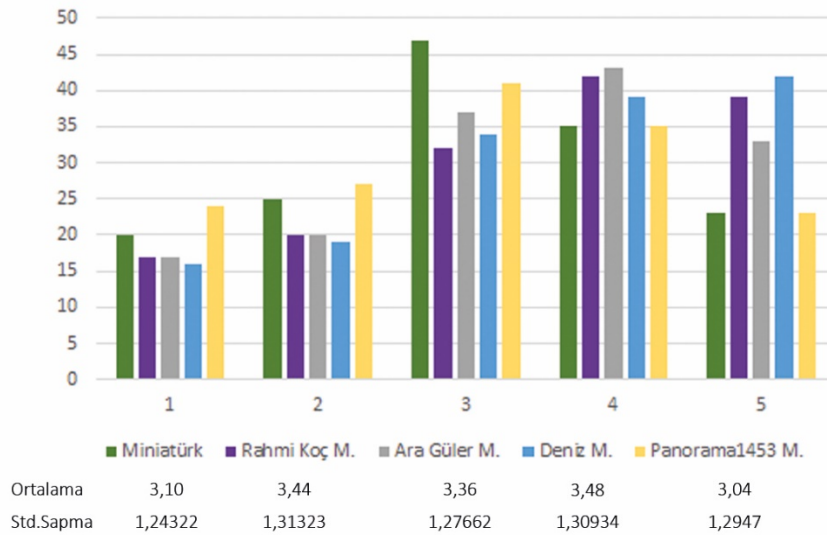
Şekil 4. 63 : Katılımcılar tarafından müzelerin fiziksel çevre değerlendirmesi.

Sosyal çevre alanında ele alındıklarında Deniz Müzesi ve Ara Güler Müzesi sırasıyla en yüksek ortalamaya sahip müzelerdir (Şekil 4.64). Son üç sırada sırasıyla Rahmi M. Koç Müzesi, Panorama 1453 Müzesi ve Miniaturk bulunmaktadır. İstanbul’da merkezi bir konumda bulunan Deniz Müzesinin sahip olduğu kullanıcı çeşitliliği, geçirgen yapısı sayesinde kentsel sistemle kurduğu etkileşim bulunması, Ara Güler Müzesi’nin ise bulunduğu bölgede tek açık alan olması mekânı çekim noktası yaparken komşu birimlerle avluda gerçekleşen kolektif üretim bu iki müzenin sosyal yapısında yüksek ortalamaya sahip olmasına neden olmuştur.

Şekil 4. 64 : Katılımcılar tarafından müzelerin sosyal çevre değerlendirmesi.

Çevresel algı bakımından değerlendirildiklerinde Deniz Müzesi ve Rahmi M. Koç Müzesi en yüksek ilk iki ortalamaya sahip müzelerdir (Şekil 4.65). Ardından da Ara Güler Müzesi, Miniaturk ve Panorama 1453 Müzesi bulunmaktadır. Çekim merkezi niteliğine sahip bir konumda bulunan Deniz Müzesi ve endüstri mirası yapılı çevrenin müzeye dönüşümüyle oluşan Rahmi M. Koç Müzesinin toplumsal bellekte yer etmesi çevresel algı anlamında yüksek bulunmasını sağlamıştır.

Şekil 4. 65 : Katılımcılar tarafından müzelerin çevresel algı değerlendirmesi.

Çalışma bölgelerini oluşturan 5 müzenin kendi içlerinde ortalamaları ele alındığında sıralama Deniz Müzesi, Rahmi M. Koç Müzesi ve Ara Güler Müzesi, Panorama 1453 Müzesi ve Miniaturk şeklindedir. Deniz Müzesi'nin sahip olduğu merkezi konum, yakın çevresinde yer alan kullanım yoğunluğuna sahip kent meydanı ve ulaşım merkezleri ile birlikte bütünleşik bir şekilde ele alındığında Beşiktaş bölgesinde kentlilerin kıyıya erişimini ve kıyı kullanımını güçlendirmektedir. Ara Güler Müzesinin konumlandığı bölgede tek açık alan olması, avlunun komşuluk birimleriyle etkileşimli bir şekilde devamlı olarak kullanılmasıyla bölge için önemli bir alternatif açık alan oluşturmaktadır. Miniaturk ve Rahmi M. Koç Müzesi'nin bulunduğu Haliç bölgesinde alternatif kamusal mekânlarının oluşumu kıyının kesintisiz bir şekilde bireyler tarafından kullanılabilmesini sağlamaktadır. Son olarak Panorama 1453 Müzesinin yer aldığı çeper bölgesinde çevresindeki pasif yeşil alanlar ve aktif yeşil alanlarla birlikte kurgulanması bölgedeki yeşil alan yoğunluğunun nitelikli bir şekilde kullanımını getirmektedir. Çalışma alanı olarak seçilen bu müzeler İstanbul'un farklı konumlarından alınıp farklı özelliklere hizmet etse de kentsel sistemden bakıldığında kentte alternatif kamusal mekân oluşumu kamu yararını ve sağlıklı bir kentsel yaşamı destekleyen bir süreçtir.

4.5.3 Anket çalışması sonuçlarının değerlendirilmesi

Çalışma kapsamında müzelerin bulunduğu Sinanpaşa (Deniz Müzesi), Örnektepe (Miniaturk), Piripaşa (Rahmi Koç Müzesi), Merkez Efendi (Panorama 1453 Müzesi) ve Merkez (Ara Güler Müzesi) yerel kullanıcılarla anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Sinanpaşa mahalle sakinleri alternatif açık alan oluşumuyla Beşiktaş kıyı kullanımına olan erişimlerinin açılacağını vurgularken, Dolmabahçe Caddesi ve Beşiktaş Caddelerinin üzerinde bulunan Saray Koleksiyonları Müzesi gibi diğer müze kullanımlarına kıyı ile bütünleşen bir yaşam alanına dönüşeceği belirtilmiştir. Bölgede yaşayan sanatçı grupları için sergi alanları olarak görülen alternatif açık alanlar kentsel iletişimin artacağı alanlar olarak değerlendirilmiştir. Deniz Müzesinin mevcut halinde kamusal mekân olarak çalıştığını belirten kişiler dışında alanda basamaklar dışında konfor artırıcı nitelik olması gerektiği de belirtilmiştir.

Örnektepe mahallesinde yaşayan bireyler alternatif açık alan oluşumlarıyla Haliç kıyı kullanımına odaklanmışlardır. Haliç bölgesinde büyük bir alan kaplayan Miniaturk'ün alternatif açık alan olarak hizmet vermesiyle yürüme mesafesini etkileyen bireysel

engeller ya kıyıya yakınlık etkeni olmaksızın Haliç'in tamamına erişebileceklerini belirtmişlerdir. Müzenin bölgeyi dışlamadan sosyal altyapıyı geliştirecek hizmetler içermesini vurgularlarken mevcut halinin açık alanında her yaşa hitap edebilecek düzenlemeye ihtiyacı olduğuna değinmişlerdir. Mahallenin sahip olduğu ve Haliç kıyısında bulunan iki rekreasyon alanını bölen Miniaturk'ün birleştirici bir alan olmasını beklemektedirler.

Piripaşa mahallesinde yaşayan insanlar öncelikle Rahmi Koç Müzesinin mahallenin çocuk ve gençleri için düzenlediği atölye çalışmalarını belirterek sosyal anlamda mahalleyi destekleyen müzenin açık alanının fiziksel anlamda da herkese erişilebilir olması ile kentsel yaşam anlamında mahallenin zenginleşeceğinden bahsetmişlerdir. Müze iskele kullanımı ile denizle farklı bir etkileşim sunarken bunun kentlilerce erişilebilir olmasının Haliç kullanımlarını zenginleştireceğini öngörmektedirler.

Merkez Efendi bölgesinin kullanıcılarıda alternatif açık alanı oluşumuna mahallelerdeki güvensizlik problemine öncelik vererek ele almışlardır. Büyük açık alanların ve Tarihi Kara Surlarının bulunduğu mahallede kentliler tanımsız boş alanları güvensiz bölge olarak belirtmişlerdir. Müzenin açık alanı, Topkapı Kültür Parkı ve diğer açık alanların bütün bir şekilde kurgulanmasıyla mahalleye erişimlerinde güvensizlik duygularının azabileceğini vurgulamışlardır. Kaybolan sokak kültürünün, komşularla buluşma fırsatı doğuran bu alanda tekrar canlanabileceğini belirten bireyler ayrıca mutfaklarında üretim yapan kadınlar için bölgenin satış yapabileceklerini bir alan olabileceğini eklemişlerdir.

Merkez Mahalleside bölgelerinde tek açık alan olan müzeninde içinde yer aldığı avlunun tüketim mekânlarından çok avluda gerçekleşebilecek sosyo-kültürel faaliyetlerle ve mahalleliyle birlikte şekillenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Avlunun mevcut hali esnek kullanımlara sahip olmasıyla alternatif açık alan için uygun bulunurken, avluya girişte var olan güvenlik ve kontrollü giriş kapısı sistemi yerine sokak ile bağlantıyı güçlendiren pasaj kurgusunun daha iyi olabileceğini belirtmişlerdir. Avluya girişte güvenlik bulunmasını AVM kullanımına benzeten bazı mahalleliler girişin daha erişilebilir olmasını vurgulamışlardır.

Mahalle sakinlerinin bölgelerinde bulunan müze açık alanlarını alternatif açık alan kullanımı için gerekli nitelikler bakımından değerlendirmeleri sonucunda fiziksel çevrede 3 ve üzeri ortalamaya sahip ilk üç müze sırasıyla Ara Güler Müzesi, Deniz

Müzesi ve Panorama 1453 Müzesi olmuştur. Sosyal çevre bakımından 3 ve üzeri ortalama sahibi müzeler sırasıyla Rahmi Koç Müzesi, Ara Güler Müzesi ve Deniz Müzesidir. Çevresel algıda 3 ve üzeri ortalamaya sahip müze yokken sıralama sırasıyla Rahmi Koç Müzesi, Ara Güler Müzesi, Deniz Müzesi, Miniaturk ve Panorama 1453 Müzesi şeklindedir.

Müzelerin misafir kullanıcıları ile yapılan anket çalışmasında, büyük çoğunluğu kentsel açık alan ihtiyacını belirtirken, müzelerin açık alanlarının kente entegre edilmesinin kentsel yaşamı iyileştireceğinden bahsetmiştir. Bu oluşumda mekânsal süreçte iki farklı görüş oluşmuştur. Katılımcıların çoğunluğu açık alanların konfor kalitesinin yükseltilmesi gerektiğini belirtirken, diğer grupta müzelerin ekolojik özelliklere sahip açık alanlarına dokunulmadan olduğu gibi bırakılmasını belirtmişlerdir. Kentlinin açık alan ihtiyacını mevcut halleriyle karşılayabilecek esnek kullanımlara sahip olduğunu düşünmektedirler. Alternatif açık alanları kentlilerin sosyo-kültürel etkinlikler, bireysel veya grup aktiviteleriyle bulaşabileceği yaşam mekânları olarak belirtien kullanıcılar kentsel iletişimin, kentsel yaşamın ve toplumsal belleğin güçleneceğini vurgulamışlardır.

5. SONUÇ

Kamusal alan ve kamusal mekân kavramları olgusal olarak ayrı kullanılmasına rağmen iki kavramda kentsel yaşamın ayrılmaz bütüncül ögeleridir. Kamusal mekânın var olması kamunun ve kamusal alanın mevcudiyeti ile mümkünken kamusal alanında kentlerde oluşabilmesi kamusal mekânlara bağlıdır. Kamusal alan ve kamusal mekânın birleşiminden oluşan kentsel mekânlar kentsel kimliğin ve kültürün yansıdığı, tüm kentlilerin erişim ve iletişim haklarına sahip olduğu, kentsel doluluk ve boşlukların tanımladığı alanlardır. Günümüz kentlerinde yaşanan fiziksel, sosyal ve ekonomik dönüşümler kentsel mekânı oluşturan kamusal mekânın kamusalılığına zarar verirken, bireylerin kendilerine ait kişisel ihtiyaçların karşılandığı özel mekânlarıyla olan sınırlarında da belirsizliğe yol açmaktadır. Kentsel mekânlar artık kişilerin iletişim haklarının engellendiği, erişim haklarının kontrol altında tutulduğu, gözlemlenen mekânlara dönüşmüştür.

Kentsel mekânların düşünsel anlamda temelini oluşturan kamusal alan kavramı Habermas (2004), Arendt (2000) ve Sennett (2010) tarafından farklı oluşum ve dönüşüm süreçlerine dayandırılarak açıklanmış olsa da yaklaşımlarında bir ortak nokta bulunmaktadır. Kamusal alan kentlilerin ortak problemleri karşısında oluşmakta ve karşılıklı iletişim ile var olmaktadır. Kentlerde kamusal alanın oluşmasını sağlayan, kolektif üretimi içeren, yabancılarla karşılaşmaya elverişli, iletişim ve etkileşim temelli, yerel kültürün yansıdığı, erişilebilir, dinamik mekânlar kamusal mekânlardır. Kamusal mekânlar tüm kentlileri içine alan müşterek yaşam alanlarıdır. Tarihsel süreç içerisinde ulaşım, iletişim ve bilgi teknolojilerinde yaşanan değişiklikler kentlilerin mekân bağımlılığını yok etmiş ve kentlerin yayılarak büyümesinin önünü açarak kentsel mekânda parçalanmalara yol açmıştır. Ulaşım ağları boyunca kent çeperine doğru oluşan yeni kent merkezleri ile kamusal mekânlar dağılmaktadır. Kentsel yayılma ile birlikte kentlerde kendi içine dönük ve kendi kendine yetebilen yaşam merkezleri oluşmaktadır. İletişim ve bilgi teknolojileriyle karşılıklı iletişime geçme azalmıştır. Konut alanları, ticari alanlar, kamusal mekânlar gibi kentsel fonksiyonların özelleşmesiyle kentliler kentsel sistemde tüketici rolünü üstlenmiştir. Alışveriş eylemi kamusal mekân işlevlerinden birisidir. Ancak tüketim toplumunun oluşmasıyla

alışveriş boş zaman aktivitesi olarak algılanmaya başlamıştır. Bu durum sonucunda kamusal mekânı besleyen alışveriş aktivitesi yerine tüketimi destekleyen kamusal mekânlar oluşmuştur. Bireysel olarak sosyalleşmenin öne çıktığı bu değişim sürecinde bireysel olma düşüncesi kamu yararının önüne geçmiştir. Yaşanan tüm bu değişiklikler toplum yararına dayanan ve karşılıklı iletişimden beslenen kamusal mekânın sosyal yapısına zarar vermektedir. Günümüzde kamusal mekânlar aktif iletişim yerine pasif iletişimin seçildiği, üreticinin yok olup tüketicinin ağırlık kazandığı, etkileşime girilmeyen, erişim engeli bulunan, kontrol edilebilen özel tüketim mekânlarına dönüşmüştür.

Kentsel yaşamın merkezi olan kamusal mekânlar kentleri fiziksel, ekolojik, psikolojik, toplumsal, siyasal, ekonomik, sembolik ve estetik anlamda etkilemektedir. Ancak özelleşen yönetim sistemleri ve kentlerin tüketim odaklı politikalara yönelmesiyle kamusal mekânlar nicel anlamda azalmakta ve nitel anlamda da kamusallığını yitirmektedir. Bu noktada alternatif arayışlar var olmaktadır. Kentliler yönetimin cevaplayamadığı kamusal mekân ihtiyaçlarını kendileri oluşturmaya başlamıştır. Kentsel yaşamda iyileşme yaşanması ve insanların sosyalleşme gibi kişisel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için kentlerde kullanılmayan mekânlar dönüşüme uğramaktadır. Alternatif kamusal mekânlar yer oluşturma (placemaking), kendin yap (Do It Yourself-DIY), taktiksel şehircilik (tactical urbanism), uyarlanabilir kullanım/tasarım (adaptive use) gibi müdahale araçları ile oluşan ve geleneksel kamusal mekân kullanımlarından farklı kentsel açık alanlardır. Tüketim temelli kamusal mekânlara karşı bir oluşum olan alternatif açık alanlar kent hakkının savunulduğu, kamu yararına odaklanan yaşam alanlarıdır. Geleneksel kamusal mekân kullanımlarından farklı olan alternatif açık alanlar teraslar, çıkmaz sokaklar, üst geçitler, köprüler, halka açık araziler ve binalar, tarihi kalıntılar, ada içi boşluklar, iç avlular, terk edilmiş yapılar ile kullanım dışı bırakılmış istasyonlar ve duraklar gibi alternatif kamusal mekân oluşturma potansiyeline sahip mekânlardan oluşmaktadır. Alternatif açık alanlar kentliler tarafından keşfedilen, kurgulanan, şekillenen ve benimsenen mekânlardır. Küreselleşmenin getirdiği kimliksiz kamusal mekânların aksine yerel kimliğin ön plana çıktığı yaşam alanlarıdır. Kentsel ihtiyaçları açısından dezavantajlı durumuna düşmüş kentlilerin rant odaklı kentsel politikalar karşısında oluşturdukları eylem alanlarıdır.

Kentlerde azalan açık alanlar karşısında günümüzde alternatif kamusal mekân oluşumu için potansiyel açık alanlara sahip olan kullanımlardan biri de müzelerdir. İnsanlık tarihinin başından itibaren sanat ve kamunun arasında var olan ilişki 16. yüzyılda Rönesans ile günümüz kullanımına paralel olan müzenin oluşmasıyla şekillenmiştir. Müzeler bir süre toplumun belirli kesimlerine açık olup kamuya kapalı bir hizmet vermiş olsa da 17. yüzyılda kamuya açılmaya başlayan örneklerle kapalılık kırılmaya başlamıştır. Topluma açılan müzeler 20. yüzyılda toplumsal konulardan uzak duran sembolik yapılar olmayı bırakarak toplumsal ve siyasi değişimleri takip eden mekânlara dönüşmüştür. 21. yüzyılda da müzeler dahil oldukları toplumların ihtiyaçlarına cevap veren, kentsel yaşamı destekleyen, canlı, erişilebilir mekânlar olmaya başlamıştır. Bugün dünyanın farklı kentlerinde yer alan birçok müze açık alanlarını kamuya açarak, kentsel yaşamla entegre bir kamusal mekâna dönüşmektedir. Araştırma kapsamında incelenen örnekler ile alternatif açık alan kullanımına sahip müzelerin ortak özellikleri tespit edilmiştir. Bu kapsamda alternatif açık alan kullanımına sahip müzeler fiziksel çevre, sosyal çevre ve çevresel algı başlıkları altında bazı ortak niteliklere sahiptir. Fiziksel çevre kategorisi müzelerin sahip oldukları açık alan türü, kullanım hizmetleri, aktivite çeşitliği, mekânın esnekliği, erişim seçenekleri, mekânın kentle kurduğu bağlantı ve aktivitelerin devamlılığı özellikleriyle müzelerin mülkiyetinde bulunan açık alanların kamusal mekâna dönüşümünü şekillendiren fiziksel niteliklerdir. Açık alanın erişilebilirliği ve kentle kurduğu ilişki, sahip olduğu kullanımlar ve kaynak oluşturduğu aktivite türleri geliştikçe açık alanın alternatif kamusal mekân olarak kullanımı artmaktadır. Sosyal çevre kategorisi de müze açık alanlarının sosyal altyapısını kapsamaktadır. Bu kapsamın içinde kullanıcı çeşitliliği, iletişim türleri, komşu birimlerle kurduğu ilişki, ücretsiz ve ödenebilir hizmet durumu ve kolektif üretime imkân tanınması yer almaktadır. Müzenin yakın çevresi ve kentle kurduğu sosyal bağı belirleyen bu kriterler müzenin kamusal mekân olarak benimsenmesini desteklemektedir. Çevresel algı kategorisi ise müzenin açık alanının algısal değerlendirmesini belirleyen özelliklerden oluşmaktadır. Müzenin açık alan kullanımında saat sınırlaması bulunması, mekâna girişte güvenliğin mevcudiyeti, müzenin toplumsal bellekte yer etmiş olması, açık alanın konforu, çevresel kalite durumu ve müzenin kent içerisinde çekim merkezi olması gibi özellikler kullanıcı algısını etkilemektedir. Müzelerde alternatif kamusal mekân kullanımı kapsamında oluşturulan bu üç temel kategorideki

özelliklerin olumlu ve olumsuz halleri müzenin açık alanlarının kullanımını ve benimsenmesini etkilemektedir.

- **Seçilen Müze Örneklerinin Mekânsal Etki Değerlerine Yönelik Çıkarımlar**

Kentlerde azalan kamusal mekân ihtiyacı karşısında müzelerin alternatif kamusal mekân olarak ele alınması çalışmada İstanbul kapsamında incelenmiştir. Çalışmada kentsel açık alanlar; meydanlar, aktif yeşil alanlar ve pasif yeşil alanlar olarak ele alınmıştır. Yapılan incelemeler sonucu İstanbul'da yer alan kentsel açık alanların nicel olarak bulundukları bölgelerin nüfusuna yeterli olmadığı tespit edilmiştir. İmar Mevzuatında belirtilen kentsel ortamlarda kişi başına sağlanması gereken aktif yeşil alan miktarı 10 m² ölçütüne göre tespit edilen kentsel açık alanların 500 metrelik yürüme mesafesindeki etki alanları incelenmiştir. İnceleme sonucunda Fatih, Beyoğlu, Şişli, Beşiktaş, Üsküdar ve Kadıköy ilçelerinde açık alanların etki alanlarının bulundukları bölgedeki nüfus için yeterli ve dengeli olmadığı ve yoğun bir yapıli çevreye sahip çalışma alanında rekreasyon ve açık alan hizmetinden faydalanamayan mahallelerin olduğu görülmüştür. İstanbul'da var olan kentsel açık alan ihtiyacı karşısında kentte var olan müzeler ve açık alan varlıkları tespit edilmiştir. İstanbul'da Tarihi Yarımada, Haliç kıyısı bölgesi, Galata-Pera bölgesi, Şişli ve Beşiktaş ilçelerinde yer alan toplam 50 müzenin 28 tanesinde açık alan bulunurken 22 tanesinde de açık alan bulunmamaktadır. Açık alanları bulunan müzelerinde kentsel açık alanların 500 metre yürüme mesafesindeki etki alan analizine dahil edilmesiyle müzelerin açık alan kullanımlarının potansiyel olması beklenen 5 alt müze bölgesi çalışma alanı olarak seçilmiştir. Zeytinburnu'nda bulunan Panorama 1453 Tarih Müzesi, Beyoğlu'nda bulunan Rahmi M. Koç Müzesi ile Miniaturk, Şişli'de bulunan Ara Güler Müzesi ve Beşiktaş'ta bulunan Deniz Müzesi etki alanları içerisinde olumlu etki yaratabilecek potansiyel ve niteliğe sahip olduğu görülmüştür. Çalışmanın bundan sonraki aşamasında seçilen beş müzenin 500 metre yürüme mesafesi bulunan etki alan çemberleri içerisinde arazi kullanımların tespit edilerek kentsel açık alan değerleri incelenmiş ve müzelerin açık alanlarının kamusal mekân olarak kullanımın mahalleyi ne yönde etkileyeceği tespit edilmiştir. Müzelerin bulundukları beş alt bölge içinde mevcut haliyle İmar Mevzuatında yer alan kişi başına düşen minimum 10 m² aktif yeşil alan kriterini sağlayan yalnızca Deniz Müzesinin yer aldığı Sinanpaşa mahallesidir. Miniaturk'ün bulunduğu Örnektepe mahallesi sınıra çok yakın olmasına rağmen diğer

üç müzenin bulunduğu Piripaşa (Rahmi Koç Müzesi), Merkez Efendi (Panorama 1453 Müzesi) ve Merkez (Ara Güler Müzesi) mahallelerinde sağlıklı bir kentsel yaşam alanı mevcut olmadığı belirlenmiştir. Mahallelerin nüfus yoğunluğu ve kentsel açık alan yetersizliği bu durumun başlıca sebebidir. Alt çalışma bölgeleri müzelerin alternatif kamusal mekân kullanımıyla tekrar incelendiğinde 10 m² aktif yeşil alan kriterini sağlayan mahalleler Sinanpaşa ve Örnektepe mahalleleri olmuştur. Piripaşa, Merkez Efendi ve Merkez mahallelerinde değerler yükselmesine rağmen nüfus yoğunluğundan ötürü yeterli kullanım oluşmamaktadır. Müzelerin açık alanlarının alternatif kamusal mekân kullanımları durumunda nicel analiz ölçümlerinden görüldüğü üzere kentsel açık alan kullanımlarına eklemlenen müze açık alanları uygun nüfus koşulları karşısında kritik değerin aşılmasına katkı sağlamaktadır. Yoğun nüfuslu bölgelerde ise açık alan kullanımı artarken kritik değerin aşılamadığı görülmüştür. Çalışmada ayrıca alternatif kamusal mekân kriterlerinin ölçülmesi için müzelerin misafir kullanıcıları ve yerel kullanıcılar ile anket çalışması da yapılmıştır. Yerel kullanıcılarla yapılan mahalle bazlı anketler sonucunda müzelerin fiziksel çevre, sosyal çevre ve çevresel algıda sahip oldukları ortalama sıralamaları Ara Güler Müzesi, Rahmi Koç Müzesi, Deniz Müzesi, Panorama 1453 Müzesi ve Miniaturk olmuştur. Ara Güler Müzesinin konumlandığı Merkez mahallesinin sakinleri avlunun bölgelerindeki tek açık alan olduğunu ve mahallenin dahil edildiği bir program çerçevesinde hizmet verdiğinde yaşam alanlarının daha nitelikli olabileceklerini belirtmişlerdir. Ayrıca avlunun mekânsal kullanım esnekliğini vurgularlarken, avlunun kullanımında saat sınırlamasının bulunması ve avluya kontrollü girişin olmasının da kamusal açıdan uygun olmadığını belirtmişlerdir. Rahmi Koç Müzesinin yer aldığı Piripaşa mahallesinin bireyleride müzenin mevcutta mahalleyle sürdürdüğü sosyal projelerinin müzenin açık alanının kullanımı kapsamı durumunda kıyı kullanımlarının daha geniş seçeneklere sahip olacağını belirtmişlerdir. Deniz Müzesinin bulunduğu Sinanpaşa'da ise insanlar Beşiktaş kıyı kullanımlarına erişememe sebebi olarak bölgede bulunan Dolmabahçe Sarayı, Saray Koleksiyonları Müzesi, Deniz Müzesi kullanımlarını gösterirken müzelerin alternatif kamusal mekân olarak hizmet vermesiyle İstanbul'da en çok kendilerinin etkileneceğini belirterek kıyı kullanım hakkına sahip olacaklarını vurgulamışlardır. Panorama 1453 Müzesinin dahil olduğu Merkez Efendi mahallesinde ise yerel sakinler, müzenin de içinde yer aldığı Topkapı Kültür Parkının ve onu çevreleyen Tarihi Kara Surlarının bütüncül bir şekilde kurgulandığında mahallelerinin daha güvenli bir alana dönüşebileceğinden

bahsetmişlerdir. Tasarlanmamış büyük kentsel açık alanların yeterli rekreatif hizmetleri içermediğini belirtmişlerdir. Son sırada yer alan Miniaturk ve Örnektepe mahallesinde bireyler mahalle sınırlarında olmasına rağmen kullanamadıkları kıyı bölgesinin büyük bir kısmına erişebileceklerinden bahsetmişlerdir. Her mahalle kendi problemleri veya ihtiyaçlarına göre müzenin açık alanları değerlendirmiştir. Bu nedenle vurgulanan konularda farklılık göstermiştir. Müzelerin misafir kullanıcıları ile yapılan anket çalışmasında da ortalama sonuçları Deniz Müzesi, Rahmi Koç Müzesi ve Ara Güler Müzesi, Panorama 1453 Müzesi ve Miniaturk şeklindedir. Beşiktaş'ta kent merkezinde bulunan Deniz Müzesi erişilebilir olması ve kıyıyı daha güçlü kılabilir olması ile ilk sırada yer almıştır. Rahmi Koç Müzesinin endüstriyel mirası olarak algısal anlamda öne çıkarken Haliç kıyısında bulunan iskele kullanımıyla vurgulanmıştır. Katılımcılar Ara Güler Müzesi ve avlusunu sanatsal etkinlikleriyle daha güçlü bir çekim merkezi olabileceğini belirtmişlerdir. Panorama 1453 Müzesinin içerisinde bulunduğu alanın kullanım açısından çeşitlilik göstermediğini belirten katılımcılar müzenin Tarihi Surlar ile olan bölgeyi daha nitelikli kılabilceğinden bahsetmişlerdir. Son olarak Haliç kıyısından yer alan Miniaturk'ün de Rahmi Koç Müzesi gibi Haliç'in kıyı kullanım sürekliliğinin sağlanması açısından önemli bir alan olduğuna değinmişlerdir.

- **Seçilen Müze Örneklerinin Sosyo-Kültürel Etki Değerlerine Yönelik Çıkarımlar**

Çalışma kapsamında yapılan anket çalışmalarında 900 kişiye “Kentsel açık alan ihtiyacı yaşıyor musunuz?” sorusu sorulmuş ve 722 kişi açık alan ihtiyacı yaşadığını belirtmiştir. Serbest zamanlarında da ağırlıklı olarak açık alan kullanımlarını tercih eden kentliler için alternatif kamusal alanlar yeni yaşam alanları olacaktır. Açık alanların bulundukları müze türlerine uygun sosyal aktivitelerle desteklenmesi, konumlandıkları mahallelerin kamusal ihtiyaçlarını göz ardı etmemeleri, mekân konforunun açık alanın doğallığına zarar vermeden desteklenmesiyle İstanbul'da kullanılmayan müze açık alanları önemli kentsel mekânlardır. Alternatif kamusal mekânlar; kentlerde bireylerin, küreselleşmenin yarattığı tüketim mekânlarına yönelmesini engelleyen bir uygulama süreci ve kenti, rant kaynağı olarak gören, kentlilerin karşılaşma ve ilişki kurmalarını engelleyen, katılıma açık olmayan bir süreç sonucu ortaya çıkan tüm uygulamalara karşı koyan bir kent hakkı mücadelesidir. Bu kapsamda mevcutta Rahmi Koç Müzesinin ve Ara Güler Müzesinin sosyal aktiviteleri

müzenin kentle ve yerel bölgeye kurduğu ilişkiyi pozitif yönde şekillendirmektedir. Aktiviteler sayesinde mahalleliler müzeleri benimserken, kentlilerinde kullanım sıklığı artmakta ve farklı grupların kent içinde karşılaşmaları artmaktadır. Kentsel iletişimi güçlendiren bu tür sosyal hizmetler alternatif açık alanlarında benimsenmesinde etkili olmaktadır. Panorama 1453 Müzesinde yerel üretici kadın grubu alternatif açık alanı ekonomik ilişkiler ile değerlendirirken bölgede yaşayan çocuk ve gençler için mekânın öğretici atölyelere açık olması talebi alternatif açık alanları kentlilerle kurduğu sosyal ilişkileri göstermektedir. Miniatürk'ün alternatif açık alana dönüşümüyle bölgede yaşayanların kentsel mekânı daha adil kullanacaklarını düşünmeleri alternatif açık alanların kentli yararına politik anlamda da çalıştığını yansıtmaktadır. Kent hakkında iyileşmenin yaşanması kentli ve kent arasındaki ilişkiyi daha adil kılmaktadır. Kamu kaynaklarına erişimde ve kullanımda daha adil bir dağılımın yaşanmasıyla kentsel kimlik güçlenecektir. Toplumsal bellekte yer etmiş kıyı kullanımı ve kentlinin kıyı ile kurduğu ilişki alternatif açık alan kullanımına sahip müzeler ile gelişecektir. Alternatif açık alan oluşumlarında niteliksiz büyük alanların yeniden düzenlenmesini öneren Panorama 1453 Müzesinin bulunduğu Merkez Efendi mahalle sakinleri güvenli bir yaşam alanını vurgulamışlardır. Kentsel güvenli bölgeler ve erişim imkânı için alternatif açık alanlarının potansiyel taşıdığını belirtmişlerdir. Katılımcılardan Ara Güler Müzesinin konumlandığı Merkez mahallesinde sadece müze ve avlusu kapsamı sınırlı tutulmamış mahallelerinin kentsel yaşam kalitesi için atıl durumda olan bir binanın da değerlendirilmesi gerektiği vurgulanarak alternatif açık alanların kentsel yaşam üzerindeki etkileri anlaşılmaktadır. Müzelerde oluşacak alternatif açık alanlar, kentlerde belirli grupların kullandığı kültürel alanlar olarak nitelenen müze algısını yok ederek farklı sosyo-kültürel grupların karşılaştığı ve kullandığı, kent hakkını ve kentsel yaşamı geliştiren yaşam mekânlarına dönüştürme potansiyeline sahiptir.

- **Seçilen Müze Örneklerinin Çevresel Algı Etki Değerlerine Yönelik Çıkarımlar**

Müze açık alan kullanımında belirleyici olan saat sınırlaması, güvenlik gözetiminde giriş, çekicilik durumu, müzenin toplumsal bellekte yerinin olması, çevresel kaliteyi ve konfor durumunu belirleyen parametreler müzelere ve açık alanlarına yönelik kullanıcı algısını da etkilemektedir.

Bu kapsamda Deniz Müzesinin mevcut yapısında tüm gün erişim hakkının olması ve güvenliklerle uygulanan denetimli girişin bulunmaması kentlilerin alternatif açık alan olarak benimsemesini sağlamaktadır. Açık alanın mevcut halinde mekân konforunu destekleyen kentsel mobilyalar bulunmazken müze girişinde bulunan basamakların kullanıcılarının oturma ihtiyacına cevap verebiliyor olması müze açık alanının kamusal olarak kullanımını destekleyen bir başka özelliktir.

Miniatürk müzesinde de saat sınırlamasının ve ücretli giriş sisteminin bulunması mevcutta kamusal mekân olarak kullanımını engellemektedir. Ancak içerisinde bulunan öğeler kentliler için çekicilik taşımaktadır. Açık hava müzesinde bulunan üst örtüler ve kentsel mobilyalarda Haliç kıyısında çeşitlilik oluşturarak müzenin alternatif açık alan potansiyelini yükseltmektedir.

Rahmi Koç Müzesinin mevcut koşullarında girişte güvenlik ve bilet sisteminin bulunması ile müze kullanımında saat sınırlamasının bulunması açık alanın günümüzde kamusal mekân olarak kullanımını engellemektedir. Ancak sahip olduğu endüstriyel miras niteliği müzenin kimliğini güçlendirmekte ve kullanımını desteklemektedir. Müzenin açık alanında bulunan endüstriyel miras öğeleri kent içerisinde müze için çekicilik oluşturmaktadır.

Panorama 1453 Müzesinde açık alanı tüm gün kullanım hakkı ve ücretsiz giriş ile günümüzde de kamusal olarak hizmet vermektedir. Ancak kentlilerin bölgede kendilerini güvende hissetmemesi açık alan kullanımını sınırlandırmaktadır. Ayrıca açık alanda bulunan kentsel mobilyalar yakın çevrede outan ve yeterli açık alan kullanımına sahip olmayan kentlilerin alternatif açık alanı benimsemesini kolaylaştırmaktadır.

Bomontiada içerisinde bulunan Ara Güler Müzesi toplumsal bellekte yer etmiş bir mekândır. Bomonti bölgesinin kentsel kimlik öğelerinden biri olan Bomontiada sahip olduğu avlu ile birlikte bölgede bir cazibe merkezidir. Müzeninde bir parçası olduğu avluya girişler ücretsiz olmasına rağmen güvenlik denetiminde gerçekleşen giriş ve avlu kullanımında saat sınırlamalarının olması kentliler açısından mekânın kamusalılığına zarar verdiği görülmektedir.

Çevresel algı parametrelerinin kentli yararına değişmesinin ya da oluşmasının alternatif açık alan oluşumunu ve kullanımını, kentlilerin müze açık alanlarını benimsemelerini kolaylaştırdığı görülmektedir. Diğer yandan kentliler arasında ayrım

yaratacak ya da kentliler yararına olmayan niteliklerin bulunması alternatif açık alan kullanımlarını ve oluşumlarını negatif yönde etkilemektedir.

Bu tez kapsamında yapılan incelemelerde kültür endüstrisinin ögesi olan müzelerin kentle entegre bir şekilde kullanımın insanlarda kıyı kullanım hakkına, kentsel erişim hakkına, kentsel yaşam kalitesine, kentsel açık alan kalitesine ve mahallelere uygulanan sosyal destek hizmetlerine pozitif yönde katkısı olacağı görülmektedir. Günümüzde kent içerisinde açık alan eksikliği hissederken kullanılmayan müze açık alanlarının alternatif kamusal mekânlar olarak kentsel yaşama dahil edilmesiyle kentli ve kent arasındaki kentsel iletişim gelişmektedir. Son olarak bu çalışma, alternatif kamusal mekânlar doğrultusunda farklı yaklaşımlar oluşturularak teorik alanda yeni çalışmaların yapılabilmesi için bir ön çalışma olarak düşünülebilir. Bu doğrultuda, farklı açık alan potansiyeline sahip mekânlarla kentlerde açık alan ihtiyacı karşısında çözüm arayışları devam ettirilebilir.

KAYNAKLAR

- Açikkol, Ö. (2004). Kentin Yeniden Üretimi. *İstanbul Dergisi*, 50, s. 94.
- Akın, O. (2000). Küreselleşme Olgusu ve Kent Mekânı Üzerindeki Etkileri İstanbul Metropoliten Alanı Örneğinde. *Termo-Klima*, 88-104.
- Alexander, C. (1977). *A Pattern Language: Towns, Buildings, Construction*. New York: Oxford University Press.
- Amin, A., & Thrift, N. (2002). *Cities: Reimagining the Urban*. Polity, Cambridge.
- Appleyard, D. (1981). *Livable Streets*. London: University of California Press.
- Arendt, H. (1998). *Totalitarizmin Kaynakları-Emperyalizm*. (B. Şener, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arendt, H. (2000). *İnsanlık Durumu*. (B. Şener, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Artun, A. (2008), "Müzecilikte Kamusallığın Kaynakları ve Özel Müzeler", <http://www.aliartun.com/content/detail/20>
- Bala A. H., & Yoldaş, G. N. (2008). "Yarı /kamusal- yarı/ özel Bir Mekân; Çıkmaz Sokaklar," *Yapı Dergisi*, sayı: 322, Eylül 2008, s. 88-93.
- Barnett, J. (1974). *Urban Design As Public Policy: Practical Methods for Improving Cities*. Architectural Record, New York.
- Bookchin, M. (1999). *Kentsiz Kentleşme Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü*. (B. Özyalçın, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Broadhurst, R. (1989), The search for new funds in Uzzell, (Ed.), *Heritage Interpretation, Volume 2*, London: Belhaven Press.
- Bulut, Z., & Yılmaz, H. (2006). Miniature parks and the sample of Miniaturk. *Journal of Applied Science*, 6(1): 62-65.
- Byrne, D. (1991). Western hegemony in archaeological management. *History and Archaeology*, 5: 269-76.
- Carmona, M. (2010). Contemporary Public Space, Part Two: Classification. *Journal of Urban Design*, 15(2).
- Carr, S., & Francis, M., & Rivlin, L.G., & Stone, A.M. (1992). *Public Space*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cullen, T.G. (1961). *The Concise Townscape*. London: Architectural Press.
- De Oliveira, N., & Oxley, N., & Petry, M. (2005). *Installation Art in the New Millenium*. London: Thames and Hudson Ltd.
- Demirel, G. (2013), *Müze Türleri*. Müzecilik ve Sergileme, Anadolu Üniversitesi 2013, 72-99.

- Erdönmez, E., & Akı, A.** (2005). “Açık Kamusal Kent Mekânlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri”, *YTÜ Mimarlık Fakültesi Megaron e-Dergisi, Cilt 1, Sayı 1*, s. 67-85.
- Fisker, J.K., Chiappini, L., Pugalıs, L. ve Bruzzese, A.** (2019), “Conceptualising The Production of Alternative Urban Spaces”, J.K.Fisker, L.Chiappini, L.Pugalıs ve A.Bruzzese (Ed.), *The Production of Alternative Urban Spaces*, (1-14), New York: Routledge.
- Isker, J.K. ve Chiappini, L.**, (2019), “An International Dialogue on The Production of Alternative Urban Spaces”, J.K.Fisker, L.Chiappini, L.Pugalıs ve A.Bruzzese (Ed.), *The Production of Alternative Urban Spaces*, (227-240), New York: Routledge.
- Frantz, M.** (2005). “From cultural regeneration to discursive governance: Constructing the flagship of the ‘Museumsquartier Vienna’ as a plural symbol of change”, *International Journal Urban and Regional Research*, 29 (1), 50-66.
- Fraser, N.** (1992). *Rethinking The Public Sphere: A Contribution To The Critique Of Actually Existing Democracy*. Cambridge: MIT Press.
- Gehl, J. ve Svarre, B.**, (2013), *How to Study Public Life*. Washington DC: Island Press.
- Gehl, J.** (1996). *Life Between Buldings Using Public Space*. Washington DC: Island Press.
- Gehl, J.** (2010). *Cities for people*. Washington, DC: Island Press.
- Gintz, C.** (2010). *Başka Yerde&Başka Biçimde*. (M.Cedden, Çev.) Amkara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Goulding, C.** (2000), The Museum Environment And The Visitor Experience. *European Journal Of Marketing*, 34 (3/4): 261-278.
- Gökgür, P.** (2017). *Kentsel Mekânda Kamusal Alanın Yeri*. İstanbul: Bağlam Yayınevi.
- Habermas, J.** (1973). *Theory and Practice*. Cambridge: Polity Press.
- Habermas, J.** (2000). *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü*. (T. Bora ve M. Sancar, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Habermas, J.** (2004). Kamusal Alan. M. Özbek içinde, *Kamusal alan* (M. Özbek, Çev.) (s. 95-102). İstanbul: Hil Yayınları.
- Harvey, D.** (2003). *Sosyal Adalet ve Şehir*, (M.Moralı, Çev), Ankara: Metis Yayınları
- Jacobs, J.** (2009) *Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı*. (B. Doğan, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Karabıyık, A.** (2007). *Çağdaş Sanat Müzeciliği Kapsamında Türkiye'deki Müzecilik Hareketlerine Bir Bakış*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.
- Keleş, V.** (2003). Modern Müzecilik Ve Türk Müzeciliği. *Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt, 2 Sayı, 1-2.
- Krier, R.** (1979). *Urban Space*. Rizzoli.

- Lefebvre, H.** (2014). *Mekânın Üretimi*. İstanbul: Sel Yayıncılık
- Light, A. & Smith, J. M.** (1998). "Introduction: Geography, Philosophy and Public Space" (Ed.) A.Light and J.M. Smith *Philosophy and Geography II: The Production of Public Space*. Oxford: Rowman and Littlefield Publishers.
- Lofland, H.L.** (1971) *A World of Strangers: Order and Action in Urban Public Space*. unpublished PhD Dissertation, University of California, California.
- Loukaitou-Sideris, A.** (1988). *Private Production of Public Open Space: The Downtown Los Angeles Experience*. unpublished PhD Dissertation, University of California: California.
- Loukaitou-Sideris, A.** (1993) Privatisation of public open space: *Los Angeles experience*, *Town Planning Review* (64:2) 139-167.
- Lynch, K.** (1960). *Image of The City*. Cambridge: MIT Press.
- Lynch, K.** (1992). The openness of open space. T. Banerjee, M. Southworth (Eds.), *City Sense and City Design*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London; 396-412.
- MacLeod, S., & Austin, T., & Hale J., & Hing-Kay, O.H.,** (2018). *The Future of Museum and Gallery Design: Purpose, Process, Perception*, London: Routledge.
- Madanipour, A.** (1999). Why Are The Design And Development of Public Spaces Significant for Cities? *Environment and Planning B: Planning and Design*, 26, 879-891.
- Madden, K.** (2001). How to Turn a Place Around; A handbook for creating successful public spaces. Project for Public Spaces. A. Schwartez (Ed).
- Madran, B.** (1999). *Müze Türleri:Yeniden Müzeciliği Düşünmek*. Y.T.Ü. Yayınları, İstanbul.
- Mardan, B. & Önal, Ş.** (2000). *Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme, 3. Uluslararası Tarih Kongresi*. İstanbul: Numune Matbaacılık.
- Montgomery, J.** (1997). Café culture and the city: the role of pavement cafés in urban public social life. *Journal of Urban Design*, 2(1), 83–102.
- Moudon, A.V.** (1987). *Introduction, Public Streets for Public Use*. Columbia University Press, New York; 13-19.
- Moughtin, C.** (1992). *Urban Design; Street and Square*. Butterworth-Heinemann. Ltd., Oxford.
- Nasar, J. L.** (1998). *The Evaluative Image Of The City*, London: Thousand Oaks, CA : Sage Publications.
- Negt, O., & Kluge, A.** (1991) Kamusal Alan ve Deneyim. (A. Dogukan, Çev.) *Defter, Nisan- Temmuz, No.16*, 65-76.
- Newman, O.** (1973). *Defensible Space*. New York: Collier Boks Mc Millan Publishing Co., New York.
- Özbek, M.** (Ed.). (2004), *Kamusal Alan*, İstanbul: Hil Yayın.

- Özkasım, H. ve Ögel, S.** (2005). Türkiye’de müzeciliğin gelişimi. *İtü Dergisi/b*, 2(1), 96-102
- Rapoport, A.** (1969). *House form and culture*. New Jersey: Prentice Hall.
- Resmî Gazete.** 1999 Tarih 23804 Sayılı İmar Yönetmeliği, Ankara.
- Resmî Gazete.** 29030 Sayı ve 14 Haziran 2014 Tarih. *Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği- EK-2*
- Rosol, M.** (2010). Public Participation in Post-Fordist Urban Green Space Governance: The Case of Community Gardens in Berlin. *International Journal of Urban and Regional Research*, 34(3), 548-563. doi:10.1111/j.1468-2427.2010.00968.x
- Rossi, A.** (1982). *The Architecture of the City*. MIT Press, Cambridge
- Roth, M. L.** (2000). *Mimarlığın Öyküsü, Öğeleri, Tarihi ve Anlamı*. (A. Akça, Çev.) İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Ryan, A.** (1994). *Blackwell'in Siyasal Düşünce Ansiklopedisi I*. (B. Peker, & N. Kırac, Çev.) Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Santagata, W.** (2002). “Cultural Districts, Property Rights and Sustainable Economic Growth”, *International Journal of Urban and Regional Research*, 26(1), 9-23.
- Schmelzkopf, K.** (2002). Incommensurability, Land Use, and The Right to Space: Community Gardens in New York City. *Urban Geography*, 23(4), 323-343. doi: 10.2747/0272-3638.23.4.323
- Schudson, M.** (2007) “Kolektif Bellekte Çarpıtma Dinamikleri”. *Cogito. Bellek: Öncesiz, Sonrasız* (50). s. 179-199.
- Sennett, R.** (2010). *Kamusal insanın çöküşü*. (S. Durak, & A. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Simmel, G.** (1994). “Bridge and Door”. *Theory, Culture & Society, Cilt:11, Sayı:1*, ss.5-10.
- Spreiregen, P. D.** (1965). *The architecture of towns and cities*. McGraw-Hill, USA.
- Stam, D.C.** (1993) The Informed Muse: the Implications of ‘The New Museology’. *Museum Management and Curatorship*, 12, 267–283.
- Şapolyo, E.B.** (1936). *Müzeler Tarihi*. İstanbul: Burhaneddin Matbaası.
- Şentürk, L.** (2012), *Analitik Resim Çözümlemeleri*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Tanyeli, U.** (2010). *Türkiye’nin Görsellik Tarihine Giriş*. İstanbul: Metis Yayınevi.
- Temel, A. T.** (2009). Gayrimenkul yatırım aracı olarak otel yatırımları: Sötlüce Bölgesinde “Hilton Garden Inn Haliç” Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İTÜ FBE, İstanbul.
- Thomson J. B.** (1990). *Ideology and Modern Culture*. Cambridge: Polity Press.
- Thompson, I.H.** (1998). Landscape and urban design. C. Greed, M. Roberts (Ed.) *Introducing Urban Design* içinde (s. 105–115), Essex: Longman.
- Tibbalds, F.** (1992), *Making People-Friendly Towns*, Essex: Longman.

- Toolis, E.** (2017), Theorizing Critical Placemaking as a Tool for Reclaiming Public Space. *American Journal of Community Psychology* 59(1-2).
- Toussaint, J., & Zimmermann, M.** (2001). *User, Observer, Programmer et fabriquer l'espace public*. Presses Polytechniques et Universitaires Romandes, Lausanne.
- Trancik, R.** (1986). *Finding Lost Space*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Türk Dil Kurumu.** “Kamu” (2020, Kasım 3). <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu.** “Kamusal” (2020, Kasım 3). <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu.** “Alternatif” (2020, Kasım 3). <https://sozluk.gov.tr/>
- Tzortzi, K.** (2016). *Museum as Space: Where Architecture Meets Museology*. London and New York: Routledge.
- Uralman, N.H.** (2006). 21. Yüzyıla Girerken Bir Bilgi Kurumu Olarak Müze, *Bilgi Dünyası*, 7(2), 250-266
- Walljasper, J.** (2007). *The Great Neighborhood Book*. (s. 48-50). Canada: New Society Publishers.
- Whyte, W.H.** (1980). *The Social Life of Small Urban Spaces*. Washington, D.C.: Conservation Foundation.
- Voordt, D. J. M.** (2005). *Architecture in use: an introduction to the programming, design and evaluation of buildings*. Amsterdam: Architectural Press
- Yırtıcı, H.** (2005). *Çağdaş Kapitalizmin Mekânsal Örgütlenmesi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Zucker, P.** (1970). *Town and Square: From the Agora to the Village Green*. Cambridge: The MIT Press.
- Zukin, S.** (1995). *The Cultures of Cities*. Cambridge, Massachusetts, Blackwell Publishers
- Nüfus verileri:** http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059

Url-1<https://www.researchgate.net/figure/Excavated-remains-of-ancient-Corinth-as-visible-today-modified-after-Scranton-1960_fig33_261596806>, erişim tarihi 22.12.2020.

Url-2<<https://docplayer.biz.tr/106037367-Kamusal-alanlarin-mekansal-organizasyonu.html>>, erişim tarihi 22.12.2020.

Url-3<https://www.mimarizm.com/haberler/gundem/kamusal-alanin-tarihsel-gelisimine-kisa-bir-bakis_129914>, erişim tarihi 22.12.2020.

Url-4<<https://monovisions.com/paris-france-late-19th-century-historic-bw-photos/>>, erişim tarihi 22.12.2020.

Url-5 <<https://www.archdaily.com/411878/ad-classics-ville-radieuse-le-corbusier>>, erişim tarihi 22.12.2020.

Url-6 <<https://tr.pinterest.com/pin/157063105724724022/>>, erişim tarihi 22.12.2020.

- Url-7**<<https://www.contracuadro.com.ar/recurrimos-a-la-memoria-para-recordar-como-cambio-el-turismo-en-el-siglo-xx/>>, erişim tarihi 22.12.2020.
- Url-8** <<https://lesgrandsvoisins.org/>>, erişim tarihi 20.12.2020.
- Url-9** <<https://cigue.ch/logement/clos-voltaire-2/>>, erişim tarihi 20.12.2020.
- Url-10**<<https://www.archdaily.com/876677/the-peckham-observatory-cooke-fawcett>>, erişim tarihi 20.12.2020.
- Url-11**<<https://www.we-heart.com/2017/06/06/craig-karl-here-after-petrol-station-installation/>>, erişim tarihi 20.12.2020.
- Url-12** <<https://www.archdaily.com/801568/from-dead-space-to-public-place-how-improving-alleys-can-help-make-better-cities/58527676e58ece18fa000185-from-dead-space-to-public-place-how-improving-alleys-can-help-make-better-cities-photo>>, erişim tarihi 20.12.2020.
- Url-13** <<http://www.pariste.net/la-petite-ceinture/>>, erişim tarihi 20.12.2020.
- Url-14** <<https://trinityrivercorridor.com/recreation/continental-ave-bridge>>, erişim tarihi 20.12.2020.
- Url-15**<<http://spacing.ca/national/2015/01/21/design-citizens-professional-grassroots-urban-tactics/>>, erişim tarihi 20.12.2020.
- Url-16**<<https://network.thehighline.org/projects/the-bentway/>>, erişim tarihi 20.12.2020.
- Url-17** <<https://www.oestergro.dk/>>, erişim tarihi 20.12.2020.
- Url-18**<<https://www.foodurbanism.org/community-garden-in-le-parc-de-beaulieu/>>, erişim tarihi 20.12.2020.
- Url-19**<<https://www.themaggar.com/museumsquartier-viyana/>>, erişim tarihi 26.01.2021.
- Url-20**<<https://citywalks.space/decordova/>>, erişim tarihi 26.01.2021.
- Url-21**<<http://www.seattleartmuseum.org/visit/olympic-sculpture-park>>, erişim tarihi 26.01.2021.
- Url-22**<<https://www.local-life.com/berlin/articles/museum-island>>, erişim tarihi 26.01.2021.
- Url-23**<<https://www.newyorker.com/culture/culture-desk/the-once-and-future-moma>>, erişim tarihi 26.01.2021.
- Url-24**<<http://arkeopolis.com/metropolistan-sanat-muzesi-arsiv-gorsellerini-kullanima-acti/>>, erişim tarihi 26.01.2021.
- Url-25**<<https://www.citymuseum.org/things-to-do/installations/slides-and-rides/>>, erişim tarihi 26.01.2021.
- Url-26**<<https://www.theartnewspaper.com/news/it-hardly-speaks-writer-ahdaf-souEIF-pens-damning-critique>>, erişim tarihi 26.01.2021.
- Url-27**<<https://www.smb.museum/museen-einrichtungen/museum-europaeischer-kulturen/ueber-uns/geschichte/>>, erişim tarihi 26.01.2021.
- Url-28**<<https://www.visitlondon.com/things-to-do/place/165531-museum-of-the-home>>, erişim tarihi 26.01.2021.

Url-29<https://www.tripadvisor.co.uk/Attraction_Review-g186361-d212334-Reviews-History_of_Science_Museum-Oxford-Oxfordshire_England.html>, erişim tarihi 26.01.2021.

Url-30<<https://www.arkitektuel.com/istanbul-deniz-muzesi/>>, erişim tarihi 20.12.2020.

Url-31<<https://yolcu360.com/blog/miniaturk-nasil-gidilir-giris-ucreti-ne-kadar-istanbulda-gezilecek-yerler/>>, erişim tarihi 20.12.2020.

Url-32<<https://istanbeautiful.com/tr/istanbul-rahmi-koc-muzesi/>>, erişim tarihi 20.12.2020.

Url-33 <<https://www.turkiyesehirrehberi.org/en/panorama-1453-museum-of-history-istanbul/>>, erişim tarihi 20.12.2020.

Url-34<<https://www.hurriyet.com.tr/seyahat/sehrin-bahcesi-bomontide-40258273>>, erişim tarihi 20.12.2020.

[1] <<https://www.mqw.at/>>, erişim tarihi 29.06.2020.

[2] <<https://thetrustees.org/place/decordova/>>, erişim tarihi 29.06.2020.

[3] <<http://seattleartmuseum.org/visit/olympic-sculpture-park>>, erişim tarihi 29.06.2020.

[4] <<https://www.museumportal-berlin.de/tr/planlamak-organize-etmek/muzeler-bolgesi/muze-adasi/>>, erişim tarihi 29.06.2020.

[5] <<https://www.moma.org/>>, erişim tarihi 29.06.2020.

[6] <<https://www.metmuseum.org/>>, erişim tarihi 29.06.2020.

[7] <<https://www.citymuseum.org/>>, erişim tarihi 29.06.2020.

[8] <<https://www.britishmuseum.org/>>, erişim tarihi 29.06.2020.

[9] <<https://www.smb.museum/museen-einrichtungen/museum-europaeischer-kulturen/home/>>, erişim tarihi 29.06.2020.

[10] <<https://www.museumofthehome.org.uk/>>, erişim tarihi 29.06.2020.

[11] <<https://www.hsm.ox.ac.uk/>>, erişim tarihi 29.06.2020.

[12] <<https://denizmuzesi.dzkk.tsk.tr/tr>>, erişim tarihi 04.08.2020.

[13] <<https://www.miniaturk.com.tr/>>, erişim tarihi 04.08.2020.

[14] <<http://www.rmkmuseum.org.tr/>>, erişim tarihi 04.08.2020.

[15] <<https://www.panoramikmuze.com/>>, erişim tarihi 04.08.2020.

[16] <<http://www.arkiv.com.tr/proje/ara-guler-muzesi-bomontiada/10428>>, erişim tarihi 04.08.2020.

EKLER

EK A: Anket Soruları

Ek A1: Alt Bölgelerde Mahalle Sakinleri İle Yapılan Anket Çalışması

Ek A2: Müze Kullanıcıları İle Yapılan Anket Çalışması

Ek A1: Alt Bölgelerde Mahalle Sakinleri İle Yapılan Anket Çalışması

ANKET FORMU

Merhaba, Yüksek Lisans Tez çalışmamda kullanılmak üzere hazırlanan bu anket, İstanbul'da yapılaşma baskısı ile niceliksel olarak azalan ve küreselleşmeyle değişime uğrayan kentsel açık alanlar karşısında müze açık alanlarını alternatif açık alanlar olarak değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Katılımınız, araştırmanın sağlıklı yürütülmesi açısından kıymetli olup, cevaplarınız kesinlikle amacı dışında kullanılmayacaktır. Çalışmaya katkıda bulunduğunuz için teşekkürler.

Damla ERENLER

Şehir Plancısı

İstanbul Teknik Üniversitesi Kentsel Tasarım Yüksek Lisans Öğrencisi

1. BÖLÜM

1. Yaşınız?
___ (0-25) ___ (26-45) ___ (46-65) ___ (66 ve üstü)
2. Cinsiyet
___ Kadın ___ Erkek
3. Eğitim durumunuz?
___ İlköğretim ___ Lise ___ Üniversite ___ Master ve üstü
4. Mahallenizde serbest zamanlarınızı geçirebilecek açık alan ihtiyacı yaşıyor musunuz?
___ Kentsel açık alan ihtiyacı yaşıyorum ___ Kentsel açık alan ihtiyacı yaşamıyorum
5. Serbest zamanlarınızda nerelerde vakit geçiriyorsunuz?
(___ Mahallenizde mi? // ___ Başka bölgelerde mi?)
___ Sahil kenarları ___ Cafe
___ Parklar ___ Yazlık
___ AVM ___ Yer Farketmez
___ Sokak Diğer.....
6. Mahallenizde bulunan müzenin açık alanında serbest zamanlarınızı geçirmek ister miydiniz / kullanıyor musunuz?
___ Kullanırım ___ Kullanmam
7. Müze açık alanının tasarımı boş zamanlarınızı geçirmek için uygun mu?
___ Uygun ___ Uygun değil
8. Müzenin açık alanının kamusal olarak kullanılması durumunda beklentileriniz nelerdir?
.....
.....

9. Müzenin açık alanının kamusal alan olarak kullanımının sizi nasıl etkileyeceğini anlatır mısınız?

.....
.....

10. Müzenin açık alanının kamusal olarak kullanımının mahallenizi nasıl etkileyeceğini anlatır mısınız?

.....
.....

11. Müzenin açık alanını kullanma amacınız ne olurdu?

___ Serbest zaman geçirme

___ Aktivite amaçlı

___ Buluşma amaçlı

___ Öğrenme amaçlı

Diğer.....

12. Bu tür alternatif açık alan üretim projelerinin kente daha faydalı olabilmesi için neler yapılabilir?

.....
.....

13. Alternatif açık alan oluşturma etkinliklerine katılır mısınız?

___ Evet

___ Hayır

2. BÖLÜM

14. Mahallenizde bulunan Müzesini; Fiziksel Çevre, Sosyal Çevre ve Çevresel Algı bakımından aşağıdaki kriterlere göre 1 ve 5 aralığında değerlendiriniz.

Fiziksel Çevre: (Açık alan varlığı, Aktivite çeşitliliği, Kullanım çeşitliliği, Devamlılık, Alternatiflik, Erişim çeşitliliği, Bağlantılı olma/ Geçirgenlik)

Sosyal Çevre: (Kullanıcı çeşitliliği, İletişim/Etkileşim, Komşuluk ilişkilerine katkı, Kolektif üretim, Ödenebilirlik)

Çevresel Algı: (Saat sınırlaması, Güvenilirlik, Çekicilik, Çevresel kalite, Toplumsal bellek, Konfor)

		1	2	3	4	5
..... Müzesi	Fiziksel Çevre					
	Sosyal Çevre					
	Çevresel Algı					

Ek A2: Müze Kullanıcıları İle Yapılan Anket Çalışması

ANKET FORMU

Merhaba, Yüksek Lisans Tez çalışmamda kullanılmak üzere hazırlanan bu anket, İstanbul'da yapılaşma baskısı ile niceliksel olarak azalan ve küreselleşmeyle değişime uğrayan kentsel açık alanlar karşısında müze açık alanlarını alternatif açık alanlar olarak değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Katılımınız, araştırmanın sağlıklı yürütülmesi açısından kıymetli olup, cevaplarınız kesinlikle amacı dışında kullanılmayacaktır. Çalışmaya katkıda bulunduğunuz için teşekkürler.

Damla ERENLER

Şehir Plancısı

İstanbul Teknik Üniversitesi Kentsel Tasarım Yüksek Lisans Öğrencisi

1.BÖLÜM

- Yaşınız?
___ (0-25) ___ (26-45) ___ (46-65) ___ (66 ve üstü)
- Cinsiyet
___ Kadın ___ Erkek
- Eğitim durumunuz?
___ İlköğretim ___ Lise ___ Üniversite ___ Master ve üstü
- İstanbul içerisinde serbest zamanlarınızı geçirebilecek açık alan ihtiyacı yaşıyor musunuz?
___ Kentsel açık alan ihtiyacı yaşıyorum ___ Kentsel açık alan ihtiyacı yaşamıyorum
- Serbest zamanlarınızda nerelerde vakit geçiriyorsunuz?
___ Sahil kenarları ___ Cafe
___ Parklar ___ Yazlık
___ AVM ___ Yer Farketmez
___ Sokak Diğer.....
- Müze açık alanlarının tasarımı boş zamanlarınızı geçirmek için uygun mu?
___ Uygun ___ Uygun Değil
- Müzelerin açık alanlarının kamusal olarak kullanılması durumunda bu mekanları serbest zamanlarınızda kullanır mıydınız?
___ Kullanırım ___ Kullanmam
- Müzelerin açık alanlarının kamusal olarak kullanılması durumunda beklentileriniz neler?
.....
.....

9. Müze açık alanlarının kamusal olarak kullanılmasıyla sizi nasıl etkileyeceğini anlatır mısınız?

.....
.....

10. Müze açık alanlarının kamusal olarak kullanılmasıyla İstanbul'u nasıl etkileyeceğini anlatır mısınız?

.....
.....

11. Müzelerin açık alanlarını ziyaret etme amacınız ne olurdu?

___ Serbest zaman geçirme

___ Aktivite amaçlı

___ Buluşma amaçlı

___ Öğrenme amaçlı

Diğer.....

12. Sizce bu tür alternatif açık alan üretim projelerin kente daha faydalı olabilmesi için neler yapılabilir?

.....
.....

13. Alternatif açık alan oluşturma etkinliklerine katılım gösterir misiniz?

___Evet ___Hayır

2. BÖLÜM

14. Aşağıdaki 5 müzeyi; Fiziksel Çevre, Sosyal Çevre ve Çevresel Algı bakımından aşağıdaki kriterlere göre 1 ve 5 aralığında değerlendiriniz.

Fiziksel Çevre: (Açık alan varlığı, Aktivite çeşitliliği, Kullanım çeşitliliği, Devamlılık, Esneklik, Erişim çeşitliliği, Bağlantılı olma/ Geçirgenlik)

Sosyal Çevre: (Kullanıcı çeşitliliği, İletişim/Etkileşim, Komşuluk ilişkilerine katkı, Kolektif üretim, Ödenebilirlik)

Çevresel Algı: (Saat sınırlaması, Güvenilirlik, Çekicilik, Çevresel kalite, Toplumsal bellek, Konfor)

		1	2	3	4	5
Mıniatürk	Fiziksel Çevre					
	Sosyal Çevre					
	Çevresel Algı					
Rahmi Koç Müzesi	Fiziksel Çevre					
	Sosyal Çevre					
	Çevresel Algı					
Ara Güler Müzesi	Fiziksel Çevre					
	Sosyal Çevre					
	Çevresel Algı					
Deniz Müzesi	Fiziksel Çevre					
	Sosyal Çevre					
	Çevresel Algı					
Panorama 1453 Müzesi	Fiziksel Çevre					
	Sosyal Çevre					
	Çevresel Algı					

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Damla ERENLER
Doğum Tarihi ve Yeri : 27.05.1994 /İzmir
E-posta :

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2017, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
- **Yükseklisans** : 2021, İstanbul Teknik Üniversitesi, Disiplinlerarası Kentsel Tasarım Anabilim Dalı, Kentsel Tasarım Programı

TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR:

- **Erenler, D., Kürkçüoğlu, E.** (2020). Müze Bahçelerinin Alternatif Açık Alan Olarak Kullanılmasının Kentsel Yaşam Üzerindeki Etkileri: İstanbul Örneği, Tasarım Kuram. 2020; 16(31): 216-238 .

